



เขตแดนสยามประเทศไทย -  
มาเลเชีย - พม่า -  
ลาว - กัมพูชา

6

อรอนงค์ ทิพย์พิมล | ธนศักดิ์ สายจำปา  
ศุลยาภัก ปรีชาวัชรชัย | สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี  
อัครพงษ์ คำคุณ

Onanong Thippimol | Thanasak Saijampa  
Dulyapak Preecharushh | Supalak Ganjanakhundee  
Akharaphong Khamkhun

เขตแดนสยามประเทศไทย-มาเลเซีย-พม่า-ลาว-กัมพูชา  
Boundaries of Siam/Thailand-Malaysia-Burma-Laos-Cambodia

อรอนงค์ ทิพย์พิมล | Onanong Thippimol  
ธนศักดิ์ สายจำปา | Thanasak Saijampa  
ดุจยภาค ปรีชาวิเศษ | Dulyapak Preecharushh  
สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี | Supalak Ganjanakhundee  
อัศวพงษ์ คำคุณ | Akkharaphong Khamkhun

กองบรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ | พิภพ อุดร | ศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี |  
และจัดการ : อานันท์ บัวแสงธรรม | กิตสูณี รุจิขำนันท์กุล |  
สุริยาพร โสกันต์ | ฉัตรศิริ เพ็ชรพยุห์เขตต์ | พยงค์ ทับสกุล

พิมพ์ครั้งแรก : มกราคม 2554  
จำนวนพิมพ์ : 3,000 เล่ม  
ออกแบบปกและรูปเล่ม : DREAM CATCHER GRAPHIC CO., LTD.  
Tel. 0 2455 3932, 0 2455 3995

ISBN : 978-616-7202-24-2

จัดพิมพ์โดย



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์  
The Foundation for The Promotion of Social Science and  
Humanities Textbooks Project  
413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700  
โทร/โทรสาร 0 2433 8713  
413/38 Arun-amarin Road, Bangkoknoi, Bangkok, Siam 10700  
Tel./Fax. 0 2433 8713  
<http://www.textbooksproject.com>

ผลงานค้นคว้าและวิจัยทางวิชาการชุด  
“เขตแดนของเรา-เพื่อนบ้านอาเซียนของเรา” นี้  
ถือเป็นความคิดเห็นและบทวิเคราะห์ส่วนบุคคลของผู้วิจัยแต่ละท่าน

# สารบัญ

|   |           |
|---|-----------|
| คำนำ  | (8)       |
| <b>จากเส้น “แบ่งรัฐ” สู่เส้น “ร้อย (รัต) รัฐ” :<br/>หนึ่งศตวรรษแห่งการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย<br/>(พ.ศ. 2453-2553)</b> | <b>1</b>  |
| <i>อรอนงค์ ทิพย์พิมล<br/>ชนศักดิ์ สายจำปา</i>   |           |
| <b>1. เส้นแบ่งรัฐไทย-มาเลเซีย : มิติเชิงประวัติศาสตร์และ<br/>ภูมิศาสตร์ของความสัมพันธ์</b>                              | <b>4</b>  |
| 1.1 รัฐโบราณ : การปกครองบนฐานของ<br>การไร้เส้นเขตแดน  | 4         |
| 1.2 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์สยาม-มลายู   | 8         |
| 1.3 เส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย : ภูมิศาสตร์การเมือง<br>ของ “รัฐสมัยใหม่” (Modern State)                                     | 17        |
| <b>2. เขตแดนรัฐกับการพัฒนาความร่วมมือไทย-มาเลเซีย</b>   | <b>25</b> |
| 2.1 การกำหนดเส้นเขตแดนทางบกโดยสันปันน้ำ<br>ระหว่างไทย-มาเลเซีย  | 27        |
| 2.2 การกำหนดเส้นเขตแดนทางบกโดยร่องน้ำลึก<br>ระหว่างไทย-มาเลเซีย   | 44        |
| 2.3 การกำหนดเส้นเขตแดนทางทะเลระหว่าง<br>ไทย-มาเลเซีย  | 49        |

|  |            |
|--|------------|
| <b>3. ความร่วมมือระหว่างไทย-มาเลเซีย</b>                             | <b>56</b>  |
| <b>กับการแก้ไขปัญหาเขตแดน</b>  |            |
| 3.1 การแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีการก่อสร้างลำเส้นเขตแดน                 | 58         |
| 3.2 การจัดทำรั้วเดี่ยวบริเวณป่าดงเบงกาลี                             | 62         |
| 3.3 พื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย                                     | 66         |
| (Malaysia-Thailand Joint Development Area:<br>JDA)                   |            |
| <b>4. หนึ่งศตวรรษการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย :</b>                   | <b>71</b>  |
| <b>จากเส้น “แบ่งรัฐ” สู่เส้น “ร้อย (รัศ) รัฐ”</b>                    |            |
| <b>บรรณานุกรม</b>  | <b>78</b>  |
| <b>ความเข้าใจเรื่องเขตแดนไทย-พม่า</b>                                | <b>101</b> |
| <i>ศุลยาภาศ ปรีชาวัชช</i>  |            |
| <b>บทนำ</b>  | <b>102</b> |
| <b>(1) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางภูมิศาสตร์</b>                        | <b>104</b> |
| <b>(2) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางประวัติศาสตร์</b>                     | <b>108</b> |
| 1. เขตแดนตั้งแต่แม่น้ำสาละวินช่วงสบเมย<br>ลงไปมาจนสุดแดนมณฑลตะนาวศรี | 111        |
| 2. เขตแดนตั้งแต่แม่น้ำสาละวินช่วงสบเมย<br>ขึ้นไปทางเหนือจนถึงสบรวก   | 115        |
| <b>(3) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางการเมืองและการทหาร</b>                | <b>122</b> |
| <b>(4) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม</b>               | <b>130</b> |
| (4) เขตแดนสยามประเทศไทย-มาเลเซีย-พม่า-ลาว-กัมพูชา                    |            |

**(5) สำนวณตะเข็บชายแดนและข้อพิพาทเขตแดนไทย-พม่า 138**

**(6) กรณีศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนไทย-พม่า 170**

|   |     |
|---|-----|
| ปัญหาแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก                  | 170 |
| อำเภอแม่สาย-อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย |     |
| ปัญหาสำนักสงฆ์ทุ่งเต่งนาโย่ง              | 176 |
| อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย               |     |
| ปัญหาตอกลาง-ตอห้วยชะ                      | 181 |
| อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่              |     |
| ปัญหาแม่น้ำเมย                            | 187 |
| อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก                    |     |
| ปัญหาค่านพระเจดีย์สามองค์                 | 199 |
| อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี          |     |

**(7) บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 206**

|                                 |     |
|---------------------------------|-----|
| แนวทางและยุทธศาสตร์ระดับรวม     | 208 |
| แนวทางและยุทธศาสตร์ระดับพื้นที่ | 211 |

**บรรณานุกรม 219**

**ความเข้าใจเรื่องเขตแดนไทย-ลาว 225**

สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี

**1. เขตแดน-ชายแดน-พรมแดน : รูปธรรม-นามธรรม 228**

**2. เขตแดนไทย-ลาว : 238**

**ประวัติศาสตร์ กฎหมาย และข้อเท็จจริง**

|  |     |
|--|-----|
| 2.1 กำเนิดเขตแดนและข้อพิพาทเรื่องเขตแดนไทย-ลาว | 238 |
| 2.2 การปักหลักเขตแดน                           | 245 |

|   |            |
|---|------------|
| <b>3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ</b>   | <b>279</b> |
| <b>บรรณานุกรม</b>   | <b>285</b> |
| <b>เขตแดน พรมแดน และชายแดน<br/>ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา</b><br><i>อิศรพงษ์ คำคุณ</i>      | <b>295</b> |
| <b>นำเรื่อง</b>   | <b>296</b> |
| <b>คำนิยามและความหมายของ<br/>เขตแดน พรมแดน ชายแดน</b>                                       | <b>300</b> |
| เขตแดน  | 300        |
| พรมแดน  | 301        |
| ชายแดน  | 301        |
| <b>การคลี่คลายและความเปลี่ยนแปลง<br/>“มโนทัศน์” เกี่ยวกับเส้นเขตแดน</b>                     | <b>302</b> |
| <b>ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดเขตแดน<br/>ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา</b>                     | <b>314</b> |
| เทือกเขาบรรทัด  | 315        |
| เทือกเขาพนมดงรัก  | 315        |
| <b>การกำหนดเส้นเขตแดนทางบกระหว่าง<br/>“ราชอาณาจักรสยาม” กับ “อินโดจีนฝรั่งเศส”</b>          | <b>323</b> |
| <b>เส้นเขตแดนทางบกระหว่าง “ราชอาณาจักรไทย”<br/>กับ “ราชอาณาจักรกัมพูชา” หลังยุคอาณานิคม</b> | <b>348</b> |
| (6) เขตแดนสยามประเทศไทย-มาเลเซีย-พม่า-ลาว-กัมพูชา   |            |

|  |            |
|--|------------|
| <b>คณะกรรมการจัดการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC)<br/>กับ “เส้นเขตแดน” ในปัจจุบัน</b> | <b>349</b> |
| <b>ไร้พรมแดน : วิธีชีวิตและความเป็นจริงของผู้คน<br/>ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา</b>    | <b>354</b> |
| <b>ใครอยู่ชายแดน : ชชาติพันธุ์ และภาษา<br/>ของผู้คนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา</b>     | <b>355</b> |
| อุบลราชธานี  | 356        |
| ศรีสะเกษ   | 356        |
| สุรินทร์   | 357        |
| บุรีรัมย์  | 357        |
| สระแก้ว  | 357        |
| จันทบุรี   | 358        |
| ตราด   | 358        |
| <b>“เยี่ยมเยือน” ชายแดนไทย-กัมพูชา</b>   | <b>360</b> |
| <b>บทส่งท้าย</b>   | <b>395</b> |
| <b>บรรณานุกรม</b>  | <b>398</b> |
| <b>ภาคผนวก</b>   | <b>400</b> |
| คำแถลงมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์                                  | 406        |
| รายนามคณะกรรมการบริหาร   | 408        |
| มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์  |            |
| ใบอนุญาตจัดตั้ง  | 409        |
| มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์  |            |
| ประวัติผู้วิจัย  | 410        |

# คำนำ

หนังสือ “เขตแดนสยามประเทศไทย-มาเลเซีย-พม่า-ลาว-กัมพูชา (Boundaries of Siam/Thailand-Malaysia-Burma-Laos-Cambodia)” เล่มนี้ รวบรวมขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในโครงการศึกษาและวิจัยเรื่อง “เขตแดนของเรา-เพื่อนบ้านอาเซียนของเรา” (Our Boundaries-Our ASEAN Neighbors) หรือที่มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “โครงการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณชน เรื่องเขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสารคดี การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการฝึกอบรม” ซึ่งมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษาต่างๆ การดำเนินงานเริ่มจากกลางปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) ถึงต้นปี พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) โดยมี ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ ดร. พิภพ อุดร เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าโครงการฯ ตามลำดับ

โครงการฯ ดังกล่าวนี้ มีหลักการและเหตุผลคือ ในปัจจุบันประชาชนทั่วไปได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานะและปัญหาของเขตแดนระหว่างไทยของเรากับประเทศเพื่อนบ้าน จากแหล่งข้อมูลที่

หลากหลายและแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในด้านความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล จนบางครั้งทำให้เกิดความสับสน ไม่แน่ใจ ไม่เข้าใจ รวมถึงอาจเกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วนรอบด้าน และนำมาซึ่งความวิตกกังวลกับการสูญเสียดินแดนในเขตอธิปไตยของประเทศ รวมไปถึงการเกิดอคติต่อประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องให้เกิดอุปสรรคต่อความก้าวหน้าในการดำเนินความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านในกรอบของ “อาเซียน”

ปัญหาสำคัญที่ตามมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องครบถ้วน รอบด้านดังกล่าว ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในหลายส่วน ที่พยายามกดดันการทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนโดยปราศจากพื้นฐานความเข้าใจ การยอมรับข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่ได้มีการดำเนินการมาตั้งแต่นั้นอดีตจนถึงปัจจุบัน และเมื่อสถานการณ์ดังกล่าวประสมกับความพยายามในการปลุกเร้ากระแสชาตินิยมโดยใช้ความรู้สึกเป็นปัจจัยในการชักนำ มากกว่าการใช้เหตุผลข้อเท็จจริง ก็ยิ่งทำให้สาธารณชนมีแนวโน้มที่จะเรียกร้องและ/หรือดำเนินการไปในทิศทางที่อาจนำไปสู่การสร้างปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงการสูญเสียผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวม และมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศในสายตาของนานาชาติรายประเทศได้ในที่สุด

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่มีแนวโน้มจะตามมาจากความเคลื่อนไหวที่ขาดความรู้ความเข้าใจในสถานะและปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน มูลนิธิโครงการตำราฯ ร่วมกับหลายหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น จึงมีดำริที่จะสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับสถานะและแนวทางการแก้ไขปัญหาเขตแดนระหว่างประเทศ ให้เกิดขึ้นกับสาธารณชนในวงกว้าง ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และในมุมมองที่ปราศจากอคติ โดยตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ครบถ้วนและรอบด้าน ทั้งในทางกฎหมายและประวัติศาสตร์ ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานด้านเขตแดนระหว่างประเทศอย่างต่อเนืองเท่านั้น หากแต่ยังจะเป็นการให้การศึกษที่เหมาะสมแก่ประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ

ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจที่ดีระหว่างกัน และสานต่อความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน  
ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในกรอบของอาเซียนต่อไปในอนาคต

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในฐานะ  
องค์กรทางวิชาการที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2509 (ค.ศ. 1966) โดย  
ศาสตราจารย์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นหน่วยงานที่ไม่ประสงค์จะ  
แสวงหากำไรที่ได้ผลิตหนังสือ สื่อ ตลอดจนกิจกรรมวิชาการ เพื่อ  
เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านอุษาค  
เนย์และอาเซียนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด จึงได้ดำเนินการเป็น  
หน่วยงานวิชาการที่รับผิดชอบในโครงการสร้างความรู้ความเข้าใจ  
แก่สาธารณชนเรื่องเขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการฯ นี้ คือ

1. เพื่อผลิตงานวิชาการในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ที่ตั้งอยู่บนข้อมูล  
ที่ถูกต้อง ครบถ้วนเกี่ยวกับสถานะและแนวทางการแก้ไขปัญหาเขตแดน  
ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งกรณีศึกษาที่น่าสนใจของ  
ประเทศต่างๆ ที่มีเขตแดนติดต่อกัน ทั้งในทวีปเอเชียและทวีปยุโรป  
โดยครอบคลุมตัวอย่างทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวในการแก้  
ปัญหา

2. เพื่อนำผลงานวิชาการที่ผลิตขึ้นเผยแพร่ผ่านสื่อ และ  
กิจกรรมที่สามารถเข้าถึงสาธารณชนในวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ  
เพื่อจัดฝึกอบรมในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากผลงานวิชาการที่  
ผลิตขึ้นให้กับบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้สามารถไปขยายผลต่อแก่  
เยาวชนผ่านสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ

3. เพื่อตอกย้ำภาพลักษณ์ที่ดี และสร้างความตื่นตัวถึงบทบาท  
การดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน กับสถาบันการศึกษา ในการ  
สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านให้กับสาธารณชน  
ผ่านกิจกรรมต่างๆ ช่างค้น

ขอบเขตการดำเนินงานของเราในครั้งนี้ ครอบคลุมการผลิต  
ผลงานวิชาการ ซึ่งส่วนหนึ่งจะเป็นหนังสือและสิ่งพิมพ์ (และยังมี  
อีกส่วนหนึ่งที่เป็นสื่อสารคดี หรือวีซีดี ซึ่งมี อดิศักดิ์ ศรีสม และ  
สมฤทธิ์ ลือชัย รับผิดชอบจัดทำนั้น) ก็เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านสถานะ

และแนวทางการแก้ไขปัญหาเขตแดนระหว่างประเทศ จำนวน 6 เรื่องหลัก คือ

1. ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่ ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-ลาว-พม่า-มาเลเซีย (Collected Treaties-Conventions-Agreements-Memorandum of Understanding and Maps Between Siam/Thailand-Cambodia-Laos-Burma-Malaysia) โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

2. ศาลโลก-ศาลประจำอนุญาโตตุลาการกับข้อพิพาทระหว่างประเทศ (International Court of Justice-Permanent Court of Arbitration) โดย พันธ ทัศนียานนท์, ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช และ วิพล กิติทัศนาศรัย

3. เขตแดนเวียดนาม-จีน-กัมพูชา-ลาว (Boundaries of Vietnam-China-Cambodia-Laos) โดย พิเชฐ สายพันธ์ และ สุรียา คำหวาน

4. เขตแดนจีน-รัสเซีย-มองโกเลีย (Boundaries of China-Russia and Mongolia) โดย พวงทอง ภาวครพันธุ์ และ รณพล มาสันติสุข

5. เขตแดนเบลเยียม-ฝรั่งเศส-เนเธอร์แลนด์-แม่น้ำดานูบ (Boundaries of Belgium-France-The Netherlands and The Danube River) โดย มรกต เจวจินตา ไมยเออร์ และ อัครพงษ์ คำคุณ

6. เขตแดนสยามประเทศไทย-มาเลเซีย-พม่า-ลาว-กัมพูชา (Boundaries of Siam/Thailand-Malaysia-Burma-Laos-Cambodia) โดย อรอนงค์ ทิพย์พิมล, ธนศักดิ์ สายจำปา, ดุลยภาค ปรีชารัชช, สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี และ อัครพงษ์ คำคุณ

สำหรับหนังสือเล่มนี้ “เขตแดนสยามประเทศไทย-มาเลเซีย-พม่า-ลาว-กัมพูชา (Boundaries of Siam/Thailand-Malaysia-Burma-Laos-Cambodia)” แบ่งออกเป็น 4 ภาค และ 4 ประเทศ ที่ประเทศของเรามีเขตแดนร่วมกัน คือ มาเลเซีย-พม่า-ลาว และกัมพูชา ตามลำดับดังต่อไปนี้

ในภาคที่เกี่ยวกับประเทศมาเลเซีย โดย อรอนงค์ ทิพย์พิมล และ ธนศักดิ์ สายจำปา นั้น เป็นงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจองค์ความรู้ และเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเขตแดนไทย-มาเลเซีย โดยได้นำประเด็นสำคัญของการดำเนินการและการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-มาเลเซีย มาเป็นประเด็นหลักของงานวิจัย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงทางออกของการแก้ไขปัญหาเขตแดน ที่สามารถยุติลงได้ด้วย การเจรจาอย่างสันติวิธี

การปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย เริ่มขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2453 (ค.ศ. 1910) และได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้น การเขียนงานชิ้นนี้ในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) จึงตรงกับกร “ครบรอบหนึ่งศตวรรษของการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย” ดังนั้น จึงราวกับว่าเป็นการเดินทางสำรวจพรมแดนไทย-มาเลเซีย ที่ผ่านการปักปันเขตแดนราว 100 ปี ในอีกทางหนึ่งด้วย การตั้งชื่องานวิจัยว่า “จากเส้น “แบ่งรัฐ” สู่เส้น “ร้อย (รัต) รัฐ” : หนึ่งศตวรรษแห่งการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย (พ.ศ. 2453-2553)” จึงเป็นความพยายามสืบย้อนถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของสยามกับมลายู ในยุคสมัยที่ยังคงมีลักษณะแบบรัฐโบราณ และเริ่มมีพัฒนาการก้าวสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ อันส่งผลให้เส้นเขตแดนระหว่างรัฐกลายเป็นประดิษฐกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศในยุคดังกล่าวด้วย โดยในส่วนของกรปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย นั้น ก็เป็นผลจาก “สัญญาในระหว่างกรุงสยามกับกรุงอังกฤษ ปี ค.ศ. 1909” ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นหรือ “ยุคแรก” ของการปักปันเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย

ผลจากการดำเนินการตลอดระยะเวลากว่า 100 ปีที่ผ่านมา จึงนำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างไทย-มาเลเซีย กับการแก้ไขปัญหาเขตแดน ในหลายลักษณะ โดยความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดนและสร้างหลักเขตแดน เพื่อให้เกิดความชัดเจนระหว่างไทย-มาเลเซียที่สำคัญได้แก่

- 1) การปักปันเขตแดนบริเวณแม่น้ำโก-ลก
- 2) การจัดทำรั้วเดี่ยวบริเวณป่าดงเบซาร์
- 3) การแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีการก่อสร้างล้ำเส้นเขตแดน และ

4) พื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย (JDA) เป็นต้น

ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว ซึ่งมีความมุ่งหมายในเบื้องต้น ในการปักปันเขตแดนหรือการกำหนดเส้นเขตแดน เพื่อแบ่งแยกพื้นที่ ระหว่างรัฐไทยกับมาเลเซียให้ชัดเจน กลับนำมาซึ่งการสร้างความ สัมพันธ์ระหว่างรัฐหลายด้าน ดังนั้น เส้นเขตแดนนอกจากเป็นเส้น แบ่งรัฐแล้วนั้น ก็ยังมีลักษณะเป็นเส้นร้อย (รัฐ) รัศทั้งสองไว้ด้วยกัน อีกด้วย

ในภาคที่เกี่ยวกับประเทศพม่า โดย ศุภยภาศ ปรีชาวิเศษ นั้น ว่า ด้วยเรื่องของเขตแดนไทย-พม่า ที่มีความยาวสองพันกว่ากิโลเมตร ถือ ได้เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ ที่ถูกกำหนดโดยข้อตกลงทางกฎหมาย ระหว่างประเทศ โดยประกอบด้วยเอกสารสำคัญ 4 ฉบับ ได้แก่

1. อนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดีย ว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตแดนบนผืนแผ่นดินใหญ่ ระหว่างราชอาณาจักร สยามและมณฑลของอังกฤษคือเทเนสเซอร์ิม ฉบับวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1868 พร้อมแผนที่แนบท้าย 2 ระวัง คือ *Map of Tenasserim and Adjacent Provinces of the Kingdom of Siam* ซึ่งกำหนด อาณาเขตระหว่างมณฑลตะนาวศรีของพม่า กับจังหวัดชายแดน ตะวันตกของไทย

2. หนังสือสัญญาในระหว่างกรุงสยามกับอังกฤษ ว่าด้วยเมือง เชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองลำพูน ฉบับลงนามวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1883 ซึ่งกำหนดเส้นเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาละวิน โดยใช้ฝั่ง ตกลงเป็นแนวแบ่งอาณาเขตระหว่างพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอน กับพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงและรัฐกะยาห์ของพม่า

3. ปฏิญญาฉบับปี ค.ศ. 1894 ซึ่งกำหนดให้เขตแดนเป็นไปตาม สันเขาที่ปรากฏบนแผนที่ 3 ระวังแนบท้าย ซึ่งจัดทำขึ้นระหว่าง ช่วงปี ค.ศ. 1892-1893 โดยมีการเขียนเส้นเขตแดนตั้งแต่ตอนบนของ อำเภอแม่สะเรียง ไต่เรียงขึ้นไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบคลุม พื้นที่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และเชียงราย จนกระทั่งไป สู่เขตบริเวณสบรวก โดยแผนที่ทั้ง 3 ระวัง เรียกอีกชื่อว่า *Burma Siam Boundary Demarcation Survey* และ

4. บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับ รัฐบาลแห่งสหภาพพม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วงแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ลงนามวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 1991 ซึ่งกำหนดเขตแดนระหว่างไทย กับพม่า ในลักษณะคงที่เป็นการถาวรตามแนวร่องน้ำลึกปัจจุบันของ แม่น้ำสาย แม่น้ำรวก โดยไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเดินของ แม่น้ำทั้ง 2 สายอันอาจเกิดขึ้นในภายหลัง

เอกสารทั้ง 4 ฉบับ ถือเป็นปฐมบทแห่งการก่อเกิดเส้นเขตแดน ระหว่างรัฐไทยกับรัฐพม่า และถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหาและการตัดสินข้อพิพาทเรื่องเขตแดนระหว่างไทย กับพม่า แต่อย่างไรก็ตาม ความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนที่ปรากฏ ในภูมิประเทศจริงและในข้อตกลงระหว่างสยามกับอังกฤษ ตลอดจน ความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า และการตั้งฐาน ปฏิบัติการทหารขีดคร่อมซ้อนทับลงไปบนความพว่ามัวของพื้นที่พิพาท ก็นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า กลายเป็น ประเด็นอ่อนไหวทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีข้อพิพาท เรื่องเขตแดนที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ปัญหาบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ซึ่งจัดเป็นปัญหา เกี่ยวกับเทคนิคการปักปันเขตแดน รวมถึงความรกรทึบของภูมิประเทศ และการขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชน ซึ่งส่งผลให้หลักอ้างอิง เขตแดนถูกทำลายเป็นจำนวนมาก

2. ปัญหาสำนักสงฆ์ทุ่งเต่งนาโยง ซึ่งเกิดจากการจัดตั้งสำนัก สงฆ์ของฝ่ายพม่า ครอบทับลงบนพื้นที่พิพาท จนนำไปสู่การเผชิญ หน้าระหว่างทหารไทยกับทหารพม่า

3. ปัญหาคอยกลาง-คอยห้วยฮะ ซึ่งเกิดจากการที่ฝ่ายไทยและ ฝ่ายพม่า ต่างยึดถือเส้นเขตแดนกันคนละแนว โดยฝ่ายไทยได้ยึดถือ เส้นเขตแดนตามแนวสันเขาตอยห้วยฮะ ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในฝั่งพม่า แต่ สำหรับฝ่ายพม่านั้น ได้ยึดถือเส้นเขตแดนตามสันเขาตอยกลาง ที่อยู่ลึก เข้ามาในฝั่งไทย โดยความขัดแย้งดังกล่าวส่งผลให้เกิดการอ้างสิทธิ เหนือพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 20,000 ไร่

4. ปัญหาบริเวณแม่น้ำเมย ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเดิน

ของลำน้ำ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของเส้นเขตแดน อันนำมาซึ่งกรณีพิพาทในหลายพื้นที่ เช่น การแสดงกรรมสิทธิ์เหนือเกาะกลางแม่น้ำบริเวณสะพานมิตรภาพ รวมถึงการอ้างสิทธิถือครองที่ดินบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกและบ้านแม่โกนเกน และ

5. ปัญหาค่านพระเจดีย์สามองค์ โดยฝ่ายไทยได้ลากเส้นเขตแดน จากเขาพญาทูลสูง เข้าไปยังพระเจดีย์ทั้ง 3 องค์ แล้วจึงลากกลับมาที่ยอดเขาพญาทูลสูงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้การวางตัวของเส้นเขตแดนมีลักษณะคล้ายรูปนี้มือ ในขณะที่ฝ่ายพม่า นั้น ได้ลากเส้นเขตแดนจากเขาพญาทูลสูงมายังพระเจดีย์องค์กลาง (ไม่รวมเจดีย์อีก 2 องค์) แล้วจึงลากกลับมาที่ยอดเขาพญาทูลสูง ซึ่งทำให้แนวเขตแดนมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมขาจร

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาพื้นที่พิพาทอีกหลายจุด เช่น การอ้างสิทธิเหนือเกาะต้ายม เกาะหลาม เกาะคัน และเกาะซันก บริเวณแม่น้ำกระบุรี จังหวัดระนอง โดยข้อพิพาทเรื่องเขตแดนไทย-พม่า ถือเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน และอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตลอดจนอาจนำไปสู่ความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางการทหารในอนาคต

ในภาคที่เกี่ยวกับประเทศลาว โดย สุลักษณ์ กาญจนชินดี จะเห็นได้ว่าเขตแดนของทั้ง 2 ประเทศ นับจากจังหวัดเชียงรายถึงจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวทั้งสิ้น 1,810 กิโลเมตร โดยแบ่งเป็นเขตแดนทางบก 702 กิโลเมตร และเขตแดนทางน้ำ คือ ตามลำน้ำโขงและแม่น้ำเหือง 1,108 กิโลเมตร

เขตแดนระหว่างไทยและลาวตั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นผลมาจากความตกลงระหว่างไทย (ในเวลานั้นยังใช้ชื่อว่าสยาม) กับฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมของลาว โดยความตกลงที่มีผลต่อเส้นเขตแดนนั้น ประกอบไปด้วย อนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 (พ.ศ. 2447) ความตกลงสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904 (พ.ศ. 2447) สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) และพิธีสารแนบท้าย รวมทั้งอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 25

สิงหาคม ค.ศ. 1926 (พ.ศ. 2469) และแผนที่ฉบับต่างๆ ซึ่งใช้ในการกำหนดเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขง

แม้ว่าเส้นเขตแดนจะได้มีการกำหนดกันเอาไว้แล้วในอดีต แต่ในความเป็นจริงแล้วเขตแดนระหว่างไทยและลาว ไม่ได้มีความชัดเจนทุกจุดตลอดแนว ทั้ง 2 ประเทศมีความเห็นเรื่องเส้นเขตแดนที่ระบุเอาไว้ในหนังสือสัญญาและแผนที่ไม่ตรงกัน ความเห็นที่ขัดแย้งเช่นนั้นส่งผลให้เกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศจนถึงขนาดใช้กำลังทหารเข้าตัดสินในปี พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984) และ 2530 (ค.ศ. 1987)

หลังจากที่เกิดเหตุปะทะกันทางทหารตามแนวชายแดน ในบริเวณสามหมู่บ้านเขตจังหวัดอุตรดิตถ์ ปี พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984) และบ้านร่มเกล้าในเขตจังหวัดพิษณุโลก ปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) ทั้ง 2 ประเทศพยายามจะหาทางยุติความขัดแย้งโดยสันติวิธี มีการเจรจากันยาวนาน จนในที่สุดทั้ง 2 ฝ่ายบรรลุความตกลงเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกันในวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) มีการจัดตั้งคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง 2 ประเทศร่วมเป็นประธาน เพื่อทำการสำรวจ จัดทำ และปักหลักเขตแดนกัน คณะกรรมการฯ ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997)

การดำเนินการสำรวจและปักหลักเขตแดนไทย-ลาว ในระยะที่ผ่านมา ทั้ง 2 ฝ่ายสามารถสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก ร่วมกันได้แล้ว 204 หลัก (โดยคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ได้รับรองแล้ว 190 หลัก) เป็นระยะทาง 676 กิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 96 ของเขตแดนทางบก ส่วนเขตแดนทางน้ำนั้นกำลังอยู่ระหว่างดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม เขตแดนทางบกที่ยังคงค้างอยู่นั้น แม้ว่าจะเหลืออยู่ไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับความยาวของเส้นเขตแดนทั้งหมด แต่ก็ถือเป็นปัญหาที่อาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งบานปลายกระทบกับความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ประเทศได้ หากไม่ได้รับการจัดการที่ดีพอ ปัญหาที่ทำให้ยังดำเนินการปักหลักเขตแดนต่อไปไม่ได้ นั้น มีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น เกิดจากแนวสันปันน้ำซึ่งใช้เป็น

เส้นเขตแดนตามธรรมชาตินั้นถูกทำลาย หรือสันปันน้ำในภูมิประเทศจริง ไม่สอดคล้องกับแผนที่ ทำให้สองฝ่ายอ้างเส้นเขตแดนไม่ตรงกัน และมีการต่อต้านของประชาชนในท้องถิ่น

ในรายงานนี้ ได้เสนอแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาเส้นเขตแดนในหลายลักษณะ ซึ่งแต่ละทางเลือกนั้น ล้วนมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน ในข้อเสนออื่น รวมถึงการใช้อำนาจทางการเมืองการทหาร การละเว้นการปักหลักเขตแดนในส่วนที่เป็นปัญหาเอาไว้ก่อน การทำเป็นเขตพัฒนาพร้อม และการใช้บุคคลที่สามเข้าตัดสิน

ในภาคที่เกี่ยวกับประเทศกัมพูชา โดย อัครพงษ์ คำคุณ นั้น ได้นำเสนอพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชา ผ่านความหมายและคำจำกัดความของคำว่า “เขตแดนพรมแดน และชายแดน” โดยอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ ที่มีผลต่อการปรากฏตัวขึ้นของเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชา ตลอดจนอนุสัญญา สนธิสัญญา และข้อตกลงฉบับต่างๆ ที่นำมาซึ่งการกำหนดและปักปันเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชา

ในท้ายที่สุด จะได้นำเสนอวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทยกับกัมพูชาในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังจะได้นำเสนอความหมายที่ประชันกันอยู่ของเส้นเขตแดน เนื่องจากในด้านหนึ่ง “เส้นเขตแดน” คือ สัญลักษณ์ของการแบ่งแยกระหว่าง “พวกเรา” กับ “พวกเขา” และ “ที่นี่” กับ “ที่โน่น” หรือ “ภายใน” กับ “ภายนอก”

แต่ในอีกด้านหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า การเปิดออกของพรมแดนระหว่างประเทศ จะสามารถลดอคติและความขัดแย้งระหว่างกันและกันลงได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตว่า สำหรับผู้คนที่เคยได้ไปเยี่ยมเยือนบริเวณแนวชายแดนและผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน เส้นเขตแดนได้ถูกลดทอนความหมายและความสำคัญในฐานะ “รั้ว” หรือเครื่องขีดกั้นระหว่างประเทศ แต่กลับกลายมาทำหน้าที่เช่นเดียวกับ “ประตู” ที่นำไปสู่การหันหน้าเข้าหากัน

การศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้เป็นการค้นพบข้อมูลใหม่แต่อย่างใด เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ นำมาจากงานศึกษาของนักวิชาการที่ได้ศึกษามาแล้ว เพียงแต่หนังสือเล่มนี้ จะได้นำข้อมูลและแนวคิดเหล่านั้นมาร้อยเรียง

เพื่ออธิบายแต่เฉพาะเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชาให้ชัดเจน  
ทันเหตุการณ์ และเพื่อสร้างความสมานฉันท์และความเข้าใจอันดีต่อกัน  
ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นเป้าหมายตามกรอบ  
ความร่วมมืออาเซียน (ASEAN) ที่จะมุ่งไปสู่ความเป็น “ประชาคม  
เดียวกัน” ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

**อรอนงค์ ทิพย์พิมล  
ธนศักดิ์ สายจำปา  
ศุภยภาค ปรีชาวิรัช  
สุภัททิษณ์ กาญจนขุนดี  
อัศรพงษ์ คำคุณ  
24 ธันวาคม 2553**



จากเส้น “แบ่งรัฐ”  
สู่เส้น “ร้อย(รัก)รัฐ” :  
หนึ่งศตวรรษ  
แห่งการปักปัน  
เขตแดนไทย-มาเลเซีย  
(พ.ศ. 2453-2553)

อรอนงค์ ทิพย์พิมล  
ชนศักดิ์ สายจำปา

# จากเส้น “แบ่งรัฐ” สู่เส้น “ร้อย (รัด) รัฐ” : หนึ่งศตวรรษ แห่งการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย (พ.ศ. 2453-2553)

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และลัทธิเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ได้ก่อให้เกิดคำถามมากมายที่ทำลายอำนาจอธิปไตย (nation-state) และระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งในด้านการจำกัดอำนาจอธิปไตยด้วยระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ตามแนวทางแบบทวิภาคีผ่านการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) อันจะนำมาซึ่งการส่งเสริมการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน และบีบให้รัฐต้องปรับปรุงและ/หรือยกเลิกกฎหมายที่เห็นว่าเป็นตัวขัดขวางการค้าการลงทุนของบริษัทเอกชนจากต่างชาติ จนหลายฝ่ายเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อ “อำนาจอธิปไตย (Sovereignty)” ของรัฐ นำมาซึ่งคำอธิบายในลักษณะที่ว่าใน “โลกยุคโลกาภิวัตน์ (the globalized world)” นั้น เทคโนโลยีการคมนาคมสื่อสารสมัยใหม่ที่รวดเร็วจะย่อระยะเวลาในการเดินทางและทำให้ระยะห่างระหว่างพื้นที่หมดความสำคัญลงราวกับ “โลกไร้พรมแดน” หรือการที่เส้นเขตแดนของรัฐต่างๆ เกิดความพรมัว อีกทั้งยังก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่มีลักษณะข้ามรัฐ (transborder) ข้ามชาติ (transnational) มากขึ้น

หากแต่ในอีกด้านหนึ่งนั้น การแบ่งรัฐด้วยเส้นเขตแดนก็ยังคงมีความสำคัญในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาโดยตลอด นับ

ตั้งแต่การก่อกำเนิดรัฐภายใต้สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (Treaty of Westphalia) ในปี ค.ศ. 1648 เพื่อกำหนดเส้นเขตแดนและการยอมรับอำนาจอธิปไตยของรัฐ เนื่องด้วยความไม่ชัดเจนในเส้นเขตแดนมักนำมาซึ่งความขัดแย้งหรือข้อพิพาทระหว่างรัฐที่มีพรมแดนต่อเนื่องกัน จนกระทั่งกลายเป็นความรุนแรงระหว่างรัฐเพื่อแย่งชิงหรือปกป้องเขตแดนของรัฐมาโดยตลอด

การก่อตัวขึ้นของรัฐสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นให้รัฐแต่ละรัฐต้องมีพรมแดนหรือเขตแดนที่ชัดเจน เพื่อแสดงถึง “อาณาเขต” หรือ “ดินแดน” ของรัฐแต่ละรัฐ อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของความเป็นรัฐ ทำให้รัฐทุกรัฐต้องเร่งสร้างและปักปันเขตแดนของตนเองกับรัฐเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตของรัฐเชื่อมต่อกัน ทั้งในส่วนของเขตแดนทางบกและทางทะเล ซึ่งในหลายกรณีการปักปันเขตแดนระหว่างรัฐที่มีอาณาเขตเชื่อมต่อกันนั้นนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างรัฐ และในหลายคราได้พัฒนาสู่ความรุนแรงในรูปของสงครามอีกด้วย ดังนั้น การปักปันและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างรัฐให้มีความชัดเจนจึงมีความสำคัญต่อความมั่นคงของรัฐเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยการมีเขตแดนรัฐที่ชัดเจนจะเป็นปัจจัยสำคัญอันจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างรัฐ ด้วยเหตุดังกล่าวความร่วมมือในการปักปันและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างรัฐจนเกิดความชัดเจนและได้รับการยอมรับของทั้ง 2 ฝ่ายจึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญ อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านอื่นๆ ตามมา

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งสำรวจองค์ความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเขตแดนไทย-มาเลเซีย โดยพยายามสืบย้อนถึงประวัติศาสตร์การปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย อันเป็นผลจาก “สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลสยามกับรัฐบาลอังกฤษ ฉบับวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1909” และ “พิธีสารว่าด้วยเขตแดนแนวท่ายสนธิสัญญา ค.ศ. 1909” จึงนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นหรือ “ยุคแรก” ของการปักปันเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย จนกระทั่งถึงปัจจุบันที่การปักปันและการจัดทำหลักเขตแดนไทย-มาเลเซีย ได้มีการดำเนินการโดยคณะกรรมการร่วมไทย-มาเลเซียในหลายระดับ อีกทั้งยังมุ่งสำรวจอุปสรรคและปัญหาอันเกิดจากการปักปันเขตแดนและการจัดทำหลักเขตแดน เนื่องด้วยปัญหาอันเกิดจากการปักปันและ

จัดทำหลักเขตแดนมักนำมาซึ่งความขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างรัฐต่อรัฐ หากแต่ในกรณีไทยกับมาเลเซียนั้น แม้จะมีพรมแดนติดกันราว 647 กิโลเมตร แต่กลับสามารถเจรจาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยสันติวิธีมาโดยตลอด อีกทั้งยังนำมาซึ่งความร่วมมือผ่านโครงการต่างๆ ที่ช่วยให้การแก้ไขปัญหาเหล่านั้นบรรเทาเบาบางลง และได้มีความร่วมมือกันในอีกหลายด้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดีต่อกันได้อย่างต่อเนื่อง

## **1. เส้นแบ่งรัฐไทย-มาเลเซีย : มิติเชิงประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของความสัมพันธ์**

วิวัฒนาการของรัฐในแต่ละช่วงเวลาสะท้อนให้เห็นถึงการจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ ซึ่งแตกต่างกันไปในหลายมิติ การมองย้อนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียในมิติเชิงประวัติศาสตร์จึงเป็นส่วนหนึ่งในการทำความเข้าใจว่า เพราะเหตุใดในอาณานิเวศดังกล่าวจึงมีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับมลายูแต่ละยุคสมัย อีกทั้งยังช่วยให้เราเห็นถึงการก่อกำเนิดเส้นเขตแดนรัฐอันเป็นประดิษฐกรรมทางการเมืองของรัฐสมัยใหม่ที่ถูกนำมาใช้เพื่อจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐผ่านพรมแดนทางภูมิศาสตร์ และกลายเป็นการแบ่งเขตแดนรัฐที่ยังผลสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับมลายูในช่วงเวลาที่ทั้ง 2 รัฐยังจัดความสัมพันธ์กันในลักษณะของรัฐโบราณ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ณ ช่วงเวลาดังกล่าวสยามกับมลายูมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด จนกระทั่งถึงการพัฒนาสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่มิกลไกรในการจัดระบบความสัมพันธ์ผ่านพรมแดนทางภูมิศาสตร์ระหว่างไทยกับมาเลเซีย

### **1.1 รัฐโบราณ : การปกครองบนฐานของการไร้เส้นเขตแดน**

รัฐโบราณหรือรัฐในยุคก่อนการกำเนิดแนวคิดเกี่ยวกับรัฐตามสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลี่ยนนั้น มีลักษณะเฉพาะบางอย่างที่แตกต่างไปจากรัฐ

สมัยใหม่อย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับ “เขตแดน”, “พรมแดน” หรือ “อาณาเขต” เหตุเพราะการปกครองในยุคดังกล่าวยังมีได้มีแนวคิดหรือค่านึงถึงแนวคิดดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญ หากแต่กลับให้ความสำคัญกับการคุมกำลังคนมากกว่าการครอบครองดินแดน ดังนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับรัฐจึงไม่เกี่ยวข้องกับดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน แต่จะหมายถึงเมืองหลวงซึ่งอำนาจและการควบคุมแผ่ออกไปปกครองดินแดนรอบๆ ซึ่งอำนาจจะลดน้อยลงตามระยะทาง หมายความว่า ยิ่งไกลอำนาจปกครองก็จะอ่อนลงไป ในพื้นที่บางแห่งที่ไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจแน่ชัด อำนาจปกครองที่ขยับขยายได้ก็สามารถเข้าไปถึงรัฐเพื่อนบ้านได้ ดินแดนชายอาณาเขตเหล่านี้จึงมักจะขึ้นอยู่กับหลายๆ อำนาจ (เจ้าหลายฝ่าย) พร้อมๆ กัน (เบนจามิน เอ. บัทสัน, 2543, หน้า 14-15) หรืออาจกล่าวได้ว่า การที่รัฐโบราณไม่มีพรมแดนชัดเจนตายตัวนั้น เป็นเพราะไม่จำเป็นต้องมีและไม่ใช้แนวคิดที่ใช้กันในระบบรัฐของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เนื่องจากความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบโบราณมีจุดเน้นอยู่ที่การควบคุมกำลังคนมากกว่าที่ดิน (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2552, หน้า 8) จากสภาวะการณดังกล่าวส่งผลให้อำนาจการปกครองของรัฐมิได้จำกัดแน่นอนตายตัวอยู่กับเส้นเขตแดนรัฐแต่อย่างใด หากแต่สามารถแผ่ขยายหรือหดตัวลงได้ในแต่ละช่วงเวลา

ดังนั้น รัฐโบราณหรือรัฐก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern State) จึงยังไม่ปรากฏแนวคิดเรื่อง “เขตแดน” (boundary) และ “เส้นเขตแดน” (border/borderline) แต่อย่างใด หากแต่เป็นไปในรูปของพื้นที่ “ชายแดน” (frontier) หรือชายขอบของอำนาจ ที่ซึ่งอำนาจของศูนย์กลางต่างๆ ค่อยๆ เจือจางและบางเบา จนกระทั่งเป็นพื้นที่ซ้อนทับกันราวกับแสงสว่างที่ค่อยๆ จางลงเมื่ออยู่ห่างออกไปจากเปลวเทียน อันอาจเรียกได้ว่าเป็นอาณาบริเวณที่เป็นเขตปลอดอำนาจรัฐหรืออำนาจการปกครอง ซึ่งอาจจะไม่ได้มีการปลอดอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิง แต่ก็ยังเป็นอาณาบริเวณที่มีอำนาจรัฐบางเบาและแผ่ไปอย่างไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่องนั่นเอง

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ให้ความเห็นว่า ลักษณะเด่นๆ ของรัฐโบราณ รัฐจารีต หรือรัฐก่อนสมัยใหม่ ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตลอดช่วงรัชกาลที่ 4 มีลักษณะ

สำคัญต่างจากรัฐสมัยใหม่ดังนี้

1) ไม่มีพรมแดนชัดเจนและไม่ได้ถือหลักอธิปไตยเหนือดินแดน (เน้นโดยผู้เขียน)

2) รัฐและสังคมดำรงอยู่ทับซ้อนกัน โดยผ่านการจัดตั้งสังคมตามระบบไพร่/ขุนนาง ทำให้สมาชิกของสังคมเป็นคนของรัฐไปโดยปริยาย ทุกคนมีนาย และรัฐก็ไม่มีกลไกการปกครองที่แยกจากการควบคุมกำลัง

3) ประกอบด้วยศูนย์อำนาจใหญ่เล็ก แต่อำนาจไม่รวมศูนย์ หัวเมืองใหญ่มีฐานะกึ่งอิสระ และประเทศราชปกครองตนเอง (Semi-autonomy) โดยพื้นฐาน

4) ไม่รังเกียจชาติพันธุ์ในความหมายทางการปกครอง กล่าวคือ ไม่ได้คัดคนออกเป็นนอกในตามความแตกต่างทางชาติพันธุ์ และไม่มีแนวคิดเรื่องชาติในความหมายสมัยใหม่ นอกจากนี้ผู้กุมอำนาจยังยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้แต่ขุนนางก็มาจากหลายชาติพันธุ์ และแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่

5) รัฐมีบทบาทจำกัด แคंपกป้องคุ้มครองไม่ให้ข้าศึกศัตรูมารุกรานและรักษาความสงบภายในศูนย์อำนาจไม่ว่าใหญ่หรือเล็กไม่ถือว่าตนมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2552, หน้า 7)

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่าง “สยาม” กับ “สหพันธรัฐมลายู” จึงมิได้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะรัฐต่อรัฐที่มีเขตแดนที่ชัดเจน หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของศูนย์กลางสยามกับหัวเมืองต่างๆ ในสหพันธรัฐมลายู ดังปรากฏว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 13 ตอนปลาย บรรดาหัวหน้าของเมืองลิกอร์ในภาคใต้ของไทยกำลังขยายอำนาจการปกครองของตนเข้าไปในรัฐต่างๆ ของแหลมมลายูตอนเหนือ ซึ่งขณะนั้นเป็นประเทศราชของสุโขทัย ความทะเยอทะยานของไทยมีมากขึ้นหลังปี ค.ศ. 1351 พร้อมกับการเจริญเติบโตของอยุธยา ราชอาณาจักรใหม่ที่มีพลังความสามารถถูกลงมาจนถึงแหลมมลายู บรรดากษัตริย์แห่งอยุธยามีพระราชประสงค์จะกระชับความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ซึ่งก็คือการแสดงความรักภักดีอย่างเป็นทางการมากขึ้นจากหัวเมืองประเทศราชมลายูของพระองค์ จึงก่อให้เกิด

ความตึงเครียดเป็นประจำในเวลาต่อมาหน่นับร้อยๆ ปี อาจเป็นเพราะแรงกดดันของไทยที่ทำให้ปะหังซึ่งเป็นเมืองท่าคู่แข่งของปัตตานีในด้านความสำคัญตามชายฝั่งตะวันออกส่งคณะทูตไปยังประเทศจีนระหว่างปี พ.ศ. 1927 (ค.ศ. 1378) ถึง พ.ศ. 1959 (ค.ศ. 1416) (บาร์บารา วัตสัน อ้นดายา และ ลีโอนาร์ต วาย. อ้นดายา, 2549, หน้า 52)

ด้วยเหตุดังกล่าวการเสด็จฯ หัวเมืองมลายูของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหลายครั้ง นอกจากจะเพื่อเป็นการตรวจตราดูความเรียบร้อยของหัวเมืองมลายูที่อยู่ภายใต้การปกครองของสยามแล้ว ยังเป็นการป้องกันการแทรกแซงทางอำนาจของอังกฤษในหัวเมืองดังกล่าวพระองค์ได้ทรงดำเนินพระราชโบายต่างๆ ในการรักษาความสัมพันธ์กับบรรดาเจ้าเมืองมลายูในปี พ.ศ. 2415 พระองค์โปรดเกล้าฯ พระราชทานราชทินนามเลื่อนยศพระยาไทรบุรีขึ้นเป็นเจ้าพระยา และโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองไทรบุรีออกจากเมืองนครศรีธรรมราชแล้วมาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ และในคราวเสด็จฯ หัวเมืองมลายูในปี พ.ศ. 2431 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานยศ ตรา และของที่ระลึกอื่นๆ ให้แก่พวกเจ้าเมือง ซึ่งเป็นกุศโลบายในการกระชับความสัมพันธ์กับบรรดาเจ้าเมืองหัวเมืองมลายู และเป็นการ “หยั่งเชิง” เจ้าเมืองด้วยว่ามีใจเอนเอียงในการที่จะไปเข้ากับอังกฤษหรือไม่ และในปี พ.ศ. 2439 พระองค์ได้ทรงทำการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองมลายูขึ้น (อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2547, หน้า 222) เพื่อให้สยามสามารถปกครองอาณาบริเวณดังกล่าวได้อย่างมั่นคงและเพื่อป้องกันการสูญเสียดินแดนในบริเวณดังกล่าวให้กับอังกฤษ ดังที่ เจมส์ ฟิตซรอย แมคคาร์ธี (James Fitzroy McCarthy) หรือพระวิภาคภูวดล เจ้ากรมแผนที่คนแรก ได้กล่าวไว้ในบันทึกการสำรวจและบุกเบิกในแดนสยาม (Surveying and Exploring in Siam) ความว่า

“ดินแดนสยามในคาบสมุทรมลายูที่มีผู้ปกครองเป็นชาวมาเลย์ ได้แก่ มณฑลเกดะหรือไทร กลาดัน ตรังกานุ และปัตตานีที่แบ่งออกเป็นตานี หนองจิก ยะลา ยะหริ่ง สาย ระแงะ และรามัน ซึ่งทุกเมืองเหล่านี้สั่งตั้งไม้เงินทอง

ผ่านเจ้าเมืองสงขลาไปยังกรุงบางกอก แต่สามรัฐแรกนั้น  
ส่งไปเองโดยตรง” (กรมแผนที่ทหาร, หน้า 22)

หากแต่ในท้ายที่สุด ในรัชสมัยของพระองค์ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลง  
ในอาณาเขตระหว่างสยามกับสหพันธรัฐมลายู กล่าวคือ ได้มีการลงนาม  
ใน “สัญญากรุงเทพฯ”<sup>1</sup> ในวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1909 (พ.ศ. 2452<sup>2</sup>)  
เพื่อยกสิทธิการปกครองและบังคับบัญชาเหนือไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู  
และปะลิส รวมทั้งเกาะใกล้เคียงให้อังกฤษ โดยฝ่ายอังกฤษรับรองว่าจะ  
ให้รัฐบาลสหพันธรัฐมลายูจัดการหนี้สินที่รัฐเหล่านั้นมีกับรัฐบาลสยาม  
ให้เรียบร้อย กับยอมยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและอำนาจงสุล  
ในสยาม ส่วนคนในบังคับอังกฤษก็ได้รับสิทธิเช่นเดียวกับคนพื้นเมือง  
เว้นแต่ไม่ต้องเป็นทหารเท่านั้น (เพ็ญศรี ดูก, 2542, หน้า 145-155)  
ขณะเดียวกันอังกฤษก็ยอมรับอำนาจอธิปไตยของไทยบริเวณตอนเหนือ  
พรมแดนไทย-มาเลเซีย ซึ่งในปัจจุบัน ได้แก่ หัวเมืองหนองจิก สายบุรี  
ยะหริ่ง ยะลา รามันห์ ระแงะ และที่แยกออกจากหัวเมืองไทรบุรี คือ  
สตูล หัวเมืองทั้งเจ็ดต่อมาก็รวมเป็นจังหวัดปัตตานี ยะลาและรามันห์  
รวมกันเป็นจังหวัดยะลา ระแงะกับบางนรา (ซึ่งขึ้นอยู่กับสายบุรี) รวม  
เป็นจังหวัดนราธิวาส (สมเกียรติ สุพรรณชนะบุรี, 2532, หน้า 28)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ดำเนินไปพร้อมกับกระบวนการทำให้  
สยามก้าวสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ในหลายด้าน ซึ่งใน  
ส่วนของการกำหนดเขตแดนที่ชัดเจนแน่นอนตายตัวระหว่างสยามกับ  
ชาติมหาอำนาจอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น ก็นับว่าเป็นส่วนสำคัญของ  
การก้าวสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ของสยามเช่นกัน

## 1.2 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์สยาม-มลายู

กรอบความคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่ที่เน้นขอบเขตของดินแดนที่ชัดเจน  
ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งเริ่มขึ้นใน  
ตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เมื่อต้องเผชิญหน้ากับการรุกรานของลัทธิ  
อาณานิคม หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าการแสวงหาอำนาจของประเทศ  
มหาอำนาจในดินแดนแถบนี้ทำให้เกิดการขีดเส้นแบ่งอาณาเขตของรัฐ

ชาติขึ้น ซึ่งในตอนแรกนั้นเกิดจากชาติมหาอำนาจตะวันตก ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในอดีตไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานคิดของรัฐชาติที่มีพื้นที่และอาณาเขตชัดเจนและแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามกรอบความคิดในเชิงชาตินิยมหรือรัฐนิยมก็ส่งอิทธิพลให้การมองหาความสัมพันธ์ในอดีตวางอยู่บนขอบเขตของประเทศหรือรัฐชาติที่ปรากฏในปัจจุบัน (ชูลีพร วิรุณหะ, 2550, หน้า 459)

โดยข้อถกเถียงหลักของนักวิชาการในเรื่องความสัมพันธ์ไทย-มลายุนั้นก็คือว่า สยามหรือไทยมีอำนาจเหนือรัฐมลายูแบบประเทศราชหรือเป็นเพียงการกล่าวอ้างสิทธิที่เลื่อนลอยของนักประวัติศาสตร์ชาตินิยมในยุคหลัง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด ก็ยังคงมีรายละเอียดปลีกย่อยในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัฐมลายูก่อนหน้าการกำเนิดขึ้นของรัฐชาติ

ยงยุทธ ชูแว่น แสดงทัศนะว่าการขีดเส้นพรมแดนเพื่อเป็นเส้นแบ่งระหว่างรัฐชาติ (ไทย-มาเลเซีย) นับว่ามีเหตุผลทางประวัติศาสตร์รองรับอยู่ระดับหนึ่ง คือ เป็นการกำหนดขึ้นตรงบริเวณรอยต่อของบริเวณทลแห่งอำนาจที่รัฐสยามเคยมีหรือพยายามขยายอิทธิพลเข้าไปควบคุมในช่วงเวลาต่างๆ ของประวัติศาสตร์สมัยจารีต แต่กระนั้นก็ตาม การขีดเส้นพรมแดนทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวจะมีความลักลั่นไม่ลจรอยอยู่หลายอย่าง เช่น อำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของสยามในคาบสมุทรมลายูสมัยจารีตนั้นไม่ชัดเจนทั้งในแง่ขอบเขตและอำนาจการปกครองตามระบบเก่า ซึ่งยึดหยุ่นกับแบบที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน

ระบบการเมืองของยุคสมัยจารีตที่รัฐเล็กๆ ส่งบรรณาการต่อรัฐที่ใหญ่กว่าเป็นไปตามวัฒนธรรมในระบบการเมืองที่รัฐเล็กๆ ต้องยอมอ่อนน้อมต่อรัฐที่ใหญ่กว่าเพื่อความอยู่รอดและผลประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องบรรณาการนั้นไม่ใช่เครื่องหมายของการยอมเป็นเมืองขึ้นโดยตรง แต่เป็นการยอมรับในอำนาจที่เหนือกว่า และการยอมรับดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นสิ่งถาวร เพราะในเวลาเดียวกันจะพบว่ารัฐเล็กๆ ก็ยอมรับศูนย์อำนาจอื่นพร้อมๆ กันไปด้วย (ยงยุทธ ชูแว่น, 2550, หน้า 20, 39-40)

กอบแก้ว สุวรรณทัต-เพ็ญ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ไทย-มลายู

ก่อนหน้านั้นคือในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ว่าเป็นความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการหรือความสัมพันธ์ในแบบประเทศราช ซึ่งปฏิเสธแนวคิดของนักวิชาการที่มองความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายูว่าเป็นการอ้างสิทธิที่ค่อนข้างเลื่อนลอยของสยามต่อดินแดนเพื่อนบ้านทางใต้ ซึ่งการอ้างสิทธินี้เป็นการบังคับโดยใช้กำลังทหารเป็นเครื่องสนับสนุน ซึ่งกอบก้อมองว่าความสัมพันธ์ไทย-มลายูนั้นเป็นตัวอย่างของวิถีคิดหรือโลกทัศน์ของคนพื้นเมืองทั่วทั้งภูมิภาคเกี่ยวกับอำนาจและความสัมพันธ์ เป็นระบบการทูตที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่มีสถานะไม่เท่ากันซึ่งสะท้อนลักษณะอำนาจทางการเมืองของรัฐในสมัยจารีตที่ลดหลั่นกันเป็นลำดับ ดังนั้น รัฐที่เล็กและอ่อนแอกว่าจะอ่อนน้อมต่อรัฐใหญ่และแข็งแกร่ง ซึ่งในทางทฤษฎีนั้นการอ่อนน้อมเป็นไปตามความสมัครใจและเห็นประโยชน์ในแง่ความสงบและการมีผู้คุ้มครอง แต่ในทางปฏิบัติผู้ที่มีอำนาจมากกว่าก็จะไม่ลังเลที่จะใช้กำลังทางทหารสนับสนุนหากผู้ที่เคยอ่อนน้อมนั้น “กระด้างกระเดื่อง” ความสัมพันธ์เชิงบรรณาการนี้ไม่ถาวรตายตัวขึ้นอยู่กับอำนาจของรัฐใหญ่ว่าจะคงอยู่หรือไม่ และที่สำคัญคือรัฐบรรณาการหรือประเทศราชยังคงมีอิสระที่จะดำเนินกิจการภายในรัฐ (ซูลิพร วิรุณหะ, 2550, หน้า 465) ในขณะที่ ซูลิพร วิรุณหะ เสนอว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัฐมลายูไม่ควรจะจำกัดหรือยึดติดกับขอบเขตของรัฐชาติสมัยใหม่ หรือการมองความสัมพันธ์แบบชั่วคราว เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายูในมิติประวัติศาสตร์มีความซับซ้อนกว่าที่จะอธิบายในลักษณะของดินแดนต่อดินแดนหรือชั่วคราว โดยอาจจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นต่างๆ ในระดับภูมิภาคหรืออนุภูมิภาค (ซูลิพร วิรุณหะ, 2550, หน้า 483) หมายความว่าเราไม่ควรมองดินแดนบริเวณรอยต่อระหว่างอำนาจรัฐสยามกับศูนย์กลางอำนาจมลายูเป็นแค่รัฐที่เป็นลักษณะของผู้รับไม่ใช่ผู้เลือกที่ไร้ซึ่งศักยภาพในการกำหนดบทบาทของตนเอง

แม้ว่าจะมีความพยายามของนักวิชาการที่ต้องการเชื่อมโยงความสัมพันธ์แบบรัฐบรรณาการหรือประเทศราชระหว่างรัฐไทยกับมลายูว่าเริ่มมีขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เช่นนี้ในสมัยอยุธยา เมื่ออยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า

ในปี พ.ศ. 2310 หัวเมืองมลายูได้ตั้งตนเป็นอิสระตลอดสมัยกรุงธนบุรี และกลับมาขึ้นต่อรัฐไทยในตอนต้นรัตนโกสินทร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2328 (กิ่งแก้ว นิคมขำ, 2519, หน้า 6)

สมัยต้นรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัฐไทยได้ใช้วิธีการควบคุมหัวเมืองมลายูได้ใกล้ชิดและรัดกุมกว่าสมัยอยุธยา เมืองไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู เป็นเมืองประเทศราชของรัฐไทย โดยต้องถวายเรื่องราชบรรณาการ ในขณะที่เมืองปัตตานีนั้นเจ้าเมืองอยู่ในความดูแลของเมืองสงขลาซึ่งขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช มีฐานะเหมือนหัวเมืองในพระราชอาณาจักรไทย (ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, 2515, หน้า 35-37, 42)

เมื่อลัทธิล่าอาณานิคมขยายอำนาจมาสู่แหลมมลายูในคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเริ่มต้นเมื่อ ฟรานซิส ไลท์ (Francis Light) ได้ขอเช่าเกาะปีนังจากเจ้าพระยาไทรบุรี ซึ่งแรงผลักดันที่ทำให้เจ้าเมืองไทรบุรีตัดสินใจให้อังกฤษเช่าปีนังนั้น เนื่องมาจากว่าความไม่สงบในเมืองไทรบุรีและกลัวอิทธิพลของรัฐไทย โดยได้มีข้อตกลงระหว่างไทรบุรีกับอังกฤษในการที่จะช่วยเหลือไทรบุรีหากถูกสยามรุกราน โดยอังกฤษได้เช่าเกาะปีนังอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2329 (ค.ศ. 1786) และหลังจากนั้น ฟรานซิส ไลท์ ได้เสนอไปยังทางรัฐบาลอังกฤษที่อินเดียให้ยึดไทรบุรีเป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษ แต่ในตอนแรกนั้นรัฐบาลอังกฤษที่อินเดียไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำของไลท์ โดยได้มีคำสั่งเป็นคำขาดว่า “เกี่ยวกับเรื่องการให้ความอารักขาเจ้าเมืองไทรบุรีในการต่อต้านชาวสยามนั้น ผู้สำเร็จราชการอังกฤษในสภาได้ตกลงใจคัดค้านการกระทำใดๆ ก็ตาม ซึ่งจะชักนำบริษัท (บริษัทบริติชอินเดียตะวันออก-ผู้เขียน) เข้าไปพัวพันกับการใช้กำลังต่อสู้กับเจ้าต่างๆ ทางตะวันออก” (สายจิตต์ เหมินทร์, 2507, หน้า 70)

การตั้งเมืองท่าของอังกฤษที่เกาะปีนังมีผลต่อนโยบายการทูตของทั้งสยามและเกดะห์ เพราะการที่อังกฤษเข้ามายุ่งเกี่ยวอาจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกดะห์ตัดสินใจที่จะปลีกตัวออกจากอำนาจของสยามและเป็นปัจจัยที่ทำให้สยามตอบโต้เกดะห์ด้วยการบุกเข้าโจมตีเกดะห์ในปี ค.ศ. 1821 ด้วยความรุนแรงกว่าที่เคยเป็น การโจมตีเกดะห์

ของสยามดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่ผลักดันให้อังกฤษต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับนโยบายของตนเองต่อรัฐพื้นเมืองในคาบสมุทรมลายูและต่อสยามด้วย (ซูลีพร วิรุณหะ, 2551, หน้า 160-161)

ตอนแรกนั้นอังกฤษไม่ได้มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องรุกคืบขยายอิทธิพลเข้ามาในดินแดนรัฐมลายูทางตอนใน เนื่องจากว่าผลประโยชน์ที่อังกฤษได้รับจากการมีเมืองท่าที่มะละกา ปีนัง และสิงคโปร์ก็มากเพียงพอแล้ว และอังกฤษไม่ต้องการมีปัญหายุ่งยากกับสยามซึ่งมีอำนาจบริเวณรัฐมลายูทางเหนือ แต่เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมลายูและสยามเกิดปัญหากระทบกระทั่งกันมากขึ้น ประกอบกับทรัพยากรการค้าที่มีอยู่ในรัฐมลายูทางเหนือทำให้อังกฤษเริ่มหันมาให้ความสำคัญและให้ความสนใจกับรัฐมลายูดังกล่าวมากขึ้น

นโยบายการปกครองหัวเมืองของสยามมีข้อบกพร่องอยู่มาก ตามระบบเก่าหัวเมืองส่วนใหญ่มักจะมีอิสระ โดยในทางปฏิบัติตราบใดที่เจ้าเมืองยังส่งรายได้ครบถ้วนตามที่ทางการกำหนดอย่างสม่ำเสมอแล้วรัฐก็จะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยว ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลสยามจึงรวมอำนาจบริหารทั้งหมดเข้าสู่ศูนย์กลางภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทย มีการแบ่งอาณาจักรทั้งหมดเป็น 18 มณฑล มีข้าหลวงใหญ่เป็นผู้ปกครอง (ดี.จี.อี. ฮอลล์, 2549, หน้า 635) และได้มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองมลายูจากที่เคยปกครองแบบหลวมๆ ให้เป็นการกระชับอำนาจมากขึ้นในปี พ.ศ. 2439 (ค.ศ. 1896) เนื่องจากว่าดินแดนดังกล่าวว่าร้ายด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นที่หมายตาของประเทศมหาอำนาจต่างๆ

สนธิสัญญาฉบับไทย-อังกฤษ ฉบับวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897)

ในช่วงปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศมหาอำนาจ 2 ประเทศอันได้แก่ อังกฤษกับฝรั่งเศสได้ขยายอิทธิพลและครอบครองดินแดนอาณานิคมบริเวณโดยรอบของรัฐไทย และเพื่อความชัดเจนในอาณานิคมที่ทั้ง 2 ประเทศมีอำนาจเหนือในการปกครอง เนื่องจากว่าดินแดนอาณานิคมของทั้ง 2 ประเทศได้ขยายจนกระทั่งมาถึงบริเวณ

รัฐไทย จึงนำไปสู่ข้อตกลงระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสฉบับปี พ.ศ. 2439 (ค.ศ. 1896) เพื่อประกันความเป็นกลางของไทยและให้ไทยเป็นรัฐกันชนที่ประกันความเป็นกลางของไทยเฉพาะในภาคกลางเท่านั้น คือในบริเวณลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำแม่กลอง ท่าจีน เจ้าพระยา และบางปะกง แต่ดินแดนทางภาคใต้ซึ่งอยู่ใกล้กับมลายูของอังกฤษไม่ได้รับการค้าประกันสภาพการณ์ดังกล่าวสร้างความวิตกกังวลให้กับอังกฤษมาก เนื่องจากเยอรมนีกำลังพยายามสร้างฐานะทางการเมืองและเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศไทย อังกฤษจึงเกิดความหวั่นเกรงว่าเยอรมนีอาจจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในบริเวณดังกล่าวซึ่งอุดมด้วยดีบุกและแร่ธาตุอื่นๆ และอาจจะถือโอกาสขยายอิทธิพลเข้าไปในแหลมมลายูของอังกฤษต่อไป ด้วยเหตุนี้ อังกฤษจึงรีบเปิดการเจรจากับไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ และนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาฉบับไทย-อังกฤษฉบับวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) (ทวีศักดิ์ ล้อมลัม, 2515, หน้า 57-60)

ตามสนธิสัญญาฉบับนี้ รัฐไทยสัญญาจะไม่ยินยอมให้ชาติหนึ่งชาติใดเข้าซื้อหรือถือกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนไทยตั้งแต่ตำบลบางตะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลงไป โดยมีได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลอังกฤษก่อนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นการตอบแทนรัฐบาลอังกฤษตกลงจะให้ความคุ้มครองทางทหารแก่ไทยในกรณีที่ถูกรุกรานจากชาติอื่นซึ่งโดยพฤตินัยหมายถึงฝรั่งเศส (แถมสุข นุ่มนนท์, 2528, หน้า 15)

การที่ไทยยินยอมลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้ คงเป็นเพราะไทยเกรงว่าถ้าปล่อยดินแดนตอนใต้ของไทยไว้โดยปราศจากหลักประกันแล้วมหาอำนาจชาติอื่นโดยเฉพาะอังกฤษเองอาจจะขยายอำนาจเข้ายึดครองดินแดนแถบนั้น โดยเฉพาะคำปราศรัยของ เซอร์คลีเมนต์ สมิท (Sir Clementi Smith) อดีตผู้สำเร็จราชการสหราชอาณาจักรซึ่งเสนอแนะให้อังกฤษขยายดินแดนของตนจากมลายูขึ้นไปทางเหนือ (เพ็ญศรี ติ๊ก, 2542, หน้า 151) สำหรับไทยแล้ว การที่อังกฤษยอมค้าประกันดินแดนดังกล่าวก็ยังคงคิดว่าที่จะปล่อยให้อังกฤษยึดครอง แต่เมื่อเวลาผ่านไปไทยเริ่มรู้สึกว่างอังกฤษเป็นฝ่ายได้เปรียบมากทั้งทางด้านการเมืองและการค้า ส่วนในเรื่องการตอบแทนไทยนั้น อังกฤษก็ไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาในข้อ

ที่จะช่วยเหลือไทยเมื่อถูกรุกราน ดังเช่นตอนที่ฝรั่งเศสเรียกร้องดินแดนบนฝั่งขวาแม่น้ำโขง อังกฤษไม่ได้ช่วยเหลือไทย และกลับแนะนำให้ไทยปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของฝรั่งเศส

ข้อเสียเปรียบทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจจากสนธิสัญญาฉบับนี้เร่งให้ไทยพยายามหาทางปรับความเข้าใจกับอังกฤษ และหาทางยกเลิกสนธิสัญญาฉบับนี้ให้ได้ แต่การเจรจาไม่เป็นผล อังกฤษยังคงยื่นกรานตามสนธิสัญญาลับเดิม นอกจากนี้ อังกฤษยังเสนอให้ไทยเปิดเผยสนธิสัญญาลับเพื่อประกาศให้ชาติอื่นรับรู้สิทธิของอังกฤษเหนืออาณานิคมที่ปรากฏในสนธิสัญญาลับฉบับนี้ แต่รัฐบาลไทยไม่อาจจะปฏิบัติตามได้ เพราะเกรงว่าประเทศภาคีสถิติสัญญาเบาวิริงอื่นๆ จะอ้างสิทธิของชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งเรียกร้องสิทธิทำนองเดียวกับอังกฤษ ดังนั้น รัฐบาลไทยจะบอกเลิกสัญญาก็จะต้องหาสิ่งตอบแทนให้อังกฤษจนเป็นที่พอใจ (เพ็ญศรี ตึก, 2542, หน้า 152) คือดินแดนในแหลมมลายู ในที่สุดไทยต้องยกรัฐไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิสให้อังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) เพื่อแลกเปลี่ยนกับการขอยกเลิกสนธิสัญญาลับดังกล่าว

### สนธิสัญญาไทย-อังกฤษ ฉบับวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909)

ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2443 (ค.ศ. 1900) อังกฤษริบดำเนินนโยบายแผ่อิทธิพลเข้ามาในรัฐไทรบุรี กลันตัน และตรังกานู ซึ่งอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการแทรกแซงการปกครองภายในรัฐเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของฝรั่งเศสและเยอรมนีด้วย จนในที่สุดไทยต้องทำ ความตกลงกับอังกฤษเกี่ยวกับกลันตันและตรังกานูในปี พ.ศ. 2445 (ค.ศ. 1902) ตามข้อตกลงนี้ เพื่อให้การปกครองหัวเมืองมลายูเป็นไปโดยเรียบร้อย ไทยจะเป็นผู้แต่งตั้งที่ปรึกษาไปประจำรัฐเหล่านั้นแต่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากอังกฤษก่อน (สายจิตต์ เหมินทร์, 2507, หน้า 287)

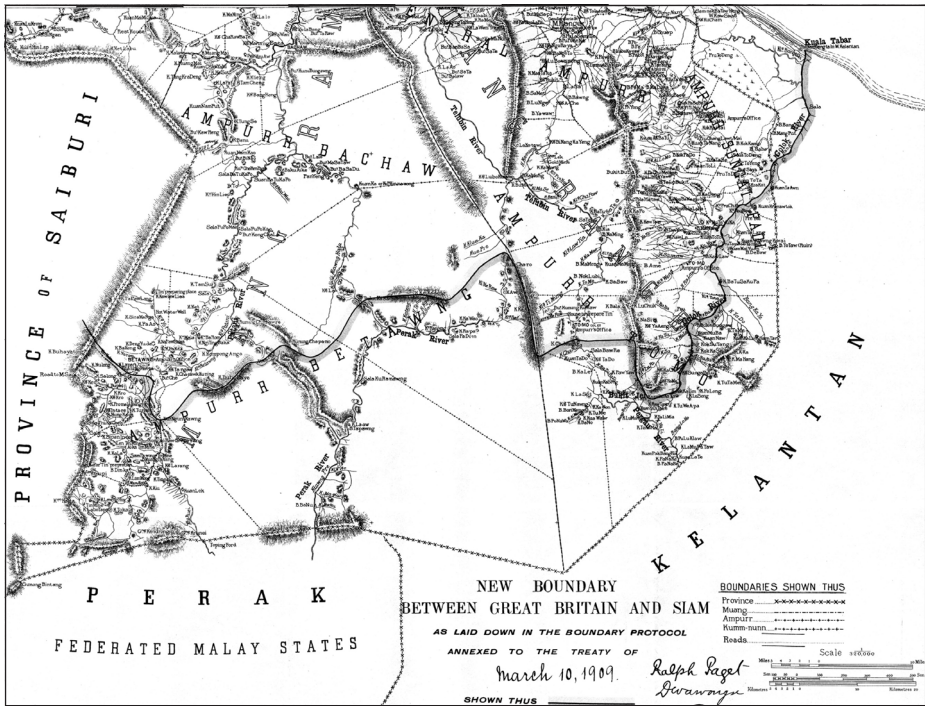
ระหว่างปี พ.ศ. 2444-2448 (ค.ศ. 1901-1905) ไทยได้เปิดการเจรจากับอังกฤษเรื่องการผ่อนคลายสิทธิสภาพนอกอาณาเขตด้วยแต่ไม่ได้ผล ในปี พ.ศ. 2449 (ค.ศ. 1906) รัฐบาลทั้งสองได้เปิดการเจรจา

กันอีกเกี่ยวกับเรื่องการสร้างทางรถไฟ แต่การเจรจาในขั้นแรกไม่ประสบความสำเร็จ ความขัดแย้งในเรื่องนี้เกือบจะทำให้รัฐบาลทั้ง 2 ฝ่ายตัดสินใจตีพิมพ์สัญญาฉบับปี พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) ออกเผยแพร่ (เพ็ญศรีตุ๊ก, 2542, หน้า 154)

การเจรจาระหว่างไทยกับอังกฤษมาเริ่มคลี่คลาย เมื่อนายสโตรเบลเสนอให้ไทยยกดินแดนในแหลมมลายูให้อังกฤษ ด้วยเหตุว่ารัฐมลายูเป็นบ่อเกิดแห่งความวุ่นวายทั้งหมดของไทยและยังปราศจากคุณค่า โดยเหตุที่มีได้ทำรายได้ที่นำพอใจให้แก่ท้องพระคลังในกรุงเทพฯ (สายจิตต์เหมินทร์, 2507, หน้า 311) และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เสด็จฯ กลับจากประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) และทรงทราบถึงข้อเสนอนี้และเหตุผลของนายสโตรเบล ในที่สุดก็ทรงอนุญาตให้นายสโตรเบลดำเนินการต่อไป แม้จะทรงรู้สึกว่าการนอกเหนือไปจากต้นไม้อื่นต้นไม้อื่นทองที่จะต้องสูญเสียไปแล้ว สิ่งที่จะต้องได้รับความกระทบกระเทือนมากกว่าก็คือ ชื่อเสียงและเกียรติคุณของประเทศไทย (เพ็ญศรีตุ๊ก, 2542, หน้า 154)

ฝ่ายไทยได้ตัดสินใจว่าดินแดนรอบนอกนั้นสามารถใช้ต่อรองได้เพื่อแลกกับความเสมอภาคที่เพิ่มขึ้น และไทยก็ยังคงรักษาความสามารถในการต่อรองนี้ไว้ได้ ในขณะที่รัฐเล็กกว่า เช่น ลาว กัมพูชา และมลายู จำต้องยอมให้มีการตัดแบ่งดินแดนออกไป และรวมถึงการเปลี่ยนแปลงเจ้าที่พวกตนต้องขึ้นสังกัดด้วย (Tarling, 1992, p. 52-53) ในขณะนั้นเจ้าหน้าที่ยุโรปที่สนใจในภูมิภาคนี้ที่สนใจเรื่องนี้อย่างยิ่งได้ประโยชน์ทางด้านจิตใจจากการสูญเสียดินแดนไปครั้งนี้ ทำให้สยามเป็นประเทศที่กำลังรัดกุมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และแน่นอนที่สยามยังมิได้แสดงความสามารถอันดีเยี่ยมในการปกครองชนชาติอื่นๆ (ดี.จี.อี. ฮอลล์, 2549, หน้า 660)

การเจรจาระหว่างสยามกับอังกฤษจึงดำเนินต่อไป มีการพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่สำคัญคือการโอนรัฐไทรบุรี (เกดะห์) กลันตัน ตรังกานู และเปอร์ลิสให้อังกฤษ การยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของคนในบังคับอังกฤษในประเทศไทย การสร้างทางรถไฟ และการยกเลิกสัญญาฉบับปี พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) และในที่สุดทั้ง 2 ประเทศ



แผนที่แนบท้ายสัญญาหรือแผนที่ New Boundary between Great Britain and Siam as Laid Down in the Boundary Protocol Annexed to the Treaty of March 10, 1909 (398 x 516 มม.) เขียนโดย [Ralph Paget] จากหนังสือ Despatch from His Majesty's Minister in Siam forwarding a treaty between Great Britain and Siam, signed at Bangkok, March 10, 1909 พิมพ์ครั้งแรกที่กรุงลอนดอน อังกฤษ ในปี พ.ศ. 2452 ตรงกับปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นแผนที่พิมพ์โดยรัฐบาลอังกฤษ แสดงอาณาเขตของสยามภายหลังสนธิสัญญาระหว่างสยามและอังกฤษ ลงนามเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2452 ซึ่งมีผลให้สยามมอบอำนาจการปกครอง 4 รัฐมลายู ได้แก่ กาลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี และเปอร์ลิส ให้กับอังกฤษ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตสยามที่สำคัญครั้งสุดท้าย (ที่มา : ภาพและข้อมูลแผนที่โดย ชวิชัย ตั้งศิริวานิช)

ได้ลงนามในสนธิสัญญาระหว่างสยาม-อังกฤษเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) และได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันต่อกันเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2453 (ค.ศ. 1910) ณ กรุงลอนดอน โดยสนธิสัญญามีสาระสำคัญคือ รัฐบาลสยามยกสิทธิการปกครองและการบังคับบัญชาเหนือรัฐเกดะห์ (ไทรบุรี) กลันตัน ตรังกานู และเปอร์ลิส รวมทั้งเกาะใกล้เคียงให้แก่อังกฤษ, รัฐบาลอังกฤษรับรองว่าเกี่ยวกับหนังสือสนธิสัญญาต่างๆ มีต่อรัฐบาลสยามนั้นรัฐบาลสหพันธรัฐมลายูจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย และอังกฤษยอมยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและอำนาจศาลกงสุลในสยาม และในส่วภาคผนวกมีการพูดถึงการยกเลิกสนธิสัญญาลับปี พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) และว่าด้วยการสร้างทางรถไฟสายใต้

สนธิสัญญาระหว่างสยามกับอังกฤษฉบับนี้ห้ามซึ่งการกำหนดขอบเขตหรือเส้นเขตแดนระหว่างรัฐขึ้น ซึ่งได้มีการสำรวจและปักปันเขตแดนระหว่างไทยและดินแดนอาณานิคมมลายูของอังกฤษในปีถัดไป และต่อมาได้กลายเป็นเส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยและมาเลเซียในที่สุดเมื่อมาเลเซียได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957)

### 1.3 เส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย : ภูมิศาสตร์การเมืองของ “รัฐสมัยใหม่” (Modern State)

การเปลี่ยนแปลงจากรัฐโบราณสู่ความเป็น “รัฐสมัยใหม่” ในด้านการกำหนดเส้นเขตแดนของไทย มิได้เป็นกระบวนการอันเกิดจากพัฒนาการของไทยเองแต่อย่างใด แต่เป็นไปตามแบบอย่างหรือความต้องการของชาติมหาอำนาจอย่างอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งต้องการความชัดเจนในอาณาบริเวณหรือเขตแดนระหว่างไทยกับมาเลเซีย ลาว กัมพูชา และพม่า เพื่อประโยชน์ในทางการปกครองดินแดนดังกล่าวนั่นเอง เนื่องด้วยภายใต้กรอบคิดของรัฐสมัยใหม่และภายใต้มุมมองของชาวยุโรปนั้นรูปแบบการปกครองในลักษณะของรัฐโบราณดูเหมือนไม่เป็นเหตุเป็นผลหรือไม่ก็จะก่อให้เกิดความยุ่งยากได้ ชาวตะวันตกคิดว่าอาณาเขตต้องเป็นส่วนของรัฐ ถ้าไม่เป็นของรัฐนี้ก็ต้องเป็นของรัฐนั้น ดังนั้น จึงต้องกำหนดอาณาเขตให้ชัดเจนลงไป ด้วยเหตุนี้ผลอย่างหนึ่งที่ติดตามชาติตะวันตกเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ การสถาปนาอาณาเขตให้

ชัดเจน (เบนจามิน เอ. บัทสัน, 2543, หน้า 15) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐสมัยใหม่ คือ รัฐที่มีอำนาจเหนือดินแดนที่มีอาณาเขตชัดเจน ใช้เขตแดนธรรมชาติเพื่อกำหนดเป็นเขตแดนอำนาจของรัฐ ในขณะที่เดียวกันก็สถาปนาอำนาจการปกครองจากอำนาจที่ศูนย์กลางเหนือพื้นที่หรือดินแดนนั้น นั่นคือส่วนหนึ่งของความเป็นรัฐสมัยใหม่ และขณะเดียวกันก็เป็นหัวใจของความเป็นอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วย (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2547, หน้า 271) เช่นกัน

ในหนังสือเรื่อง *Siam Mapped* ของ ธงชัย วินิจจะกุล นิยามเขตแดนทางภูมิศาสตร์ของชาติว่าเป็น “ภูมิกายา” (geo-body) ซึ่งได้ก่อให้เกิดสำนักความเป็นรัฐชาติขึ้นมา และได้อธิบายว่าแนวคิดเรื่องเส้นเขตแดนนั้นเป็นสิ่งที่สยามรับมาจาก “ต่างประเทศ” การเกิดขึ้นของเส้นเขตแดนในยุครัฐสมัยใหม่ ซึ่งถูกแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบของแผนที่นั้น พัฒนาการของการสร้าง เผยแพร่ และการนำแผนที่มาใช้เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการเกิด “ประเทศสยาม” แผนที่จึงเป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่งในการก่อร่างสร้างตัวตนของความเป็นรัฐชาติ และในกระบวนการของการระบุเขตแดนที่ชัดเจน ก็เป็นวิธีการที่ทรงประสิทธิภาพในการสะท้อนให้คนในชาติเห็นถึงความอันหนึ่งอันเดียวกัน ผ่านประดิษฐ์กรรมที่เรียกว่า “ประเทศสยาม” ได้ ดังนั้น เขตแดนของรัฐชาติแบบใหม่จึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาตั้งแต่ต้น แต่เป็นผลมาจากการกระบวนการสร้างชาติผ่านวาทกรรมของแผนที่นั่นเอง (ดูรายละเอียดใน Thongchai Winichakul, 1994)

จุดเริ่มต้นการจัดทำแผนที่สยามนั้นเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 หลังจากที่ได้เสด็จประพาสแหลมมลายู ชวา และอินเดียในปี พ.ศ. 2416 แล้วนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำ นายเฮนรี อลาบาสเตอร์ (Henry Alabaster) ซึ่งเคยทำหน้าที่รองกงสุลอังกฤษในเมืองไทยมาก่อนนั้น กลับเข้ามารับราชการเป็นที่ปรึกษาส่วนพระองค์ด้วย โดย นายเฮนรี อลาบาสเตอร์ ได้กราบบังคมทูลถวายคำแนะนำในการทำนุบำรุงบ้านเมืองด้วยวิชาการสมัยใหม่หลายสาขา รวมทั้งวิชาการสำรวจและทำแผนที่ซึ่งทรงเห็นว่ามิประโยชน์มาก ดังนั้น จึงได้ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกองทำแผนที่ทดลองขึ้นในปี พ.ศ. 2418 มีนายเฮนรี อลาบาสเตอร์ เป็นหัวหน้ากอง กับตันลอฟตัสเป็นผู้ช่วย ร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยอีก 4 นาย ได้แก่ หม่อมราชวงศ์แดง เทวธिरาช นายทัต ศิริสัมพันธ์ นายสุด และ หม่อมราชวงศ์เฉลิม เริ่มสำรวจทำแผนที่กรุงเทพฯ เพื่อตัดถนนเจริญกรุงและถนนอื่นๆ อีกหลายสาย ต่อจากนั้นก็จัดทำแผนที่วางสายโทรเลขไปยังพระตะบองและแผนที่บริเวณปากอ่าวสยามเพื่อประโยชน์ในการเดินเรือและเป็นแนวทางการป้องกันฝั่งทะเลเนื่องจากเกรงว่าอาจจะมีการรุกรานจากต่างประเทศ

ครั้นปี พ.ศ. 2423 รัฐบาลอังกฤษได้ขออนุญาตรัฐบาลสยาม เพื่อให้กองทำแผนที่ กรมแผนที่แห่งอินเดียซึ่งมีกัปตัน เอช. ฮิล เป็นหัวหน้า และนายเจมส์ เอฟ. แมคคาร์ธีย์ เป็นผู้ช่วย เดินทางผ่านเข้ามาในประเทศไทย เพื่อดำเนินการวางโครงข่ายสามเหลี่ยมต่อเนื่องจากประเทศอินเดีย ผ่านพม่าเข้าเขตประเทศสยามทางจังหวัดราชบุรี เพื่อเข้าบรรจบกับแผนที่ทางทะเลที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งขอสร้างหมุดหลักฐานทางแผนที่ที่ภูเขาทองและที่พระปฐมเจดีย์ เพื่อใช้เป็นจุดตรวจสอบด้วย อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ อนุโลมตามคำแนะนำของนายอลาบาสเตอร์ที่ยินยอมตามคำขอของรัฐบาลอังกฤษ ทั้งทรงเห็นชอบด้วยกับการที่จะเจรจาทาบทามตัวพนักงานทำแผนที่อังกฤษมารับราชการเพื่อเป็นการวางรากฐานการทำแผนที่ของไทยเองด้วย ผลที่สุดปรากฏว่า นายเจมส์ เอฟ. แมคคาร์ธีย์ ตกลงยินยอมเข้ารับราชการสยาม นับแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2424 โดยสังกัดฝ่ายพระกลาโหม ซึ่งมีหน้าที่บัญชาการหัวเมืองและทหารฝ่ายใต้ในขณะนั้น แต่ผู้บังคับบัญชาโดยตรงคือพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) ผู้บัญชาการกรมทหารมหาดเล็ก (กรมแผนที่ทหาร, 2528, หน้า 2) ซึ่งในช่วงเวลานั้นนั้นว่ามีความจำเป็นอย่างมาก เหตุเพราะสภาพภูมิศาสตร์ของไทยซึ่งตั้งอยู่ระหว่างอาณานิคมของอังกฤษกับอาณานิคมของฝรั่งเศส จึงมีลักษณะกลายเป็นรัฐกันชนของประเทศมหาอำนาจดังกล่าวข้างต้น

การที่สองมหาอำนาจตะวันตกแข่งขันกันขยายอำนาจและอิทธิพลทั้งในภาคเหนือและภาคใต้ของไทยนี้ ทำให้ฝรั่งเศสเกิดความคิดที่จะ

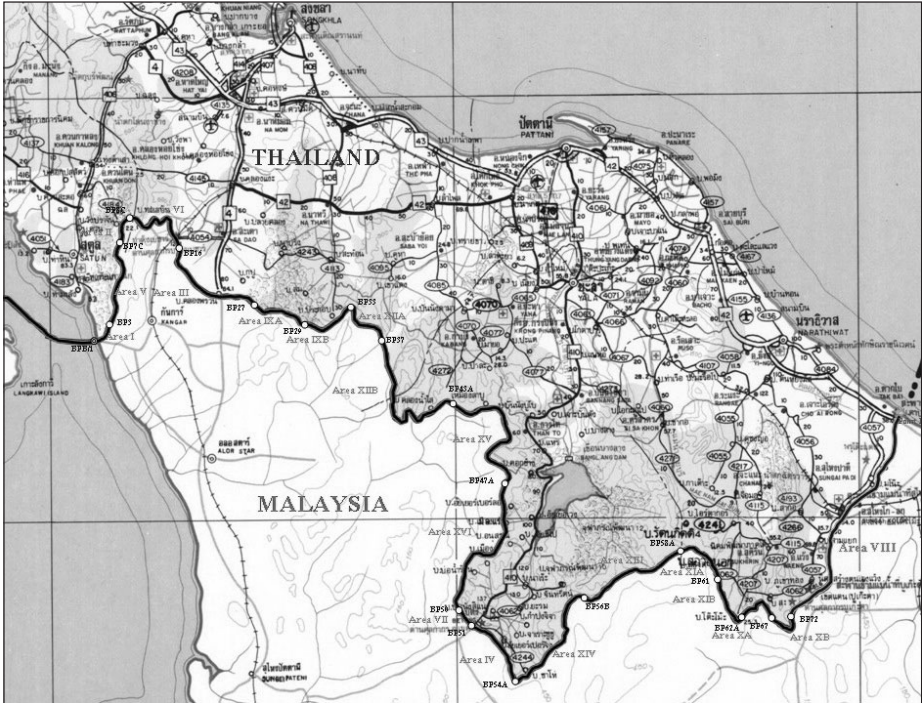
เปิดการเจรจากับอังกฤษเกี่ยวกับการจำกัดเขตอิทธิพลของตน ดังนั้น ใน พ.ศ. 2428 (ค.ศ. 1885) เมื่ออังกฤษผนวกพม่าตอนบนและหลังจาก ฝรั่งเศสได้ญวนเป็นอาณานิคมแล้ว ฝรั่งเศสจึงเสนอให้อังกฤษใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างอาณานิคมของทั้ง 2 มหาอำนาจ แต่อังกฤษไม่เห็นด้วย ปีต่อมาฝรั่งเศสเสนอให้อังกฤษและฝรั่งเศสแบ่งแหลมอินโดจีนตามที่เห็นควร หรือไม่ก็ให้ช่วยกันรักษาเอกราชของไทยไว้ ทั้งนี้เพื่อขัดข้อขัดแย้งระหว่างสองรัฐบาลให้หมดสิ้นไป นอกจากนี้ ฝรั่งเศสจะไม่ขัดขวางในการที่อังกฤษจะยึดประเทศราชของไทยในแหลมมลายู แต่อังกฤษจะต้องยอมให้ฝรั่งเศสดำเนินการกับเขมรตามใจชอบ แต่อังกฤษก็ไม่เห็นด้วยอีก ในปี พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889) นายวัตดิงตัน (Waddington) อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงลอนดอนเสนอต่อลอร์ด ซอลสเบอรี นายกรัฐมนตรีอังกฤษในขณะนั้นให้ไทยมีฐานะเป็นอิสระเป็นอาณาจักรที่มั่นคง เพื่อเป็นแดนคั่นกลางระหว่างเขตแดนของอังกฤษกับฝรั่งเศส (เพ็ญศรี ติก, 2542, หน้า 129)

การเจรจาดังกล่าวนำไปสู่การลงนามในปฏิญญาระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส (Anglo-French Declaration) เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2439 (ค.ศ. 1896) ปฏิญญานี้ประกอบด้วย 6 มาตรา ซึ่งมีสาระสำคัญคือ อังกฤษและฝรั่งเศสตกลงให้ไทยเป็นรัฐกึ่งชนระหว่างอาณานิคมอังกฤษทางตะวันตกและอาณานิคมของฝรั่งเศสทางตะวันออก ทั้ง 2 ประเทศยอมรับรองเอกราชและอธิปไตยของไทยเหนือบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เพชรบุรี แม่กลอง ท่าจีน และบางปะกง แต่ข้อตกลงนี้ปล่อยให้ดินแดนทางตอนใต้ของไทยไว้โดยปราศจากหลักประกัน (เพ็ญศรี ติก, 2542, หน้า 129) ดังนั้น แม้ว่าไทยไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อผลกระทบอันเกิดจากปฏิญญาดังกล่าว แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าดีกว่าการที่ประเทศไทยจะตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก

จากสภาวะการณ์ดังกล่าวส่งผลให้รัชกาลที่ 5 ทรงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องเจรจากับอังกฤษและฝรั่งเศส เพื่อปักปันแนวเขตแดนให้เกิดความชัดเจนกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านไทย-ลาว และไทย-กัมพูชา ทำกับประเทศฝรั่งเศส ส่วนด้านไทย-มาเลเซีย และไทย-พม่าทำกับประเทศอังกฤษ ซึ่งการดำเนินการในขณะนั้นทั้ง 2 ฝ่ายได้

จัดทำหลักฐานแสดงแนวเขตแดนไว้ด้วย อาทิเช่น สนธิสัญญา อนุสัญญา แผนที่ปักปัน และหลักเขตแดน เพื่อใช้ในการอ้างสิทธิดินแดน ทั้งนี้ หลักฐานดังกล่าวยังคงมีผลบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบันและสืบสิทธิมายังประเทศเพื่อนบ้านภายหลังได้รับเอกราช สรุปได้ว่าแนวเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้กำหนดไว้แน่ชัดตั้งแต่ในอดีตและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแนวเขตแดนไปจากที่ตกลงไว้ได้ (กรมแผนที่ทหาร, 2549, หน้า 145) ดังนั้น การดำเนินการปักปันเขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านจึงได้มีการดำเนินการมาตั้งแต่ครั้งยังเป็น “สยาม” ในราวทศวรรษ 1900 นำมาซึ่งการสืบสิทธิจากประเทศมหาอำนาจภายหลังการได้รับเอกราชจากประเทศเหล่านั้น ยังผลให้ภายหลังจึงได้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างรัฐให้มีความชัดเจนมากขึ้นนั่นเอง

ในอาณาบริเวณตอนใต้ของไทยนั้น จุดเริ่มต้นของการปักปันเขตแดนระหว่างสยาม-อังกฤษ เริ่มขึ้นภายหลังจากที่อังกฤษได้เข้าครอบครองประเทศราชของสยามในแหลมมลายู 4 รัฐ ได้แก่ รัฐไทรบุรี รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู และรัฐเปอร์ลิส เพื่อแลกเปลี่ยนกับการยกเลิกหนังสือสัญญา ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2426 (ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต) ดังกล่าวข้างต้น โดยได้มีการลงนามในสัญญาว่าด้วยเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1909 (พ.ศ. 2452)<sup>3</sup> โดย พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวงษ์วโรปการ ผู้แทนรัฐบาลไทย กับ มิสเตอร์รัลฟ แพชยิต อัครราชทูตวิสามัญและผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายอังกฤษ ได้ลงนามในสัญญาว่าด้วยเขตแดนที่กรุงเทพฯ ซึ่งสาระสำคัญของในสนธิสัญญาดังกล่าวกำหนดว่า เขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียเป็นไปตามสันปันน้ำในกรณีที่เป็นเขตแดนทางบก และไปตามร่องน้ำลึกของลำน้ำในกรณีใช้แม่น้ำเป็นเขตแดน ซึ่งแนวเขตแดนเริ่มตั้งแต่ฝั่งเหนือของปากน้ำปูลิศไปถึงทิวเขาสันกาลาคีรีและใช้สันปันน้ำของทิวเขาสันกาลาคีรีจนถึงยอดเขาเยลลี (JELI) และต่อไปจนถึงต้นแม่น้ำโก-ลก จากนั้นไปตามร่องน้ำลึกของแม่น้ำโก-ลก จนออกสู่ทะเลที่เรียกว่า ปากน้ำตาบา เขตอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (กรมแผนที่ทหาร, 2549, หน้า 149) โดยทั้ง 2 ประเทศได้ร่วมกันสำรวจและปักปันเขตแดนนับตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2453 (ค.ศ. 1910)



แนวเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย ตามสัญญาว่าด้วยเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1909 (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

ผลจากการปักปันเขตแดนดังกล่าว ยังผลให้ประเทศไทยมีเขตแดนทางตอนใต้ติดกับประเทศมาเลเซีย โดยมีจังหวัดที่มีเขตแดนติดกับประเทศมาเลเซียอยู่ 4 จังหวัด คือ สตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส ซึ่งในส่วนของจังหวัดสตูลนั้น มีอำเภอเมืองและอำเภอควนโดน ติดกับเขตแดนรัฐเปอร์ลิส (Perlis) จังหวัดสงขลา มีอำเภอสะเดา อำเภอนาทวี และอำเภอสะบ้าย้อย ติดกับเขตแดนรัฐเปอร์ลิสและรัฐเกดะห์ (Kedah) จังหวัดยะลา มีอำเภอกาบัง อำเภอยะหา อำเภอบันนังสตา อำเภอธารโต และอำเภอเบตง ติดกับรัฐเกดะห์และรัฐเปรัก (Perak) และจังหวัดนราธิวาส มีอำเภอสุโงโก-ลก อำเภอจะแนะ อำเภอสุคีริน อำเภอเวียง และอำเภอตากใบ ติดกับเขตแดนรัฐกลันตัน (Kelantan)

การปักปันเขตแดนในยุคแรก นอกจากมีการทำสนธิสัญญาดังกล่าวแล้วนั้น ยังได้มีการจัดทำหลักฐานทางกฎหมายที่แสดงแนวเขตแดนไว้อีกหลายฉบับ อาทิเช่น แผนที่ปักปันเขตแดน บ้านที่กวางจาแสดงตำแหน่งหลักเขตแดน บัญชีรายชื่อหมายพิกัดแนวเขตแดนและอื่นๆ หากแต่หลักฐานดังกล่าวขาดความชัดเจน ประกอบกับหลักเขตแดนในภูมิประเทศมักตั้งอยู่ห่างกัน เมื่อกาลเวลาผ่านไปสภาพภูมิประเทศเปลี่ยนแปลง หลักเขตแดนเหล่านั้นชำรุด สูญหาย ถูกเคลื่อนย้าย และถูกทำลาย รวมทั้งมีการพัฒนาพื้นที่ตามชายแดนโดยมีการทำลายสันปันน้ำที่ใช้กำหนดแนวเส้นเขตแดนจากทั้ง 2 ฝ่าย จึงเป็นเหตุให้แนวเขตแดนขาดความชัดเจน ต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิว่าดินแดนส่วนนั้นเป็นของตน จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาหลายประการ เช่น การลักลอบเข้าเมือง การค้ายาเสพติด การรุกล้ำดินแดนซึ่งกันและกัน เป็นต้น นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ เป็นผลให้ต้องปิดจุดผ่านแดน ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง รวมทั้งระบบเศรษฐกิจโดยรวมและการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศของทั้ง 2 ฝ่าย

รัฐบาลไทยได้พยายามแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านโดยสันติวิธีอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด หลังจากการสู้รบกรณีเหตุการณ์บ้านร่มเกล้าเมื่อปี พ.ศ. 2530 รัฐบาลได้ตั้งกลไกในรูปคณะกรรมการต่างๆ เพื่อเจรจาแก้ไขปัญหาเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในหลายระดับ โดยคำนึง

ถึงนโยบายของรัฐบาลรวมทั้งสัมพันธภาพและความร่วมมือที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านในหลายมิติ และสิ่งที่คณะกรรมการเหล่านั้นจำเป็นต้องยึดถือเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเขตแดน ก็คือ สนธิสัญญาและความตกลงต่างๆ อย่างเป็นทางการกับประเทศเพื่อนบ้านโดยสันติ ซึ่งความตกลงดังกล่าวมักมีหลายรูปแบบ ทั้งในรูปสนธิสัญญา (Treaty) อนุสัญญา (Convention) ความตกลง (Agreement) ปฏิญญา (Declaration) และแผนที่ (Map) รวมทั้งเอกสารทางกฎหมายและหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่ถือว่ามีผลผูกพันหรือเป็นพันธกรณีระหว่างรัฐทั้ง 2 ฝ่ายในฐานะผู้สืบสิทธิ (นพดล โชติศิริ, 2551, หน้า 1-3)

ในส่วนของไทยและมาเลเซียนั้นได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 1957 แต่ความสัมพันธ์ฉันประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนประชิดกันของทั้ง 2 ประเทศนั้นสามารถสืบย้อนไปนานกว่านั้นดังกล่าวข้างต้น เหตุเพราะไทยและมาเลเซียได้วางรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบนฐานของมิตรภาพที่ใกล้ชิดอันนำมาซึ่งความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งในระดับทวิภาคีที่มีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือในทุกๆ ด้าน ตลอดจนเื้อออำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจและสังคม และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนไทยและมาเลเซียในบริเวณชายแดน

ส่วนความร่วมมือในระดับพหุภาคีนั้น ไทยและมาเลเซียได้แสดงบทบาทที่สำคัญๆ และมีความรับผิดชอบร่วมกันในหลายครั้ง โดยผ่านกลไกความร่วมมือหลายระดับ การดำเนินงานมีผลเด่นชัดเป็นรูปธรรมคือ การที่ไทยและมาเลเซียร่วมเป็นสมาชิกก่อตั้งอาเซียน (ASEAN) ในปี ค.ศ. 1967 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอาเซียนได้ช่วยเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคให้ก้าวหน้าไปได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งช่วยเร่งให้เศรษฐกิจของภูมิภาคเติบโต ความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวได้แก่ ความร่วมมือสามเหลี่ยมเศรษฐกิจอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย เป็นต้น

การที่ทั้ง 2 ประเทศผ่านช่วงเวลาที่ตีมาด้วยกันนี้ ไทยและมาเลเซียจึงเป็นมากกว่าเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนร่วมกัน หากแต่เป็นมิตรที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และความรับผิดชอบที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้ง

ประชาชนทั้ง 2 ปากแม่น้ำโก-ลก ก็มีความผูกพันกันเป็นเครือญาติ จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ความเชื่อมั่นของประเทศและของประชาชนทั้ง 2 ประเทศเป็นอย่างดี (ชปา จิตต์ประทุม, 2552, หน้า 10)

## 2. เขตแดนรัฐกับการพัฒนาความร่วมมือไทย-มาเลเซีย

จากการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 นำพาให้ประเทศไทยได้มีการปักปันแนวเขตแดนไว้อย่างแน่ชัดร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ด้าน ซึ่งการดำเนินการในขณะนั้นทั้ง 2 ฝ่ายได้จัดทำหลักฐานแสดงแนวเขตแดนไว้ด้วย อาทิเช่น สนธิสัญญา อนุสัญญา แผนที่ปักปัน และหลักเขตแดน เพื่อใช้ในการอ้างสิทธิดินแดน ทั้งนี้ หลักฐานดังกล่าวยังคงมีผลบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบันและสืบสิทธิมายังประเทศเพื่อนบ้านภายหลังได้รับเอกราช สรุปได้ว่าแนวเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้กำหนดไว้แน่ชัดตั้งแต่ในอดีตและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแนวเขตแดนไปจากที่ตกลงไว้ได้ (กรมแผนที่ทหาร, 2549, หน้า 145) ดังกล่าวข้างต้น ยังผลให้ภายหลังจึงได้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างรัฐให้มีความชัดเจนมากขึ้นนั่นเอง

ดังนั้น การทำความเข้าใจเขตแดนรัฐอันเป็นพัฒนาการของรัฐสมัยใหม่นั้น จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงความหมายหรือคำจำกัดความของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขตแดนรัฐ ซึ่งในส่วนนี้จะขอหยิบยกคำจำกัดความจากอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในปักปันเส้นเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจต่อการกำหนดเขตแดนระหว่างรัฐ คำดังกล่าวได้แก่

1) เขตแดนระหว่างประเทศ (international boundary) หมายถึง เส้นสมมติที่กำหนดขึ้น โดยประเทศทวิภาคี เพื่อเป็นขอบเขตและรู้ว่าอำนาจอธิปไตยของตนหรือของประเทศนั้นได้มาสิ้นสุดที่เส้นสมมติ เส้นนี้ เส้นสมมติดังกล่าวอาจกำหนดขึ้นบนแผนที่หรือแผนผัง หรือแสดงด้วยคำพรรณนาเป็นลายลักษณ์อักษร หรืออาจแสดงเป็นหลักฐานบนพื้นดินก็ได้

2) แนวพรมแดน (frontier) หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีความคาบเกี่ยว ทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งพื้นที่ที่คาบเกี่ยวนี้จะไปตามเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ โดยไม่มีข้อกำหนดแน่ชัดว่าจะต้องอยู่ลึกเข้าไปจากเส้นเขตแดนด้านละเท่าใด

3) ชายแดน (border) หมายถึง พื้นที่จากเส้นเขตแดนระหว่างประเทศเข้าไปในดินแดนของประเทศใดประเทศหนึ่ง ไม่มีข้อกำหนดว่าจะอยู่ลึกเข้าไปเท่าใด

4) สันปันน้ำ (watershed) หมายถึง บริเวณที่สูงหรือสันเขา ซึ่งแบ่งน้ำที่อยู่แต่ละด้านของสันเขาให้ไหลออกเป็น 2 ฟาก (หรือมีทิศทางตรงกันข้าม) ไปสู่ม่าน้ำลำธาร แต่สันปันน้ำในการกำหนดเขตแดนนั้น หมายถึง ที่สูง หรือส่วนใหญ่อือสันเขาที่ต่อเนื่องกัน และจะปันน้ำหรือน้ำฝนที่ตกลงมาให้แบ่งออกเป็น 2 ฟาก โดยไม่มีการไหลย้อนกลับ ในกรณีที่มีสันเขาแยกออกเป็นหลายสันจะยึดถือสันเขาที่มีความต่อเนื่องมากที่สุด นั่นคือ สันเขาที่สูงที่สุดไม่จำเป็นต้องเป็นสันปันน้ำเสมอไป แต่สันเขาที่สูงและมีความต่อเนื่องมากที่สุดมักจะได้รับพิจารณาให้เป็นสันปันน้ำ

5) ร่องน้ำลึก (thalweg) หมายถึง ร่องน้ำที่มีความต่อเนื่องกันในแม่น้ำ โดยเป็นร่องน้ำที่ลึกที่สุด

6) เขตแดนทางบกหรือเขตแดนบนแผ่นดิน (land boundary) หมายถึง เส้นเขตแดนที่กำหนดขึ้นบนแผ่นดิน คำว่า “แผ่นดิน” ในที่นี้ หมายถึง ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นแผ่นดิน โดยแม่น้ำ ลำห้วย หนอง บึง ทะเลสาบ และอ่างเก็บน้ำ ถือเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินด้วย

7) เขตแดนทางทะเล (maritime boundary) หมายถึง การกำหนดอาณาเขตทางทะเลออกเป็นเขตต่างๆ ตามบทบัญญัติของอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลปี ค.ศ. 1982 โดยกำหนดให้มีเขตทางทะเลที่แตกต่างกันออกไป เช่น น่านน้ำภายใน ทะเลอาณาเขต เขตต่อเนื่อง เขตเศรษฐกิจจำเพาะ และเขตไหล่ทวีป เขตทางทะเลดังกล่าวมีขอบเขตแนวคิดในระบบของแต่ละเขตแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์แห่งการใช้อำนาจอธิปไตย และสิทธิอธิปไตยของรัฐ ดังนั้น รัฐชายฝั่งอาจจะมีเขตทางทะเลได้เพียงแบบใดแบบหนึ่งหรือครบทุกแบบ

ก็ได้ ตามตำบลที่ตั้งในทางภูมิศาสตร์ของรัฐที่จะเอื้ออำนวยให้มีเขตทางทะเลได้

8) การปักปันเขตแดน (demarcation) หมายถึง การดำเนินการในขั้นต่อมาซึ่งเป็นเรื่องของการจัดสร้างสัญลักษณ์หรือที่หมายของแนวเขตแดนที่กำหนดไว้แล้วลงบนภูมิประเทศ กล่าวคือ เมื่อได้กำหนดแนวเขตแดนไปแล้ว ก็จะจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการปักปันเขตแดนในภูมิประเทศจริงร่วมกัน โดยกำหนดแบบของหลักเขตและวัสดุตามมาตรฐานที่ได้ตกลงกันได้

9) เส้นเขตแดนแบบคงที่ (fixed boundary) หมายถึง การกำหนดเขตแดนแบบถาวร ซึ่งนิยมกระทำกันในแม่น้ำโดยใช้ร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ การกำหนดเส้นเขตแดนแบบนี้ไม่ว่าแม่น้ำจะเปลี่ยนทางเดินไปในลักษณะใดก็ตาม ยังคงยึดถือแนวเส้นเขตแดนเดิมที่ได้ทำร่วมกันไว้ขณะทำการสำรวจและลงหลักฐานรับรองร่วมกันไว้ทั้ง 2 ฝ่าย โดยไม่เปลี่ยนแปลง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 11-12)

## 2.1 การกำหนดเส้นเขตแดนทางบกโดยสันปันน้ำ ระหว่างไทย-มาเลเซีย

ภายใต้ “สัญญาว่าด้วยเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 10 มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 127 คฤศตศักราช 1909” (พ.ศ. 2452) โดย พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวงษ์โรประการ ผู้แทนรัฐบาลไทย กับ มิสเตอร์ราล์ฟ แพชยิต อัครราชทูตวิสามัญและผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายอังกฤษ โดยสัญญาดังกล่าวได้ระบุถึงขอบเขตการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษไว้ในข้อ 1 ความว่า

“ตั้งแตริมทะเลที่ฝั่งเหนือของปากน้ำปิลิตแล้ว แลต่อไปทางทิศเหนือจนถึงสันเขาทั้งหลายที่ปันน้ำตกในลำน้ำปิลิตฝ่ายหนึ่งกับลำน้ำบูโยอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว แลต่อไปตามสันเขาที่กล่าวแล้วนั้นจนถึงสันเขาใหญ่ที่แบ่งปันน้ำตกในระหว่างลำน้ำทั้งหลายที่ไหลลงในอ่าวสยามฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำทั้งหลายที่ไหลลงในมหาสมุทรอินเดียอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว แลต่อ



หลักเขตแดนเก่าที่มีการจัดทำขึ้นในยุคแรกของการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย (ฝั่งที่หันหน้าเข้าเขตแดนไทย) (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



หลักเขตแดนเก่าที่มีการจัดทำขึ้นในยุคแรกของการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย (ฝั่งที่หันหน้าเข้าเขตแดนมาเลเซียบริเวณรัฐเปอร์ลิส) (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

ไปตามสันเขาใหญ่นี้ เพื่อให้ผ่านปลายน้ำลำน้ำปัตตานี ลำน้ำเตลูบินแลลำน้ำเปหระจนถึงที่แห่งหนึ่งซึ่งเป็นปลายน้ำลำน้ำแควประกะแล้ว แลละจากสันเขาใหญ่ปันน้ำนั้นไปตามสันเขาที่ปันน้ำระหว่างลำน้ำประกะกับลำน้ำเตลูบินจนถึงเขาเยลี่ยุปลายลำน้ำโกลก แต่น้ำต่อไปตามแนวกลางลำน้ำโกลกจนถึงทะเลที่ตำบลปากน้ำตะไ่

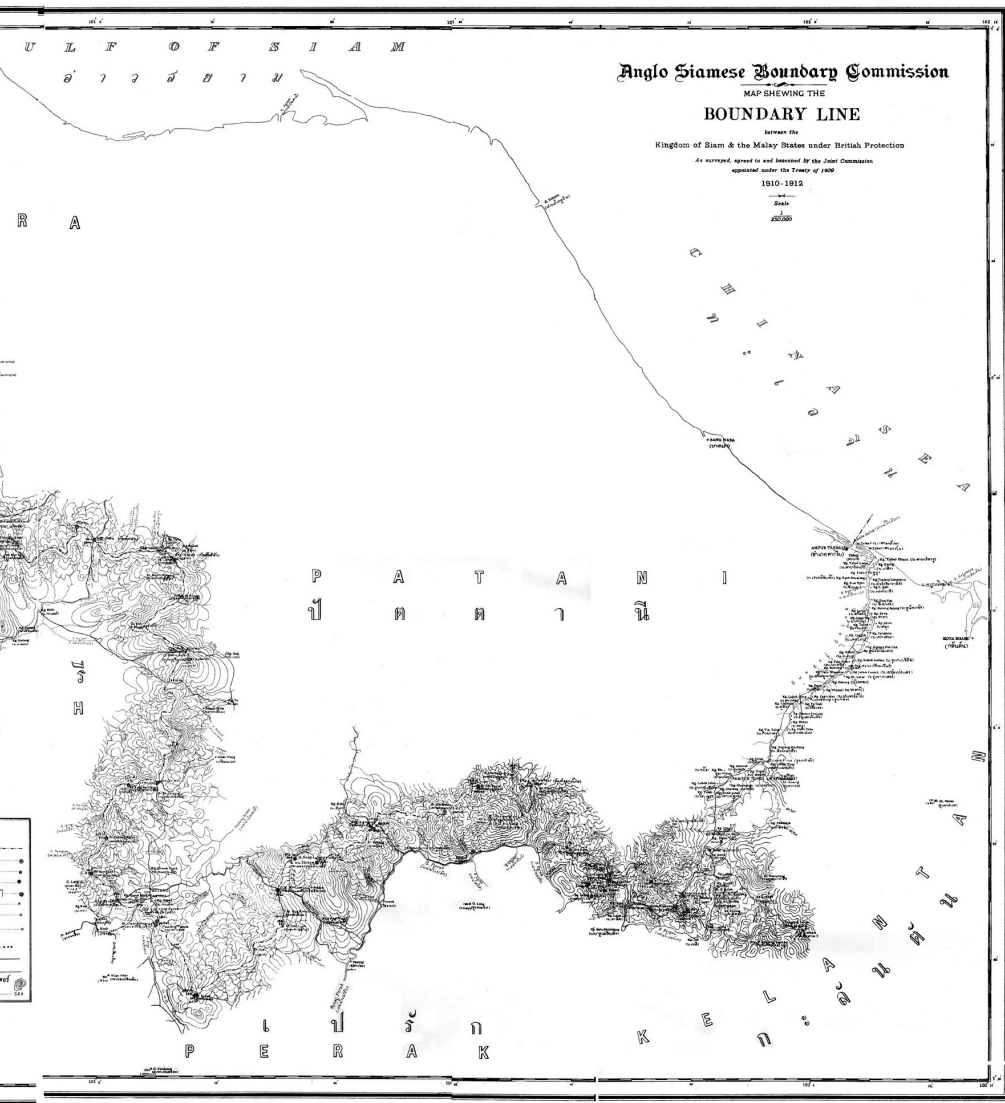
การปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย สามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุค ได้แก่

#### 1. ยุคแรก (พ.ศ. 2453-2455)

เป็นการปักปันเขตแดนระหว่างสยามและมลายูของอังกฤษ โดยกองข้าหลวงปักปันเขตแดนสยาม-อังกฤษ ได้ดำเนินการปักปันเขตแดนระหว่างวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2453 ถึง 8 มิถุนายน พ.ศ. 2455 ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายได้จัดตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดนร่วมและได้มีการสร้างหลักเขตแดนไว้ 72 หลัก หลักเสริม 35 หลัก และหมุดหลักฐานทางแผนที่อีก 2 หลัก รวม 109 หลัก โดยหลักเขตแดนที่ 1 ปักอยู่บนผาขาว หรือฝ่ายมาเลเซียเรียกว่าบาตู ปูเต๊ะ หลักเขตแดนที่ 70 อยู่ที่ต้นน้ำโก-ลก ยอดเขาเยลี่ย ส่วนหลักเขตแดนที่ 71 และ 72 อยู่ริมฝั่งต้นแม่น้ำโก-ลก ผลจากการสำรวจและปักปันเขตแดนข้างต้น ทำให้แนวเขตแดนไทย-มาเลเซีย มีความยาวทั้งหมดประมาณ 647 กิโลเมตร แบ่งเป็นตามสันปันน้ำ 552 กิโลเมตร และตามลำน้ำ 95 กิโลเมตร (กรมแผนที่ทหาร, 2549, หน้า 150) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าในยุคแรกนั้นเป็น “ยุคสำรวจและปักปันเขตแดน”

ภายหลังการสำรวจและปักปันเขตแดนนี้ในยุคนี้ได้มีการจัดทำหลักเขตแดนเรียกว่า “หลักเขตแดนเก่า” (Old Boundary Pillar: OBP) เพื่อเป็นหลักฐานในการปักปันเขตแดนรวม 72 หลักดังกล่าวข้างต้น โดยในหลักเขตแดนเก่านั้นจะมีการเขียนชื่อประเทศหรือชื่อรัฐไว้ทั้ง 2 ด้าน กล่าวคือ หลักเขตแดนด้านที่หันหน้าเข้ามายังฝั่งเขตแดนสยามก็จะมีตัวอักษรจารึกคำว่า “สยาม” และ/หรือ “SIAM” ส่วนด้านที่หันหน้าเข้าฝั่งเขตแดนมาเลเซียก็จะมีอักษรจารึกอักษรตามชื่อรัฐของมาเลเซีย เช่น “PERLIS” เป็นต้น





แผนที่ปักปันเขตแดนฯ ของกองข้าหลวงปักปันเขตแดนสยาม-อังกฤษ

นอกจากนั้น ยังได้มีการจัดทำแผนที่กองข้าหลวงปักปันเขตแดน สยาม-อังกฤษ มาตราส่วน 1:250,000 ขึ้น 1 ราวง โดยทำเป็น 4 ชุด โดยมี พลตรี พระยาตักดาภิเดช ประธานข้าหลวงปักปันเขตแดนฝ่าย ไทยและพันเอกแจ๊คสัน ประธานข้าหลวงฝ่ายอังกฤษร่วมลงนามไว้ทั้ง 4 ชุด และได้ให้ฝ่ายไทยและฝ่ายอังกฤษถือไว้ฝ่ายละ 2 ชุด

## 2. ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2516-2528)

ภายหลังเรียกร่องเอกราชจากอังกฤษนำโดย ตวนกู อับดุล ระห์มาน (Tunku Abdul Rahman) จนกระทั่งได้รับเอกราชจากอังกฤษ เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2500 อันเป็นวันเดียวกันกับที่ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับมาเลเซีย โดยมีตวนกู อับดุล ระห์มาน นายกรัฐมนตรีคนแรกของมาเลเซีย ผู้ซึ่งได้รับสมญานามว่าเป็น “บิดาแห่งมาเลเซีย” (Papa of Malaysia) หรือ “บิดาแห่งเอกราช” เป็นผู้นำของมาเลเซีย ที่สำคัญ ตวนกู อับดุล ระห์มาน นอกจากมีบิดาเป็นเจ้าพระยาไทรบุรี นามว่า สุลต่านอับดุล ฮามิด ฮาลิม ชาห์ (Sultan Abdul Hamid Halim Shah) สุลต่านองค์ที่ 24 แห่งรัฐเคดาห์แล้วนั้น ท่านยังมีมารดาเป็นคนไทยนามว่า หม่อมเนื่อง นนทนาคร บุตรีของหลวงบูรานุรักษ์ เจ้าเมืองนนทบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงทำให้การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

หากแต่ภายหลังการได้รับเอกราช มาเลเซียได้ดำเนินแนวนโยบายในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์มาลาอย่างหนัก ตามเงื่อนไขการให้เอกราชของอังกฤษ จนทำให้กองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์มาลาทยอยร่นเข้ามาและมาทำการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐมาเลเซียอยู่ในแนวชายแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่ต้องเร่งรัดจัดทำแนวเขตแดนระหว่างรัฐให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสำหรับรัฐไทยแล้วภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ก็เป็นเรื่องน่าสะพรึงกลัวเช่นกัน จึงทำให้ทั้ง 2 ประเทศร่วมมือกันด้วยดีในการจัดทำหลักเขตแดนเนื่องจากมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในด้านการต่อต้านคอมมิวนิสต์

เนื่องด้วยการปักปันและการจัดทำหลักเขตแดนในยุคแรกๆที่ดำเนินการโดยกองข้าหลวงปักปันเขตแดนสยาม-อังกฤษในระหว่างปี พ.ศ.

2453-2455 นั้น มีปัญหาอยู่หลายประการ เช่น หลักเขตแดนที่ปักไว้มีจำนวนไม่เพียงพอ, ในแต่ละหลักเขตยังคงมีระยะห่างกันมาก, หลักเขตแดนที่อยู่ต่อเนื่องกันไปไม่อำนวยให้บุคคลที่ผ่านเขตแดนทราบได้ว่าตนกำลังข้ามพรมแดนเพราะไม่อยู่ในวิสัยที่จะมองเห็นหลักเขตแดน 2 หลักในขณะเดียวกันได้ (พลโทปลัดลังก์ ชมะสุนทร, 2519, หน้า 50) อีกทั้งในบางพื้นที่ที่เป็นที่ราบหรือบริเวณสันปันน้ำยังคงไม่มีความชัดเจนในเส้นเขตแดนระหว่างรัฐ จึงนำมาซึ่งการรุกร้าเขตแดนกันอยู่เสมอ เนื่องด้วยนับแต่ปี พ.ศ. 2455 ซึ่งเป็นการสิ้นสุดการปักปันเขตแดนยุคแรกจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2515 นั้น ไทยและมาเลเซียยังไม่ได้ดำเนินการตรวจสอบสภาพของแนวพรมแดนและหลักเขตแดนกันอย่างจริงจังแต่อย่างใด ก่อให้เกิดปัญหาการรุกร้าเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งในส่วนของความไม่ชัดเจนในเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับมาเลเซียนั้น มีสาเหตุดังนี้

1) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิศาสตร์ของบริเวณโดยธรรมชาติ เช่น การเปลี่ยนแปลงของลำน้ำหรือปากแม่น้ำที่ใช้เป็นแม่น้ำระหว่างประเทศ เช่น ปัญหาแนวเขตแดนระหว่างไทยกับมาเลเซียในลำน้ำโก-ลกและปากแม่น้ำโก-ลก เป็นต้น

2) เกิดจากมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น กรณีปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวก และแม่น้ำเมย เป็นต้น

3) เกิดจากการวางหลักเขตแดนระหว่างประเทศบางช่วงห่างกันเกินไป ปัญหาเช่นนี้ทำให้ราษฎรทั้ง 2 ประเทศที่อยู่บริเวณขีดแนวเขตแดนไม่ทราบเส้นเล็งของแนวเขตแดน จึงเกิดการบุกรุกซึ่งกันและกันขึ้น ปัญหานี้ปรากฏในแนวเขตแดนไทย-เขมร และแนวเขตแดนไทย-มาเลเซีย ก่อนที่จะมีการตกลงตั้งคณะกรรมการปักหลักเขตแดนไทย-มาเลเซียขึ้น

4) เกิดปัญหาเนื่องจากความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญาและ/หรือแผนที่ต่อท้ายสัญญา ปัญหาเช่นนี้ทำให้เกิดความจำเป็นที่ทั้ง 2 ประเทศต้องมีการตีความในสนธิสัญญาหรือแผนที่ต่อท้ายสัญญาและ/หรือสนธิสัญญา หากการตีความสอดคล้องกันก็คงจะไม่มีปัญหาอะไร แต่เมื่อ

ตีความไม่สอดคล้องกัน การอ้างอำนาจอธิปไตยเหลื่อมทับกันก็จะเกิดขึ้น  
ดังเช่นปัญหาการอ้างอธิปไตยเหลื่อมทับกันของไทยกับพม่าบริเวณเกาะ  
หลาม เกาะคัน และเกาะซันก เป็นต้น

5) สนธิสัญญาในอดีตไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและ  
การดำเนินชีวิตของประชาชนในบริเวณพรมแดน อาจจะทำให้สนธิ  
สัญญาดังกล่าวขัดกับหลักทั่วไปในการกำหนดเขตแดนระหว่างประเทศ  
ก็ได้ เช่น ปัญหาเขตแดนไทย-ลาวในแม่น้ำโขง เป็นต้น

6) การปักปันเขตแดนและ/หรือหลักหมายเขตแดนในอดีตคลาด  
เคลื่อนไปจากสนธิสัญญา ปัญหานี้อาจจะเกิดได้จากหลายสาเหตุ ดังเช่น  
คณะกรรมการปักปันเขตแดนในอดีตวางหลักเขตแดนไว้คลาดเคลื่อนไป  
จากสนธิสัญญามาตั้งแต่ต้น หรือไม่มีผู้โยกย้ายหลักเขตแดนระหว่าง  
ประเทศเพื่อความมุ่งประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลักเขตแดนเก่า  
หายไปเลย หรือมีการปักทดแทนแต่ไม่ตรงตำแหน่งที่ตามสนธิสัญญา  
ปัญหาเช่นว่านี้มีมากในระบบเส้นเขตแดนบนบกแทบทุกด้าน

7) ปัญหาทางเทคนิคเกี่ยวกับแผนที่ที่ใช้ประกอบความตกลง  
หรือสนธิสัญญาเกี่ยวกับเส้นเขตแดนในทะเล ปัญหานี้เป็นปัญหาเทคนิค  
เกี่ยวกับเส้นเขตแดนและการกำหนดตำแหน่งจุดเขตแดนต่างๆ ในทะเล  
(ถนอม เจริญลาภ, 2533, หน้า 3-4) เป็นต้น

การจัดทำหลักเขตแดนไทย-มาเลเซียในยุคที่ 2 นี้ก็มีปัญหาใน  
ลักษณะดังกล่าวข้างต้น อาทิเช่น ปัญหาหลักเขตแดนที่ 1 ซึ่งในสนธิ  
สัญญาว่าด้วยเขตแดนฯ ได้ระบุว่าเริ่ม “ตั้งแต่ริมทะเลที่ฝั่งเหนือของ  
ปากน้ำปลิศแล้ว แลต่อไปทางทิศเหนือจนถึงสันเขาทั้งหลายที่ปันน้ำตก  
ในลำน้ำปลิศฝ่ายหนึ่งกับลำน้ำปุโยอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว” นั้น หากแต่กอง  
ข้าหลวงปักปันเขตแดนสยาม-อังกฤษ ได้ปักหลักเขตแดนที่ 1 บริเวณ  
ยอดผาขาว (บาตูปูเต๊ะ) จังหวัดสตูล โดยมีได้ปักหลักเขตในบริเวณ  
ปากน้ำปลิศตามที่ระบุในสัญญาว่าด้วยเขตแดนฯ แต่อย่างไรใด ซึ่งอาจ  
เป็นเพราะพื้นที่ในบริเวณปากแม่น้ำดังกล่าวเป็นดินโคลนจึงไม่สามารถ  
ปักหลักเขตแดนได้ เป็นต้น กรณีดังกล่าวได้รับการทักท้วงจากรัฐบาล  
ไทยว่าหลักเขตแดนดังกล่าวไม่ตรงตามสัญญาว่าด้วยเขตแดนฯ ยังผล  
ให้ประเทศไทยต้องสูญเสียพื้นที่บางส่วนจากการปักหลักดังกล่าว

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นบริเวณเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย คณะรัฐมนตรีภายใต้การนำของ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นจึงได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2513 ตามข้อเสนอของกระทรวงการต่างประเทศที่จะเริ่มดำเนินการตรวจสอบหลักเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียเสียใหม่ให้แน่นอน โดยให้กระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงการต่างประเทศร่วมกันพิจารณาดำเนินการ (กรมแผนที่ทหาร, 2528, หน้า 220-221) จากนั้นในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2514 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงกลาโหม ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นเจ้าของเรื่องและขอเปิดการเจรจากับรัฐบาลมาเลเซีย เพื่อขจัดปัญหาเรื่องแนวพรมแดนด้านนี้ให้หมดไป โดยให้เชิญหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในคณะผู้แทน และให้กระทรวงกลาโหมในฐานะฝ่ายวิชาการเป็นผู้รวบรวมหลักฐานข้อมูลต่างๆ กับเตรียมชุดสำรวจและทำแผนที่เพื่อปฏิบัติการร่วมกับฝ่ายมาเลเซีย ซึ่งกรมแผนที่ทหารได้จัดประชุมร่วมกับกรมแผนที่มาเลเซียระหว่างวันที่ 18-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 เพื่อแสวงหาความตกลงร่วมกันในปัญหาเส้นเขตแดนในแผนที่ของแต่ละฝ่าย เนื่องด้วยในขณะนั้นปรากฏว่าแผนที่ไทยชุด L 7017 กับแผนที่มาเลเซียชุด L 7010 ยังมีความแตกต่างกันอยู่เป็นบางตอนตามรูปลักษณะเส้นชั้นความสูงที่ใช้ในการกำหนดแนวสันปันน้ำ การประชุมได้ข้อยุติเพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการทำบันทึกความเข้าใจระหว่างกันไว้และเพื่อให้หมดปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับเส้นเขตแดนนี้ กรมแผนที่ทหารได้เสนอกระทรวงกลาโหม เพื่อขอให้มีการเจรจาและสำรวจหาความแน่นอนของเส้นเขตแดน กระทรวงกลาโหมจึงได้นำเรื่องดังกล่าวเสนอคณะรัฐมนตรีให้พิจารณานุมัติหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับการสำรวจกำหนดเส้นเขตแดนด้านไทย-มาเลเซียให้สมบูรณ์ โดยเสนอให้

- 1) กระทรวงการต่างประเทศ เป็นเจ้าของเรื่องเปิดการเจรจากับมาเลเซีย
- 2) กระทรวงการต่างประเทศ เชิญหน่วยที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในคณะผู้แทน
- 3) คณะกรรมการชุดต่างๆ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับแนวพรมแดน

ด้านนี้ร่วมเป็นกรรมกรร่วม

4) กระทรวงกลาโหม ในฐานะฝ่ายวิชาการเป็นผู้รวบรวมหลักฐานต่างๆ และเตรียมชุดสำรวจและทำแผนที่ร่วมกับฝ่ายมาเลเซียให้พร้อม (กรมแผนที่ทหาร, 2528, หน้า 221)

การดำเนินการในการแก้ไขปัญหาหลักเขตแดนหลักที่ 1 นั้น นับได้ว่ามีความสำคัญมาก เหตุเพราะนอกจากจะเป็นหลักเขตแรกที่กำหนดเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทย-มาเลเซียแล้วนั้น ยังเป็นหลักเขตที่จะเป็นจุดกำหนดแนวเขตแดนทางทะเลระหว่างไทย-มาเลเซียอีกด้วย ด้วยเหตุดังกล่าวสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์จึงได้เสนอว่าหากฝ่ายไทยไม่สามารถหักล้างการกำหนดเส้นกันเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียได้ ทางออกของฝ่ายไทยอาจจะได้แก่อยอมตกลงแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย เพื่อทำการรังวัดแนวพรมแดนตามข้อเสนอของมาเลเซีย ดังนั้น ทางกรมไทยจึงมอบให้กระทรวงการต่างประเทศหารือกับกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทยเพื่อร่วมกันพิจารณาปัญหานี้ โดยกระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือที่ มท.0206/592 ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2512 แจ้งว่า กระทรวงมหาดไทยเห็นพ้องว่าควรแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-มาเลเซีย เพื่อทำการรังวัดแนวพรมแดนไทย-มาเลเซียดังกล่าว และในส่วนของกระทรวงกลาโหมนั้น ได้มีหนังสือที่ กท 0304/30327 ลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2512 แจ้งว่า กองบัญชาการทหารสูงสุดได้ตรวจสอบหลักฐานของฝ่ายไทยเกี่ยวกับเส้นรุ้ง เส้นแวง และเรื่องทิศทางของเส้นเขตแดนแล้ว ปรากฏว่าถูกต้องกับหลักฐานของทางฝ่ายมาเลเซีย

ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือที่ มท 0206/2544 ลงวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2513 แจ้งว่า จังหวัดสตูลได้รายงานผลการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวว่ามีหลักเขตบางหลัก เช่น หลักเขตแดนที่ 1 มีร่องรอยการถูกทำลายและสร้างขึ้นใหม่ ณ จุดที่ห่างจากจุดเดิม ซึ่งทำให้ฝ่ายไทยเสียเปรียบ เพราะถ้ายึดถือเอาตามหลักเขตแดนใหม่นี้แล้ว ฝ่ายไทยจะเสียเกาะบางเกาะและที่ดินบางส่วนให้แก่ฝ่ายมาเลเซีย จังหวัดจึงเห็นสมควรให้มีการร่วมตรวจสอบแนวอาณาเขตไทย-มาเลเซีย โดยเจ้าหน้าที่ของไทยร่วมกับมาเลเซียตลอดแนวเขตแดน

ดังนั้น กระทรวงการต่างประเทศจึงได้ขอให้กรมอุทกศาสตร์ช่วยตรวจสอบความถูกต้องร่วมกับเจ้าหน้าที่รังวัดของกระทรวงมหาดไทยอีก และต่อมารกรมอุทกศาสตร์ได้มีหนังสือที่ กท 0367/527 ลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2514 แจ้งผลการตรวจสอบว่า หลักเขตแดนที่จุด A (หลักเขตแดนที่ 1) บริเวณผาขาวหรือบาตู ปูเต๊ะ (Batu Puteh) ไม่มีลักษณะว่ามีการเคลื่อนย้ายแต่ประการใด และจากการตรวจสอบแนวเส้นจากจุด A ไปยังท่อนจุด B ซึ่งอยู่ในทะเลนอกเกาะปรัสmana ปรากฏว่า แนวคั่นคูสน้ำชลประทานของมาเลเซียได้ล้ำเข้ามาในเขตประเทศไทยพร้อมกันนั้น กรมอุทกศาสตร์ได้เสนอแนะว่า การกำหนดพิกัดของหมุดที่จุด A เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นหมุดที่ใช้เป็นหลักในการวางแนวเขตแดนระหว่างประเทศทั้งสองจากฝั่งตะวันตกมาจนถึงแม่น้ำโก-ลก ทางฝั่งตะวันออกจึงควรทำการตกลงโดยตั้งกรรมการร่วมระหว่างประเทศเพื่อปรับหลักฐานให้ตรงกัน

ดังนั้น ในโอกาสที่นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ตวนกู อับดุล ราซัค มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ นายกรัฐมนตรีของไทยและมาเลเซีย ได้ตกลงกันว่า ประเทศทั้งสองจะเริ่มดำเนินการในเรื่องการปักหลักเขตในบริเวณพรมแดนบางส่วนระหว่างมาเลเซียกับไทยโดยเร็ว (แถลงการณ์ร่วมหนึ่งในโอกาสการมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีแห่งมาเลเซีย และ โຕ๊ะ ปวน ราหา กรุงเทพฯ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2513) โดยรัฐบาลมาเลเซียได้เสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมระหว่างไทย-มาเลเซียเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบบริเวณชายแดนที่จะให้จัดทำหลักเขต และหารือกันถึงปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบดังกล่าวพร้อมกับเสนอวิธีการแก้ไข นอกจากนั้น ก็ให้ดำเนินการในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการสำรวจร่วมกันโดยยึดถือสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1909 ระหว่างประเทศสหราชอาณาจักรกับประเทศสยามเป็นหลัก รัฐบาลไทยจึงได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2514 อนุมัติให้จัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย โดยมอบหมายให้กระทรวงกลาโหมในฐานะฝ่ายวิชาการเป็นผู้รวบรวมหลักฐานข้อมูลต่างๆ และเตรียมการที่จะจัดชุดสำรวจและทำแผนที่เพื่อปฏิบัติการร่วมกับฝ่าย



แผนที่และแผนที่แสดงพื้นที่บริเวณหลักเขตแดนที่ 1 ระหว่างไทย-มาเลเซีย (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

มาเลเซีย จนกระทั่งได้จัดให้มีการประชุมทางวิชาการระหว่างเจ้ากรมแผนที่ทหารกับเจ้ากรมแผนที่แห่งชาติมาเลเซีย ระหว่างวันที่ 18-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 และได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจตกลงแลกเปลี่ยนแผนที่ซึ่งกันและกัน ในการประชุมนี้ที่ประชุมได้ตกลงกันเกี่ยวกับหลักเขตที่ 1 โดยอนุโลมตามสนธิสัญญาระหว่างไทย-อังกฤษปี ค.ศ. 1909 ว่าหลักเขตที่ 1 หรือจุด A ซึ่งอยู่ ณ บาตู ปูเต๊ะ อันเป็นเขาคินที่เด่นชัดนั้น เป็นจุดริมทะเลฝั่งเหนือของปากแม่น้ำเปอร์ลิส (The most seaward point of the northern bank of the estuary of the Perlis River) (กรมแผนที่ทหาร, เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

การดำเนินการดังกล่าวนำมาซึ่ง “บันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการสำรวจและปักปันเขตแดนร่วมกันในบริเวณพื้นที่บางแห่งของเขตแดนทางบกระหว่างราชอาณาจักรไทยกับประเทศมาเลเซีย” ลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2515 นำมาซึ่งการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย (Joint Thailand-Malaysia Land Boundary Committee : LBC) ผลจากการประชุมคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย ครั้งที่ 1 ณ กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 5-8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ที่ประชุมได้พิจารณาพื้นที่ความเร่งด่วนลำดับที่ 1 ที่ยังไม่ได้สำรวจและปักหลักเขต คือ บริเวณผาขาว 0.2 กม. จากหลักเขตแดนเดิมหมายเลข 1 ไปทางตะวันตกจนถึงฝั่งทะเลตามคำขอของฝ่ายไทย ซึ่งที่ประชุมได้เห็นชอบร่วมกันให้เจ้าหน้าที่สำรวจร่วมรีบดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนจากหลักเขตแดนเดิมหมายเลข 1 ไปทางตะวันตก โดยให้สอดคล้องกันกับสนธิสัญญา ปี ค.ศ. 1909 ตำบลที่ของหลักเขตที่ปักโดยเจ้าหน้าที่สำรวจร่วมต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของแต่ละฝ่ายด้วย จากนั้นจึงได้มีการประชุมระหว่างเจ้ากรมแผนที่ทหารและเจ้ากรมแผนที่แห่งชาติมาเลเซีย ครั้งที่ 4 ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ที่ประชุมได้ตกลงให้กำหนดหมายเลขประจำหลักเขตแดนตามระบบที่ใช้อยู่เดิม โดยยึดพูน B เป็นหลักเริ่มต้นในการกำหนดหมายเลขของหลักเขตแดนที่จะจัดทำต่อไป โดยเริ่มด้วยหลักเขตแดน B1, B2, B3, ... จนถึงหลักเขตที่ 1 สำหรับชนิดของหลักเขตแดนได้ตกลงกันให้สร้างหลักเขตแดนแบบ A ณ จุดที่อยู่

บริเวณเชิงเขา ซึ่งเป็นที่ตั้งของหลักเขตที่ 1 ให้สร้างเป็นหลักเขตแบบ B ส่วนในระหว่างหลักเขตแดนทั้งสองนี้ให้สร้างเป็นหลักเขตแดนแบบ C ขึ้นตามจำนวนที่เหมาะสม

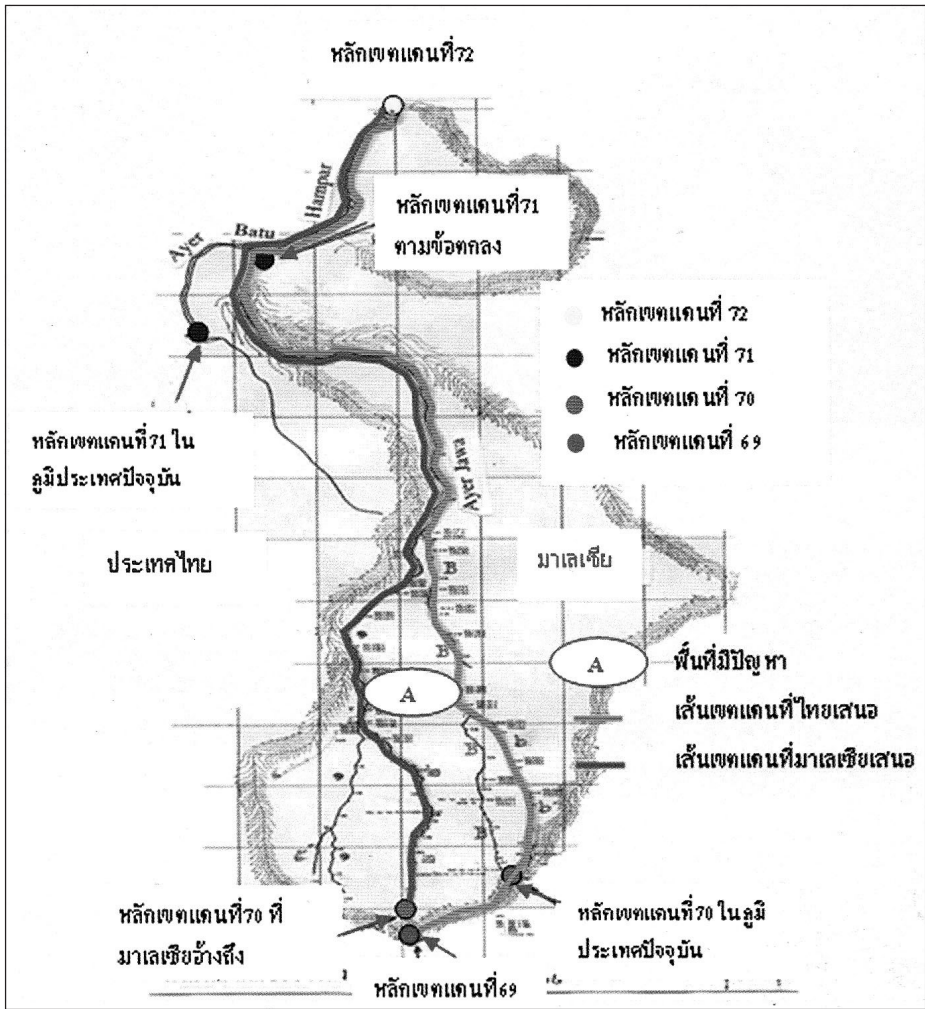
จากการดำเนินการของคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย ยังผลให้รัฐบาลไทยและรัฐบาลมาเลเซียได้ประสานความร่วมมือในอันที่จะสร้างหลักเขตแดนเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความชัดเจนของเส้นเขตแดน โดยกำหนดให้ระยะห่างระหว่างหลักเขตแดนแต่ละหลักสามารถมองเห็นกันได้และสร้างไปตามแนวสันปันน้ำ โดยเริ่มดำเนินการสำรวจและปักปันเขตแดนร่วมกัน ตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2516 ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2528 และสามารถสร้างหลักเขตแดนเพิ่มได้ 12,169 หลัก เป็นหลักเขตแดนแบบ A จำนวน 187 หลัก หลักเขตแดนแบบ B จำนวน 267 หลัก หลักเขตแดนแบบ C จำนวน 3,383 หลัก และหลักเขตแดนแบบ D จำนวน 8,332 หลัก จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น “ยุคสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน”

พันโทชัยรัตน์ ชัยดำรงโรจน์ ได้พูดถึงการสำรวจและทำหลักเขตแดนว่าเป็นไปด้วยความยากลำบาก หากเป็นพื้นที่ในเขตภูเขาพวกนายทหารที่จัดทำหลักเขตจะต้องแบกปืน, หิน, ทราย และหลักเขต (โดยมากจะเป็นแบบ C และ D) ขึ้นไปเพื่อทำการจัดทำหลักเขตแดนบนเขา นอกจากนี้ ในช่วงยุคที่ 2 ยังเป็นช่วงที่ยังมีภัยคอมมิวนิสต์และผู้ก่อความไม่สงบ ทำให้การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนมีความเสี่ยงอันตรายเพิ่มขึ้น และเคยมีเหตุการณ์ที่ทหารในทีมจัดทำหลักเขตแดนถูกระเบิดจากผู้ก่อความไม่สงบลอบวางเอาไว้ (สัมภาษณ์ พันโทชัยรัตน์ ชัยดำรงโรจน์, 30 สิงหาคม 2553)

จากการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนในยุคที่ 2 จึงทำให้เส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย บริเวณที่เป็นพื้นที่ราบหรือบริเวณสันปันน้ำมีความชัดเจนมากขึ้นกว่ายุคแรกอย่างมาก เนื่องจากการจัดทำหลักเขตแดนดังกล่าวได้เพิ่มรายละเอียดในบริเวณต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ เว้นแต่บริเวณหลักเขตแดนที่ 69-72 ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร ที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ อันเกิดจากปัญหาตำแหน่งของหลักเขตแดนที่ 70 และ 71 ซึ่งทางฝ่าย



หลักเขตแดนไทย-มาเลเซีย ทั้ง 4 แบบ ที่มีการจัดทำขึ้นในยุคที่ 2 (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



แผนที่หลักเขตแดนที่ 69-72 ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องการปักปันเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

ไทยและฝ่ายมาเลเซียยังไม่สามารถตกลงกันได้ ในจุดที่จะปักหลักเขตแดนทั้ง 2 หลักดังกล่าว จึงทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายยังไม่ได้ให้สัตยาบันรับรองเส้นเขตแดนในบริเวณดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

ปัญหาหลักเขตแดนที่ 69-70 นั้น เกิดจากสาเหตุที่มาเลเซียได้อ้างว่า หลักที่ 70 นั้นปักไม่ถูกต้องและต้องได้รับการปักใหม่ ในอดีตมาเลเซียไม่เคยอ้างปัญหาหลักเขตแดนนี้มาก่อนต่อสนธิสัญญาฯ ปี พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) ส่วนอีกประการหนึ่งนั้นก็ไม่ได้ปรากฏว่ามีการเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงหลักเขตแดนที่ได้ตกลงกันเมื่อ 70 ปีก่อน อย่างไรก็ตามทางฝ่ายไทยก็ยืนยันตามสนธิสัญญาฯ ปี พ.ศ. 2452 ที่คณะข้าหลวงปักปันเขตแดนได้ปักปันไว้ในปี พ.ศ. 2455 (ค.ศ. 1912)

ด้วยเหตุดังกล่าวหลักเขตที่ 69-72 ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างเขตแดนทางบกที่ใช้แนวสันปันน้ำ (เทือกเขาสันกาลาคีรี) กับเขตแดนทางบกที่ใช้ร่องน้ำลึกเป็นเส้นแบ่งเขต (แม่น้ำโก-ลก) จึงยังคงเป็นบริเวณที่สองฝ่ายยึดถือเส้นเขตแดนไม่ตรงกันและทำให้เกิดพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อนกันในบริเวณนี้เป็นเนื้อที่ประมาณ 258 ไร่ โดยยังไม่สามารถเจรจาหาข้อยุติลงตัวได้ ดังนั้น ในการประชุมปรึกษาหารือกันเมื่อวันที่ 13-14 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ณ จังหวัดภูเก็ต นายกรัฐมนตรีไทยและนายกรัฐมนตรีมาเลเซียจึงได้ตกลงว่าปัญหาหลักเขตแดนที่ 69-72 นั้น “จะปล่อยเรื่องนี้ไว้โดยไม่มีการกำหนด (carbon sink approach)” (กรมแผนที่ทหาร, 2549, หน้า 164) หรือจนกว่าแต่ละฝ่ายจะมีหลักฐานและสร้างความเห็นชอบร่วมกันได้ในอาณาบริเวณดังกล่าวนั่นเอง

พันโทจิตรกร ไบรักษา หัวหน้าแผนกเขตแดนไทย-มาเลเซีย กรมแผนที่ทหาร ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องหลักเขตแดนที่ 70-71 ว่า “ณ ปัจจุบันการแก้ปัญหาหลักเขตแดนที่ 70-71 นั้นพ้นจากเรื่องทางเทคนิคไปแล้ว การลงภาคสนามทำกันเสร็จสิ้นแล้ว มีการสำรวจสันปันน้ำและร่องน้ำลึกแล้ว ขึ้นต่อไปจะอยู่ในส่วนของกระทรวงการต่างประเทศในการเจรจา ขึ้นอยู่กับการเจรจาระหว่างรัฐกับรัฐ ซึ่งแน่นอนว่าอาจจะต้องมีการเจรจากันหลายรอบ แต่เรื่องนี้ไม่น่าจะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองได้

อีกทั้งยังไม่น่าจะก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ

มาเลเซียในอนาคต เนื่องจากว่าการไปต่อสู้กันหรือรบกันเพื่อพื้นที่ตรงนั้น มันไม่น่าจะเกิดขึ้นเนื่องจากมันไม่มีจุดสนใจ และการเจรจาปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับมาเลเซียจะเป็นไปในแนวทางสร้างสรรค์เพื่อการแก้ปัญหามากกว่า เช่น ในตอนที่มีการเจรจาจัดทำรั้วเดี่ยว กรณีศาลเจ้าฮกเต็ก กับศาลเจ้าแม่กวนอิม ก็ไม่มีความคิดของทั้ง 2 ฝ่ายที่จะหุบทำลายศาสนสถานทั้งสองทิ้ง มีความพยายามที่จะประนีประนอมกันให้มากที่สุด เพื่อที่จะไม่ทำให้ความรู้สึกของประชาชนบอบช้ำ” (สัมภาษณ์ พันโทจิตรกร ไบรักษา, 13 ตุลาคม 2553)

### 3. ยุคที่ 3 (พ.ศ. 2536-2553)

ในยุคนี้ไม่ได้มีการจัดทำหลักเขตแดนบริเวณพื้นที่ราบหรือลุ่มน้ำระหว่างไทย-มาเลเซียเพิ่มเติม หากแต่ดำเนินการในรูปของการสำรวจ ซ่อมแซม บำรุงรักษา และสร้างหลักเขตแดนทดแทนหลักเขตแดนที่ชำรุด เสียหาย ถูกทำลาย หรือตั้งไม่ตรงตำแหน่ง ซึ่งได้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2536 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ประเด็นสำคัญของการปักปันเขตแดน การสำรวจเขตแดน การจัดทำหลักเขตแดน การซ่อมแซมและบำรุงรักษา หรือการสร้างหลักเขตแดนขึ้นใหม่นั้น จะต้องเป็นการดำเนินการร่วมและได้รับความเห็นชอบจากทั้ง 2 ประเทศ เพื่อให้การดำเนินการในลักษณะหนึ่งลักษณะใดไม่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซีย

## 2.2 การกำหนดเส้นเขตแดนทางบกโดยร่องน้ำลึก ระหว่างไทย-มาเลเซีย

ตามสนธิสัญญาฯ ปี พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) ได้กำหนดให้แม่น้ำโก-ลก เป็นแม่น้ำที่กั้นพรมแดนระหว่างไทยกับมาเลเซีย และให้ใช้ร่องน้ำลึกของแม่น้ำโก-ลก เป็นแนวแบ่งเขตกัน ซึ่งได้มีการระบุไว้ในสัญญาว่าด้วยเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1909 ในข้อ 1 ความว่า

“... แลละจากสันเขาใหญ่ปันน้ำนั้นไปตามสันเขาที่

ปันน้ำระหว่างลำน้ำแประเกากับลำน้ำเตลูบิน จนถึงเขาเยลี  
ฤพลายลำน้ำโกลก แต่น้ำต่อไปตามแนวกลางลำน้ำโกลก  
จนถึงทะเลที่ตำบลปากน้ำตะโป”

ดังนั้นข้อความในภาษาไทยที่ว่า “ตามแนวกลางลำน้ำ” นั้น อาจ  
จะก่อให้เกิดการตีความได้ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ คำว่า “ตามแนวกลาง  
ลำน้ำ” หมายถึง ตามเส้นมัธยะ (Median Line) หรือหมายถึง ร่องน้ำ  
ลึก (Thalweg) แต่เมื่อกลับมาพิจารณาดูสัญญาว่าด้วยเขตแดนติดท้าย  
หนังสือฯ ในภาษาอังกฤษแล้วนั้นพบว่า ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่า  
เป็นร่องน้ำลึก ความว่า “*Thence the frontier follows the thalweg  
of the main stream of the Sungei Golok to the sea at a place  
called Kuala Tabar*” อีกทั้งในสัญญาฯ ฉบับดังกล่าวยังได้ระบุไว้อย่าง  
ชัดเจนว่า

“...แลฝั่งซ้ายฤพาทวันตกของลำน้ำโกลกนั้นเป็นของ  
สยาม แลดินแดนทั้งสิ้นที่ลุ่มน้ำต่ำในลำน้ำเบหระและที่ฝั่ง  
ขวาฤพาทวันออกของลำน้ำโกลกนั้นเป็นของฝ่ายอังกฤษ”

หากแต่แนวเขตแดนที่ได้ตกลงกันในสมัยนั้นมีได้อยู่ที่เท่าที่ได้ทำ  
กันไว้ แต่กลับเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กล่าวคือ ขณะที่ทำสนธิสัญญา  
กันนั้น บริเวณปากแม่น้ำโก-ลก ตอนบรรจบกับทะเลมีแหลมสันทรายที่  
เรียกว่า “กัวลา ตาบาร์” และเกาะกับโขดทราย ซึ่งทอดมาจากฝั่งมาเลเซีย  
ขวางอยู่ ทำให้แนวร่องน้ำลึกที่ใช้ในการเดินเรือออกทะเลต้องอ้อมตาม  
ริมฝั่งขึ้นมาทางเหนือ เจียดแนวฝั่งของไทยขึ้นไปประมาณ 4 กิโลเมตร  
จึงจะเลี้ยวขวาออกสู่ทะเลเปิดบริเวณอำเภอตากใบได้ เส้นเขตแดนใน  
ขณะนั้นจึงเลี้ยวลดตามแนวร่องน้ำลึกนี้โดยตลอด แต่ต่อมาเนื่องจาก  
ลมมรสุมทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทางเดิน ไหลตรงออกสู่ทะเลโดยไม่ต้อง  
วกขึ้นทางเหนือ แนวร่องน้ำลึกของแม่น้ำสุโงโกลกในบริเวณนั้นก็เปลี่ยน  
แปลงไปด้วย ขณะเดียวกัน สันทราย “กัวลา ตาบาร์” รวมทั้งแหลม เกาะ  
และโขดทรายในบริเวณนั้นก็ได้สลายตัวไป เป็นผลทำให้ปากแม่น้ำโก-ลก

ในปัจจุบันร่นลงไปทางใต้ต่ำกว่าปากแม่น้ำเก่าประมาณ 4 กิโลเมตร ในขณะที่พื้นที่บริเวณดังกล่าวกลายเป็นทะเลอาณาเขตของมาเลเซีย ปิดขวางแม่น้ำโก-ลกอยู่และลำเข้ามาทางฝั่งไทยประมาณ 4 กิโลเมตร ทำให้เรือไทยที่เดินเข้าออกแม่น้ำโก-ลก ต้องผ่านเข้าไปหรือออกจากทะเลอาณาเขตของมาเลเซีย (วคิน วีระเวชญาณ, 2520, หน้า 118-119)

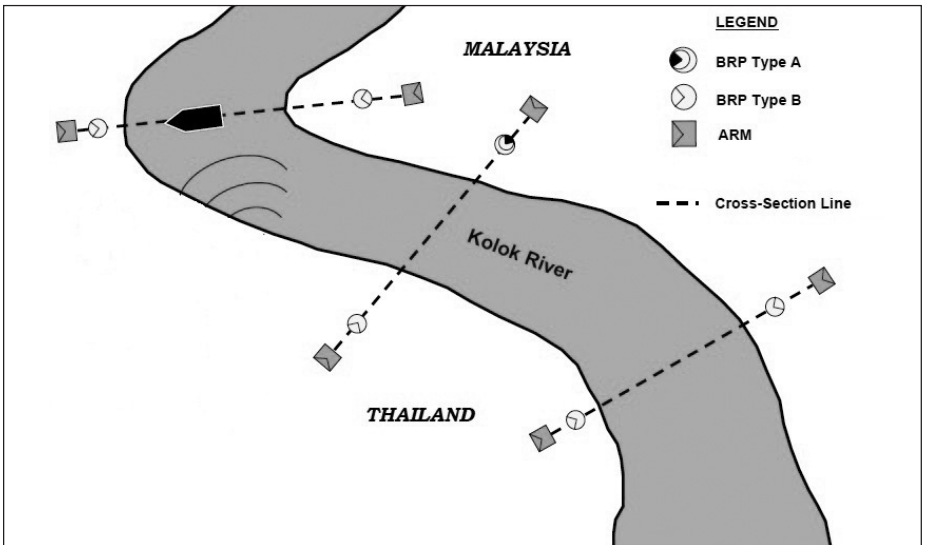
นอกจากนั้น แม่น้ำโก-ลกยังมีการเปลี่ยนทางเดินน้ำตามธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ดินแดนของทั้งของไทยและมาเลเซียถูกกระแสน้ำตัดขาดไปเป็นของอีกฝ่ายหนึ่ง อาทิเช่น การที่น้ำเปลี่ยนทางเดินบริเวณบ้านแมมเบะ ตำบลนาหนาค อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งทำให้พื้นดินที่เป็นสวนยางพาราของราษฎรไทยกลายเป็นเกาะกลางแม่น้ำและถูกตัดขาดไปเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อสร้างความชัดเจนในเส้นเขตแดนทางน้ำ ทางกรมไทยและมาเลเซียจึงได้ตกลงกันที่จะสำรวจและจัดทำเขตแดนคงที่ โดยการสร้าง “หลักอ้างอิงเขตแดน” (Boundary Reference Pillar: BRP) และ “หลักอ้างอิงเสริม” (Auxiliary Reference Mark: ARM) บริเวณริมแม่น้ำโก-ลกทั้ง 2 ฝั่ง ซึ่งบริเวณด้านบนของหลักอ้างอิงเขตแดนจะมีการบ่งบอกถึงระยะทางจากหลักอ้างอิงเขตแดนถึงบริเวณร่องน้ำลึกกว่ามีระยะทางเท่าไร และใช้หลักอ้างอิงเสริมเป็นตัวกำหนดทิศทางในกรณีที่หลักอ้างอิงเขตแดนสูญหายอันอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของร่องน้ำหรือภัยธรรมชาติ เป็นต้น

การดำเนินการดังกล่าวเป็นผลมาจากการประชุมคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-มาเลเซีย (Land Boundary Committee: LBC) ครั้งที่ 14 ที่เมืองปีนัง ระหว่างวันที่ 1-2 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 โดยได้มีการเสนอแนวทางในการสำรวจและปักหลักเขตแดนแบบคงที่ (Fixed and Permanent International Boundary) บริเวณแม่น้ำโก-ลก ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายได้มีความเห็นร่วมกันที่จะให้มีการปักหลักเขตแดนแบบคงที่ตามที่มีการเสนอ โดยมาเลเซียได้แจ้งยืนยันให้ฝ่ายไทยทราบในการประชุมคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-มาเลเซีย ครั้งที่ 15 ที่จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 15-18 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ว่ารัฐบาลมาเลเซียเห็นชอบให้ดำเนินการกำหนด “เขตแดนแบบคงที่” ตาม



การเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำโก-ลก บริเวณบ้านแม่แบะ จังหวัดนราธิวาส  
(ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนบริเวณแม่น้ำโก-ลก (ที่มา : <http://www.dur.ac.uk/resources/ibru/conferences/thailand/malaysia.pdf>)



หลักอ้างอิงเขตแดนและหลักอ้างอิงเสริมบริเวณแม่น้ำโก-ลกฝั่งประเทศไทย (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



หลักอ้างอิงเขตแดนและหลักอ้างอิงเสริมบริเวณแม่น้ำโก-ลกฝั่งประเทศไทย มาเลเซีย

แม่น้ำโก-ลก และฝ่ายไทยได้แจ้งให้ฝ่ายมาเลเซียทราบว่ารัฐบาลไทยได้เห็นชอบให้ดำเนินการได้เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2537 หลังจากนั้นได้มีการจัดทำแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (TOR) ในการสำรวจและปักหลักเขตแดนแบบคงที่ตามลำน้ำโก-ลก เพื่อใช้เป็นกรอบสำหรับการสำรวจและปักหลักเขตแดน ซึ่งแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (TOR) ฉบับดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-มาเลเซีย ครั้งที่ 18 ที่เมืองยะโฮร์บาฮู ประเทศมาเลเซีย ระหว่างวันที่ 18-19 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 พร้อมทั้งการแบ่งตอนการสำรวจแม่น้ำโก-ลก และได้รับอนุมัติให้เริ่มดำเนินการสำรวจ โดยดำเนินการจากปากแม่น้ำโก-ลก อำเภอดงปาย จังหวัดนราธิวาส ขึ้นไปหาต้นแม่น้ำ ซึ่งสิ้นสุดที่หลักเขตแดนที่ 72 อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส และได้เริ่มการสำรวจในปีงบประมาณ 2543 (กรมแผนที่ทหาร, เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์)

ปัจจุบัน การสร้างหลักอ้างอิงเขตแดนและหลักอ้างอิงเสริมตามแม่น้ำโก-ลก เพื่อปักปันเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียตามร่องน้ำลึกของแม่น้ำโก-ลก ได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้วในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553 โดยมีหลักอ้างอิงเขตแดนและหลักอ้างอิงเสริมในแต่ละฝั่งแม่น้ำจำนวนอย่างละ 1,550 หลัก หรือ 1,550 แนว นั้นเอง

## **2.3 การกำหนดเส้นเขตแดนทางทะเลระหว่างไทย-มาเลเซีย**

อาณาเขตทางทะเลเป็นอาณาบริเวณที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าอาณาเขตทางบกหรือส่วนที่เป็นแผ่นดินแต่อย่างใด เนื่องด้วยอาณาเขตทางทะเลมีความเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงของรัฐ การเดินเรือ และยังคงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางทะเลจำนวนมาก ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ดังนั้น รัฐแต่ละรัฐจึงมีความพยายามที่จะขยายอาณาเขตทางทะเลของตนให้ห่างจากชายฝั่งของตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จนกลายเป็นข้อพิพาทหรือความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตทางทะเลติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของประเทศไทยนั้นมีชายฝั่งทะเล 2 ด้าน กล่าวคือ ด้านหนึ่งติดกับอ่าวไทย ซึ่งมีอาณาเขตทางทะเลติดต่อ



หลักเขตแดนที่ 72 เป็นจุดสุดท้ายของการปักปันเขตแดนทางบกโดย  
สันปันน้ำและเป็นจุดเริ่มต้นการปักปันเขตแดนโดยร่องน้ำลึกของแม่น้ำโก-ลก  
(ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

กันกับประเทศเวียดนาม กัมพูชา และมาเลเซีย ในอีกด้านหนึ่งติดกับทะเลอันดามัน ซึ่งมีอาณาเขตทางทะเลติดต่อกันกับประเทศพม่า อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่รัฐต่างๆ ต้องปักปันเขตแดนทางทะเลให้มีความชัดเจน

ในส่วนของเขตแดนทางทะเลระหว่างไทย-มาเลเซีย นั้น เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากการปักปันเขตแดนทางบก เนื่องด้วยการปักปันเขตแดนทางทะเลได้ใช้หลักเขตแดนทางบกตามสัญญาว่าด้วยเขตแดนฯ บริเวณ “ตั้งแต่วัดทะเลที่ฝั่งเหนือของปากน้ำปลิศ...ต่อไปตามแนวกลางลำน้ำโกลกจนถึงทะเลที่ตำบลปากน้ำตะไ่” ดังนั้น การกำหนดเขตแดนทางทะเลฝั่งอันดามันจึงถือเอาหลักเขตแดนหลักที่ 1 ระหว่างไทย-มาเลเซีย เป็นจุดเริ่มต้นของเขตแดนทางทะเล ในขณะที่ฝั่งอ่าวไทยใช้จุดที่แม่น้ำโก-ลกไหลลงสู่ทะเล ซึ่งความมุ่งประสงค์หลักของการปักปันเขตแดนตามสนธิสัญญาสยาม-อังกฤษ ปี ค.ศ. 1909 นั้น มีขึ้นเพื่อกำหนดเขตแดนทางบกเป็นสำคัญ ดังนั้น เส้นเขตแดนบริเวณปากแม่น้ำโก-ลกจึงกล่าวถึงเพียงว่า “...ถือเอาร่องน้ำลึกของแม่น้ำโก-ลกเป็นเส้นเขตแดนจนบรรจบทะเลเปิด...” ซึ่งหากพิจารณาจากแผนที่แนบท้ายสัญญาแล้วนั้น แม่น้ำโก-ลกได้ไหลขึ้นไปทางเหนือตามแนวสันทรายที่ทอดตัวยาวมาจากฝั่งมาเลเซีย เส้นเขตแดนจะทอดยาวตามร่องน้ำลึกระหว่างสันทรายกับฝั่งขึ้นไปประมาณ 4 กิโลเมตร แล้วจึงวกไปทางตะวันออกไปบรรจบกับทะเลเปิดในแนวตั้งฉากกับฝั่ง

ต่อมาภายหลังแม่น้ำโก-ลกได้เจาะทะเลออกไปบรรจบทะเลเปิดโดยไม่หักขึ้นไปทางเหนือตามแนวเดิมอีก หากแต่ในระหว่างการปักปันเขตแดนนั้น มาเลเซียยังคงยึดเส้นเขตแดนปากแม่น้ำโก-ลกตามแนวเดิมคือ ประมาณเส้นตั้งฉากกับฝั่งบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอตากใบและมีการจับกุมเรือไทยที่เข้าไปจับปลาเหนือปากแม่น้ำโก-ลก ตามแนวลำน้ำใหม่ เนื่องด้วยมาเลเซียยังคงถือว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวยังคงเป็นอาณาเขตของมาเลเซีย รวมถึงตลอดลำน้ำโก-ลก จนกระทั่งถึงหน้าที่ว่าการอำเภอตากใบ

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่การเจรจาเรื่องเส้นเขตแดนในทะเลบริเวณปากแม่น้ำโก-ลก และต่อเนืองออกไปในเขตทะเลอาณาเขต



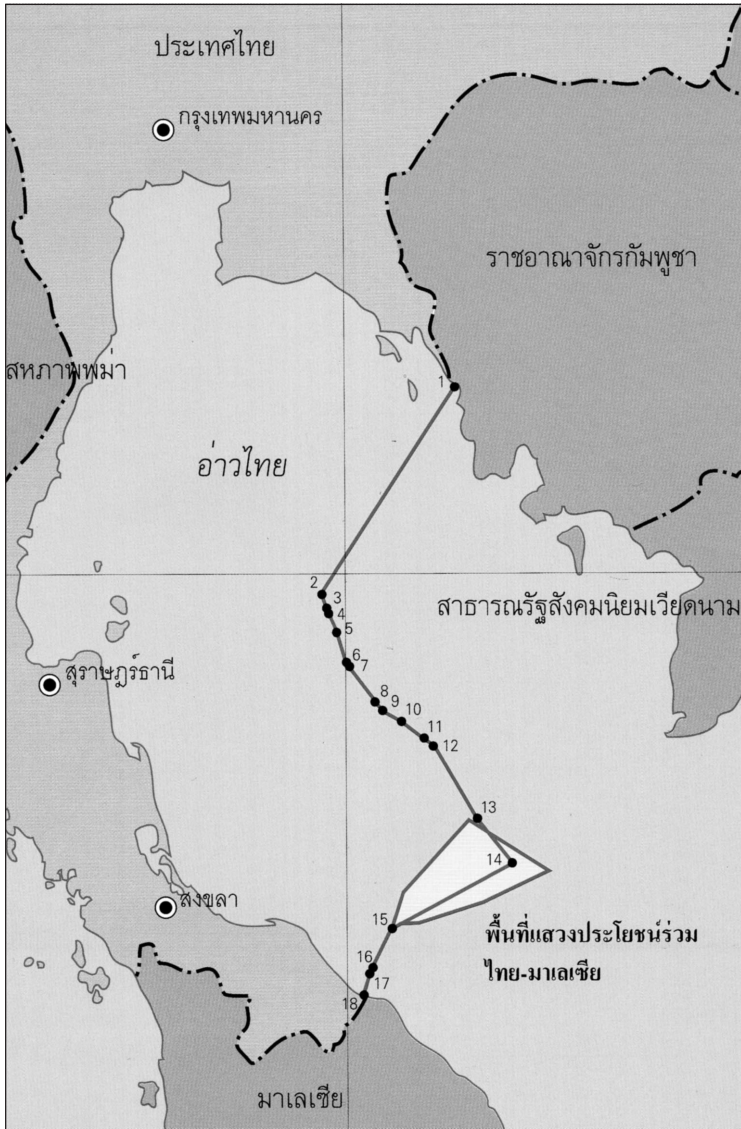
การเปลี่ยนทางเดินน้ำของแม่น้ำโก-ลก บริเวณอำเภอตากใบ หรือปากน้ำ  
ตาบา

ไหล่ทวีป ซึ่งได้มีการจัดประชุมขึ้นเมื่อวันที่ 5-6 กันยายน พ.ศ. 2515 ณ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร ผลการเจรจาครั้งนี้ บรรยากาศเป็นไปด้วยดี มาเลเซียตกลงยอมเลื่อนเส้นเขตแดนบริเวณ ปากแม่น้ำโก-ลกเดิม ลงมาที่ปากแม่น้ำโก-ลกใหม่ (เลื่อนลงมาประมาณ 4 กิโลเมตร หรือบริเวณ Transit Point B) ทั้ง 2 ฝ่ายตกลงที่จะกำหนด เส้นเขตแดนในทะเลอาณาเขตตลอดความกว้างและในเขตไหล่ทวีปด้วย โดยตกลงว่าจะลากเส้นเขตแดนด้วยเส้นมัธยะ แต่มาเลเซียมีข้อแม้ว่าเส้น มัธยะในเขตไหล่ทวีปต้องเริ่มจากปากแม่น้ำโก-ลกเดิม เพราะมาเลเซียจะ ยอมให้เฉพาะเส้นเขตแดนในทะเลอาณาเขตเท่านั้นที่จะเริ่มจากปากแม่น้ำ โก-ลกใหม่ ฝ่ายไทยตรวจสอบแล้วเห็นว่ารับได้ตามเงื่อนไขที่มาเลเซีย กำหนด จากเงื่อนไขนี้ จึงจะเห็นจากเส้นเขตแดนในทะเลมีชัยกับบริเวณ ทะเลอาณาเขต ไม่ได้เป็นเส้นตรงไปตลอดจนถึงเขตไหล่ทวีป (ถนอม เจริญลาภ, 2550, หน้า 34) จนประเด็นดังกล่าวได้นำไปสู่พื้นที่ทับซ้อน ในทะเลฝั่งอ่าวระหว่างไทยกับมาเลเซียประมาณ 7,520 ตารางกิโลเมตร และกลายเป็นพื้นที่พัฒนาความร่วมมือในท้ายที่สุด ดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

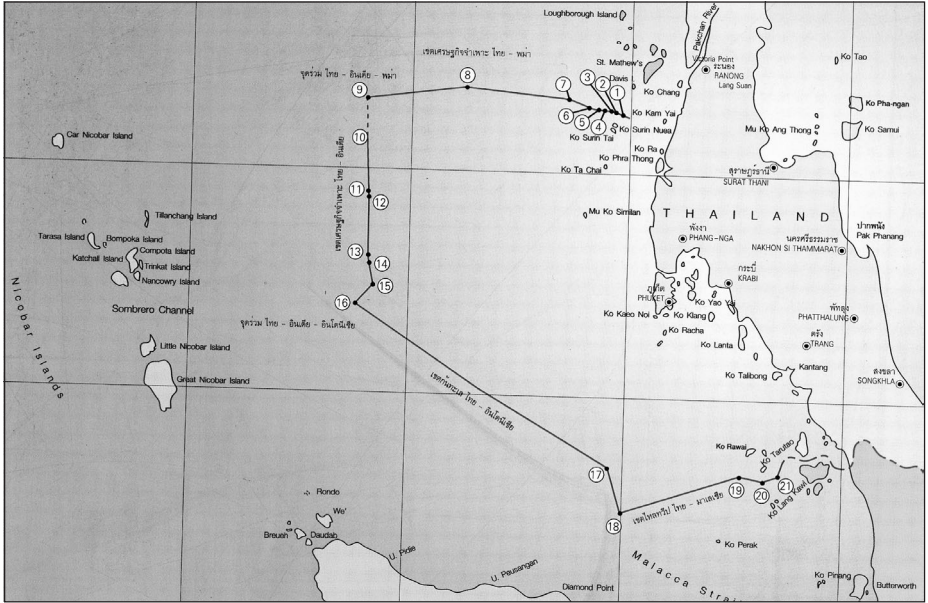
ด้านฝั่งทะเลอันดามัน เขตแดนทางทะเลระหว่างไทย-มาเลเซีย เริ่มต้นจากหลักเขตแดนที่ 1 บริเวณผาขาว หรือ บาดู ปูเต๊ะ ดังกล่าวใน หัวข้อก่อนหน้านั้น ประกอบกับความชัดเจนในสัญญาว่าด้วยเขตแดนฯ ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า

“...เกาะลังกาวิ แลบรรดาเกาะเล็กๆ ที่อยู่ใต้เส้นกลาง ระหว่างเกาะเตรุเตากับเกาะลังกาวิ แลเกาะทั้งหลายที่อยู่ ใต้เกาะลังกาวินั้นให้เป็นของกรุงอังกฤษ เกาะเตรุเตา แล เกาะเล็กๆ ที่อยู่เหนือเส้นกลางระหว่างเกาะนั้นคงเป็นของ กรุงสยาม...”

หากพิจารณาจากแผนที่ของกองข้าหลวงปักปันเขตแดนฯ จะเห็น ว่าเส้นเขตแดนในทะเลที่แสดงไว้ มิได้หยุดที่ปากช่องตะรุเตา-ลังกาวิ ตามข้อความในบันทึกการปักปัน แต่ลากเลยไปในทิศทางเดิมจนถึงขอบ แผนที่ ซึ่งส่วนที่เลยไปนี้ทำให้ไทยและมาเลเซียเห็นว่าเป็นเจตนาเดิมของ



เขตแดนทางทะเลของไทยบริเวณอ่าวไทยและพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย (ที่มา : ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 63)



เขตแดนทางทะเลของไทยบริเวณทะเลอันดามัน (ที่มา : ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 62)

การปักปันเขตแดนที่จะใช้เส้นนี้แบ่งเขตแดนทางทะเลออกไปจนถึงจุดพื้นที่ที่จะต้องแบ่ง (ถึงขอบทะเลหลวงตามหลักกฎหมายทะเลขณะนั้น) ดังนั้นในการเจรจากำหนดเขตแดนทางทะเลต่อออกมาจากปากช่องตะรุเตา-ลังกาวิ ระหว่างไทยกับมาเลเซียในปี พ.ศ. 2513 จึงใช้เส้นนี้เป็นหลัก (ถนอม เจริญลาภ, 2533, หน้า 54) โดยได้ลากเส้นดังกล่าวไปจนถึงจุดร่วมไทย-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย ซึ่งเป็นเขตไหล่ทวีปของทั้ง 3 ประเทศ (ตามประกาศฯ ขณะนั้น) การเจรจามีขึ้นที่กรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ 13-15 ตุลาคม พ.ศ. 2513 ฝ่ายมาเลเซียได้เสนอเส้นแบ่งเขตแดนตามเส้นเดิมที่ปรากฏในแผนที่ปักปันฯ ไปจนถึงจุดร่วมไทย-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย ไทยยอมรับในหลักการ แต่ขอให้มีการปรับแต่งในรายละเอียดบางช่วงให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายทะเลปัจจุบัน (ถนอม เจริญลาภ, 2533, หน้า 55)

### **3. ความร่วมมือระหว่างไทย-มาเลเซีย กับการแก้ไขปัญหาเขตแดน**

จากการดำเนินการในการปักปันและจัดทำหลักเขตแดนในยุคที่ 1 และ 2 ดังกล่าวข้างต้น ได้นำมาซึ่งปัญหาการเหลื่อมล้ำเขตแดนทางบกและพื้นที่ทับซ้อนในทะเล หากแต่ปัญหาดังกล่าวได้ถูกนำเข้าสู่การเจรจาผ่านคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในการสำรวจและปักปันเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย ซึ่งกลไกของรัฐในการแก้ไขปัญหามาเลเซียระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในแต่ละด้านส่วนใหญ่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกัน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคณะกรรมการด้านความมั่นคง กลุ่มคณะกรรมการด้านความร่วมมือทั่วไป และกลุ่มคณะกรรมการปักปันเขตแดน โดยในที่นี้จะขอกว่าเฉพาะกลุ่มคณะกรรมการปักปันเขตแดนอันประกอบไปด้วย

1. คณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-มาเลเซีย (Land Boundary Committee: LBC) เป็นคณะกรรมการระดับสูงที่ดูแลในเรื่องการปักปันเขตแดน ซึ่งได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 มกราคม

พ.ศ. 2553 ให้โอนคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงกลาโหมไปอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศ เนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้รับผิดชอบหลักฐานทางกฎหมายต่างๆ ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเส้นเขตแดน ได้แก่ สนธิสัญญา อนุสัญญา แผนที่คณะกรรมการปักปันเขตแดนตลอดจนหลักฐานเอกสารทางกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการเจรจาระหว่างประเทศเรื่องเส้นเขตแดนและปัญหาพรมแดน โดยที่กระทรวงกลาโหมเป็นเพียงหน่วยปฏิบัติงานในทางเทคนิคเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำแผนที่เกี่ยวกับเขตแดนเท่านั้น

นอกจากนั้น คณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย (ฝ่ายมาเลเซีย) มีประธานคณะกรรมการฯ คือ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานพลเรือน ดังนั้น หากจะมีการแก้ไขประธานคณะกรรมการฯ ฝ่ายไทยให้เป็นหัวหน้าหน่วยพลเรือนด้วยก็จะเป็นความเหมาะสมและสอดคล้องกับประธานคณะกรรมการฯ ฝ่ายมาเลเซีย

2. คณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมระหว่างไทย-มาเลเซีย (Joint Technical Committee: JTC) โดยมีเจ้ากรมแผนที่ทหาร เป็นประธานฝ่ายไทย และมีผู้อำนวยการกองเขตแดนระหว่างประเทศ กรมแผนที่ทหาร เป็นเลขานุการ

3. คณะอนุกรรมการผู้อำนวยการโครงการร่วม (Co-Project Directors: CPD) โดยประธาน LBC เป็นผู้แต่งตั้ง เพื่อดำเนินการทางเทคนิคในการสำรวจร่วม

4. คณะทำงานร่วมไทย-มาเลเซีย (Joint Working Group: JWG) โดยผู้อำนวยการโครงการร่วมทั้ง 2 ฝ่ายเป็นประธาน แม่กองสนามไทย-มาเลเซียของทั้ง 2 ฝ่ายเป็นเลขานุการ

ในส่วนของปัญหาเขตแดนไทย-มาเลเซียนั้นก็มีการดำเนินการผ่านกลไกรัฐในหลายระดับ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยในส่วนนี้จะหยิบยกการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-มาเลเซียที่มีความสำคัญๆ มาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาเขต

แดนตามแนวทางสันติวิธี ผ่านการเจรจาและดำเนินการในระดับต่างๆ จนปัญหาการรุกรานเขตแดนและพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทย-มาเลเซีย สามารถสำเร็จลุล่วงลงได้อย่างสันติ อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญอันนำมาซึ่งความร่วมมือในด้านอื่นๆ ตามมาในอีกหลายลักษณะ แนวทางการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-มาเลเซีย ที่กล่าวถึงมีดังนี้

### **3.1 การแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีการก่อสร้างลำเส้นเขตแดน**

กรณีพื้นที่โน แมนส์ แลนด์ (No man's Land) เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 พื้นที่ในเขตโน แมนส์ แลนด์ เป็นพื้นที่ช่องว่างระหว่างพรมแดนไทยกับมาเลเซีย ประมาณ 90 ไร่ อยู่ที่ป่าดงเบซาร์ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา ติดกับรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีหลักเขตแดนที่ปักไว้อย่างชัดเจน หากแต่ทั้งไทยและมาเลเซียได้ทำการก่อสร้างรั้วกันในบริเวณดังกล่าว โดยสร้างรั้วเข้าไปในเขตแดนของตนเอง จึงก่อให้เกิดพื้นที่ว่างระหว่างรั้วกันของทั้ง 2 ประเทศ จนดูราวกับว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวไม่ได้เป็นอาณาเขตทั้งของไทยและมาเลเซีย เนื่องจากอยู่นอกแนวรั้วกันของทั้ง 2 ประเทศ ฉะนั้นจึงได้เรียกขานพื้นที่ที่เป็นปัญหานี้ว่า “เขตโน แมนส์ แลนด์” (ชินชิวา ชีวะธรรม, 2540, หน้า 10) หรือพรมแดนระหว่าง 2 ประเทศที่ยังไม่มีผู้ครอบครอง ซึ่งพื้นที่ในบริเวณดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ หลายอย่างติดตามมา เช่น การพ่นอาวุธ และสินค้าหนีภาษีต่างๆ ที่ได้ลักลอบค้าขายระหว่างกัน เป็นต้น และกลายเป็นพื้นที่ที่ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐไทยและมาเลเซียไม่สามารถเข้าไปดำเนินการทางกฎหมายได้โดยแน่ชัด เนื่องจากพิจารณาว่าพื้นที่ดังกล่าวไม่ใช่อาณาเขตของรัฐตนเอง

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงได้มีความร่วมมือกันในการจัดทำรั้วเดี่ยวขึ้นบนเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย ที่ได้มีการปักปันและจัดทำหลักเขตไว้ก่อนหน้านี้ หากแต่เมื่อมีการสำรวจแนวเขตแดนเพื่อจัดทำรั้วเดี่ยวบริเวณป่าดงเบซาร์นั้น กลับพบว่าทางฝั่งไทยมีการสร้างสิ่งปลูกสร้างลำเส้นเขตแดนมาเลเซียใน 3 บริเวณ คือ บริเวณศาลเจ้าแม่กวนอิม ศาลเจ้าฮกเต็ก และด่านศุลกากรป่าดงเบซาร์

การดำเนินการแก้ไขปัญหาโน แมนส์ แลนด์ ด้วยการสร้างรั้วเดี่ยว



พื้นที่โน แมนส์ แลนด์ บริเวณป่าดงเขขาร์ อำเภอสะเตกา จังหวัดสงขลา

ระหว่างไทย-มาเลเซียบริเวณป่าดงเบซาร์นั้น ได้มีการประชุมระหว่าง นายกรัฐมนตรีของทั้ง 2 ประเทศ เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2541 เพื่อแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณป่าดงเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ซึ่งได้ข้อยุติว่าให้มีการแลกเปลี่ยนดินแดนที่มีการล้ำแดนกัน และได้มีการจัดทำร่างบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) ขึ้น 2 ฉบับ กล่าวคือ

ฉบับที่ 1 ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีการก่อสร้างล้ำแดน ซึ่งฝ่ายไทยจะได้รับพื้นที่ที่ฝ่ายไทยก่อสร้างล้ำแดนเข้าไปในดินแดนของมาเลเซีย 3 จุด คือ บริเวณศาลเจ้าแม่กวนอิม (71.95 ตารางเมตร) ศาลเจ้าฮกตึก (1,500.25 ตารางเมตร) และด่านศุลกากรป่าดงเบซาร์ (571.84 ตารางเมตร) โดยแลกเปลี่ยนกับพื้นที่บริเวณทางรถไฟเป็นจำนวนพื้นที่ 2,144.04 ตารางกิโลเมตรเท่ากัน

ฉบับที่ 2 ว่าด้วยรายละเอียดที่ต้องมีการดำเนินการ เช่น การย้ายสิ่งปลูกสร้าง การอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ รวมถึงการก่อสร้างรั้ว ซึ่งฝ่ายมาเลเซียเห็นด้วยกับฝ่ายไทย ที่กำหนดให้มีการก่อสร้างรั้วเดี่ยวในพื้นที VI ระหว่างหลักเขตแดนที่ BP 13/16 ถึง BP 15 C

ดังนั้น ภายใต้บันทึกความเข้าใจฉบับที่ 1 ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีการก่อสร้างล้ำแดนกันระหว่างไทยและมาเลเซีย จึงนำมาซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาการรุกล้ำเขตแดนโดยสันติ เนื่องด้วยสิ่งปลูกสร้างที่ไทยสร้างล้ำเข้าไปในเขตแดนมาเลเซียนั้น เป็นสิ่งปลูกสร้างอันเกิดจากความศรัทธาของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น อีกทั้งยังเป็นการปลูกสร้างอันเกิดจากความศรัทธาบนแนวสันปันน้ำอันเป็นจุดสูงสุดของแนวเขานั้น อาจไม่ได้เกิดจากการตั้งใจของผู้สร้างแต่อย่างใด หากแต่เป็นไปตามความเชื่อที่ว่า การสร้างศาสนสถานหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ควรสร้าง ณ จุดสูงสุดของพื้นที่บริเวณนั้น โดยมีได้ทราบฯ ณ จุดสูงสุดของภูเขาหรือแนวสันปันน้ำเป็นแนวเส้นเขตแดนระหว่างรัฐ ในอีกด้านหนึ่งประชาชนส่วนใหญ่ก็มักเข้าใจว่าแนวเส้นเขตแดนระหว่างหลักเขตหนึ่งไปยังอีกหลักเขตหนึ่งนั้นมีลักษณะเป็นเส้นตรง จึงได้สร้างสิ่งปลูกสร้างตามแนวเขตแดนที่ตนเองเข้าใจ หากแต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น เส้นเขตแดนมักมีลักษณะโค้งไปตามสภาพภูมิประเทศ เช่น สันปันน้ำหรือร่องน้ำลึก

ดังนั้น การสร้างสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียจึงอาจเกิดจากความไม่เข้าใจหรือความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนนั่นเอง

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว หากทางการไทยและมาเลเซียดำเนินการแก้ไขปัญหาตามแนวทางหรือหลักการเดิม คือ การแก้ปัญหาโดยการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งประกอบไปด้วยศาลเจ้าแม่กวนอิมและศาลเจ้าฮกเต็กที่ปลูกสร้างอยู่บนเส้นเขตแดนพอดี การรื้อสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางด้านจิตใจของประชาชนเป็นเรื่องที่อ่อนไหวอย่างมาก อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ดังนั้น การแก้ปัญหาโดยการแลกเปลี่ยนพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นทางออกที่ดีในการแก้ไขปัญหาการรุกล้ำเขตแดนที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง (สัมภาษณ์ พันโทชัยรัตน์ ชัยดำรงโรจน์, 31 สิงหาคม 2553)

ดังนั้น การสร้างรั้วเดี่ยวบนเส้นเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียบริเวณป่าดงเบงช่า จึงได้มีการดำเนินการเจรจากันของคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-มาเลเซีย (Land Boundary Committee: LBC) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยในบริเวณที่แนวรั้วเดี่ยวพาดผ่านบริเวณศาลเจ้าแม่กวนอิมและศาลเจ้าฮกเต็กนั้นก็จะมีการสร้างรั้วเดี่ยวอ้อมบริเวณดังกล่าว และให้พื้นที่ดังกล่าวเข้ามาอยู่ในเขตแดนไทย อันเป็นผลจากการปักหลักเขตแดนเพิ่มเติมและยกเลิกหลักเขตบางหลักเพื่อกำหนดแนวเส้นเขตแดนใหม่ให้สอดคล้องกับบันทึกความเข้าใจ (MOU) ฉบับที่ 1 โดยคณะอนุกรรมการก่อสร้างและบำรุงรั้วระหว่างไทย-มาเลเซีย ได้ร่วมกันสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนในบริเวณดังกล่าวร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินการสร้างรั้วเดี่ยวตามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ฉบับที่ 2 สามารถดำเนินการได้โดยไม่มีอุปสรรคหรือก่อให้เกิดข้อพิพาททางเขตแดน

การดำเนินการแก้ไขปัญหาการสร้างสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียในลักษณะดังกล่าว นับได้ว่าเป็นมิติใหม่ของการแก้ไขปัญหาเขตแดนที่น่าสนใจมาก เนื่องด้วยเป็นการแก้ไขปัญหาตามหลักการ “ไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบซึ่งกันและกัน (No Gain No Loss)” เพราะนอกจากจะไม่กระทบความสัมพันธ์ระหว่างไทย-มาเลเซียแล้วนั้นยังไม่ก่อให้เกิดการต่อต้านหรือสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชน

ในบริเวณดังกล่าวอีกด้วย

### 3.2 การจัดทำรั้วเดี่ยวบริเวณป่าดงเบงชารี

เมื่อการดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับที่ 1 ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีการก่อสร้างลำแดนแล้วนั้น ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในฐานะประธานคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วม มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการก่อสร้างและบำรุงรั้วระหว่างไทย-มาเลเซีย (ฝ่ายไทย) โดยเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2543 ได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการจัดทำแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (Terms of Reference: TOR) ครั้งที่ 1 ณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ร่างข้อกำหนดอำนาจหน้าที่สำหรับการก่อสร้างและบำรุงรักษารั้วระหว่างไทย-มาเลเซีย บริเวณหลักเขตแดนที่ BP 13/16 ถึง BP 15 C ของพื้นที่ VI (BP 8C-BP 16) ฉบับร่วม บนเงื่อนไขเรื่องรายละเอียดของจุดก่อสร้างประตูทางเข้าออกของสินค้า ซึ่งจะกำหนดภายหลังและนำมาประกอบเป็นร่างที่สมบูรณ์เพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการเทคนิคร่วม

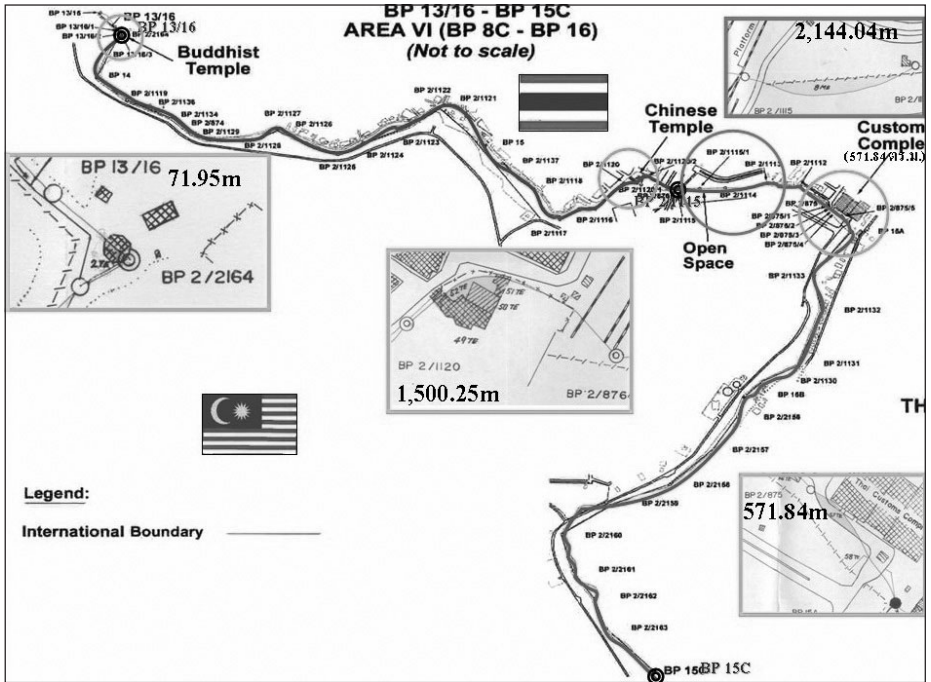
จากนั้นได้มีการประชุมคณะทำงานร่วมฯ ไทย-มาเลเซีย ครั้งที่ 21 ที่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 22-24 สิงหาคม พ.ศ. 2543 โดยที่ประชุมได้ร่วมกันตรวจสอบระยะทางของการก่อสร้างรั้วอีกครั้งหนึ่ง โดยได้กำหนดแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่คือ

1) ฝ่ายไทยรับผิดชอบในการก่อสร้างจากหลักเขตแดน BP 13/16-BP 2/115 เป็นระยะทาง 2.5 กิโลเมตร

2) ฝ่ายมาเลเซียรับผิดชอบในการก่อสร้างรั้วจากหลักเขตแดน BP 2/115-BP 15 C เป็นระยะทาง 2.815 กิโลเมตร

โดยได้กำหนดให้มีการสร้างรั้วเดี่ยวบนเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย บริเวณป่าดงเบงชารี ซึ่งในกรณีนี้รั้วเดี่ยวผ่านหลักเขตแดนไทย-มาเลเซีย ก็ให้ก่อสร้างรั้วอ้อมหลักเขต และได้กำหนดให้มีการจัดทำประตูผ่านเข้าออกในบริเวณรั้วเดี่ยวด้วย

ปัจจุบันการสร้างรั้วเดี่ยวบริเวณป่าดงเบงชารีได้มีการดำเนินการแล้วเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และในการประชุมคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมฯ ครั้งที่ 23 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างวันที่



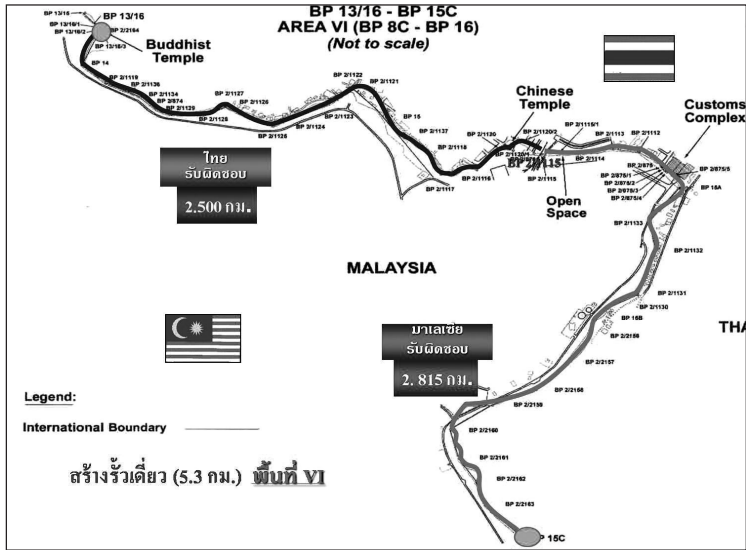
การแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีการก่อสร้างฉัเขตแดน (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



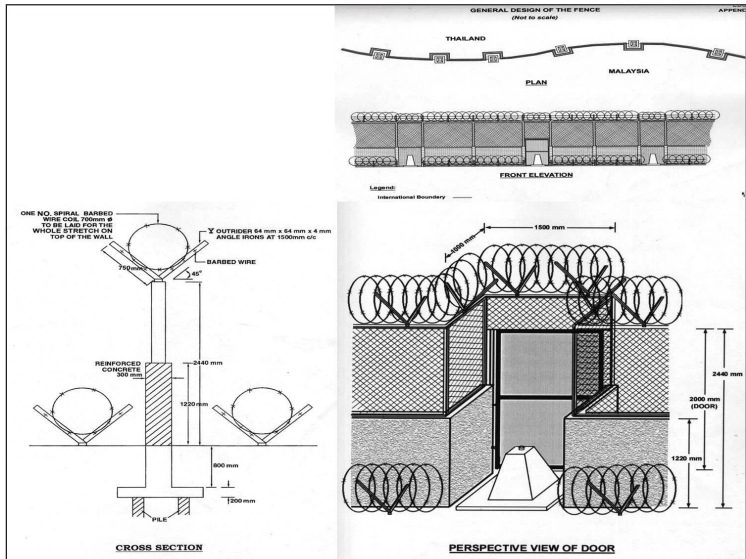
คณะอนุกรรมการก่อสร้างและบำรุงรั้วระหว่างไทย-มาเลเซียสำรวจ  
หลักเขตแดนบริเวณศาลเจ้าแม่กวนอิม (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



การสร้างรั้วเดี่ยว บริเวณศาลเจ้าแม่กวนอิม อันเกิดจากการแลกเปลี่ยน  
ดินแดน (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



พื้นที่การสร้างรั้วเดียว บริเวณป่าตังเบซาร์ อำเภอสะเตกา จังหวัดสงขลา (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)



แบบแปลนการสร้างรั้วเดียว บริเวณป่าตังเบซาร์ อำเภอสะเตกา จังหวัดสงขลา (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

31 พฤษภาคม-2 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ได้มีการเสนอให้ก่อสร้างรั้วเดี่ยวบนเส้นเขตแดนบริเวณบ้านด่านนอก อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา เนื่องด้วยพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่บริเวณป่าดงเบงการ์ กล่าวคือ มีลักษณะของการสร้างรั้ว 2 ข้างของเส้นเขตแดน รั้วของมาเลเซียจะเป็นรั้วคอนกรีต ในขณะที่รั้วของไทยจะเป็นรั้วเหล็ก จึงก่อให้เกิดพื้นที่ “โน แมนส์ แลนด์” เช่นเดียวกัน

โดยที่ประชุมมีมติให้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการร่างแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่สำหรับการก่อสร้างและบำรุงรักษารั้วเดี่ยว ปัจจุบันประธานคณะกรรมการเทคนิคร่วมทั้ง 2 ฝ่ายได้เห็นชอบแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ดังกล่าวผ่านทางจดหมายโต้ตอบแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการลงนามในบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างรั้วเดี่ยวดังกล่าวโดยรัฐบาลของทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาร่างบันทึกความเข้าใจเพื่อเตรียมลงนามในโอกาสต่อไป (สัมภาษณ์ พันโทชัยรัตน์ ชัยดำรงโรจน์, 31 สิงหาคม 2553)

### **3.3 พื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย (Malaysia-Thailand Joint Development Area: JDA)**

ประเทศไทยมีความยาวของฝั่งทะเลรวมทั้งสิ้น 3,010 กิโลเมตร ประกอบด้วยฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทยยาว 581 กิโลเมตร ฝั่งทะเลด้านตะวันตกของอ่าวไทยยาว 1,391.5 กิโลเมตร และฝั่งทะเลด้านทะเลอันดามันยาว 1,037.5 กิโลเมตร ประเทศไทยมีเขตแดนทางทะเลติดต่อกับ 6 ประเทศ คือ กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย อินเดีย และพม่า ตามลักษณะของอาณาเขตที่ติดต่อกัน คือเป็นรัฐที่อยู่ประชิดกันหรือเป็นรัฐที่อยู่ตรงข้ามกัน ในบริเวณอ่าวไทย ประเทศไทยมีเขตแดนทางทะเลอยู่ประชิดกับประเทศกัมพูชาและมาเลเซีย ส่วนเขตแดนที่อยู่ตรงข้าม ได้แก่ ประเทศเวียดนาม และบางส่วนของประเทศกัมพูชา เส้นเขตแดนในอ่าวไทยเริ่มต้นที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณบ้านหาดเล็ก ผ่านจุดต่างๆ ที่ไทยได้ประกาศเส้นเขตไหล่ทวีปไว้ไปบรรจบกับจุดเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย บริเวณอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ด้านทะเลอันดามัน ประเทศไทยมีอาณาเขตทางทะเล

ประชิดกับประเทศมาเลเซียและพม่า มีอาณาเขตทางทะเลอยู่ตรงข้ามกับประเทศอินโดนีเซีย อินเดีย และบางส่วนของพม่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 53) ดังนั้น ในตอนต้นของส่วนนี้จึงขอกล่าวถึงฐานที่มาและพัฒนาการของกฎหมายทะเลที่ใช้เป็นกฎหมายหลักในการปักปันเขตแดนทางทะเล เพื่อให้เห็นถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับการปักปันเขตแดนทางทะเลระหว่างไทย-มาเลเซีย และเป็นพื้นฐานต่อการทำความเข้าใจการปักปันเขตแดนทางทะเลและอาณาเขตทางทะเลทับซ้อนกัน ซึ่งท้ายที่สุดสามารถยุติข้อพิพาทดังกล่าวด้วยการเจรจาความร่วมมืออันนำไปสู่พื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย (Malaysia-Thailand Joint Development Area: JDA) ในท้ายที่สุด

การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเลมีจุดเริ่มต้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยองค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ได้จัดการประชุมเกี่ยวกับกฎหมายทะเลขึ้นเป็นครั้งแรกระหว่างวันที่ 13 มีนาคม-12 เมษายน ค.ศ. 1903 (พ.ศ. 2446) ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ หากแต่ไม่สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับความกว้างของทะเลอาณาเขตและควรมีเขตต่อเนื่องจากทะเลอาณาเขตหรือไม่ จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 องค์การสหประชาชาติที่ก่อตั้งขึ้นทดแทนองค์การสันนิบาตชาติจึงได้ดำเนินการในเรื่องดังกล่าว โดยได้จัดให้มีการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 1 (The First United Conference on the Law of the Sea: UNCLOS I) ขึ้น ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 24 กุมภาพันธ์-28 เมษายน ค.ศ. 1958 (พ.ศ. 2501) มีผู้แทนจาก 86 ประเทศเข้าร่วมประชุม ซึ่งที่ประชุมได้เลือกหัวหน้าคณะผู้แทนไทยคือ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์ (พระองค์วรวงศ์) รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นเป็นประธาน

ผลจากการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 1 นำมาซึ่งการให้ความเห็นชอบและการลงนามเพื่อรับหลักการของอนุสัญญา 4 ฉบับ ที่เรียกรวมว่า “อนุสัญญากรุงเจนีวาว่าด้วยกฎหมายทะเลปี ค.ศ. 1958” (The United Nations Convention on the Law of the Sea of 1958 : UNCLOS 1958) ประกอบด้วย 1) อนุสัญญา

ว่าด้วยอาณาเขตและเขตต่อเนื่อง 2) อนุสัญญาว่าด้วยทะเลหลวง 3) อนุสัญญาว่าด้วยการประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรมีชีวิตในทะเลหลวง และ 4) อนุสัญญาว่าด้วยไหล่ทวีป แต่ยังคงไม่สามารถตกลงกันได้ ในประเด็นความกว้างของทะเลอาณาเขตและเขตประมง เนื่องด้วยสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมมีการเสนอความเห็นเกี่ยวกับความกว้างของทะเลอาณาเขตที่แตกต่างหลากหลาย ตั้งแต่ขอให้ความกว้างเดิมที่เคยใช้กันมาแต่โบราณ คือ 3 ไมล์ทะเล จนกระทั่งขอขยายออกไปถึง 200 ไมล์ทะเล ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้ถูกหยิบยกมาพิจารณาอีกครั้งในการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 2 แต่ก็ยังคงไม่สามารถมีข้อยุติเกี่ยวกับความกว้างของทะเลอาณาเขตและเขตประมงอีกเช่นเคย (ดูรายละเอียดใน ศรัณย์ เพ็ชรพิรุณ, 2549, หน้า 77-80) ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาทั้ง 4 ฉบับ เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2501 และได้ให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2511 โดยได้มอบสัตยาบันสารต่อเลขาธิการองค์การสหประชาชาติเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2511

จากปัญหาที่ไม่มีข้อยุติเกี่ยวกับการกำหนดความกว้างของทะเลอาณาเขต อีกทั้งบทบัญญัติบางมาตราขาดความแน่นอน ทำให้มีปัญหาในการตีความอนุสัญญากรุงเจนีวา ปี ค.ศ. 1958 โดยแต่ละรัฐต่างตีความเพื่อความสมประโยชน์ของตนให้มากที่สุด ประกอบกับในช่วงทศวรรษ 1960 ได้มีประเทศเกิดใหม่หลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจใหม่อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ยอมเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญากรุงเจนีวา ปี ค.ศ. 1958 ทั้ง 4 ฉบับ เพราะเห็นว่าตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่างอนุสัญญาฯ และเนื้อหาของอนุสัญญาฯ ดังกล่าวมุ่งที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจและประเทศที่มีกำลังทางเรือมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา ดังจะเห็นจากการที่ชาติใหญ่พยายามกำหนดทะเลอาณาเขตให้แคบ เพื่อที่จะได้มีทะเลหลวงกว้างไว้สำหรับการเดินเรือและการประมง ซึ่งชาติเล็กย่อมเสียเปรียบเนื่องจากขาดเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

ดังนั้น หลายประเทศจึงเริ่มเรียกร้องอย่างจริงจังให้มีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทะเลในรูปอนุสัญญาระหว่างประเทศเสียใหม่

(ศรัณย์ เพ็ชรพิรุณ, 2549, หน้า 80-81) หากแต่ในการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 2 (UNCLOS II) ก็ยังคงไม่สามารถบรรลุข้อตกลงในประเด็นความกว้างของทะเลอาณาเขตและเขตเศรษฐกิจจำเพาะ จากปัญหาดังกล่าว ในการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 3 (UNCLOS III) ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติจึงมีข้อมติที่ 2340 (XXII) เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1967 (พ.ศ. 2510) รับรองข้อเสนอของรัฐบาลประเทศมอลตาที่ขอให้มีการปรับปรุงกฎหมายทะเลโดยยึดหลักพื้นฐานที่ว่า “ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นท้องทะเลและก้นมหาสมุทรเป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ (common heritage of mankind)”

การประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 3 (UNCLOS III) ได้ดำเนินการต่อเนื่องเป็นระยะเวลาประมาณ 9 ปี คือระหว่างปี ค.ศ. 1973-1982 (พ.ศ. 2516-2525) รวมทั้งสิ้น 11 สมัยประชุม ในที่สุดที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบและรับรองร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (The United Nations Convention on the Law of the Sea of 1982) ในสมัยประชุมที่ 11 ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 22-24 กันยายน ค.ศ. 1982 โดยกำหนดให้เปิดลงนามอนุสัญญาฯ ระหว่างวันที่ 6-10 ธันวาคม ค.ศ. 1982 ณ เมืองมอนเตโก เบย์ ประเทศจาไมกา มีผู้แทน 119 ประเทศร่วมลงนาม (ศรัณย์ เพ็ชรพิรุณ, 2549, หน้า 81-82) ในส่วนของประเทศไทยนั้นได้ลงนามเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1982 (พ.ศ. 2525) หากแต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาฯ ดังกล่าว ดังนั้น อนุสัญญานี้ยังคงไม่มีข้อมูลผูกพันกับไทยตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่มาเลเซียได้ลงนามเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1982 เช่นกัน และได้ให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1996 (พ.ศ. 2539)

ภายใต้พัฒนาการของกฎหมายทะเลและการพัฒนาเศรษฐกิจจึงทำให้รัฐแต่ละรัฐมุ่งแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศในแต่ละด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากปี ค.ศ. 1960 เมื่อสหรัฐอเมริกาได้มีการค้นพบปิโตรเลียมมูลค่ามหาศาลในเขตไหล่ทวีปบริเวณอ่าวเม็กซิโก ประกอบกับการที่อินโดนีเซียซึ่งเป็น

ประเทศเพื่อนบ้านของไทยและมาเลเซียก็ได้มีการสำรวจและค้นพบน้ำมันในเขตไหล่ทวีป ด้วยเหตุนี้ ยิ่งทำให้ไทยและมาเลเซียมีความตื่นตัวและสนใจอย่างจริงจังที่จะขยายสิทธิครอบครองปิโตรเลียมในพื้นที่เขตไหล่ทวีปของตนเองบ้างเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตไหล่ทวีปทางด้านอ่าวไทย เพราะอ่าวไทยมีลักษณะทางธรณีวิทยาเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งกำเนิดปิโตรเลียม ดังนั้น ในประการแรกไทยและมาเลเซียจึงได้ดำเนินการโดยการกำหนดอธิปไตยเหนือเขตไหล่ทวีปของตนบริเวณอ่าวไทย ต่อจากนั้น ทั้ง 2 ประเทศก็ได้ให้สิทธิแก่บริษัทปิโตรเลียมเข้ามาดำเนินการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในเขตไหล่ทวีปในอ่าวไทยที่ได้กำหนดไว้ โดยที่การแบ่งเขตแดนในทะเลอาณาเขตระหว่างไทยกับมาเลเซียยังมิได้มีการเจรจาทำความตกลงกันอย่างเป็นทางการเลย (ดลยา เทียนทอง, 2545, หน้า 17) หากแต่เมื่อมีการสำรวจเขตแดนทางทะเลระหว่างไทยกับมาเลเซียกลับพบว่ามีพื้นที่เขตไหล่ทวีปทับซ้อนกันในบริเวณอ่าวไทย จนกระทั่งทำให้ทั้งไทยและมาเลเซียต้องสั่งให้บริษัทที่ได้สิทธิในการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมระงับการดำเนินการไว้จนกว่าการเจรจาเพื่อปักปันเขตแดนดังกล่าวจะแล้วเสร็จ

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงนำมาซึ่งการประชุมเจรจาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวในหลายครั้ง แต่ก็ยังคงไม่สามารถหาข้อยุติลงตัวร่วมกันได้ ยิ่งผลให้การดำเนินการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมล่าช้าไปด้วย ดังนั้นทางมาเลเซียจึงได้มีข้อเสนอว่าควรจะหาทางทำความตกลงกันเพื่อแสวงหาทรัพยากรร่วมกันหรือการพัฒนาพื้นที่ร่วมนั่นเอง ส่วนในเรื่องการแบ่งเขตนั้นเป็นเรื่องที่ควรพิกไว้ก่อน ซึ่งฝ่ายไทยก็เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว เพราะฉะนั้นจึงเท่ากับว่าการใช้วิธีการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันดังกล่าว เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันและลดความขัดแย้งระหว่างกันไว้ชั่วคราว และที่สำคัญจะทำให้ทั้ง 2 ประเทศสามารถที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก๊าซธรรมชาติมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยไม่ต้องเสียเวลารอให้การแบ่งเขตไหล่ทวีปในส่วนที่ทับซ้อนเสร็จสิ้นก่อน นำมาซึ่งการลงทุนในบันทึกความเข้าใจระหว่างดาโต๊ะ ฮุสเซ็น ออห์น นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย กับ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีไทย เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 เพื่อ

จัดตั้งองค์การร่วมเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ดินใต้ทะเล  
ในบริเวณที่กำหนดของไหล่ทวีปของประเทศทั้งสองในอ่าวไทย (ดูรายละเอียดใน ดลยา เทียนทอง, 2545, หน้า 83-87) ดังปรากฏเป็นพื้นที่  
สามเหลี่ยมบริเวณอ่าวไทยในภาพหน้า 54 ดังกล่าวข้างต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่พัฒนาร่วมนั้น มีสาเหตุเนื่องจาก  
ทั้งไทย มาเลเซีย กัมพูชา และเวียดนามต่างก็ประกาศเขตไหล่ทวีป (มี  
พิภักดิ์) และเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (ระยะทาง 200 ไมล์ทะเลจากเส้นฐาน  
โดยไม่มีพิภักดิ์-Maximum Claim) ซึ่งการประกาศเขตทั้งสองทำให้มีพื้นที่  
ทับเหลื่อมกัน โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจจำเพาะมีพื้นที่ทับเหลื่อมกันมาก  
จนไม่มีประเทศโดยอมรับได้ จึงยอมรับเขตไหล่ทวีปเป็นเขตนำหน้าใน  
การแสวงหาประโยชน์ ซึ่งก็ยังมีปัญหาเพราะเขตไหล่ทวีปยังเหลื่อมทับกัน  
อยู่ สำหรับด้านไทย-มาเลเซียได้มีการเจรจาตกลงกันได้แล้วเป็นส่วน  
ใหญ่ ยกเว้นพื้นที่สามเหลี่ยมทางด้านตะวันออกของจังหวัดนราธิวาสที่  
ยังเป็นปัญหาอยู่ ไทยกับมาเลเซียจึงทำความตกลงกันเป็นการชั่วคราว  
โดยเรียกพื้นที่นั้นว่า “พื้นที่พัฒนาร่วม” แสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากร  
ธรรมชาติในพื้นที่ดินใต้ทะเลร่วมกัน (ไกรสร ทิมเจริญ, 2539, หน้า 26)

การแก้ปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซียใน 3 ลักษณะ  
ดังกล่าวข้างต้น คือ 1) การแลกเปลี่ยนพื้นที่ที่มีกรก่อสร้างล้ำเขตแดน  
2) การจัดทำรั้วเดี่ยว และ 3) การจัดทำพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย  
นั้น จึงเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะและเป็นเหตุสำคัญ  
ที่ทำให้งานปักปันและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย เป็นแนว  
เขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ประสบความสำเร็จในการ  
ดำเนินการมากที่สุดใน 4 ด้านของประเทศไทย

#### **4. หนึ่งศตวรรษการปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย : จากเส้น “แบ่งรัฐ” สู่อัน “ร้อย (รัศ) รัฐ”**

การสร้างประดิษฐกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศเพื่อแบ่ง  
อาณาเขตระหว่างรัฐตามแนวคิดของรัฐสมัยใหม่ ด้วยการกำหนด “เส้น  
เขตแดน” ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือหรือกลไกอำนาจรัฐเพื่อกำหนดว่าอาณา

บริเวณดังกล่าวอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐใดเท่านั้น ดังนั้น การยึดเส้นแบ่งบนแผนที่กระดาษที่ถูกวาดลงเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมาเป็นสรณะ จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านเกิดข้อพิพาทบาดหมางและบางครั้งอาจบานปลายกลายเป็นสงครามนั้น จึงมีใช้หลักหมายของการปักปันหรือการจัดทำเส้นเขตแดนแต่อย่างใด เนื่องด้วยเส้นเขตแดนเป็นเพียงเส้นสมมติที่กำหนดขึ้นเพื่อกำหนดขอบเขตของอำนาจของรัฐแต่ละรัฐ การบังคับใช้กฎหมายภายในรัฐ และการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ เป็นต้น หากแต่มีอันมีอากันสายสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในแต่ละรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่ล้นแล้วแต่เป็นคนที่เชื้อชาติเดียวกัน เพียงแต่ถูกกันไว้ด้วยเส้นเขตแดนระหว่างรัฐเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากสายสัมพันธ์ระหว่างคนไทยที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย ที่ยังคงไปมาหาสู่ญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ในมาเลเซียอยู่อย่างต่อเนื่อง

การปักปันเขตแดนไทย-มาเลเซีย เมื่อราว 100 ปีที่ผ่านมา นั้น จึงเป็นการแบ่งชุมชนที่อาศัยอยู่คนละฟากฝั่งพรมแดนทางธรรมชาติ (เทือกเขาสันกาลาคีรีและแม่น้ำโก-ลก) ให้กลายเป็นประชาชนของรัฐไทย และประชาชนของรัฐมาเลเซีย ชุมชนที่เคยอาศัยอยู่สองฝั่งลำน้ำโก-ลก ในฐานะของกลุ่มคนที่มีชาติพันธุ์เดียวกันกลับถูกแยกออกด้วยเส้นสมมติหรือเส้นเขตแดนของรัฐสมัยใหม่

ดังนั้น สิ่งสำคัญที่รัฐสมัยใหม่ต้องกระทำคือ การทำให้เส้นแบ่งรัฐไม่ทำลายความสัมพันธ์ของประชาชนหรือชุมชนในบริเวณที่เส้นเขตแดนรัฐพาดผ่าน ด้วยการเปิดช่องทางให้ประชาชนทั้ง 2 รัฐยังคงไปมาหาสู่กันได้เช่นในอดีต ผ่านช่องทางของรัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในกรณีของชายแดนไทย-มาเลเซีย นั้น ทางของไทยและมาเลเซียได้มีความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องในการเปิดด่านชายแดนไทย-มาเลเซียรวม 9 ด่าน ได้แก่ ด่านท่าเรือตำมะลัง ด่านวังประจัน ด่านป่าดงเบซาร์ ด่านสะเดา ด่านบ้านประกอบ ด่านเบตง ด่านนุเกะตา ด่านสุโงโง-ลก และด่านตากใบ อีกทั้งยังได้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก 2 แห่ง คือ บริเวณด่านสุโงโง-ลก (สะพานโก-ลก) และบริเวณด่านนุเกะตา (สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลกแห่งที่ 2 หรือสะพานมิตรภาพไทย-มาเลเซีย) การเปิด



สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลกแห่งแรกบริเวณด่านสุโขทัย (ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2553)



สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลกแห่งที่ 2 หรือสะพานมิตรภาพไทย-มาเลเซีย บริเวณด่านบุญเกี๊ยะตา (ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2553)

ใช้สะพานเป็นทั้งการเชื่อมต่อความเข้าใจของทั้ง 2 ประเทศให้ใกล้ชิด และแน่นแฟ้นกันมากขึ้น เพราะบางคนก็มีครอบครัวอยู่ที่ฝั่งไทยและ มาเลเซีย การเดินทางไปมาหาสู่และการคมนาคมระหว่างประชาชนของ ทั้ง 2 รัฐเป็นไปได้สะดวกยิ่งขึ้นและยังเป็นการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของ ทั้ง 2 ประเทศ การขนส่งสินค้าเข้าและสินค้าออกระหว่างไทยกับมาเลเซีย มีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น ช่วยลดเวลาและต้นทุนในการขนส่ง

สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลกแห่งที่ 2 เกิดจากการลงนามระหว่าง 2 ประเทศเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ใช้เวลาสร้าง 1 ปีงบประมาณ 90 ล้านบาท โดยรัฐบาลไทยและมาเลเซียออกค่าใช้จ่ายฝ่ายละครึ่ง การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโก-ลกแห่งที่ 2 นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือที่สำคัญภายใต้แผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT-GT และยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมชายแดนไทย-มาเลเซีย (JDS) สะพานแห่งนี้เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และได้มีการลงนามเปลี่ยนชื่อสะพานเป็นสะพานมิตรภาพไทย-มาเลเซียโดยนายกรัฐมนตรีของทั้ง 2 ประเทศเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2552 (มติชน, 25 ธันวาคม 2552, หน้า 9)

นอกจากนี้ ไทยและมาเลเซียยังมีโครงการความร่วมมือต่างๆ อาทิ เช่น ความร่วมมือทางด้านการศึกษาระหว่างกระทรวงศึกษาธิการของไทย กับมาเลเซียตามบันทึกข้อตกลง (MOU) ในรูปแบบของการเชื่อมโยง ระหว่างสถาบันการศึกษาในทุกระดับ โดยผ่านการแลกเปลี่ยนนิสิต อุปกรณ์ สิ่งพิมพ์ อุปกรณ์ช่วยสอน และข้อเสนอแนะทางการศึกษาทุกรูปแบบและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านโครงการแลกเปลี่ยน การประชุมปฏิบัติการ และอื่นๆ (ชปา จิตต์ประทุม, 2552, หน้า 10 และ *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนิวส์*, 21 ธันวาคม 2552, หน้า 13)

รัฐบาลไทยและมาเลเซียได้ร่วมกันดำเนินการช่วยเหลือและ สนับสนุนการเรียนภาษาไทยให้แก่ชาวไทยในมาเลเซียมากขึ้น เช่น สถาน กงสุลใหญ่ ณ เมืองโกตาบารู ร่วมมือกับกองทัพบกจัดโครงการฝึกอบรม การสอนภาษาไทยให้แก่ครูอาสาสมัคร ฝึกอบรมเกี่ยวกับการเรียน การสอนภาษาไทย ครูอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยม

ปลายที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐกลันตันและต้องการเพิ่มพูนทักษะการสอนภาษาไทย (พัชรีย์ จำปา, 2553, หน้า 26)

เรื่องความมั่นคงทั้ง 2 ประเทศได้มีการประชุมของคณะทำงานในการร่างความตกลงว่าด้วยการข้ามแดนไทย-มาเลเซียให้สามารถเป็นรูปธรรมได้ในปี พ.ศ. 2554 เช่น การทำ อี-บอร์เดอร์พาส (E-border pass) และเสริมสร้างความร่วมมือทางด้านความมั่นคงด้วยการฝึกซ้อม/ผสม 2 ประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2554 (พิมพ์ไทย, 5 สิงหาคม 2553, หน้า 2)

การดำเนินการดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า เส้นเขตแดนไม่อาจแบ่งแยกเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกันได้แต่อย่างใด หากแต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะดำเนินไปได้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่ารัฐทั้งสองต้องไม่มีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งรุนแรงในเรื่องอาณาเขตหรือเส้นเขตแดนต่อกัน จนกระทบต่อความสัมพันธ์ของรัฐทั้งสอง ดังนั้นการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างไทยกับมาเลเซียให้มีความชัดเจนในระหว่างปี พ.ศ. 2516-2528 หรือยุคที่ 2 ของการจัดทำเขตแดนทางบกโดยการใช้อันปันน้ำ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการลดความขัดแย้งระหว่างไทยกับมาเลเซีย ถึงแม้ว่าจะมีความเห็นไม่ตรงกันในการจัดทำหลักเขตบางบริเวณ อันเนื่องจากการตีความที่แตกต่างกันและความไม่ชัดเจนของการปักปันเขตแดนตามสนธิสัญญาในยุคแรก (พ.ศ. 2453-2455) หากแต่ทั้งไทยและมาเลเซียก็พยายามแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จนกลายเป็นเส้นเขตแดนที่มีความสมบูรณ์ที่สุดใน 4 ด้านของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

ผลจากการดำเนินการดังกล่าว จึงทำให้แนวเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย กลายเป็นกลไกในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกัน ในหลายลักษณะ เช่น “ยุทธศาสตร์ 5-5-5 ลีมอ ดาซาร์ 5 จังหวัด 5 รัฐ และ 5 สาขาเศรษฐกิจ” ที่มุ่งเน้นให้เกิดความร่วมมือระหว่าง 5 รัฐทางภาคเหนือของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ รัฐเคดาห์ เปอร์ลิส เปรัก กลันตัน และปีนัง กับทาง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ นราธิวาส ปัตตานี สงขลา ยะลา และสตูล ใน 5 สาขาเศรษฐกิจ ได้แก่ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมอาหารฮาลาล และโลจิสติกส์ นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้ง

คณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือในพื้นที่บริเวณชายแดน เพื่อหาหรือถึงความร่วมมือด้านการศึกษา โทรคมนาคม การประมง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และแรงงาน โดยได้ขยายกรอบความร่วมมือเพิ่มขึ้นใน 4 สาขา คือ ความร่วมมือทางวัฒนธรรม ความร่วมมือด้านพลังงาน ความร่วมมือในการป้องกันการโจรกรรมรถยนต์ และความร่วมมือในการจัดตั้งธนาคารอิสลามในไทย มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-มาเลเซีย (Joint Trade Commission: JTC) และการจัดตั้งสภาธุรกิจไทย-มาเลเซีย เป็นต้น ภายใต้ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศข้ามเขตแดนรัฐ บนฐานของการพัฒนาที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรชายแดนร่วมกัน และยังคงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทั้ง 2 รัฐไว้ ในอีกทางหนึ่งด้วย

เส้นเขตแดนที่สร้างขึ้นเพื่อการปักปันเขตแดนหรือการ “แบ่งรัฐ” ไทยกับมาเลเซีย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนรัฐ จึงไม่ได้กลายเป็นอุปสรรคหรือกำแพงที่ขวางกั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันแต่อย่างใด หากแต่ได้ค่อยๆ ทักทอสายใย “ร้อย (รัด) รัฐ” ไทยและมาเลเซียเข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงภายในมาตลอด 1 ศตวรรษนั่นเอง

## เชิงอรรถ

<sup>1</sup> งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยภายใต้ “โครงการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณชน เรื่องเขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สารคดี และการฝึกอบรม” อันเป็นความร่วมมือระหว่างมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์กับกระทรวงการต่างประเทศ

<sup>2</sup> ตรงกับรัตนโกสินทร์ศก 127 (ร.ศ. 127) ดังนั้น หากนับปี พ.ศ. อย่างเคร่งครัดแล้วนั้น ปี พ.ศ. ดังกล่าวต้องเป็น ปี พ.ศ. 2451 เนื่องด้วยในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงใช้วันที่ 13 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ (คณะรัฐบาลในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศให้ใช้ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2484 เป็นวันปีใหม่ ตามสากลนิยมตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน) ดังนั้น วันที่ 10 มีนาคม จึงยังคงเป็นปี พ.ศ. 2451 หากแต่ในที่มีเจตนาที่จะใช้ปี พ.ศ. 2452 เพื่อมิให้เกิดความสับสนในการเทียบเคียงกับปี ค.ศ. นั่นเอง

<sup>3</sup> หรือ “สัญญาว่าด้วยเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 10 มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 127 คฤศตศักราช 1909”

## บรรณานุกรม

### ภาษาไทย

- กรมแผนที่ทหาร. 120 ปี กรมแผนที่ทหาร 3 กันยายน 2548. กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร, 2549.
- \_\_\_\_\_. การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-มาเลเซีย. เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่.
- \_\_\_\_\_. กรมแผนที่ทหาร. ที่ระลึกครบรอบวันสถาปนา 100 ปี กรมแผนที่ทหาร. กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร, 2528.
- กิ่งแก้ว นิคมชา. การเจรจาและข้อตกลงระหว่างไทยและอังกฤษเกี่ยวกับหัวเมืองมลายูในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. 2443 ถึง พ.ศ. 2452. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519.
- ไกรสร ทิมเจริญ. ปัญหาประมงในเขตทับซ้อน ระหว่างไทยกับมาเลเซีย (พ.ศ. 2529-2538). สารนิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- ฉลอง สุนทรวาณิชย์. “รัชกาลที่ 5 กับลัทธิอาณานิคมและสยาม”. ในชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอรอนงค์ ทิพย์พิมล (บรรณาธิการ). รัชกาลที่ 5 : สยามกับยุคชาคนีย์และชมพูทวีป. หน้า 266-279. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547.
- ชปา จิตต์ประทุม. “ไทย’ เพื่อนบ้านมาเลเซีย,” ใน กรุงเทพฯธุรกิจ. 21 พฤษภาคม 2552, หน้า 10.
- ชื่นชีวา ชีวะธรรม. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซีย (พ.ศ. 2535-2538). วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ชุลีพร วิรุณหะ. “ความคิดบางประการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-มลายู ในมิติประวัติศาสตร์,”. ใน ยงยุทธ ชูแฉ่น (บรรณาธิการ), คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม, หน้า 459-489. กรุงเทพฯ : นาค, 2550.
- \_\_\_\_\_. บุหงารายา : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2551.
- ตลยา เทียนทอง. ความร่วมมือไทย-มาเลเซียในการพัฒนาพื้นที่เขตไหล่ทวีปทับซ้อนในอ่าวไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

- ถนอม เจริญลาภ. “ปัญหาทางเทคนิคในเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ”. *เอกสารบรรยายในการสัมมนาเรื่อง ปัญหาพรมแดนไทย จัดโดยศูนย์ศึกษากาการต่างประเทศ ร่วมกับ สมาคมกฎหมายระหว่างประเทศแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พาณิชย์, 2533.
- \_\_\_\_\_. *เขตทางทะเลของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : วิทยุชน, 2550.
- แถมสุข นุ่มนนท์. *การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับหัวเมืองประเทศราชมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2411)*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2515.
- “ไทย-มาเลเซียร่วมขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษา ‘ซี’ มีช่องว่างระหว่างชนบทและในเมืองเหมือนกัน.” ใน *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนิวส์*. 21 ธันวาคม 2552, หน้า 13.
- “ไทย-มาเลเซียเตรียมกระชับสัมพันธ์เพิ่มความมั่นคง.” ใน *พิมพ์ไทย*. 5 สิงหาคม 2553, หน้า 2.
- นพพล โชติศิริ. *เขตแดนไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.
- บัทสัน, เบนจามิน เอ. *อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม*. กาญจนี ละอองศรี, ยุพา ชุมจันทร์ และคณะ (แปล). กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2543.
- บัลลังก์ ชมะสุนทร, พลโท. *การลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศอันเนื่องมาจากความไม่แน่นอนของแนวพรมแดน*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาการเมือง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2519.
- พัชรีย์ จำปา. “หนึ่งศตวรรษลมหายใจของภาษาไทยในมาเลเซีย”. ใน *รัฐมิแผล*. ปีที่ 31 ฉบับที่ (1 มกราคม-เมษายน 2553), หน้า 19-27.
- เพ็ญศรี คุ้ม. *การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2542.
- ยงยุทธ ชูแว่น. “คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม : ตัวตนของประวัติศาสตร์ภาคใต้สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์.” ใน ยงยุทธ ชูแว่น (บรรณาธิการ). *คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม*. กรุงเทพฯ : นาค, 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2545.
- วคิน ธีรเวชญาณ. *การแบ่งอาณาเขตทางทะเลระหว่างประเทศไทยกับประเทศใกล้เคียง*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

วิภาควถาดล, พระ. สุมาลี วีระวงศ์ (แปล). *บันทึกการสำรวจและบุกเบิกในแดนสยาม*. กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร, 2533.

ศรัณย์ เพ็ชรพิฑูณ. *สมุทรภรณ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549.

ศูนย์ศึกษาการระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *ปัญหาชายแดนไทย-มาเลเซีย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

“สะพานมิตรภาพ ไทย-มาเลย์” เชื่อมยุทธศาสตร์สร้างสันติสุข 3 จว. ได้”. *มติชน*. 25 ธันวาคม 2552, หน้า 9.

สมเกียรติ สุพรรณชนะบุรี. *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซีย พ.ศ. 2519-2526*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

สายจิตต์ เหมินทร์. *การเสียรัฐไทรบุรี กลับคืน ตรังกานู และปลิส ของไทยให้แก่อังกฤษในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. “รัฐชาติ ชาติพันธุ์ และความทันสมัย” ใน *รัฐศาสตร์สาร* (ฉบับพิเศษ ธรรมศาสตร์ 60 ปี รัฐศาสตร์สาร 30 ปี) เล่ม 1, 2552, หน้า 1-77.

อรอนงค์ ทิพย์พิมล. “การเสด็จประพาสสิงคโปร์และมลายู : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,” ใน *ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ ออรอนงค์ ทิพย์พิมล (บรรณาธิการ). รัชกาลที่ 5 : สยามกับอุษาคเนย์และชมพูทวีป*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547.

อันคายา, บาร์บารา วัตสัน และ อันคายา, ลีโอนาร์ด วาย. *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย*. พรพนี ฉัตรพลรักษ์ (แปล). กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

ฮอลล์, ดี.จี.อี. *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิศดาร*, เล่ม 1-2. พิมพ์ครั้งที่ 3. ท่านผู้หญิงวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ (แปล). กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

## ภาษาอังกฤษ

Durham University. International Symposium on Land and River Boundaries Demarcation and Maintenance in Support of Borderland Development. <http://www.dur.ac.uk/resources/>

ibru/conferences/thailand/malaysia.pdf เข้าถึงข้อมูลวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2553.

Tarling, Nicholas (ed.). *The Cambridge history of Southeast Asia*. Cambridge : Cambridge University Press, 1992.

Winichakul, Thongchai. *Siam Mapped : A History of the Geo-Body of a Nation*. Honolulu, (U.S.) : University of Hawaii Press, 1994.

### สัมภาษณ์

พันโทจิตรกร ไบรักษา หัวหน้าแผนกเขตแดนไทย-มาเลเซีย กองเขตแดนระหว่างประเทศ กรมแผนที่ทหาร วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2553.

พันโทชัยรัตน์ ชัยดำรงโรจน์ นักวิเคราะห์เขตแดนระหว่างประเทศ กองเขตแดนระหว่างประเทศ กรมแผนที่ทหาร. วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2553.

**ภาคผนวก**

# ภาคผนวก 1

## Convention

between

## Great Britain and Siam

### Undertaking on the part of Siam not to Alienate certain Siamese Territories or to Grant Special Facilities without the consent of Great Britain

Signed at Bangkok, April 6, 1897.\*

Her Britannic Majesty having communicated to His Majesty the King of Siam the two first Articles of the Declaration signed between the Governments of Great Britain and France on the 15th day of January, 1896, as giving evidence of England and France's joint solicitude for the security and stability of the Kingdom of Siam, His Majesty the King of Siam and Her Britannic Majesty, being desirous of making further provisions for securing the mutual interests of Siam and Great Britain, have agreed to conclude a Convention for this purpose, and have, therefore, named as their respective Plenipotentiaries, that is to say :

Her Majesty the Queen of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, Empress of India : William John Archer, Esquire, Her Majesty's Chargé d'Affaires at Bangkok;

His Majesty the King of Siam : Kromaluang Devawongse Varoprakar, His Majesty's Minister for Foreign Affairs;

Who, after having communicated to each other their respective full powers, and found them to be in good and due form, have agreed upon and concluded the following Articles :—

#### ARTICLE I

His Majesty the King of Siam engages not to cede or alienate to any other Power any of his rights over any portion of the territories or islands lying to the south of Muong Bang Tapan.

#### ARTICLE II

Her Britannic Majesty engages on her part to support His Majesty the King of Siam in resisting any attempt by a third Power to acquire dominion or to establish its influence or protectorate in the territories or islands above mentioned.

\* Taken from the official file of Archives Division, Ministry of Foreign Affairs, Thailand,

### ARTICLE III

Her Britannic Majesty having engaged by the preceding Article to support His Majesty the King of Siam in resisting any attempt by any third Power to acquire dominion or to establish influence or protectorate in any of the territories or islands above mentioned, His Majesty the King of Siam engages not to grant, cede or let any special privilege or advantage, whether as regards land or trade, within the above specified limits, either to the Government or to the subjects of a third Power without the written consent of the British Government, and Her Britannic Majesty engages to support His Majesty the King of Siam in the execution of this Article.

In witness whereof the above-named Plenipotentiaries have signed and sealed the present Convention, in duplicate, at Bangkok, on the 6th day of April, in the year 1897 of the Christian era.

(L.S.) W. J. ARCHER.

(L.S.) DEVAWONGSE.

## ภาคผนวก 2

**Declaration**  
**Signed by Representatives of the**  
**Kingdom of Siam and Great Britain,**  
**dated 6th October, 1902.\***

The undersigned, duly authorized by their respective Governments, after careful examination of the present condition of the States of Kelantan and Trengganu, and of the arrangements which it is expedient to make with regard to their administration, have agreed upon the terms of a draft Agreement, of which a copy is annexed to this Declaration, to be concluded between His Siamese Majesty and the Rajas of those States.

It is agreed that this draft shall at once be communicated to the Rajas for the purpose of procuring their adhesion to it.

As the common object of both Governments throughout the negotiations has been to maintain the security and stability of the Kingdom of Siam and its Dependencies, and to promote the good Government of those Dependencies, and the contentment and prosperity of their peoples, His Britannic Majesty's Government undertake to instruct their Representatives and officers in the Malay Peninsula to co-operate cordially for the successful working of the Agreement, His Siamese Majesty's Government on their part undertaking that its provisions shall be faithfully observed by their officers, and that there shall be no interference in the affairs of the States otherwise than as provided for in the Agreement.

Done at London, the 6th day of October 1902.

LANSDOWNE,  
PHYA SRI SAHADEB.

*Draft Agreement attached to above declaration*

Whereas the State of <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub> has been recognized to be a Dependency of Siam, and whereas it is desirable to define the principles under which the Government of that State is in future to be conducted, it is hereby agreed between representing His Majesty the King of Siam, and the Raja of <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub> as follows:—

ARTICLE 1

The Raja of <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub> engages to have no political relations or political dealings with any foreign Power or Chiefs of States, except through the medium of the Government of His Majesty the King of Siam.

\* By the courtesy of Royal Thai Embassy, London.

## ARTICLE 2

His Majesty the King of Siam reserves the right to nominate officers to be Adviser and Assistant Adviser in the State of Kelantan Trengganu to act as the Representative (or Agent) of His Majesty. The Raja of Kelantan Trengganu engages to pay the Adviser and Assistant Adviser such salaries as may be required by His Siamese Majesty's Government. The Raja also undertakes to provide them with suitable residences, and to follow the advice of the Adviser, and, in his absence, of the Assistant Adviser, in all matters of administration other than those touching the Muhammadan religion and Malay custom.

## ARTICLE 3

The Raja of Kelantan Trengganu engages not to enter into any agreement with or to give any concession to, or to allow any transfer to or by, any individual or Company other than a native or natives of the State of Kelantan Trengganu and not to employ in an official position, with a fixed salary of more than 400*l.* per annum, any individual other than a native of Kelantan Trengganu, without having previously obtained the consent in writing of His Siamese Majesty's Government. Provided that should the area of the grant or concession not exceed 5,000 acres of agricultural land or 1,000 acres of mining land, the written consent of the Adviser shall be sufficient. Such written consent shall also be sufficient for the employment of officials of a lower rank who are not natives of Kelantan Trengganu.

## ARTICLE 4

As soon as, and whenever, the gross revenue of Kelantan Trengganu amounts to 100,000 dollars, one-tenth of the gross revenue shall be annually paid into His Siamese Majesty's Treasury. Provided that the maximum amount thus payable on account of any one year shall not exceed the sum of 100,000 dollars. So long as, and whenever, the gross annual revenue of Kelantan Trengganu is less than 100,000 dollars, the usual Bunga Mass shall continue to be sent to His Majesty the King of Siam.

## ARTICLE 5

His Siamese Majesty's Government undertakes not to interfere with the internal administration of the State of Kelantan Trengganu otherwise than as provided for in this Agreement, so long as nothing is done in that State contrary to the Treaty rights and obligations that His Majesty has with foreign Governments, and so long as peace and order are maintained within that State and it is governed for the benefit of its inhabitants with moderation, justice and humanity.

## ARTICLE 6

The Departments of Posts, Telegraphs and Railways, as being part of the internal administration of the State of Kelantan Trengganu, will be under the control of the Raja of Kelantan Trengganu, but the Raja of Kelantan Trengganu engages to co-operate at any time with the Government of His

Siamese Majesty in the construction and management of any section of a trunk line of railway or telegraph which may come within the confines of <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub>. The conditions of such co-operation shall in each case be the subject of special arrangement. Should any stamps be used, they shall be procured from Bangkok, and shall bear the effigy of the King of Siam, but they shall be issued solely by the Raja of <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub>, and the revenue derived from them shall accrue solely to the State of <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub>. The Raja further undertakes not to grant to any Company or private individual any privileges for the construction of railways in <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub> without the written consent of His Siamese Majesty's Government. This stipulation, however, shall not apply to private lines of railway constructed by the owners of concessions which have been granted under Article 3, and intended for the conveyance of minerals or other natural products.

#### ARTICLE 7

Nothing in this Agreement is intended to curtail any of the powers or authority now held by the Raja of <sup>Kelantan</sup><sub>Trengganu</sub>, nor does it alter, otherwise than as provided for in this Agreement, the relations now existing between the Raja and His Siamese Majesty's Government.

---

The undersigned, His Britannic Majesty's Secretary of State for Foreign Affairs, has the honour to make the following communication to Phya Sri Sahadeb, Special Envoy of His Majesty the King of Siam, in regard to the Agreements relative to the Siamese Dependencies of Kelantan and Trengganu, the terms of which have been arranged between His Britannic Majesty's Government and that of His Siamese Majesty:—

The British Government, having throughout these negotiations been actuated by the same sincere desire to respect the Treaty rights of His Majesty the King of Siam in the Malay Peninsula and to promote the stability and security of the Kingdom of Siam and its Dependencies that has hitherto characterized the policy of Great Britain, undertake to instruct their Representatives in the Malay Peninsula to use their influence to secure the peaceful adoption by the Rajas of Kelantan and Trengganu of the draft Agreement, on the understanding that the Siamese Government, on their part, will strictly observe its terms and instruct their officers to faithfully carry them out.

The undersigned thinks it right, however, to observe that, in order to insure the successful working of the Agreements and having in view the immediate propinquity of the Malay States under British protection to the two States in question, it will be essential that the officials appointed to be the Advisers and Assistant Advisers of the Rajas, as mentioned in Article 2 of the Agreement, shall be of British nationality, and that the concurrence of His Britannic Majesty's Government should be confidentially obtained for their selection, removal, and the renewal of their appointments.

LANSDOWNE.

FOREIGN OFFICE;

*The 6th October 1902.*

The undersigned, Phya Sri Sahadeb, Special Envoy of His Majesty the King of Siam, has the honour to acknowledge the receipt of the note of the Marquess of Lansdowne of this date, in regard to the Agreements relative to the Siamese Dependencies of Kelantan and Trengganu, the terms of which have been arranged between His Siamese Majesty's Government and that of His Britannic Majesty, and, in reply to the assurances and considerations therein set forth, he is authorized by his Government to give the following confidential assurances :—

In view of the interest which His Britannic Majesty's Government must necessarily have in the peace, order, and good government of these States on account of their immediate propinquity to the Straits Settlements and to the Malay States under British protection, and, in consideration of the mutual relations which have been established by previous Treaties between Great Britain and Siam in respect of the Malay Peninsula, His Siamese Majesty's Government will appoint officials of British nationality to be the Advisers and Assistant Advisers of the Rajas of Kelantan and Trengganu mentioned in Article 2 of the Agreement. These officials will be selected from among persons of British nationality who have seen service under the Siamese Government, or are favourably known to the Siamese Government, and who are also favourably known to the British Government by service or otherwise; and His Siamese Majesty's Government will, in all cases, previously consult with His Britannic Majesty's Government in regard to their selection, removal and the renewal of their appointments by confidential communications with His Britannic Majesty's Representative at Bangkok.

The appointments will be made in each case for a term of not less than three nor more than five years, subject to renewal by the Siamese Government, and the salaries to be paid by the Rajas will be approximately on the following scale :—

|                              | £           |
|------------------------------|-------------|
| Adviser, Kelantan . . . . .  | 1,000–1,100 |
| Assistant Adviser . . . . .  | 500–600     |
| Adviser, Trengganu . . . . . | 800–900     |
| Assistant Adviser . . . . .  | 500–600     |

PHYA SRI SAHADEB.

LONDON,

*The 6th October 1902.*

### ภาคผนวก 3

#### สัญญาเบครแดน

ระหว่าง

กรุงสยามกับอังกฤษในมลายูประเทศ

ลงมือที่กรุงเทพฯ วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๘\*

ด้วยรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามฝ่ายหนึ่ง กับรัฐบาลของสมเด็จพระนางเจ้า  
อังกฤษอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำสัญญาแทนสุลต่านเปเรกับปาหังนั้น พร้อมกันเห็นว่าเป็นที่พึง  
ปรารถนาที่จะระงับข้อวิวาทกันด้วยเรื่อง เขตแดนในมลายูประเทศให้ตกลงเสียทั้งสิ้น และ  
กำหนดเขตแดนทั้งหลายลงไว้ ในระหว่างเมืองรามันอันเป็นหัวเมืองขึ้นฝ่ายสยาม เมือง  
ไทรยบุรี เมืองกลันตัน เมืองตรังกานู อันเป็นเมืองประเทศราชฝ่ายสยามฝ่ายหนึ่ง กับเมือง  
เปเรแลเมืองปาหังอันกล่าวมาข้างต้นแล้วอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ผู้ลงชื่อในท้ายหนังสือนี้ คือ  
เสนาบดีว่าการต่างประเทศของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามกับราชทูตของสมเด็จพระนางเจ้า  
อังกฤษ ผู้ซึ่งได้รับอำนาจอันสมควรให้ทำสัญญานี้แล้วจึงได้ยินยอมทำสัญญาไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ เขตแดนในระหว่างเมืองไทรยบุรีกับเมืองเปเรนั้น คือ ตั้งแต่ที่ในลำน้ำ  
เกรียนใกล้เขาตุงคัลนั้นไปตามลำน้ำเกรียนจนตลอดถึงปลายน้ำจตกเขาบินตัง ดังเช่นหมายไว้  
ในแผนที่ซึ่งติดกับสัญญานี้ ตั้งแต่อักษร เอ จน มี

ข้อ ๒ เขตแดนในระหว่างเมืองรามันกับเมืองเปเรนั้น เป็นดังเช่นมีอยู่ในแผนที่  
ซึ่งติดกับสัญญานี้ หมายแต่อักษร บี จนถึง เอฟ ดังกล่าวต่อไปนี้ คือ ตอนหนึ่งตั้งแต่  
เขาบินตังตรงไปเขากินเครงที่หมายอักษร บี ถึง ซี ตอน ๒ ตั้งแต่เขากินเครงตรงไปยังที่  
แห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ริมลำน้ำระยะประมาณ ๔ ไมล์ฤๅ ๑๖๐ เส้นจากปากน้ำรายุนั้น ที่หมาย ซี  
จนถึง ดี ตอน ๓ ตั้งแต่ที่ซึ่งหมายอักษร ดี ริมฝั่งน้ำรายุนั้นตรงไปถึงสันเขา ริมฝั่งแม่น้ำ  
เปเร ใกล้กับเขารำประลา ที่หมาย อี ซึ่งเป็นสันเขาข้างเหนือบนน้ำคกลำน้ำเซงโคข้างใต้  
ตอน ๔ ตามสันเขาข้างเหนือที่บนน้ำคกลำน้ำเซงโคอยู่ข้างใต้ ไปจนถึงสันเขาใหญ่ที่แบ่ง  
น้ำคกทะเลสองฟากที่หมาย อี ถึง เอฟ

\* จากพิมพ์กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ

ข้อ ๓ เขตแดนในระหว่างเมืองกลันตันฝ่ายหนึ่ง กับเมืองเปเรแลเมืองปาหัง อีกฝ่ายหนึ่งนั้น คือสันเขาใหญ่ที่แบ่งนำคกเมืองสองฝ่ายนั้น

ข้อ ๔ เขตแดนในระหว่างเมืองตรังกานู กับเมืองปาหังนั้น คือ ตอน ๑ สันเขาใหญ่ที่แบ่งนำคกเมืองสองฝ่ายนั้น ตอน ๒ แล้วต่อไปตามสันเขาข้างใต้ที่บันน้ำคกลำน้ำกะมา มันอยู่ข้างเหนือ จนถึงสันเขาที่บันน้ำคกลำน้ำเจนดา ตอน ๓ แล้วต่อไปตามสันเขาข้างเหนือที่บันน้ำคกลำน้ำเจนดา อยู่ข้างใต้ จนถึงแหลมคูลอกที่ริมฝั่งทะเล

ในการที่จะให้เป็นหลักฐานมั่นคง ผู้ลงชื่อในท้ายหนังสือนี้ จึงได้ทำสัญญาไว้เป็นสองฉบับเหมือนกันแล้ว ได้ลงชื่อแลประทับตราไว้เป็นสำคัญ ที่กรุงเทพมหานคร ณ วันที่ ๒๕ เดือนพฤศจิกายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ ตรงกับกฤตศักราช ๑๘๕๕

ประทับตราแลเซ็น **เหวะวงหะโวประการ**

ประทับตราแลเซ็น **ฮอย เครฟวิล**

## ภาคผนวก 4

### สัญญาในระหว่างกรุงสยามกับกรุงอังกฤษ

#### ลงชื่อกันที่กรุงเทพฯ

ณ วันที่ ๑๐ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗\*

แลได้แลกเปลี่ยนรติฟิเคชั่นของสัญญาที่กรุงลอนดอน

วันที่ ๙ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

มีความดังต่อไปนี้

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม กับสมเด็จพระเจ้ากรุงเกรตบริเตนแลไอร์แลนด์ กับทั้ง  
ดินแดนอังกฤษทั้งหลายแลเปนบรมราชาธิราชแห่งประเทศอินเดีย มีพระราชประสงค์ที่จะ  
ให้ความต่าง ๆ ซึ่งเกิดในระหว่างสองประเทศนี้เป็นอันแล้วเสร็จสิ้นไป จึงได้ตกลงกันทำ  
หนังสือสัญญาขึ้นฉบับหนึ่ง แลได้ตั้งแต่งผู้มีอำนาจเต็มเพื่อประโยชน์การทำสัญญานี้ทั้งสอง  
ฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามนั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโร  
ประการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ฝ่ายหนึ่ง

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษนั้น มิสเตอร์ วาลท์ แพชยิต อรรถราชทูตพิเศษ  
แลผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายอังกฤษ อีกฝ่ายหนึ่ง

ต่างได้รับหนังสือมอบอำนาจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ที่ได้สอบสวนกันเห็นถูกต้องตาม  
แบบอย่างดีแล้ว จึงได้พร้อมกันตกลงทำสัญญา มีข้อความดังจะกล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑ รัฐบาลสยามยอมโอนให้แก่รัฐบาลอังกฤษบรรดาอำนาจอชบธรรมเนียม ฐานที่  
เป็นเจ้าของใหญ่ปกครองป้องกันแลบังคับบัญชาอันมีอยู่เหนือเมืองกลันตัน เมืองตรังกานู  
เมืองไทรบุรี เมืองปูลิส แลเกาะที่ใกล้เคียงเมืองเหล่านั้น แลเซกตรแคนเมืองที่วามัน  
ได้มีกำหนดไว้ในหนังสือสัญญาว่าด้วยเซกตรแคนซึ่งติดท้ายสัญญานี้

ข้อ ๒ การโอนที่วามาในข้อ ๑ นั้น จะได้จัดให้สำเร็จภายในสามสิบวันตั้งแต่วันที่  
ได้รติฟิสัญญานี้แล้ว

\* จากแฟ้มกองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ

ข้อ ๓ กรรมการร่วมกันกองหนึ่ง มีพนักงานแลนายทหารฝ่ายไทยแลอังกฤษ ซึ่งสองประเทศที่ทำสัญญานี้จะได้ตั้งขนาภายในหกเดือนตั้งแต่วันที่ไครตีไฟสัญญานี้แล้ว แลจะให้ไปปักเขตแดนที่ตกลงกันใหม่นี้ กรรมการนี้จะได้ลงมือปักบั้นในฤกษ์ที่จะทำการได้ทันที แลจะให้ทำการตามความที่กล่าวไว้ในสัญญานี้ว่าด้วยเขตแดนที่คิกท้ายหนังสือสัญญานี้

คนในบังคับฝ่ายสยามซึ่งมีสำนักอยู่ในดินแดนที่กล่าวไว้ในข้อ ๑ นั้น ถ้ามีความประสงค์จะคงเป็นคนสังกัดชาติไทย ก็จะถูกอนุญาตให้เป็นได้ แต่ต้องไปตั้งสำนักอยู่ในอาณาเขตสยามภายในเวลาหกเดือนตั้งแต่วันที่ไครตีไฟสัญญานี้ แลฝ่ายรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษยอมรับว่าคนเหล่านี้จะคงเป็นเจ้าของทรัพย์สินเคลื่อนที่ไม่ได้ ซึ่งเขามีอยู่ในดินแดนที่กล่าวไว้ในข้อ ๑ นั้น

อนึ่ง ได้เข้าใจกันทั้งสองฝ่าย ตามอย่างตามธรรมเนียมการเปลี่ยนอำนาจปกครองบ้านเมือง ว่าบรรดาหนังสืออนุญาตสำหรับทำกิจการต่าง ๆ ในดินแดนที่กล่าวในข้อ ๑ ซึ่งรัฐบาลสยามได้ให้เองดูเห็นชอบในกรณีที่ได้ให้แก่บุคคลทุกบริษัท แลรัฐบาลสยามถือว่ายังใช้ได้อยู่ในวันที่ตั้งชื่อในสัญญานี้ นั้น ฝ่ายรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษจะยอมถือว่าหนังสืออนุญาตเหล่านี้คงใช้ได้ต่อไปเหมือนกัน

ข้อ ๔ รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษยอมรับว่า บรรดาหนังสือของที่ดินแดนต่าง ๆ อันกล่าวในข้อ ๑ ซึ่งเป็นหน้ต่อรัฐบาลสยามนั้น รัฐบาลของเพกเคอเรตคมาเลสเทศส์จะใช้แทนทั้งสิ้น

ข้อ ๕ อำนาจศาลต่างประเทศฝ่ายสยาม ซึ่งได้ว่าไว้ในข้อ ๘ ของหนังสือสัญญา ลงวันจันทร์เดือนสิบขึ้นสองค่ำมีแมเบญจศก จุลศักราช ๑๒๔๕ ตรงกับวันที่ ๓ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๒ กฤศศักราช ๑๘๘๓ นั้น จะต้องใช้ตามสัญญาว่าด้วยอำนาจศาลที่คิกท้ายหนังสือสัญญานี้ทั่วไปแก่บรรดาคนในบังคับอังกฤษในกรุงสยาม ผู้ที่ได้จดบาญช้อยู่ในที่ว่าการกงสุลอังกฤษก่อนวันที่ทำหนังสือสัญญานี้

วิธีอำนาจศาลอย่างนี้จะเลิกไม่ใช้ต่อไป ก็ว่าจะเปลี่ยนอำนาจศาลต่างประเทศไปเป็นอำนาจศาลฝ่ายสยามระบิลเมือง เมื่อได้ประกาศใช้กฎหมายรวมลักษณะต่าง ๆ คือกฎหมายลักษณะอาญาโทษ กฎหมายลักษณะแพ่งแลการค้าขาย กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาคดีแลกฎหมายลักษณะพระธรรมนูญตั้งศาล

บรรดาคานในบังคับอังกฤษในกรุงสยามนอกจากผู้ที่ว่ามาข้างต้นนี้แล้ว จะต้องอยู่ในอำนาจศาลฝ่ายสยามตามธรรมเนียมของบ้านเมือง แลตามความที่กล่าวไว้ในสัญญาว่าด้วยอำนาจศาล

ข้อ ๖ คนในบังคับอังกฤษจะได้มีกรรมสิทธิ์เหมือนคนในพื้นที่เมืองตลอดทั่วกรุงสยาม คือ กรรมสิทธิ์ในการถือทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ในการที่จะอยู่ดูจะเที่ยวไปแห่งใด ๆ ได้

คนเหล่านี้แลทรัพย์สินสมบัติของคนเหล่านี้ จะต้องเสียภาษีอากรแลส่งฎการเกณฑ์ใช้ราชการทุกอย่าง แต่ต้องเป็นภาษีอากรแลส่งฎการเกณฑ์ที่ไม่หนักยิ่งกว่า ฎาไม่ผิดกันกับที่กฎหมายกำหนดฎาจะได้กำหนดให้ใช้สำหรับคนในบังคับสยาม และเป็นี่เข้าใจกันชัดเจนด้วยว่าความในหนังสือสัญญาน้อย ลงวันที่ ๒๐ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๙ คฤศตศักราช ๑๙๐๐ ซึ่งจำกัดภาษีที่ดินมิให้เก็บเกินกว่าอัตราภาษีสำหรับที่ดินเช่นเดียวกันในเมืองพม่าฝ่ายใต้เป็นอันยกเลิกเสียโดยหนังสือสัญญานี้

คนในบังคับอังกฤษในกรุงสยามนี้จะให้ยกเว้นจากการเกณฑ์เป็นทหารบกทหารเรือ และไม่ต้องเสียเงินซึ่งบังคับให้ใช้ฎเงินค่าแรงแทนเกณฑ์การทหาร ฎาเงินช่วยในการทหาร

ข้อ ๗ ข้อความทั้งปวงในหนังสือสัญญาใหญ่น้อยทั้งหลายที่มีอยู่แต่ก่อนในระหว่างกรุงอังกฤษกับกรุงสยาม ซึ่งไม่ได้แก้ไขไว้ในหนังสือสัญญานี้ต้องอยู่เต็มตามเดิม

ข้อ ๘ หนังสือสัญญานี้จะต้องรทไฟภายในกำหนดสี่เดือนนับตั้งแต่วันที่ลงชื่อ

หนังสือสัญญานี้ ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อแลประทับตราไว้เป็นสำคัญ ได้เขียนอย่างละสองฉบับ ที่กรุงเทพมหานคร ณ วันที่ ๑๐ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗ คฤศตศักราช ๑๙๐๙

ประทับตรา (เซ็น) เทเวธวัชโรประการ

ประทับตรา (เซ็น) ราล์ฟ แปชยิต

## ภาคผนวก 5

### สัญญาว่าด้วยเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา<sup>๑</sup>

ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗ คฤศตศักราช ๑๙๐๙

ข้อ ๑ เขตแดนในระหว่างพระราชอาณาจักรของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามฝ่ายหนึ่ง กับดินแดนที่ได้โอนไปเป็นของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษอีกฝ่ายหนึ่ง ตามซึ่งได้ตกลงกันในหนังสือสัญญาครั้งนั้นคือ

ตั้งแต่มทเลที่ฝั่งเหนือของปากน้ำปลิศแล้ว แลต่อไปทางทิศเหนือจนถึงสันเขาทั้งหลายที่บนน้ำตกในระหว่างลำน้ำปลิศฝ่ายหนึ่งกับลำน้ำบูโยอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว แลต่อไปตามสันเขาที่กล่าวแล้วนั้นจนถึงสันเขาใหญ่ที่แบ่งบนน้ำตกในระหว่างลำน้ำทั้งหลายที่ไหลลงในอ่าวสยามฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำทั้งหลายที่ไหลลงในมหาสมุทรอินเดียอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว แลต่อไปตามสันเขาใหญ่นี้ เพื่อให้ผ่านปลายน้ำลำน้ำบัตธานี ลำน้ำเตลูบิณแลลำน้ำเประจนจนถึงที่แห่งหนึ่งซึ่งเป็นปลายน้ำลำน้ำแประกาแล้ว แลละจากสันเขาใหญ่บนน้ำนั้น ไปตามสันเขาที่บนน้ำระหว่างลำน้ำแประกากับลำน้ำเตลูบิณ จนถึงเขาเยลิตฎุปลายน้ำลำน้ำโกลก แลต่อไปตามแนวกลางลำน้ำโกลกจนถึงทเลที่ตำบลปากน้ำตะไบ

เส้นพรมแดนที่ว่าเป็นอันกระทำให้ดินแดนทั้งสันที่ลุ่มน้ำตกในลำน้ำบัตธานี ลำน้ำเตลูบิณ ลำน้ำคั้นยงมาศ แลฝั่งซ้ายฤๅฟากตะวันตกของลำน้ำโกลกนั้นเป็นของฝ่ายสยาม แลดินแดนทั้งสันที่ลุ่มน้ำตกในลำน้ำเประแลที่ฝั่งขวาฤๅฟากตะวันออกของลำน้ำโกลกนั้นเป็นของฝ่ายอังกฤษ

คนในบังคับประเทศทั้งสองฝ่ายจะเดินเรือในน่านน้ำลำน้ำโกลกแลลำน้ำทั้งหลายที่ไหลตกลงน้ำโกลกนั้นได้ไม่ห้ามทุกแห่ง

เกาะที่เรียกว่าลังกาวิ แลบรรดาเกาะเล็ก ๆ ที่อยู่ใต้เส้นกลางหว่างเกาะเตรุเตากับเกาะลังกาวิ แลเกาะทั้งหลายที่อยู่ใต้เกาะลังกาวินั้นให้เป็นของกรุงอังกฤษ เกาะเตรุเตาแลเกาะเล็ก ๆ ที่อยู่เหนือเส้นกลางหว่างเกาะนั้นคงเป็นของกรุงสยาม

<sup>๑</sup> จากแฟ้มกองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ

ส่วนเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้กับฝั่งตะวันตกนั้น บรรดาที่อยู่เหนือเส้นบรรทัดตรงทิศ  
ตะวันออกและตะวันตกจากที่ฝั่งเหนือของลำน้ำปลิจจทเลนั้นคงเป็นของกรุงสยาม แลบรรดา  
ที่อยู่ใต้เส้นบรรทัดนั้นให้เป็นของกรุงอังกฤษ

บรรดาเกาะที่อยู่ใกล้กับแขวงเมืองกลันตันแลเมืองตรังกานูแลใต้เส้นบรรทัดตรงทิศ  
ตะวันออก แลตะวันตกที่ลำน้ำโกลจจทเลเรียกว่าปากน้ำตะโปนั้นจะได้โอนให้เป็นของ  
กรุงอังกฤษ แลบรรดาเกาะที่อยู่เหนือบรรทัดนั้น คงเป็นของกรุงสยาม

ได้เขียนเส้นพรมแดนประเพณีไว้อย่างหนึ่ง ในแผนที่ตามความที่กล่าวในข้อนี้คิด  
เนื่องไว้ในสัญญาด้วย

ข้อ ๒ เขตแดนตามที่กล่าวมาข้างบนนั้นนี้ ทั้งรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน  
สยาม แลรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษพร้อมกันจะถือว่าเป็นการตกลงกันขั้นที่  
สุดสิ้นแล้ว แลต่างพร้อมกันสัญญาต่อกันไว้ว่า เมื่อเขตแดนที่กำหนดนั้นจะพึงกระทำ  
ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดแก่เส้นพรมแดนที่มีอยู่ในเวลานี้ของเมืองใด ๆ ก็ดี  
ถ้าเมืองเหล่านั้นจะร้องขอค่าทดแทนเพราะเหตุที่ต้องถูกเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น รัฐบาลทั้ง  
สองฝ่ายต่างจะไม่ยอมรับไว้พิจารณาอุทธรณ์ช่วยเหลือเป็นอันขาด

ข้อ ๓ กรมการปักปันเขตแดนที่กล่าวไว้ในข้อ ๓ ของหนังสือสัญญาลงวัน  
จะต้องทำการปักปันหมายเขตแดนไว้ในพื้นที่ตามเขตแดนที่ได้เข้ามาแล้วข้างบนนี้

ถ้าในเวลาที่กำลังไปทำการปักปันเขตแดนกันอยู่นั้น เมื่อปรากฏเห็นเป็นการ  
สมควรที่จะเปลี่ยนแปลงเส้นพรมแดนใหม่ แทนเส้นพรมแดนที่ได้ตกลงยินยอมกันไว้ใน  
แล้ว การที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงกันนั้น ถึงโดยว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างไร ๆ ก็ดี จะต้องทำ  
ไม่ให้อ้างเป็นข้อเสียประโยชน์รัฐบาลสยามได้เลย

สัญญานี้ทำที่กรุงเทพฯ เป็นสองฉบับความเดียวกัน แต่ ณ วันที่ ๑๐ มีนาคม  
รัตนโกสินทรศก ๑๒๗ ๑๑๑๑ ๑๙๐๙

ประทับตรา (เซ็น) **เทเวระชัยโรประการ**

ประทับตรา (เซ็น) **ราล์ฟ แปชยิต**

## ภาคผนวก 6

**MEMORANDUM OF UNDERSTANDING  
CONCERNING THE AREA BETWEEN BP 13/16 AND BP 15C  
IN AREA VI (BP 8C - BP 16) OF THE COMMON LAND BOUNDARY  
BETWEEN THE KINGDOM OF THAILAND AND MALAYSIA**

*Pursuant to the meeting held between the Prime Ministers of the Kingdom of Thailand and Malaysia on the 22nd day of April 1998 in Hatyai, Thailand, to resolve the border issues that have arisen in Area VI, and*

*Taking into consideration the Memorandum of Understanding relating to the Joint Survey and Demarcation of Certain Areas of the Common Land Boundary between the Kingdom of Thailand and Malaysia signed at Bangkok on the 8th day of September 1972 and the Memorandum of Understanding signed at Kuala Lumpur on the 21st day of July 1977 demarcating and surveying Area VI (hereinafter referred to as "the 1977 Memorandum of Understanding"),*

*The Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Malaysia,*

*Hereby agree to the following:*

- 1. The Government of Malaysia shall transfer to the Government of the Kingdom of Thailand its sovereignty over the areas described in the table attached hereto as Annex 1, totalling 2,144.04 square metres.*
- 2. The Government of the Kingdom of Thailand shall transfer to the Government of Malaysia its sovereignty over the area described in the table attached hereto as Annex 1, totalling 2,144.04 square metres.*
- 3. The areas described in Clauses 1 and 2 (hereinafter referred to "the designated areas") are the areas that have been demarcated and surveyed by the Joint Thailand - Malaysia Survey Teams as indicated in the Amendment Map "A" to Map No. 2 attached hereto as Annex 2.*
- 4. The Field Plans referred to and tabulated in Annex 2 are the Field Plans which have been approved and signed, on the part of Thailand, by the Thai Co-Project Director and the Director of the Royal Thai Survey Department and, on the part of Malaysia, by the Malaysian Co-Project Director and the Director-General of Survey and Mapping Malaysia. These Field Plans are hereby certified to be correct.*
- 5. All the boundary pillars/markers as demarcated and surveyed in the designated areas are shown in the said Field Plans and their co-ordinates are listed in the table attached hereto as Annex 3.*

*M.*


...2/-

6. This Memorandum of Understanding shall supersede and replace the 1977 Memorandum of Understanding only in respect of the designated areas. Map No. 2, the Field Plans referred to and tabulated therein and the co-ordinates listed in the table attached to the 1977 Memorandum of Understanding shall be amended respectively by the Amendment Map "A" to Map No. 2 attached hereto as Annex 2, the Field Plans referred to and tabulated therein and the co-ordinates listed in the table attached hereto as Annex 3 only in respect of the designated areas.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorised by their respective Governments, have signed this Memorandum of Understanding.

DONE in duplicate at Chiang Mai, Thailand

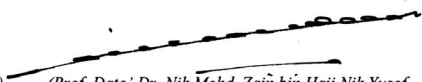
on the 28th day of April 2000.



M. Ampornpisit

(Gen. Mongkon Ampornpisit)

Supreme Commander  
Royal Thai Armed Forces  
Chairman, Thai National Committee



(Prof. Dato' Dr. Nik Mohd. Zain bin Haji Nik Yusof,  
DPSK., DIMP., JSM.)

Secretary-General Ministry of Land and  
Cooperative Development, Malaysia  
Chairman, Malaysian National Committee

## ภาคผนวก 7

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING  
ON CERTAIN BOUNDARY RELATED MATTERS  
IN THE AREA BETWEEN BP 13/16 AND BP 15C  
IN AREA VI (BP 8C - BP 16)  
OF THE COMMON LAND BOUNDARY  
BETWEEN THE KINGDOM OF THAILAND AND MALAYSIA

Pursuant to the meeting held between the Prime Ministers of the Kingdom of Thailand and Malaysia on the 22nd day of April 1998 in Hatyai, Thailand, to resolve the border issues that have arisen in Area VI,

Taking into consideration the Memorandum of Understanding relating to the Joint Survey and Demarcation of Certain Areas of the Common Land Boundary between the Kingdom of Thailand and Malaysia signed at Bangkok on the 8th day of September 1972 and the Memorandum of Understanding signed at Kuala Lumpur on the 21st day of July 1977 demarcating and surveying Area VI (hereinafter referred to as "the 1977 Memorandum of Understanding"), and

Taking also into consideration the Memorandum of Understanding Concerning the Area between BP 13/16 and BP 15C in Area VI (BP 8C - BP 16) of the Common Land Boundary between the Kingdom of Thailand and Malaysia signed earlier at Chiang Mai, Thailand on the 28th day of April 2000 (hereinafter referred to as "the 2000 Memorandum of Understanding"),

The Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Malaysia,

Hereby agree to the following:

**Removal of Movable and Immovable Property and the Relocation of Settlers**

1. The Government of Malaysia shall remove any movable or immovable property, including any wall, fence, road, tree or crop, belonging to the people of the Kingdom of Thailand, found or situated in the area between BP 13/16 and BP 15C in Area VI, in the territory of Malaysia, as identified in the Joint Investigation and Detail Survey Plans dated 5th April 1997 (hereinafter referred to as "the Plans"), and attached hereto as Annexes 1 to 4, except in the designated areas referred to in the 2000 Memorandum of Understanding. Similarly, the Government of the Kingdom of Thailand shall remove any movable or immovable property, including any wall, fence, road, tree or crop, belonging to the people of Malaysia, found or situated in the area between BP 13/16 and BP 15C in Area VI, in the territory of the Kingdom of Thailand as identified in the Plans, except in the designated areas referred to in the 2000 Memorandum of Understanding. The cost of such removal in the respective territories shall be borne by the respective Governments.

M.

...2/-



2. *The Government of the Kingdom of Thailand undertakes to relocate to the Thai territory, any Thai settlers who are in the area between BP 13/16 and BP 15C in Area VI in the territory of Malaysia, between the Thailand - Malaysia international boundary and the walls/fences constructed by the Government of Malaysia or the Government of the Kingdom of Thailand. Similarly, the Government of Malaysia undertakes to relocate to its territory, any Malaysian settlers who are in the area between BP 13/16 and BP 15C in Area VI in the territory of the Kingdom of Thailand, between the Thailand - Malaysia international boundary and the walls/fences constructed by the Government of the Kingdom of Thailand or the Government of Malaysia. The cost of relocating the Thai settlers shall be borne by the Government of the Kingdom of Thailand and the cost of relocating the Malaysian settlers shall be borne by the Government of Malaysia.*
3. *Each side shall, through diplomatic channels, inform the other side of the removal referred to in Clause 1, at least fifteen (15) days before the date of commencement of such removal. The other side may send representatives to be present during the removal.*

**Construction and Maintenance of a Single Barrier**

4. *The Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Malaysia shall jointly construct and maintain a single barrier in the area between BP 13/16 and BP 15C in Area VI along the Thailand - Malaysia international boundary in accordance with the Terms of Reference attached hereto as Annex 5. The single barrier shall be solely for administrative purposes and does not reflect the exact position of the international boundary between Thailand and Malaysia.*

**Reference to Area VI**

5. *In this Memorandum of Understanding, "Area VI" means the area that has been demarcated and surveyed and referred to as "Area VI" in the 1977 Memorandum of Understanding and the 2000 Memorandum of Understanding.*

*As*

...3/-

**Entry Into Force.**

6. This Memorandum of Understanding shall enter into force on the date of signature thereof.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorised by their respective Governments, have signed this Memorandum of Understanding.

DONE in duplicate at Chiang Mai, Thailand


on the 28th day of April, 2000.



*M Ampornpisit*

(Gen. Mongkon Ampornpisit)

Supreme Commander  
Royal Thai Armed Forces  
Chairman, Thai National Committee



(Prof. Dato' Dr. Nik Mohd. Zain bin'Haji Nik Yusof,  
DPSK., DIMP., JSM.)

Secretary-General Ministry of Land and  
Cooperative Development, Malaysia  
Chairman, Malaysian National Committee



ความเข้าใจเรื่อง  
เขตแดนไทย - พม่า

กุลยภาค ปรีชารัชช

# ความเข้าใจเรื่องเขตแดนไทย-พม่า

## บทนำ

เขตแดน (Boundary) มีความสำคัญในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่บ่งบอกถึงขอบเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นๆ ซึ่งทำให้เกิดการติดต่อทางกายภาพระหว่างประเทศ (Glassner, M.I., 1993) ขณะเดียวกัน เขตแดนก็เปรียบเสมือนกับเส้นสมมุติบนแผ่นกระดาษที่กำหนดอาณาบริเวณซึ่งรัฐใดรัฐหนึ่งจะถือเอาเป็นพื้นที่ของตนเพื่อสถาปนาอำนาจการปกครองเหนือดินแดนและผู้ที่อาศัยอยู่ในรัฐนั้นๆ ในอีกประการหนึ่ง เขตแดนอาจเป็นที่มาของการกระทบกระทั่งและการแสดงกำลังอำนาจของรัฐ โดยเฉพาะเขตแดนที่ขาดความชัดเจนหรือทับซ้อนกับดินแดนของรัฐคู่ปรปักษ์ ซึ่งผลของความขัดแย้งอาจนำไปสู่สงครามและการเผชิญหน้าทางการทหาร แต่ในทางตรงกันข้าม การติดต่อข้ามเขตแดนอาจนำมาซึ่งความร่วมมือและการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐได้เช่นกัน ดังนั้น เขตแดนจึงเปรียบเสมือนกับคมมีดที่แขวนไว้ระหว่างสงครามกับสันติภาพ ตลอดจนความอยู่รอดและความล่มสลายของรัฐ (Curzon, Lord, 1907) สำหรับปัญหาเรื่องเขตแดนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนานั้น ถือเป็นมรดกตกทอดจากจักรวรรดิตะวันตก โดยปัญหา

ส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากการแบ่งดินแดนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ และวัฒนธรรม รวมถึงความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญาและแผนที่ปักปัน เขตแดน ขณะที่อีกส่วนหนึ่งเกิดจากระบวนการชาตินิยมหลังการได้รับเอกราช การเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศที่ใช้เป็นเส้นเขตแดน ตลอดจน จันทศนคติและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติ (อรรถวุฒิ เกียรติวัฒน์, 2544, หน้า 1)

สำหรับประเทศไทยนั้น ถือเป็นรัฐที่ได้รับผลกระทบด้านเขตแดน จากการแผ่อำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตก ประกอบกับถูกห้อมล้อม ด้วยกลุ่มรัฐเพื่อนบ้านทั้งสี่ อันได้แก่ ลาว กัมพูชา มาเลเซียและพม่า ซึ่งก็ล้วนแต่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก และได้รับผลกระทบ จากการแบ่งดินแดนของชาติมหาอำนาจยุโรป สภาวะแวดล้อมดังกล่าว ส่งผลให้ไทยมีความขัดแย้งด้านเขตแดนกับเพื่อนบ้านในหลากหลาย กรณี อาทิ กรณีพิพาทกับลาวบริเวณสามหมูบ้าน จังหวัดอุดรธานี และ บริเวณบ้านร่มเกล้า จังหวัดพิษณุโลก กรณีพิพาทกับกัมพูชาบริเวณ ปราสาทพระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ และกรณีพิพาทกับพม่าบริเวณ ดอยกลางจังหวัดเชียงใหม่ แม่น้ำเมย จังหวัดตาก และด่านพระเจดีย์ สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านทั้งสี่นั้น อาจกล่าวได้ว่าไทยมีความขัดแย้งด้านเขตแดนกับพม่ามากที่สุด เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกันมากกว่าสองพันกว่ากิโลเมตร ประกอบกับมี การใช้วิธีแบ่งเขตแดนที่หลากหลาย อาทิ เขตแดนที่ใช้ตั้งเป็นเส้นแบ่ง เขตในแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำเมย และเขตแดนที่ใช้สันปันน้ำบริเวณทิว เขาตะนาวศรี (อรรถวุฒิ, หน้า 1-2) นอกจากนี้ มรดกจากประวัติศาสตร์ ชาตินิยม ความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญาและแผนที่ปักปันระหว่างสยาม กับอังกฤษ ตลอดจนการสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า ก็นับ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ความขัดแย้งด้านเขตแดนไทย-พม่ากลายเป็นประเด็นอ่อนไหวและเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงทางความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับเขตแดนไทย-พม่า ภายในหนังสือ เล่มนี้ ผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็นบริบทต่างๆ ดังต่อไปนี้

## (1) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางภูมิศาสตร์

เขตแดนไทย-พม่า มีความยาวประมาณ 2,401 กิโลเมตร โดยแบ่งออกเป็นเขตแดนทางบก (สันเขา/สันปันน้ำ/เส้นตรง) ประมาณ 1,687 กิโลเมตร และเขตแดนทางน้ำ (ลำห้วย/แม่น้ำ) ประมาณ 714 กิโลเมตร (กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ) แต่ถ้าหากรวมพื้นที่ด้านทะเลอันดามัน ประมาณ 347 กิโลเมตร เขตแดนไทย-พม่า จะมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 2,748 กิโลเมตร แนวพรมแดนเหล่านี้เริ่มต้นตั้งแต่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนองและบางส่วนของพังงา โดยมีอาณาเขตติดต่อกับเขตปกครองต่างๆ ของสหภาพพม่า ได้แก่ รัฐฉาน รัฐกะยาห์ รัฐกะเหรี่ยง รัฐมอญ และมณฑลตะนาวศรี นอกจากนี้ เส้นเขตแดนไทย-พม่ายังมีลักษณะภูมิประเทศที่ประกอบด้วยขุนเขา ป่าไม้ และแนวลำน้ำซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะเขตแดนในแต่ละพื้นที่ รวมถึงส่งผลกระทบต่อ การสำรวจและปักปันเขตแดน โดยสามารถแบ่งเขตแดนไทย-พม่าออกเป็น 8 รูปแบบหลัก ดังนี้

1. เขตแดนแบบคงที่ (Fixed Boundary) บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ระยะทางประมาณ 59 กิโลเมตร ซึ่งยึดถือตามการปักหลักเขตแดนโดยไม่คำนึงว่าแม่น้ำจะเปลี่ยนทางเดินไปอย่างไร
2. เขตแดนที่ใช้สันเขา บริเวณทิวเขาแดนลาวและทิวเขาถนนธงชัย ระยะทางประมาณ 632 กิโลเมตร
3. เขตแดนที่ใช้เส้นตรง บริเวณทิวเขาถนนธงชัย (เฉพาะบางส่วนของเขตจังหวัดตากและกาญจนบุรี) ระยะทางประมาณ 63 กิโลเมตร
4. เขตแดนที่ใช้สันปันน้ำ บริเวณทิวเขาตะนาวศรี ระยะทางประมาณ 992 กิโลเมตร
5. เขตแดนที่ใช้ตลิ่งฝั่งแม่น้ำ บริเวณแม่น้ำสาละวิน แม่น้ำเมย ห้วยวาลีย์ และช่วงปลายน้ำของแม่น้ำกระบี่ ระยะทางประมาณ 565.5 กิโลเมตร

6. เขตแดนที่ใช้ร่องน้ำลึก บริเวณห้วยกระเ็น (ช่วงต้นของแม่น้ำกระบุรี) ระยะทางประมาณ 89.5 กิโลเมตร (ช่วงปลายแม่น้ำกระบุรีใช้ตลิ่งเป็นเส้นเขตแดน) (ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์, 2553)

7. เขตแดนที่ใช้เส้นฐานของทะเลอาณาเขต บริเวณเหนือเกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ระยะทางประมาณ 91 กิโลเมตร และ

8. เขตแดนที่ใช้ไหล่ทวีป บริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะไทย-พม่า-อินเดียน ระยะทางประมาณ 256 กิโลเมตร (ถนอม เจริญลาภ, 2549)

สำหรับลักษณะเส้นเขตแดนอันสัมพันธ์กับสภาพปัญหา สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1) เขตแดนที่เป็นพื้นดิน ได้แก่ การแบ่งเขตแดนโดยใช้สันเขา สันปันน้ำ และเส้นตรง ซึ่งลักษณะของปัญหามักจะเป็นเรื่องการยึดถือหลักฐานแผนที่กันคนละฉบับ รวมถึงความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนในแผนที่ที่ระวางต่างๆ ตัวอย่างเช่น ปัญหาดอยยาง-ดอยห้วยชะอำเภอมะอาย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการอ้างสิทธิของฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าบนพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 32 ตารางกิโลเมตร หรือ ปัญหาด่านพระเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากความไม่ชัดเจนของภูมิประเทศที่ปรากฏในอนุสัญญาและแผนที่แนบท้าย จนส่งผลให้เกิดการอ้างสิทธิบนพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 19.5 ตารางกิโลเมตร นอกจากนี้ ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ ความมรกที่บของภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐานที่เบาบางของประชากรซึ่งมีเพียงเฉพาะเจ้าหน้าที่ทหารหรือกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่ทำการลาดตระเวนตามแนวตะเข็บชายแดน โดยปัญหาดังกล่าวมักสร้างความยากลำบากให้กับการค้นหาหลักเขตแดนในภูมิประเทศจริงซึ่งมักมีลักษณะเป็นเพียงกองหินหรือหลักไม้ที่ถูกปกคลุมด้วยพืชพรรณและป่ารกทึบ ขณะเดียวกัน ความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนในบางครั้งอาจกลายเป็นข้ออ้างของมิชชันนารีบางกลุ่มในการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่พิพาทต่างๆ อาทิ การจัดตั้งโรงงานผลิตยาเสพติด (ยาบ้า กัญชา เฮโรอีน) และการลักลอบตัดไม้เถื่อน โดยเฉพาะไม้สัก ไม้แดง ไม้พลวง ไม้สน และไม้มะค่า

2) เขตแดนที่เป็นลำน้ำ ได้แก่ การแบ่งเขตแดนโดยใช้ร่องน้ำลึก

และขอบฝั่งแม่น้ำ ซึ่งลักษณะของปัญหามักเป็นเรื่องการเปลี่ยนตำแหน่ง เขตแดนอันเป็นผลจากการเปลี่ยนทางเดินของลำน้ำ ตัวอย่างเช่น ปัญหา เขตแดนตามเกาะแก่งและตลิ่งริมฝั่งแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด จังหวัด ตาก หรือ ปัญหาการอ้างสิทธิเหนือเกาะแก่งกลางแม่น้ำกระบุรี อำเภอ กระบุรี จังหวัดระนอง นอกจากนี้ เขตแดนที่เป็นพื้นน้ำระหว่างไทย-พม่า ยังประกอบด้วยเขตแดนบริเวณปากแม่น้ำปากจั่นหรือแม่น้ำกระบุรีซึ่ง กั้นกลางระหว่างจังหวัดระนองของไทยกับจังหวัดเกาะสองของพม่า โดย ลากผ่านหมู่เกาะต่างๆ ทางตอนใต้ของแหลมวิกตอเรียเรื่อยไปจนออก สู่ทะเลเปิด ซึ่งถือเป็นบริเวณที่ยังไม่มีการแบ่งเขตที่แน่นอน (ถัฐพล, 2553) สำหรับปัญหาของเขตแดนในลำน้ำอีกประการหนึ่ง คือ การลักลอบ ข้ามแดนโดยอาศัยการเดินทางข้ามลำน้ำหรือการล่องเรือในพื้นที่ห่างไกล จากการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะบริเวณแม่น้ำสาละวิน แม่น้ำรวก แม่น้ำเมย และห้วยวาลีย์ ซึ่งลำน้ำบางช่วงมักมีสภาพตื้นเขินคับแคบ จนทำให้ง่ายต่อการขนส่งสินค้าหรือการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ขณะเดียวกัน ความไม่ชัดเจนของเขตแดนทางทะเลก็มักก่อให้เกิดปัญหา การล้ำแดนจากฝ่ายตรงข้ามหรือการอพยพข้ามทะเลของกลุ่มคนต่างๆ อาทิ การล้ำแดนของเรือประมงไทยเพื่อเข้าไปจับสัตว์น้ำในฝั่งพม่า หรือ การเดินทางรอนแรมกลางทะเลของชาวโรฮิงญา จากรัฐอาระกัน ประเทศ พม่า เพื่อเข้ามาหางานทำในเมืองไทยโดยมีสถานีปลายทางที่จังหวัดระนอง และพังงา

ในปัจจุบัน ปัญหาสำคัญทางภูมิศาสตร์อีกประการหนึ่ง คือ การ ก่อสร้างถนนหนทางและการขยายตัวของชุมชนเมืองซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเส้นเขตแดน อาทิ การตัดถนน พาดผ่านบริเวณสันปันน้ำซึ่งส่งผลให้เส้นเขตแดนถูกทำลาย โดยเฉพาะ พื้นที่แถบเทือกเขาแดนลาวและถนนธงชัย และการสร้างอาคารพาณิชย์ ยื่นล้ำเข้าไปในลำน้ำซึ่งทำให้กระแสน้ำไหลพุงกุดเซาะตลิ่งฝั่งตรงข้าม จนต้องมีการสร้างเขื่อนเพื่อป้องกันการเสียดินแดน อาทิ การก่อสร้าง อาคารพาณิชย์ริมฝั่งแม่น้ำสาละวินแถบอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และ จังหวัดท่าซู้เหล็กของพม่า ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยา



(บนซ้าย) แม่น้ำสาย จังหวัดเชียงราย (บนขวา) แม่น้ำกระบุรี จังหวัดระนอง (ล่างซ้าย) ทิวเขาแดนลาว จังหวัดเชียงใหม่ และ (ล่างขวา) ทิวเขาถนนธงชัย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ที่มา : คุณยภาค ปรีชาวิเศษ)

ยังอาจส่งผลต่อรูปแบบภูมิทัศน์ชายแดน (Border Landscape) อาทิ การเกิดแผ่นดินไหวและการขยับตัวของรอยเลื่อน (Faults) ตามจุด ภูมิศาสตร์ต่างๆ เช่น แร่งสันสะเทือนจากรอยเลื่อนเมย-วังเจ้า ซึ่งขนาน กับลำน้ำเมยแถบรัฐกะเหรี่ยงของพม่ากับอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก มีขนาดความรุนแรง 5.6 ริคเตอร์ (พ.ศ. 2518) และแร่งสันสะเทือน จากรอยเลื่อนศรีสวัสดิ์ ขนานกับร่องน้ำแม่กลองและแควใหญ่ อำเภอ อุ้มผาง จังหวัดตาก และอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตลอดจน ไปจนถึงเขตแดนพม่าแถบรัฐกะเหรี่ยง วัดความรุนแรงได้ 5.9 ริคเตอร์ (พ.ศ. 2526) (โครงการแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2551, หน้า 162-165)

การเคลื่อนตัวของรอยเลื่อนและแรงบีบอัดจากแผ่นดินไหว นอกจากจะส่งผลต่อการแตกร้าวและการพังทลายของสันเขื่อนตามแนวชายแดนไทย-พม่า แล้ว (เขื่อนเขาแหลม อำเภอสังขละบุรี หรือ โครงการเขื่อนสาละวิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน) ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังส่งผลต่อการทำลายหน้าดิน ตลิ่งลำน้ำ สันเขาและสันปันน้ำซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่ชัดเจนในการตรวจสอบและพิสูจน์ทราบแนวเขตแดนระหว่างประเทศ นอกจากนี้ นับตั้งแต่การเกิดแผ่นดินไหวได้ทะเลเหนือเกาะสุมาตราในมหาสมุทรอินเดียเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 จนทำให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิ พุ่งซัดเข้าทำลายชายฝั่งของประเทศต่างๆ เป็นจำนวนมาก ก็นับเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเลอันดามันของไทยและพม่า จากการณดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า สภาวะแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ถือเป็นปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการกำหนดเขตแดน รวมถึงการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในแต่ละพื้นที่ ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ตลอดจนความผันผวนของระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ก็อาจเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเขตแดนจนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ

## (2) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางประวัติศาสตร์

ในอดีตนั้น พื้นที่ริมขอบปริมณฑลแห่งอำนาจของรัฐจารีตอนุชาคนธ์ (Southeast Asian Traditional States) มักไม่มีการกำหนดขอบเขต

ดินแดนที่แน่นอนตายตัว โดยอำนาจรัฐมักมีระดับความเข้มข้นสูงสุดอยู่ที่จุดศูนย์กลาง อันได้แก่ ราชธานีและกลุ่มหัวเมืองใกล้เคียง ในขณะที่หัวเมืองที่อยู่ห่างไกลออกไป การแผ่อำนาจทางการปกครองจากส่วนกลางมักมีลักษณะเบาบาง และแปรผันไปตามระยะทาง ขณะเดียวกัน การแสดงความเป็นเจ้าอธิราชเหนือดินแดนต่างๆ ก็มักถูกขบขันและกระทำผ่านประเพณีการรับเครื่องราชบรรณาการ ตลอดจนการกรีธาทัพเปิดยุทธนาการของเหล่ากษัตริย์และการกวาดต้อนเชลยศึกในยามสงครามซึ่งนับเป็นระเบียบแบบแผนทางการเมืองที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับกระบวนการยึดครองดินแดนและควบคุมทรัพยากรของชาติมหาอำนาจตะวันตก ในยุคอาณานิคม สำหรับในกรณีของสยามกับพม่าในอดีตนั้น จัดว่าอยู่ในสภาวะที่ขอบเขตปริมนต์แห่งอำนาจมีการซ้อนทับ เหลื่อมล้ำ และตกอยู่ในสภาวะซับซ้อนแย่งชิงเขตอิทธิพลเพื่อคงความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิยุทธศาสตร์และภูมิเศรษฐกิจ โดยเฉพะอย่างยิ่ง การขยายอำนาจครอบครองเมืองท่ามะริด ทวาย และตะนาวศรี ของอยุธยาและหงสาวดี จนนำไปสู่การทำสงครามแย่งชิงเขตอิทธิพลเหนือกลุ่มบ้านเมืองบนสองฟากฝั่งเทือกเขาตะนาวศรี ลักษณะการดังกล่าวส่งผลให้ขอบเขตอำนาจรัฐมีลักษณะพร่ามัวและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาตามแต่พลังอำนาจของรัฐคู่สงคราม (สุนทร ชูตินธรรานนท์, 2552)

ในอีกประการหนึ่ง การกำหนดแนวอาณาเขตก็มักมีการระบุตำแหน่งแต่พอสังเขป อาทิ ช่องทางด่านแม่ละเมา บริเวณทิวเขาถนนธงชัย และ ช่องทางด่านสิงขร บริเวณทิวเขาตะนาวศรี โดยยังไม่เคยปรากฏการแบ่งดินแดนผ่านการลากเส้นเขตแดนที่ชัดเจนตามระบบแผนที่ของรัฐมหาอำนาจตะวันตก ทั้งนี้เนื่องจากแนวความคิดเรื่อง “เส้นเขตแดน” เพื่อกำหนดขอบเขตอำนาจรัฐที่แน่นอนยังคงเป็นเรื่องเกินความจำเป็นและไม่เคยปรากฏในกระบวนการรับรู้ของกลุ่มผู้ปกครองแถบรัฐจารีตอุษาคเนย์ อย่างไรก็ตาม ระเบียบแบบแผนทางการเมืองระหว่างสยามกับพม่าก็ถูกปรับเปลี่ยนอย่างชัดเจนในสมัยอาณานิคม เมื่อจักรวรรดินิยมอังกฤษประสบความสำเร็จในการผนวกดินแดนพม่า พร้อมกับนำแนวคิดเรื่องเส้นเขตแดนเข้ามาจัดระเบียบพื้นที่ชายแดนผ่านการ

ปักปันเขตแดนและการจัดทำแผนที่ตามแบบตะวันตก นอกจากนี้ การเข้ามาของชาวยุโรปยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติหลังเสรีจลันสงคราม โดยมีการเปลี่ยนแบบแผนจากการควบคุมกำลังแรงงานและการกวาดต้อนเชลยศึกจากเมืองผู้แพ้สงคราม มาสู่การเข้าควบคุมพื้นที่และการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติในดินแดนนั้นๆ โดยอาศัยกระบวนการจัดทำข้อตกลงผ่านตัวบทสนธิสัญญา การลากเส้นเขตแดนบนแผนที่ และการอ้างอธิปไตยตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่ของชาติตะวันตก ได้ถูกทำให้แพร่หลายจนกลายเป็นที่ยอมรับ (อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้) และกลายเป็นข้อตกลงสากลในการจัดระเบียบพื้นที่ชายแดนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งก็รวมถึงการจัดระเบียบอำนาจระหว่างสยามกับพม่าด้วยเช่นกัน

สำหรับสยามนั้น ถึงแม้จะไม่เคยตกอยู่ใต้การครอบครองของเจ้าอาณานิคมตะวันตกเหมือนพม่า แต่ชายขอบของราชอาณาจักรก็ล้วนอยู่ใกล้กับพื้นที่อธิปไตยของจักรวรรดิอังกฤษซึ่งเต็มไปด้วยแสนยานุภาพทางการเมืองและการทหาร รวมถึงมีพลังอำนาจที่เหนือกว่าสยามในหลายๆ มิติ จากกรณีดังกล่าว การทำความเข้าใจเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างสยามกับดินแดนพม่าของอังกฤษ (British Burma) สยามจึงมักตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบเนื่องจากมีอำนาจต่อรองที่น้อยกว่าเจ้าอาณานิคมอังกฤษ รวมถึงขาดความชำนาญทางด้านเทคนิคการทำแผนที่และการปักปันเขตแดนตามแบบตะวันตก สำหรับเขตแดนไทย-พม่าในปัจจุบันนั้นถือเป็นผลพวงจากความตกลงเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งสามารถจำแนกการปักปันเขตแดนออกเป็นสองช่วงหลัก ได้แก่

1. เขตแดนตั้งแต่แม่น้ำสาละวินช่วงสบเมยลงใต้มาจนสุดแดนมณฑลตะนาวศรี และ

2. เขตแดนตั้งแต่แม่น้ำสาละวินช่วงสบเมยขึ้นไปทางเหนือจนสุดเขตสปรุกอันเป็นจุดชนแดนระหว่างดินแดนสยาม ดินแดนพม่าของอังกฤษ และดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศส (French Indochina) โดยในแต่ละช่วงถือว่ามีการพัฒนาการของการเกิดเส้นเขตแดนที่น่าสนใจ ดังนี้

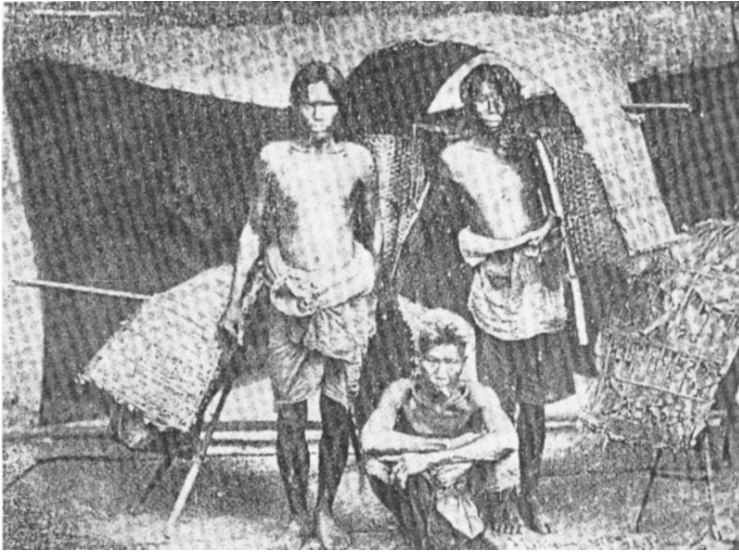
## 1. เขตแดนตั้งแต่แม่น้ำสาละวินช่วงสบเมย ลงใต้มาจนสุดแดนมณฑลตะนาวศรี

ในปี พ.ศ. 2367 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) อังกฤษรบกับพม่าเป็นครั้งแรกเพื่อแย่งชิงเมืองประเทศราชระหว่างอินเดียนกับพม่า คือเมืองยะไข่ เมืองมณีปุระและเมืองอัสสัม ต่อมาเมื่ออังกฤษตีเมืองเหล่านี้ได้แล้ว อังกฤษได้จัดกำลังเข้าตีเมืองย่างกุ้งไว้เป็นฐานที่มั่นทางยุทธศาสตร์ รวมทั้งมีการส่งกำลังลงมาตีหัวเมืองชายทะเลฝ่ายใต้ นับตั้งแต่เมืองมะละเกาะ เมืองทวาย เมืองมะริด และเมืองตะนาวศรี โดยอังกฤษต้องการใช้เมืองท่าเหล่านี้เป็นฐานการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อเชื่อมต่อกับเมืองท่าสำคัญในเขตช่องแคบมะละกา อันได้แก่ ปีนัง มะละกาและสิงคโปร์ ต่อมาอังกฤษทำสงครามรุกคืบเข้าไปยังดินแดนตอนในของพม่าตามแนวแม่น้ำอิระวดี จนเมื่อปี พ.ศ. 2368 พม่าเสียเมืองพุกามให้กับอังกฤษ และจำเป็นต้องยอมทำสนธิสัญญาสงบศึก (สนธิสัญญายันดาโบ) โดยยอมยกหัวเมืองที่อังกฤษตีได้ตั้งแต่ใต้แม่น้ำสาละวินลงไปให้แก่อังกฤษ (ถวัลย์พล, 2552)

การได้ดินแดนดังกล่าวของอังกฤษนำไปสู่ความพยายามปักปันเขตแดนระหว่างอังกฤษกับสยาม ซึ่งเป็นจารีตปฏิบัติของชาติตะวันตก หากแต่ในสมัยนั้น ความเข้าใจในเรื่องเส้นเขตแดนตามความรับรู้ของฝ่ายสยามและฝ่ายอังกฤษยังมีความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ ฝ่ายไทยมีความเข้าใจในแง่ที่ว่าเขตแดนมักมีลักษณะเป็นบริเวณกว้างๆ เช่น อาณาเขตสยามแผ่ไปถึงหัวเมืองหรือแนวเทือกเขานั้นๆ เป็นต้น ในขณะที่ฝ่ายอังกฤษกลับมีความเข้าใจว่าเส้นเขตแดนต้องมีลักษณะเป็นเส้นแบ่งเขตที่แน่ชัดว่าอยู่ตรงพิกัดใดของแผนที่ ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ซึ่งอังกฤษได้ชัยชนะเหนือพม่าอย่างสมบูรณ์แล้ว อังกฤษได้เสนอให้มีการสำรวจและปักปันเขตแดนทางบกระหว่างสยามกับมณฑลตะนาวศรี โดยฝ่ายสยามมีเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ เสนาบดีสมุหพระกลาโหม กับเจ้าพระยาภูธราภัย เสนาบดีสมุหนายก เป็นตัวแทนในการจัดทำข้อตกลง ส่วนฝ่ายอังกฤษนั้นมีร้อยโทอาร์เธอร์ เฮอเบิร์ต แบกก์ (Lieutenant Arther Herbert Bagge) เป็น

ข้าหลวงผู้มีอำนาจเต็มในการปักปันเขตแดน ในช่วงเวลาดังกล่าว ตัวแทนจากทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกันให้มีการปักปันเขตแดนตั้งแต่สบเมย (จุดที่แม่น้ำเมยไหลมาพบกับแม่น้ำสาละวิน) อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปเรียงลงมาตามลำแม่น้ำเมยต่อแดนเทือกเขาถนนธงชัย และเทือกเขาตะนาวศรี จนถึงต้นน้ำกระบุรี จึงใช้แม่น้ำกระบุรีหรือแม่น้ำปากจั่นเป็นเส้นกั้นเขตแดน จนออกสู่ทะเลที่อำเภอเมือง จังหวัดระนอง การสำรวจปักปันเขตแดนทำกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2408 ในลักษณะที่ฝ่ายอังกฤษ โดยความควบคุมของ ร.ท.แบกก์ เป็นฝ่ายสำรวจจนแผนที่ ส่วนฝ่ายไทยเป็นฝ่ายชี้ระวางแนวเขตเท่านั้น (ถวัลย์, 2552)

ต่อมาเมื่อการปักปันและปักหลักเขตแดนเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อย จึงมีการจัดทำอนุสัญญา ลงนาม ณ กรุงเพทฯ เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2411 โดยอนุสัญญาดังกล่าวมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า อนุสัญญา ระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตแดนบนพื้นแผ่นดินใหญ่ ระหว่างราชอาณาจักรสยามและมณฑลของอังกฤษคือ *Tenasserim Convention between the Kingdom of Siam and the Governor-General of India, defining the Boundary on the Mainland between the Kingdom of Siam and the British Province of Tenasserim* ซึ่งนับเป็นจุดกำเนิดของการกำหนดเขตแดนตามหลักสากลนิยมระหว่างสยามกับอังกฤษโดยมีการจัดทำหลักเขตแดนไว้ทั้งสิ้น 49 หลัก ด้วยการใช้อักษรหรือปากต้นไม้ใหญ่เป็นตัวกำหนดแนวอาณาเขต นอกจากนี้ อนุสัญญายังประกอบด้วยเอกสารแนบท้ายอีกสองส่วน ได้แก่ บัญชีรายชื่อหลักเขตแดน และแผนที่แนบท้าย 2 ระวาง ซึ่งมีชื่อเรียกว่า *Map of Tenasserim and Adjacent Provinces of the Kingdom of Siam* มาตราส่วน 1 นิ้ว ต่อ 8 ไมล์ หรือ 1 ต่อ 506,880 ซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญในการกำหนดเขตแดนระหว่างมณฑลตะนาวศรีกับจังหวัดชายแดนตะวันตกของไทยนับตั้งแต่อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จนกระทั่งถึงเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง



(บน) ทหารสยามเกณฑ์จากคนพื้นเมืองของคณะสำรวจปักปันเขตแดนสยาม-อังกฤษ และ (ล่าง) กองทหารสยามบริเวณชายแดนคอนเหนือ (ที่มา : นคร พันธุ์ณรงค์. ปัญหาชายแดนไทย-พม่า. กรุงเทพฯ : มูตนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540)

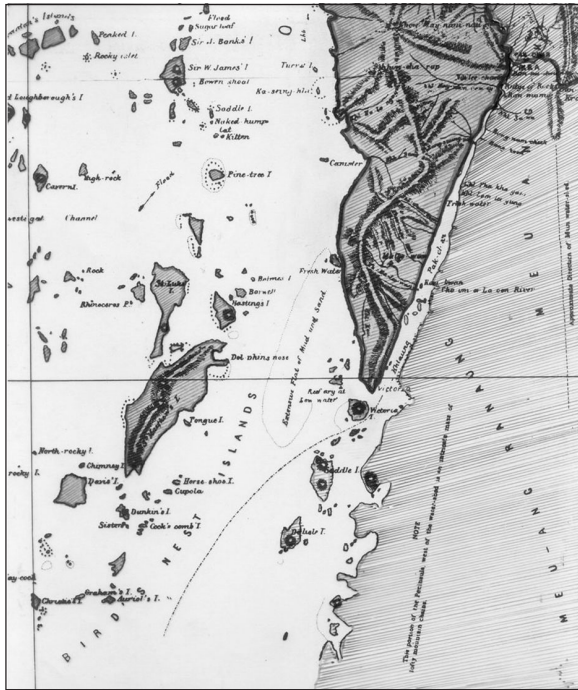


อนัตถัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดีย ว่าด้วย  
เรื่อง กำหนดเขตแดนบนผืนแผ่นดินใหญ่ ระหว่างราชอาณาจักรสยาม  
และมณฑลของอังกฤษ คือเทนเนสเซอร์ิม

ลงนาม ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๖๘  
แลกเปลี่ยนสัตยาบัน ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ค.ศ.  
๑๘๖๘ (พ.ศ. ๒๔๑๑)\*

ความสัตถัญญาพร้อมกัน เจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ ที่สมุหพระกระลาโหม ซึ่งได้บังคับ  
หัวเมืองเขตรแดนกรุงสยามฝ่ายใต้ เจียงทวันตัก เจ้าพระยาภูธราภัย ที่สมุหนายก ซึ่งได้บังคับ  
หัวเมืองเขตรแดนกรุงสยามฝ่ายเหนือเจียงทวันตัก ได้ถืออำนาจตามแต่พระบาทสมเด็จพระ

ตัวอย่างอนัตถัญญาฉบับปี พ.ศ. 2411



Map of Tenasserim and Adjacent Provinces of the Kingdom of Siam แสดงตำแหน่งหมู่เกาะระหว่างจังหวัดระนองกับมณฑลตะนาวศรีของพม่า

## 2. เขตแดนตั้งแต่แม่น้ำสาละวินช่วงสบเมย ขึ้นไปทางเหนือจนถึงสบรวก

พื้นที่รอยต่อระหว่างดินแดนล้านนาไทยกับพม่านั้น ประกอบไปด้วยเมืองเล็กๆ ในเขตหุบเขาและลุ่มน้ำสาละวิน อาทิ เมืองจวด เมืองต่วน เมืองหาง เมืองสาด และเมืองยอน หัวเมืองตอนในเหล่านี้ส่วนใหญ่มักเป็นอิสระต่อกันในรูปแบบนครรัฐ (City States) รวมถึงมีการทำสงครามรบพุ่งระหว่างกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในช่วงที่พม่ากำลังอ่อนแอจากการทำสงครามกับอังกฤษ โดยเจ้าผู้ครองนครรัฐมักหันมาสมาวมักดีกับผู้ปกครองล้านนาไทย รวมถึงมีการหันมาแข็งข้อต่อต้านอำนาจพม่าที่เคยปกครองพื้นที่แถบนี้เป็นเวลาหลายร้อยปี (นคร พันธุ์ณรงค์, 2540) อย่างไรก็ตาม เมื่อมีความพยายามที่จะปักปันเขตแดนระหว่างรัฐบาลอังกฤษกับรัฐบาลสยาม ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามอ้างสิทธิครอบครองกลุ่มหัวเมืองในเขตลุ่มน้ำสาละวิน แต่ท้ายที่สุด สยามก็ต้องสูญเสียพื้นที่เหล่านี้ให้กับอังกฤษเนื่องจากมีอำนาจต่อรองและอำนาจทางการทหารที่น้อยกว่า ต่อมาหลังจากอังกฤษสามารถยึดครองพม่าได้ทั้งหมดแล้ว กองทัพอังกฤษต้องการใช้แม่น้ำสาละวินเป็นแนวพรมแดนระหว่างประเทศ โดยฝ่ายกองทัพอังกฤษได้ให้เหตุผลว่าแม่น้ำสาละวิน ถือเป็นเขตแดนทางธรรมชาติที่ดีที่สุดในการป้องกันข้าศึกจากด้านตะวันออก (ฝรั่งเศสในอินโดจีน) (นคร, 2540, หน้า 98-100)

ต่อมาเมื่ออังกฤษได้ควบคุมและจัดการปกครองหัวเมืองไทใหญ่ทางปากตะวันตกของแม่น้ำสาละวินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พร้อมกับเดินหน้าขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการถลุงสินแร่และธุรกิจค้าไม้ อังกฤษจึงเริ่มเห็นความสำคัญของป่าไม้สักในเขตตะวันออกของลุ่มน้ำสาละวิน โดยเฉพาะบริเวณเมืองทา เมืองจวด เมืองหาง และเมืองต่วน โดยในช่วงแรกอังกฤษได้ดำเนินวิธีการโดยให้คนพื้นเมืองในบังคับของอังกฤษ เข้ามาขอสัมปทานป่าไม้จากเจ้าเมืองล้านนาโดยตรง แต่การดำเนินการมักมีปัญหาหลายประการ อาทิ ปัญหาการจัดเก็บค่าต่อไม้ที่ไม่เป็นธรรมจากเจ้าเมือง ปัญหาการลักลอบตัดไม้นอกเขตสัมปทาน และปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม เกิดการขโมยไม้ซุง ปล้นและฆ่าคนในบังคับอังกฤษที่เข้าไปทำสัมปทานเป็นจำนวนมาก (นคร, หน้า

86-94) จากกรณีปัญหาต่างๆ อังกฤษจึงเริ่มมีแนวความคิดที่จะปักปันเขตแดนเพื่อเข้าควบคุมพื้นที่เหล่านี้อย่างเบ็ดเสร็จซึ่งนำไปสู่การขยายอำนาจควบคุมพื้นที่ป่าไม้และการจัดระเบียบพื้นที่ชายแดนบริเวณแม่น้ำสาละวิน สำหรับกระบวนการปักปันเขตแดนในช่วงนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงโปรดให้พระเจ้านองยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร เสด็จขึ้นมายังเมืองเชียงใหม่เพื่อประกาศเขตแดนและจัดแจงการปกครองหัวเมืองชายแดนให้เรียบร้อย ตลอดจนมีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองเชียงใหม่ส่งกำลังไปป้องกันรักษาเขตแดนเหล่านี้เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองตามแนวชายแดน ต่อมา รัฐบาลสยามและข้าหลวงอังกฤษประจำอินเดีย ได้เจรจาข้อตกลงในการปักปันแนวอาณาเขต โดยเส้นเขตแดนที่จะปักปันได้ปรากฏตามตราพระราชสิทธิ์ใหญ่ถึงพระยาไกรโกษา ข้าหลวงรักษาราชการเมืองลาวเฉียง ณ เมืองนครเชียงใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ “....(ตั้งแต่) ตำบลปากแม่น้ำเมยต่อกับแม่น้ำคงหรือสาละวิน แขวงเมืองยวม ต่อขึ้นไปตามลำแม่คง คนละฟาก ถึงผาจอง ตัดจากฝั่งแม่คงมาทางฝั่งตะวันออกตามสันเขาบันน้ำถึงดอยเสาหิน ดอยขุนแม่แจะ ดอยขุนแม่สะเปาะ ดอยสามง่าม ลงมาแม่น้ำสะลินที่ประตุผา ข้ามแม่น้ำแม่สะลินที่ประตุผา ข้ามแม่น้ำสะลินขึ้นตามสันเขาดอยผาลำ แยกสันเขาลงมาน้ำแม่ปาย ข้ามน้ำแม่ปายที่ปากห้วยแม่สะอู ทวนน้ำแม่สะอูขึ้นไปสุดลำห้วยแม่สะอู ขึ้นดอยผาดั่งดอยขุนห้วยตงนี้ ดอยสะปือ.....ดอยม่อนใหญ่ไปตามสันเขาผาบ่านปอดนาง บ้านคาคาร .....ดอยห้วยฮ่า ตัดลงน้ำแม่กก ข้ามน้ำแม่กกถึงดอยขุนแม่คำ ดอยตูม .....ดอยขุนแม่สะออง แยกไปลงน้ำแม่สาย ล่องน้ำแม่สายไปถึงบ้านป้อมด่านท่าซี้เหล็ก ถึงปากน้ำแม่สายต่อน้ำแม่ฮวก ล่องน้ำแม่ฮวกถึงปากน้ำแม่ฮวกต่อแม่น้ำของ ....”

แนวเขตแดนดังกล่าวนับเป็นการระบุตำแหน่งเขตแดนในพื้นที่ภาคเหนือของไทยและพื้นที่ด้านตะวันออกของพม่า นับตั้งแต่รัฐกะเหรี่ยง รัฐคะยาห์ และรัฐฉาน รวมถึงมีส่วนสัมพันธ์กับเอกสารทางกฎหมายที่สำคัญอีกสองฉบับ ซึ่งได้แก่ หนังสือสัญญาในระหว่างกรุงสยามกับอังกฤษว่าด้วยเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองลำพูน ฉบับลงนามวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2426 *Treaty between His Majesty the King*

*of Siam and Her Majesty the Queen of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, for the Prevention of Crime in the Territories of Cheingmai, Lakon, and Lamphoonchi, and for the Promotion of Commerce between British Burmah and the Territories aforesaid* ซึ่งกำหนดเส้นเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาละวิน โดยใช้ฝั่งตลิ่งเป็นแนวแบ่งอาณาเขตระหว่างพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กับพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงและรัฐคะยาห์ของพม่า<sup>2</sup> และ *ปฏิญญาฉบับปี พ.ศ. 2437* ซึ่งกำหนดให้เขตแดนเป็นไปตามสันเขาที่ปรากฏบนแผนที่สามระวางแนบท้าย ซึ่งจัดทำขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2435-36 โดยมีการเขียนเส้นเขตแดนตั้งแต่ผาจอง (จุดสิ้นสุดของการใช้แม่น้ำสาละวินเป็นเขตแดน และจุดเริ่มต้นของการใช้ทิวเขาถนนธงชัยและแดนลาว เป็นเขตแดน) ไล่เรียงขึ้นไปทางตะวันออกเฉียงเหนือครอบคลุมพื้นที่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่และเชียงใหม่ จนกระทั่งไปสุดเขตตรงบริเวณสบรวก (แม่น้ำรวกไหลลงแม่น้ำโขง) โดยแผนที่ทั้งสามระวาง เรียกอีกชื่อว่า *Burma Siam Boundary Demarcation Survey* มาตราส่วน 1 นิ้ว ต่อ 4 ไมล์ หรือ 1 ต่อ 253,440 ซึ่งนับเป็นแผนที่สำคัญในการกำหนดเขตแดนครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัดภาคเหนือของไทยกับพื้นที่รัฐฉานของพม่า

จากการลำดับเหตุการณ์ในเบื้องต้น อาจกล่าวได้ว่าเส้นเขตแดนไทย-พม่า เริ่มอุบัติขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยอาณาจักรม โดยการปักปันเขตแดนระหว่างรัฐบาลสยามกับรัฐบาลอังกฤษถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลให้ร่างกายทางภูมิศาสตร์ หรือ ภูมิกาย (Geo-Body) ของดินแดนสยามทางฟากตะวันตกกับดินแดนพม่าของอังกฤษทางฟากตะวันออก (Winichakul, Thongchai, 1994) ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกและถูกต้อง ย้ำให้กลายเป็นระเบียบแบบแผนทางการเมืองที่รัฐไทยและรัฐพม่า ซึ่งเป็นรัฐสืบสิทธิในเวลาต่อมา จำเป็นต้องยึดถือและใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องการปักปันเขตแดนระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าระบบรัฐเอกราชสมัยใหม่จะถูกสถาปนาขึ้นหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองอันเป็นจุดสำคัญที่นำไปสู่การล่มสลายของระบอบอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ทั้งรัฐไทยซึ่งผ่านการปลุกกระแสชาตินิยม

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และรัฐพม่าซึ่งเพิ่งได้รับเอกราชจากอังกฤษ ต่างต้องเผชิญหน้ากับภัยคุกคามทางการเมืองและความขัดแย้งทางอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะพม่าในสภาวะสงครามกลางเมืองอันเกิดจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ส่งผลให้เขตชายแดนด้านที่ติดกับไทย กลายสภาพเป็นฐานที่มั่นของกองกำลังแบ่งแยกดินแดนกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มไทใหญ่ (ขุนส่า) กลุ่มกะเหรี่ยง กลุ่มมอญ และกลุ่มคะยาห์ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้พื้นที่ชายแดนไทย-พม่า กลายเป็นเขตปลอดอำนาจรัฐ ตลอดจนส่งผลให้กระบวนการปักปันเขตแดนและการจัดระเบียบพื้นที่ชายแดนเต็มไปด้วยความล่าช้าและอุปสรรคนานาประการ ทั้งจากการขยายอิทธิพลของกองกำลังต่างๆ การค้าขายในระบบตลาดมืด และการทำสงครามระหว่างรัฐบาลพม่ากับกลุ่มเรียกร้องเอกราชตามแนวชายแดน

อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี พ.ศ. 2534 ได้เกิดความก้าวหน้าด้านเขตแดนที่พอเห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งได้แก่ การจัดทำข้อตกลงที่มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า *บันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหภาพพม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ซึ่งวงแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ลงนามวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 2534 Memorandum of Understanding between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Union of Myanmar Relating to the Fixed Boundary on the Mae Sai-Nam Ruak River Sector* ซึ่งถือเป็นเอกสารทางกฎหมายที่กำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าในลักษณะคงที่เป็นการถาวรตามแนวร่องน้ำลึกของแม่น้ำสาย แม่น้ำรวก (ณ ช่วงเวลาที่มีการสำรวจร่วมกัน) โดยไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำทั้งสองสายอันอาจเกิดขึ้นในภายหลัง

จากการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์สามารถสรุปได้ว่า เส้นเขตแดนไทย-พม่า ถือเป็นผลสืบเนื่องจากการปักปันและปักหลักเขตแดนตลอดจนการจัดทำแผนที่ในอดีต โดยมีเอกสารสำคัญ 4 ชุด อันได้แก่

1. อนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดีย ว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตแดนบนผืนแผ่นดินใหญ่ ระหว่างราชอาณาจักรสยามกับมณฑลทเทนเนสเซอร์ิมของอังกฤษ ฉบับปี พ.ศ. 2411 พร้อม



## หลักเขตแดนที่ 1 (ทองหิน)



ตัวอย่างรูปแบบหลักเขตแดนไทย-พม่าในอดีต อาทิ หลักทองหิน หลักไม้ และหลักคอนกรีต โดยพบเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และเชียงราย จำนวนทั้งสิ้น 21 หลัก

แนว เส้น เขตแดนไทย-พม่า ทางบก

ความยาวประมาณ 2,401 กิโลเมตร

หนังสือแลกเปลี่ยนฉบับ ลว.  
27 สค. ค.ศ. 1931  
14 มี.ค. ค.ศ. 1932  
1 ต.ค. ค.ศ. 1940  
10 ธ.ค. ค.ศ. 1940

หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับอังกฤษว่าด้วย  
เมืองเชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน ฉบับลงวันที่  
3 กันยายน ค.ศ. 1883 (พ.ศ. 2426)  
(ข้อ 5) "...แม่น้ำสะแคว่น ซึ่งเป็นเขตแดน  
เมืองนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นของฝ่ายสยาม..."  
ศาสตราจารย์ ถึงเจ้าหลวงผู้เมืองลาวเวียง  
ลงวันที่ 27 ตุลาคม ร.ศ. 111 (ค.ศ. 1893)  
ศฤกษราชเจ้านครเชียงใหม่ ลงวันที่ 27 ตุลาคม  
ร.ศ. 111 (ค.ศ. 1893 พ.ศ. 2436)  
แผนที่ 3 ะวาง (Kengtung, Southern Shan States,  
and Parts of Karenni) ของคณะกรรมการอินโดจีน  
สยาม-อังกฤษ ค.ศ. 1894 (1:253, 440) โดย Col.  
H.R. Thullier สืบจาก ค.ศ. 1883 รินของโล  
หนังสือใบตราไปรษณีย์แลกเปลี่ยนแผนที่ฉบับ ลว. 17 ก.  
ค.ศ. 1894 (พ.ศ. 2437)

หนังสือสัญญาระหว่างบริติชสยามกับเจ้าหลวงแห่งอินเ  
ว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตแดนดินแดนใหม่ระหว่าง  
ราชอาณาจักรสยามและมณฑลของอังกฤษ คือเทเนเซอรีม  
ฉบับลงวันที่ 8 กค. ค.ศ. 1868  
(Lieut. A.M. Begge -- เจ้าพระยาศรีสุโขทัย)  
บัญชีรายชื่อที่มาเขตแดน (Tabular Statements)  
ประกอบอนุสัญญา ปี ค.ศ. 1868  
The Map of Tenasserim 1 : 8 miles (1867)  
By Lieut. A.M. Begge (3 ะวาง) - 2 ะวาง (1868)  
ตรวจสอบหลังจากลงนามในอนุสัญญา แล้ว 6 เดือน

บันทึกแนบท้ายหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐบาลของ  
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและรัฐบาลอินเ  
กับรัฐบาลของประเทศสยาม ว่าด้วยเขตแดนระหว่างพม่า  
(ตะนาวศรี) กับประเทศสยาม ฉบับ ลว. 1 มี.ย.  
ค.ศ. 1934 (M.W. Coultas -- พระยาอภิบาลราชไมตรี)  
(ประมาณ 78 กม.)

บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่ง  
ราชอาณาจักรสยามกับรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า  
เกี่ยวกับเขตแดนที่ตั้งของแม่น้ำสาบ-หม่นีราวก  
ฉบับลงวันที่ 18 มี.ย. ค.ศ. 1991  
(58.6 กม.)

เส้นเขตแดนในแม่น้ำ 714 กม.  
เส้นเขตแดนทางบก  
ตามสันเขาละสันอินเ 1,624 กม.  
เส้นเขตแดนที่ราบแนวตรง 63 กม.  
รวมความยาวประมาณ 2,401 กม.

วิกตอเรีย พอยท์  
(Victoria Point)

กองเขตแดน  
กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย  
มกราคม: 2537

แผนที่แสดงเส้นเขตแดนไทย-พม่า

แผนที่แนบท้าย 2 ระบุว่า ได้แก่ Map of Tenasserim and Adjacent Provinces of the Kingdom of Siam

2. หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับอังกฤษว่าด้วยเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองลำพูน ฉบับปี พ.ศ. 2426

3. ปฏิญญาฉบับปี พ.ศ. 2437 พร้อมแผนที่แนบท้ายสามระวาง ได้แก่ Burma Siam Boundary Demarcation Survey และ

4. บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับ รัฐบาลแห่งสหภาพพม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วงแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ฉบับปี พ.ศ. 2534

โดยเอกสารหลักทั้ง 4 ชุด ถือเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง ใช้เป็นหลักฐานในการตีความและพิจารณาข้อพิพาทว่าด้วยเรื่องเขตแดน ระหว่างไทยกับพม่าทั้งในปัจจุบันและอนาคต

### **(3) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางการเมืองและการทหาร**

ปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนระหว่างรัฐไทยกับรัฐพม่าได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากสถานะแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ โดยความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนอันเป็นผลสืบเนื่องจากสภาพภูมิประเทศ และการยึดถือหลักฐานอ้างอิงกันคนละฉบับ รวมถึงการตั้งฐานปฏิบัติการทหารซ้อนทับลงไปบนพื้นที่พิพาท ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่ามีความผันผวนและเสี่ยงต่อการเผชิญหน้าทางการทหาร ขณะเดียวกัน อนาคตที่แอบแฝงและมรดกจากประวัติศาสตร์ชาตินิยมยังคงกลายเป็นปัจจัยกระตุ้นที่ส่งผลให้สถานการณ์บานปลาย จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นความหวาดระแวงของผู้นำพม่าเกี่ยวกับการสนับสนุนการเรียกร้องเอกราชของชนกลุ่มน้อย โดยกลุ่มผู้ปกครองไทย หรือ ความรู้สึกของคนไทยที่มีต่อคนพม่าในฐานะศัตรูตัวฉกาจที่เผาทำลายบ้านเมืองสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเหตุปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นพลังขับเคลื่อนที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ความรุนแรงทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การปะทะกันระหว่างทหารไทยกับทหารพม่าบนพื้นที่พิพาทสำนักสงฆ์

คู่เต่งนาโย่ง และดอยกลาง-ดอยห้วยฮะ ตลอดจนการปะทะกันระหว่าง  
ลัทธิชาตินิยมไทยกับลัทธิชาตินิยมพม่าจนเกือบนำไปสู่การทำสงคราม  
เต็มรูปแบบเมื่อราวปี พ.ศ. 2544 นอกจากนี้ สภาพการเมืองชายแดนและ  
การเมืองระหว่างประเทศยังมีความเกี่ยวพันยึดโยงกันอย่างแนบแน่นจน  
ส่งผลให้ประเด็นปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนมีความแปรปรวนตามแต่พลัง  
อำนาจและการจัดสรรผลประโยชน์ อาทิ การรุกล้ำเขตแดนของทหารพม่า  
เนื่องจากไม่พอใจที่ฝ่ายไทยให้ความร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติ  
และองค์การระหว่างประเทศในการจัดตั้งศูนย์อพยพเพื่อรองรับผู้หนีภัย  
จากการสู้รบในฝั่งพม่า หรือ การก่อวินาศกรรมตามแนวตะเข็บชายแดน  
ของกองกำลังกะเหรี่ยงเพื่อแสดงความไม่พอใจที่ฝ่ายไทยหันมาร่วมมือ  
ทางเศรษฐกิจการเมืองกับฝ่ายพม่า

สำหรับการจัดวางกำลังทหารของกองทัพไทยและกองทัพพม่า ก็  
นับเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแสดงอหิปไตยเหนือเส้นเขต  
แดน โดยกองทัพไทยได้แบ่งพื้นที่ป้องกันชายแดนพม่าตามขอบชายการ  
รับผิดชอบของกองทัพภาค ซึ่งได้แก่ กองทัพภาคที่ 1 (ครอบคลุมจังหวัด  
กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีกองบัญชาการหลัก  
อยู่ที่กรุงเทพมหานคร) กองทัพภาคที่ 3 (ครอบคลุมจังหวัดเชียงราย  
เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอนและตาก มีกองบัญชาการหลักอยู่ที่พิษณุโลก)  
และกองทัพภาคที่ 4 (ครอบคลุมจังหวัดชุมพร ระนองและพังงา มีกอง  
บัญชาการหลักอยู่ที่นครศรีธรรมราช) นอกจากนี้ กองทัพไทยยังได้จัดตั้ง  
กองกำลังพิเศษ หน่วยทหารพราน และตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อทำ  
หน้าที่ลาดตระเวนและรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่ชายแดน  
เป็นการเฉพาะ อาทิ กองกำลังผาเมือง กองกำลังนเรศวร กองกำลังสุรสีห์  
หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 2 (ฉก.ม.2) จังหวัดเชียงราย หน่วย  
เฉพาะกิจ กรมทหารราบที่ 4 (ฉก.ร.4) จังหวัดตาก หน่วยเฉพาะกิจ กรม  
ทหารราบที่ 7 (ฉก.ร.7) จังหวัดแม่ฮ่องสอน กองร้อยทหารพรานที่ 14  
จังหวัดกาญจนบุรี และ กองร้อยทหารพรานที่ 36 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

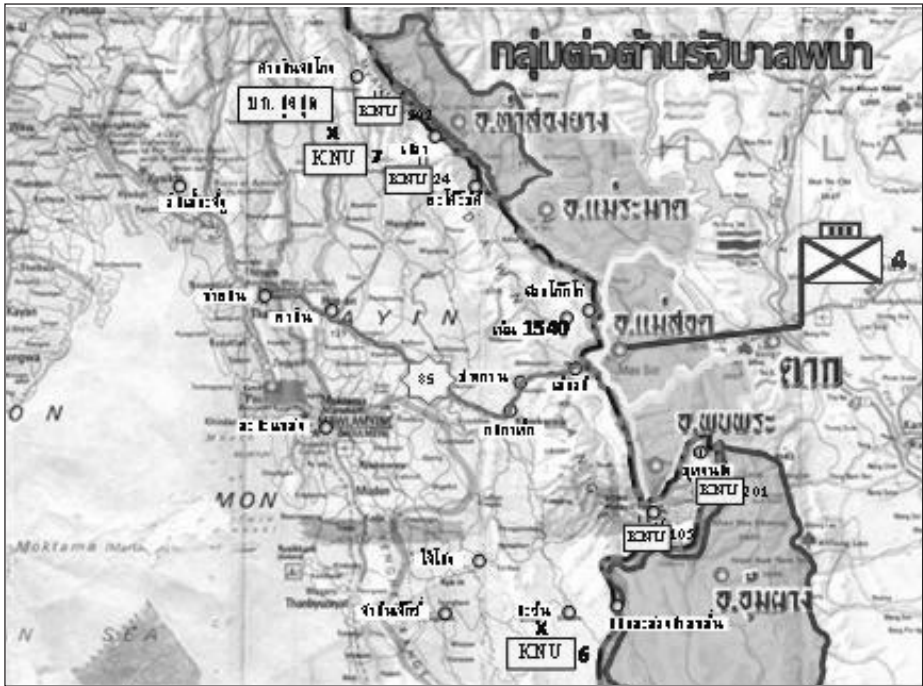
ส่วนกองทัพพม่านั้น ได้แบ่งพื้นที่บังคับบัญชาบริเวณชายแดนไทย  
ตามระบบกองทัพภาคเช่นกัน โดยแบ่งออกเป็น กองทัพภาคสามเหลี่ยม  
ทองคำ (ครอบคลุมรัฐฉานฝั่งตรงข้ามจังหวัดเชียงราย-เชียงใหม่ มีกอง

บัญชาการหลักอยู่ที่เมืองเชียงตุง) กองทัพภาคตะวันออก (ครอบคลุม รัฐฉานและรัฐคะยาห์ฝั่งตรงข้ามจังหวัดเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน มีกองบัญชาการหลักอยู่ที่เมืองตองจี) กองทัพภาคตะวันออกเฉียงใต้ (ครอบคลุมรัฐกะเหรี่ยงและรัฐมอญฝั่งตรงข้ามจังหวัดตากและกาญจนบุรี มีกองบัญชาการหลักอยู่ที่เมืองมะละแหม่ง) และกองทัพภาคชายฝั่ง (ครอบคลุม มณฑลตะนาวศรีฝั่งตรงข้ามจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี เรื่อยไปจนถึงจังหวัดพังงา มีกองบัญชาการหลักอยู่ที่เมืองมะริด) ขณะเดียวกัน แต่ละกองทัพภาคยังมีการจัดวางกำลังในระดับกองพันเพื่อเสริมความเข้มแข็งในการป้องกันพื้นที่ชายแดน อาทิ กองพันเคลื่อนที่เร็ว 238 วางกำลัง 1 กองร้อย แถบรัฐกะเหรี่ยง-รัฐมอญ ตรงข้ามอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก รวมถึง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และกองพันทหารราบที่ 25 วางกำลัง 4 กองร้อย แถบมณฑลตะนาวศรี ตรงข้ามอำเภอทองผาภูมิและอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี นอกจากนี้ กองทัพพม่ายังมีการกระชับความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์กับกองกำลังชนกลุ่มน้อยบางส่วนเพื่อจัดหน่วยลาดตระเวนในการเฝ้าระวังพื้นที่ เช่น กลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ กลุ่มว่าแดงและกลุ่มมอญอิสระ ปรองบอดกับรัฐบาลพม่า ยังได้ทำการบีบบังคับให้กองกำลังแบ่งแยกดินแดนแปลงสภาพเป็นกองกำลังพิทักษ์ชายแดน หรือ BGF (Border Guard Force) เพื่อเป็นการจัดระเบียบพื้นที่ชายแดนและผลักดันให้กองกำลังชนกลุ่มน้อยหันมาสวมมิกัดกับกองทัพของรัฐบาลพม่า โดยมีการเปิดโอกาสให้ทหารพม่าเข้าไปควบคุมบังคับบัญชาในแต่ละกองพัน ซึ่งหากประสบความสำเร็จ การสู้รบระหว่างรัฐบาลพม่ากับชนกลุ่มน้อยจะเบาบางลง และส่งผลให้กองทัพพม่ามีจำนวนกำลังพลเพิ่มขึ้นโดยมีทหารชนกลุ่มน้อยคอยทำหน้าที่ป้องกันเขตแดนคล้ายคลึงกับระบบทหารพรานและหน่วยอาสาสมัครป้องกันชายแดนของไทย

การจัดวางกำลังทหารแม้จะเป็นเรื่องปกติในมิติทางความมั่นคงและการป้องกันประเทศ แต่ก็อาจนำไปสู่การกระทบกระทั่งตามแนวชายแดน อาทิ การเผชิญหน้าระหว่างกองทัพภาคที่ 3 ของไทยกับกองทัพภาคสามเหลี่ยมทองคำของพม่าในกรณีพิพาทสำนักสงฆ์ทุ่งนาโง้งและดอยกลาง-ดอยห้วยสะ การปะทะกันระหว่างทหารพม่ากับทหารไทยในบาง



ลานจอดเฮลิคอปเตอร์ของทหารไทย บริเวณคอยยามู จังหวัดแม่ฮ่องสอน มองเห็นดินแดนของรัฐคะยาห์ ประเทศพม่าและฐานปฏิบัติการของกองกำลังพรตการเมืองแห่งชาติคะยาห์ (KNPP) ใกล้เคียงฐานปฏิบัติการคอยยามูของทหารไทย (ที่มา : ศุภยภาค ปรีชาวิชัย)



แผนที่แสดงการวางกำลังในเขตพม่า ตรงข้ามพื้นที่จังหวัดตาก



บังเกอร์ทหารไทย สร้างขึ้นบริเวณเดียวกันกับพระธาตุแม่สามแลบ(หมู่บ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย) มองเห็นทิวทัศน์ของแม่น้ำสาละวินและฐานปฏิบัติการณ์ทหารพม่าบริเวณยอดเขาฝั่งตรงข้าม (ที่มา : รัชฎาภรณ์ มานะคดี)



ทหารไทย ขณะกำลังจับกุมขบวนการค้ายาเสพติด บริเวณชายแดนจังหวัด  
เชียงราย (ที่มา : Desmond Ball. *The Boys in Black*. (Bangkok:  
*White Lotus*, 2004.))

พื้นที่โดยมีทหารว่าแดงและทหารไทใหญ่เป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ การบุกยึดค่ายทหารพวณ 6931 บริเวณบ้านปางหนูน อำเภอแม่สาย ของทหารพม่าเพื่อเป็นการกระชับพื้นที่โอบล้อมเข้าตีฐานทหารไทใหญ่ รวมถึงเป็นการขยายอำนาจสวมทับเส้นเขตแดนตรงพื้นที่พิพาทจนนำไปสู่ การเผชิญหน้ากับทหารไทย (Ball, Desmond, 2004, P.128-131) ขณะ เดียวกัน หลังจากการเกิดข้อขัดแย้งด้านเขตแดนไทย-พม่า ผลกระทบที่ ตามมามากเป็นการประกาศปิดด่านพรมแดน พร้อมกับการใช้กำลังทหาร เข้าควบคุมพื้นที่พิพาท โดยกองกำลังของแต่ละฝ่ายมักก่อสร้างถาวรวัตถุ และปรับแต่งภูมิประเทศเพื่อแสดงอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน อาทิ หลักเขต ธงชาติ รั้วลวดหนาม สนามเพลาะ หอสั่งเกตการณ์ ฐานยิง ปืนใหญ่ และกองบัญชาการ รวมถึงมีการเคลื่อนไหวทางการทหารอื่นๆ เช่น การระดมพล การซ้อมรบ และการเคลื่อนย้ายอาวุธหนักเข้าไปใน พื้นที่พิพาทเพื่อคงความได้เปรียบทางยุทธการ (อรรถวุฒิ, หน้า 160-161)

สำหรับปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ การลักลอบค้ายาเสพติดและ สิ่งผิดกฎหมาย โดยถึงแม้ว่ากองทัพไทยและกองทัพพม่าจะมีการวาง กำลังทหารเลาะเลียบบตามแนวตะเข็บชายแดน แต่ด้วยสภาพภูมิประเทศ ที่มีความสลับซับซ้อนและระยะทางอันยาวไกลของเส้นเขตแดน ก็ส่งผล ให้กิจกรรมการค้ายาเสพติดยังคงดำเนินไปอย่างคึกคักเพื่อตอบสนอง ผลประโยชน์ของกลุ่มพ่อค้า นักการเมืองและนักธุรกิจตามแนวชายแดน สถานการณ์ดังกล่าวถือเป็นการปรากฏตัวของภัยคุกคามด้านความมั่นคง ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานยุทธศาสตร์ป้องกันชายแดน ซึ่งในบางครั้ง อาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการทหาร อาทิ การแสดงความไม่พอใจของ กองทัพภาคที่ 3 เกี่ยวกับโรงงานผลิตยาเสพติดของพม่าว่าแดงในเขต เมืองยอน ซึ่งอยู่ห่างจากเขตแดนไทยประมาณ 20 กิโลเมตร โดยกองทัพ ไทยได้ทำการตอบโต้ทางการทหารเพื่อปิดล้อมเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ของพม่าว่าแดง จนนำไปสู่การใช้กำลังเข้าต่อสู้กับทหารพม่าตรงบริเวณ ชายแดน หรือ การที่ทหารสหรัฐอเมริกาจากกองบัญชาการประจำภาคพื้น แแปซิฟิก (PACCOM) จัดการฝึกอบรมแผนยุทธการต่อต้านยาเสพติด พร้อมมอบเครื่องมือข่าวกรองทางการสื่อสาร (SIGINT) ให้กับทหาร ไทยเพื่อตรวจสอบการเคลื่อนไหวของทหารว่าแดง พร้อมประกาศจัดตั้ง

กองกำลังเฉพาะกิจ 399 (Task Force - 399) ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2544 เพื่อทำหน้าที่ป้องกันและตอบโต้ขบวนการผลิตยาเสพติดจากฝั่งพม่า เป็นการเฉพาะ (หน่วยทหารดังกล่าว มีกำลังพลประมาณ 400 นาย และมีฐานปฏิบัติการอยู่ตรงอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่) (Ball, 2003) จากการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้น อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับระบบความมั่นคงและการวางกำลังทหารตามแนวชายแดน โดยการก่อรูปของภูมิทัศน์ทหาร (Military Landscape) เช่น ธงชาติ สนามเพลาะและรั้วลวดหนาม แม้จะส่งผลต่อการป้องกันประเทศและการพิทักษ์ผลประโยชน์แห่งชาติ แต่ในบางครั้งอาจทำให้ความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดนกลายเป็นประเด็นอ่อนไหวระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ในปัจจุบัน กลับพบว่าระบบภูมิทัศน์ชายแดนไทย-พม่า เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการเพิ่มกำลังพลของกองทัพพม่าได้ส่งผลให้อำนาจรัฐบาลพม่าสามารถแผ่อิทธิพลเข้าครอบคลุมพื้นที่ชนกลุ่มน้อยได้เข้มข้นมากขึ้น ตลอดจนทำให้กองทัพพม่าสามารถวางกำลังทหารเข้าประชิดชายแดนไทย ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลให้การปักหลักเขตแดนเริ่มกลับมามีความสำคัญอีกครั้งเนื่องจากทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าต่างจำเป็นต้องจัดระเบียบพื้นที่ชายแดนเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการทหาร แต่กระนั้นก็ตาม สภาพความรกรกที่บของภูมิประเทศ การแพร่กระจายของขบวนการค้ายาเสพติดและการประกอบธุรกิจผิดกฎหมาย ตลอดจนธรรมชาติของการเมืองชายแดนและการเมืองระหว่างประเทศก็นับเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การปักหลักเขตแดนและการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างไทยกับพม่าสืบต่อไป

#### **(4) เขตแดนไทย-พม่าในบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม**

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ล้วนมีความเกี่ยวพันกับการขยายตัวของเมืองการค้าตามแนวชายแดน รวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่และการแก้ไขปัญหาเรื่องเส้นเขตแดน สำหรับการค้าชายแดนไทย-พมานั้น ล้วนมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ

ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด “การค้ำหน้อกรระบบ” โดยเฉพาะการลักลอบขนส่งเสบียงอาหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ของชนกลุ่มน้อยเพื่อใช้ในการป้องกันการโจมตีจากรัฐบาลพม่า นอกจากนี้ การขาดแคลนเงินตราต่างประเทศยังส่งผลให้ธุรกิจนำเข้าส่งออกของพมามักประสบปัญหาการชำระค่าสินค้า อยู่เนืองๆ โดยรัฐบาลพมามักใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อชะลอการจ่ายเงินตราต่างประเทศและสร้างสมดุลทางการเงิน ซึ่งมักสร้างปัญหาด้านสภาพคล่องให้กับผู้ประกอบการ อาทิ ความไม่แน่นอนของวันเวลาชำระเงิน การขาดเสถียรภาพของค่าเงินจัต และ ความผันผวนของสถานการณ์ทางการเมืองในพม่า จากลักษณะพิเศษของการค้าชายแดนพ่อค้าไทย จึงมักสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มพ่อค้าพม่า อาทิ ความเป็นเครือญาติหรือหุ้นส่วนการค้าที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยจนสามารถให้สินเชื่อและติดตามทวงหนี้กรณีผิดนัดได้ทันท่วงที ซึ่งก็ย่อมส่งผลให้พ่อค้าชายแดนมีอำนาจทางการตลาดและกลายเป็นพลังขับเคลื่อนในการกำหนดกลไกราคาสินค้าตามแนวชายแดน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548, หน้า 33-34) นอกจากนี้ การที่เขตแดนไทย-พมามักมีลักษณะเป็นเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยซึ่งขัดแย้งกับรัฐบาลพม่าหรือกลุ่มที่รัฐบาลพม่าให้สิทธิในการดูแลบริหารพื้นที่ คล้ายเขตปกครองอิสระ ก็นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พ่อค้าชายแดนจำเป็นต้องกระชับความสัมพันธ์กับชนกลุ่มน้อยเพื่อความคล่องตัวในการส่งออกและนำเข้าสินค้า รวมถึงสามารถส่งสินค้าเข้าพม่าได้แม้ในช่วงที่รัฐบาลพม่าประกาศปิดด่านชายแดน จากสภาวะแวดล้อมดังกล่าว การค้าชายแดนไทย-พม่าจึงมักไม่มีเอกสารทางการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการชำระเงินส่วนใหญ่ มักตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้น้ำใจเชื่อใจ มากกว่าการยึดหลักประกันผ่านระบบสถาบันการเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, หน้า 36)

สำหรับรูปแบบการค้าชายแดนไทย-พมานั้น มักมีความแตกต่างกันตามแต่สภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ อาทิ ด่านแม่สอด-เมียวดี ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มพ่อค้ากะเหรี่ยงในท้องถิ่น กลุ่มพ่อค้าไทยจากกรุงเทพฯ และกลุ่มพ่อค้าพม่าจากย่างกุ้ง โดยด่านแม่สอดนับว่ามีมูลค่าการนำเข้า

โค-กระบือ ไม้แปรรูปและอาหารทะเลค่อนข้างสูง ขณะที่สินค้าส่งออกมักเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค อาทิ ผงชูรส น้ำมันพืช รองเท้าและยารักษาโรค อย่างไรก็ตาม การที่เมืองแม่สอดมีอาณาเขตอยู่ใกล้กับเขตอิทธิพลของกองกำลังกะเหรี่ยงที่มีปัญหาด้านการเมืองกับรัฐบาลพม่า จึงทำให้รัฐบาลพม่ามักไม่ค่อยส่งเสริมกิจกรรมการค้าชายแดนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ด้วยเกรงว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านการเงินให้แก่ทหารกะเหรี่ยง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, หน้า 36) ส่วนในกรณีของเมืองแม่สายและท่าซำเหล็กนั้น ระบบการค้าชายแดนมีลักษณะเป็นการค้าส่งเพื่อกระจายสินค้าไปยังกรุงเทพฯ เชียงตุง เชียงรุ่ง ลิบสองปันนา และการค้าปลีกที่พ่อค้ารายย่อยข้ามมาซื้อสินค้าจากฝั่งไทยเพื่อเข้าไปขายในพม่าอีกทอดหนึ่ง ขณะเดียวกัน สภาพภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับพม่า ลาวและเมณฑลยูนนานของจีนก็นับเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เมืองแม่สายกลายเป็นศูนย์กลางการค้าและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอินโดจีน โดยรัฐบาลพม่ามักให้การสนับสนุนธุรกิจการค้าในเมืองท่าซำเหล็กอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เนื่องจากเป็นประตูการค้าสู่ภาคเหนือของไทยและภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และไม่ค่อยมีปัญหาพิพาทกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยเหมือนพื้นที่แถบเมืองเมียวดี

จากลักษณะพิเศษของแต่ละพื้นที่ พ่อค้าชายแดนจึงต้องปรับกลยุทธ์ทางการค้าให้สอดคล้องกับสถานการณ์และวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจและพาณิชย์กรรม แต่กระนั้นก็ตาม กรณีพิพาทเรื่องเส้นเขตแดนมักส่งผลให้เกิดการปิดด่านการค้าเพื่อประท้วงการล้ำแดนของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมักส่งผลให้การค้าสะดุดหยุดลงและมีความผันผวนตามแต่สถานการณ์ทางการเมือง ตัวอย่างเช่น การปิดด่านเมียวดีของรัฐบาลพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2532 เพื่อประท้วงที่ทางการไทยทำการถมดินปรับแต่งพื้นที่ริมเกาะบริเวณแม่น้ำเมย เนื่องจากการถมดินทับร่องน้ำอาจทำให้ตัวเกาะและแนวตลิ่งถูกเชื่อมต่อกันเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันซึ่งทำให้ฝ่ายพม่าเสียเปรียบเนื่องจากทำเลของตัวเกาะอยู่ค่อนมาทางฝั่งไทย ปัจจุบัน ถึงแม้พื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า ยังคงมีปัญหาเรื่องเส้นเขตแดน และการสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า ซึ่งส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของเมืองการ

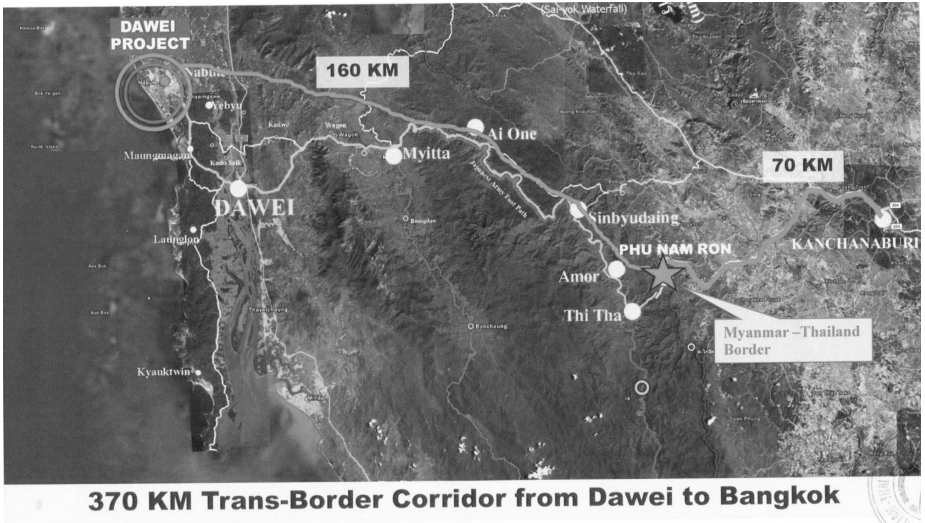
ค้าชายแดน แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าต่างหันมาพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อลดทอนความขัดแย้งและส่งเสริมสันติภาพตามแนวชายแดน โดยมีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจตามพื้นที่ที่สำคัญต่างๆ ดังนี้

1. เมืองแม่สาย จังหวัดเชียงราย และเมืองท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน โดยแม่สายจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ การท่องเที่ยว และศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าที่สามารถเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ยุทธศาสตร์ เชียงราย-เชียงใหม่-ลำพูน และ พม่า-ลาว-จีน ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor-NSEC)

2. เมืองแม่สอด จังหวัดตาก และเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง โดยแม่สอดจะมีบทบาทเป็นประตูการค้าที่เชื่อมโยงไปยังพื้นที่ยุทธศาสตร์ พะอัน-มะละแหม่ง-ย่างกุ้ง และพิษณุโลก-ขอนแก่น-สะหวันนะเขต (ลาว) - ดานัง (เวียดนาม) ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor-EWEC)

3. บ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี และเมืองทวาย มณฑลตะนาวศรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางด้านพาณิชย์นาวีและการขนส่งทางทะเล เนื่องจากบริษัทอิตาเลียนไทย เดเวลอปเมนต์ จำกัด มีแผนยุทธศาสตร์ที่จะสร้างท่าเรือและนิคมอุตสาหกรรมบนฝั่งทะเลอันดามัน เพื่อรองรับเรือขนถ่ายสินค้า (Feeder) และเรือที่สามารถวิ่งตามชายฝั่ง โดยหากประสบความสำเร็จ การขนส่งอาหารทะเลและสินค้าที่มาจากทางยุโรป อินเดียและตะวันออกกลาง จะสามารถส่งผ่านมาทางเมืองกาญจนบุรี และราชบุรี ซึ่งจะเป็นจุดกระจายสินค้าส่งต่อมายังกรุงเทพมหานครและหัวเมืองชายทะเลแถบอ่าวไทย

4. เมืองระนอง และ เกาสอง มณฑลตะนาวศรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมประมงและการเดินเรือระหว่างประเทศ โดยระนองถือเป็นตลาดประมงน้ำลึกขนาดใหญ่ รวมถึงเป็นจุดเชื่อมโยงไปยังตลาดต่างประเทศแถบมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และบางส่วนสามารถส่งผ่านท่าเรือกรุงเทพและแหลมฉบังไปยังตลาดสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและไต้หวัน โดยปัจจุบัน รัฐบาลพม่าได้ให้สัมปทานประมงโดยกำหนดให้มีลักษณะเป็นการร่วมลงทุน ซึ่งนับเป็นโอกาสที่ดี



เส้นทางคมนาคมบ้านพุน้ำร้อน-ทวาย (ที่มา : พรพิมล ศรีโชติ)

PERSPECTIVE  
Roadlink & Rail Link to Kanchanaburi, Thailand



Conceptual Image of Dawei Master Development Plan



รูปแบบจำลองการขนส่งในอนาคต (ที่มา : พรพิมล ศรีโชติ)

ของนักลงทุนไทยที่จะย้ายฐานการผลิตเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากร  
ธรรมชาติในฝั่งพม่า (สถาบันยุทธศาสตร์การค้า, 2547, หน้า 109-110)

ในอีกประการหนึ่ง ทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าต่างหันมาพัฒนา  
ด้านการค้าชายแดนในบางพื้นที่เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนใน  
อนาคต อาทิ ด้านสังขละบุรี (กาญจนบุรี) กับด่านพญาทองซู (รัฐมอญ)  
ด้านสิงขร (ประจวบคีรีขันธ์) กับด่านมุดอง (มณฑลตะนาวศรี) ด้าน  
ก๊วยผาวอก (เชียงใหม่) กับด่านเมืองสาต (รัฐฉาน) และด่านห้วยต้นนุ่น  
(แม่ฮ่องสอน) กับด่านลอยก่อ (รัฐคะยาห์) นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังมี  
แนวโน้มที่จะพัฒนาเส้นทางการค้าและโครงข่ายโลจิสติกส์ (Logistics)  
เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการขนส่งสินค้าและบริการ อาทิ เส้นทาง  
แม่ฮ่องสอน-ลอยก่อ-ทองอุ-เนปีดอร์ (เมืองหลวงใหม่) เส้นทางแม่สอด-  
พะอั้น-เมะล่ายและย่างกุ้ง เส้นทางกาญจนบุรี-พุน้ำร้อน-ทวาย และเส้น  
ทางสิงขร-มะริด โดยถึงแม้ว่าโครงการต่างๆ จะเต็มไปด้วยความล่าช้า  
และประสบปัญหาทางด้านเงินทุน ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมือง  
ในพม่า แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวนับเป็นนิมิตหมายที่ดีในการกระชับ  
ความสัมพันธ์ทางการค้าและอาจทำให้พื้นที่พิพาทตามแนวชายแดน  
ถูกแปลงสภาพเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งส่งผลให้ความขัดแย้งเรื่อง  
เขตแดนในบางพื้นที่ ลดระดับความรุนแรงลงเนื่องจากสภาวะพึ่งพา  
อาศัยทางเศรษฐกิจที่แนบแน่นอาจทำให้ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องหันมา  
ร่วมมือทางเศรษฐกิจกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติของการเมือง  
ชายแดนและการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนความขัดแย้งระหว่าง  
ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า ยังคงเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความขัดแย้ง  
เรื่องเส้นเขตแดนกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนว  
ชายแดน

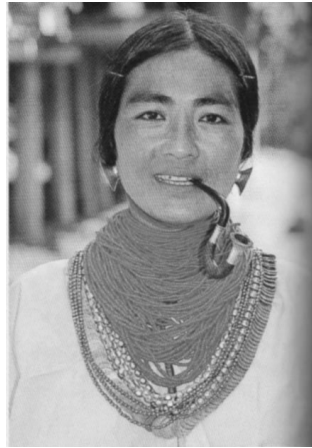
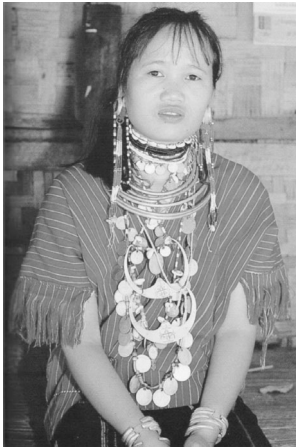
สำหรับมิติทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอันนั้น อาจกล่าวได้ว่า  
ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ การขยายตัวของเศรษฐกิจ ความหลากหลาย  
ทางชาติพันธุ์ และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ล้วนเป็นองค์ประกอบ  
สำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เมืองชายแดนตะวันตกมีลักษณะเป็นชุมทาง  
การค้าและวัฒนธรรม (Emporium) รวมถึงเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว  
สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตัวอย่างเช่น เมืองแม่สายซึ่งเต็มไปด้วย

ด้วยการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลาย อาทิ พม่า ไทใหญ่ ไทยเหนือ ลาว จีน ม้ง และมูเซอ ตลอดจนมีเส้นทางคมนาคมที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว อาทิ การเดินทางตามถนนสายเอเชียผ่านเมืองเชียงตุงเข้าสู่เมืองลำ ศูนย์รวมกาลิโนและตลาดการค้าชายแดนจีน-พม่า หรือ การล่องเรือชมทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำโขงโดยใช้เส้นทางจากเมืองเชียงแสนขึ้นเหนือไปยังเชียงรุ่ง ลิบสองปันนา บ่อแก้ว และหลวงน้ำทา ส่วนเมืองแม่สอดนั้น ก็นับเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยมนต์เสน่ห์ทางศิลปวัฒนธรรมและการก่อตัวของย่านชุมชนอันหลากหลาย อาทิ ชุมชนพม่าบริเวณตลาดตรงข้ามวัดชุมพลคีรี ชุมชนไทใหญ่บริเวณวัดแม่สอดหน้าด่าน ชุมชนไทยเหนือบริเวณวัดบุญญาวาส ชุมชนมุสลิม (กะเหรี่ยง แยกเบงกอล) บริเวณถนนอิสลามบำรุง และชุมชนชาวจีน บริเวณถนนอินทรีศรี โดยการมีย่านชุมชนที่หลากหลายคละเคล้ากับการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของย่านท่องเที่ยวตามสไตล์เมืองชาติพันธุ์ อาทิ “Little Burma” “Little Shan” “Little China” และ “Little Bengali”

สำหรับเมืองชายแดนที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง คือ เมืองแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยในอดีตนั้น แม่สะเรียง ถือเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาและมักถูกเรียกขานว่า “เมืองยวม” สืบเนื่องจากมีแม่น้ำยวมอันเป็นแควสาขาของแม่น้ำสาละวิน ไหลผ่านกลางใจเมือง มนต์เสน่ห์ของแม่สะเรียงคือการเป็นตลาดค้าไม้สักที่ขึ้นชื่อในยุคอาณานิคมและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย อาทิ พม่า ไทใหญ่ ไทยเหนือ ลีวะหรือละว้า กะเหรี่ยง คะยาห์ และแยกเบงกอล โดยประชากรส่วนใหญ่มักสืบเชื้อสายมาจากคนในบังคับของอังกฤษที่เข้ามาทำสัมปทานป่าไม้แถบลุ่มน้ำสาละวินตั้งแต่ยุคอาณานิคม กิจกรรมการค้าไม้ที่คึกคักส่งผลให้แม่สะเรียงมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนมีขนาดใกล้เคียงหรืออาจจะใหญ่โตกว่าตัวอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน แต่อย่างไรก็ตาม การประกาศปิดป่าสาละวินเพื่อฟื้นฟูสภาพไม้สักและชะลอการตัดไม้ทำลายป่า ก็นับเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้ธุรกิจการค้าของเมืองแม่สะเรียงลดความคึกคักและซบเซาลงไป โดยปัจจุบัน แม่สะเรียงถือเป็นเมืองเงียบๆ ริมฝั่งแม่น้ำยวม แต่การก่อรูปของภูมิทัศน์ทางศิลปะ เช่น วัดวา



(ซ้าย) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยางแดง/คะยาห์ (ขวา) ฉาน/ไทใหญ่ (ที่มา : นคร พันธุ์รงค์. ปัญหาชายแดนไทย-พม่า. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540))



(ซ้าย) ชนเผ่ากะยอว์ หรือ กะเหรี่ยงหุยาว (กลาง) ชนเผ่าละว้า หรือ ลัวะ (ขวา) ชนเผ่าปะตอง หรือ กะเหรี่ยงคองยาว (ที่มา : Christian Gooden. Three Pagodas: A Journey Down the Thai-Burmese Border. (Jungle Books: Halesworth, 2002).)

อารามตามแบบพม่า ไทใหญ่และไทยเหนือ รวมถึงการควบคุมถนนสาย ยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงไปยังแม่น้ำสาละวินตรงข้ามรัฐกะเหรี่ยง-รัฐคะยาห์ นับเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้แม่สะเรียงยังคงสภาพเป็นเมืองท่องเที่ยว และเมืองการค้าในเขตลุ่มน้ำสาละวิน

การพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ถือเป็นแนวทางสำคัญในการลดระดับความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดน โดยเฉพาะเมืองชายแดนที่อยู่ใกล้พื้นที่พิพาท ซึ่งการลดระดับความขัดแย้งโดยใช้การทูตแบบการค้าและวัฒนธรรม (Commercial-Cultural Diplomacy) ย่อมส่งผลดีต่อการปรับบรรยากาศทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงช่วยให้ประเด็นปัญหาที่มีความเป็นการเมืองลดน้อยลง โดยสามารถศึกษาได้จากตัวแบบของประเทศต่างๆ อาทิ การส่งเสริมการค้าตามแนวชายแดนระหว่างสหรัฐอเมริกากับเม็กซิโก เพื่อลดทอนความขัดแย้งเรื่องเขตแดนบริเวณแม่น้ำริโอแกรนด์ หรือ การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมูเซ-รุ่ยลี่ บริเวณชายแดนพม่า-จีน ซึ่งทำให้ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนถูกแทนที่ด้วยการส่งเสริมธุรกิจการค้าและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

หลังจากที่ได้ทราบลักษณะและความสำคัญของเส้นเขตแดนในบริบทต่างๆ ทั้งทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมืองการทหาร และเศรษฐกิจวัฒนธรรม อันดับถัดไป ผู้เขียนจะทำการสำรวจแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า เพื่อฉายภาพภูมิทัศน์ชายแดนและร้อยเรียงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องเขตแดน โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

## **(5) สำราจตะเข็บชายแดนและข้อพิพาทเขตแดนไทย-พม่า**

เส้นเขตแดนไทย-พม่าตอนเหนือสุดเริ่มต้นที่อำเภอเชียงแสนตรงจุดที่แม่น้ำรวกไหลลงสู่มแม่น้ำโขง (สบรวก) ครอบคลุมแนวพรมแดนสามประเทศ ได้แก่ ประเทศพม่า (จังหวัดท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน) ประเทศลาว (แขวงบ่อแก้ว) และประเทศไทย (จังหวัดเชียงราย) โดยเขตแดนดังกล่าวมีพื้นที่อยู่ใกล้กับสามเหลี่ยมทองคำ (Golden Triangle) แหล่งปลูกฝิ่นและแหล่งค้ายาเสพติดที่โด่งดังไปทั่วโลก รวมถึงเป็นประตูผ่านแดน (Gateway) เข้าสู่เมืองเชียงตุง-เชียงรุ่ง ลิบสองป็นนา ขณะเดียว

กัน หากเดินทางจากบริเวณสบรวกและเลียบบตามแนวตะเข็บชายแดนไปทางตะวันตกก็จะพบกับลำแม่น้ำสายซึ่งไหลมาบรรจบกับแม่น้ำรวก (สบสาย) และนับจากนั้น เส้นเขตแดนจะทอดตัวไปจนถึงสะพานมิตรภาพไทย-พม่า (แห่งที่ 1 และแห่งที่ 2) ซึ่งทอดข้ามลำน้ำสายไปยังเขตจังหวัดท่าขี้เหล็กของพม่า โดยปัจจุบัน รัฐบาลไทยกำลังเร่งพัฒนาอำเภอแม่สายให้กลายเป็นประตูการค้าในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) โดยมีแผนยุทธศาสตร์ที่จะเข้าไปพัฒนาเส้นทางสายท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง ตามโครงการความร่วมมือเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจกลุ่มน้ำโขงซึ่งครอบคลุมพื้นที่หลักของไทย ลาว พม่า และภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน รวมถึงทำการประสานงานกับรัฐบาลจีนเพื่อขยายเส้นทางจากเชียงตุง เชียงรุ่ง เข้าสู่เมืองล่าซึ่งอยู่ชายแดนพม่าด้านที่ติดกับเมืองท่าหลัวในเขตยูนนานของจีน (พรพิมล ตรีโชติ, 2547, หน้า 41) โดยการดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าวถือเป็นการเชื่อมโยงโครงข่ายโลจิสติกส์ (Logistical Networks) เพื่อรองรับการเติบโตทางการค้าและการลงทุนในอนาคต

สำหรับตัวเมืองแม่สายนั้น จัดเป็นชุมชนชายแดนขนาดใหญ่ซึ่งเต็มไปด้วยตึกกรมบ้านช่องและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ นอกจากนี้ มนต์เสน่ห์ของแม่สายยังอยู่ที่ความคึกคักของตลาดการค้าเชิงสะพานข้ามลำน้ำสายซึ่งถูกใช้เป็นจุดกำหนดแนวพรมแดนระหว่างประเทศ โดยในฝั่งไทยจะมีเพียงชายสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศพม่า อาทิ ผ้า อัญมณี ขนมขบเคี้ยวและเครื่องจักสาน ส่วนคนไทยเองก็นิยมเข้าไปลงทุนประกอบธุรกิจในฝั่งพม่าเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นกิจการโรงแรม ร้านอาหาร และบ่อนกาสิโน นับจากตัวอำเภอแม่สาย เส้นทางคมนาคมจะแบ่งออกเป็นสี่สายหลักซึ่งประกอบด้วย

1. เส้นทางขึ้นเหนือไปยังเมืองท่าขี้เหล็กและเมืองเชียงตุงของพม่า
2. เส้นทางลงใต้ไปยังเขตอำเภอเมืองเชียงราย
3. เส้นทางไปทางตะวันออกผ่านอำเภอเชียงแสน เชียงของ เวียงแก่น ประชิดติดเขตแดนลาว และ
4. เส้นทางไปด้านตะวันตกเข้าสู่เขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอำเภอแม่สายจะมีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางการค้าตามแนวชายแดนไทย-พม่า แต่กลับปรากฏปัญหาข้อพิพาท



ร้านค้าปลอดภาษี จังหวัดท่าซี้เหล็ก (ที่มา : คุณภาค ประชาวิรัช)



คลังเก็บสินค้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (ที่มา : คุณภาค ประชาวิรัช)

เกี่ยวกับเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ โดยกรณีพิพาทนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นส่วนหลัก ดังนี้

1. ปัญหาบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ซึ่งจัดเป็นปัญหาเกี่ยวกับเทคนิคการปักหลักเขตแดน รวมถึงความรกรทึบของภูมิประเทศและการขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งส่งผลให้หลักอ้างอิงเขตแดนถูกทำลายเป็นจำนวนมาก

2. ปัญหาสำนักสงฆ์ภูเต่งนาโง่ง ซึ่งเกิดจากการจัดตั้งสำนักสงฆ์ของฝ่ายพม่าบริเวณพื้นที่ทับซ้อนจนนำไปสู่ความตึงเครียดและการเผชิญหน้าระหว่างทหารไทยกับทหารพม่า

3. ปัญหาช่องห้วยน้ำริน โดยตรวจพบว่าฝ่ายพม่าได้สร้างถนนลูกรัง (กว้างประมาณ 5 เมตร) ตัดเข้ามาบนยอดสันปันน้ำบริเวณพิกัด NC 899579 ในเขตตำบลเวียงพางคำ โดยฝ่ายไทยได้ทำการซึ่งลวดหนามตรงช่องห้วยน้ำรินเพื่อสกัดไม่ให้ยานพาหนะผ่านเข้าออก และ

4. ปัญหาจุดชมวิวดอยช้างมูบ โดยฝ่ายไทยได้ปรับแต่งพื้นที่และสร้างฐานคอนกรีตรูปทรงห้าเหลี่ยม ตั้งคร่อมเหนือสันเขาตรงจุดชมวิวดอยช้างมูบ โดยปรากฏว่าสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว อาจรุกร้าเข้าไปในเขตแดนพม่าซึ่งคิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 1 ใน 3 ของจุดชมวิวดอยช้างมูบ

นับจากอำเภอแม่สาย แนวเขตแดนไทย-พม่า จะเคลื่อนตัวไปทางทิศตะวันตกเข้าสู่พื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ไล่เรียงไปจนถึงอำเภอแม่สาย อำเภอฝาง อำเภอไชยปราการ อำเภอเชียงดาว และอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีสันปันน้ำของดอยแม่สลอง ดอยคำ ดอยอ่างขาง ดอยหลักแตง ดอยถ้ำป่อง และดอยผาวอก อันเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาแดนลาว เป็นเส้นกั้นอาณาเขต สำหรับความน่าสนใจของพื้นที่ดังกล่าว คือ การวางตัวของแนวเขตแดนที่มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมจากอำเภอแม่ฟ้าหลวง ขึ้นไปยังบ้านเทิดไทย จากนั้นจึงพุ่งตรงประชิดติดกับพื้นที่เมืองตอนของพม่า แล้วจึงค่อยวกกลับมายังเขตดอยแม่สลอง โดยการก่อรูปทางภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลให้แผ่นดินไทยยื่นลึกพุ่งตรงเข้าไปในเขตพม่าคล้ายรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว นอกจากนี้แนวพรมแดนดังกล่าวยังเป็นฐานผลิตฝิ่นและเฮโรอีนเป็นจำนวนมาก รวมถึงเป็นเขตอิทธิพลของพวกว้าแดง โดยเฉพาะเขตปกครองพิเศษ



จุดชมวิวกวบริเวณฐานปฏิบัติการตอยช้างมูบ แสดงแนวเขตแดนไทย-พม่า  
(ที่มา : คุณภภาค ปรีชาวิเศษ)



ฐานทหารพม่าซึ่งสร้างประชิดติดถนนทางฝั่งไทยโดยมีการโอบล้อมเอา  
เสาไฟฟ้าของไทยเข้าไว้ในพื้นที่ของฐานปฏิบัติการ (ที่มา : คุณภภาค ปรีชาวิเศษ)

เมืองยอน ซึ่งเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดและอยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ดอยแม่สลอง สำหรับดอยแม่สลองนั้นจัดเป็นเขตอิทธิพลเก่าของพวกจีนฮ่อ หรือพวกก๊กมินตั๋ง ซึ่งเป็นอดีตกองกำลังจีนคณะชาติของนายพลเจียงไคเช็ค ที่พ่ายแพ้ต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนของเหมา เจ๋อตง ในปี พ.ศ. 2492 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2543, หน้า 15) และหลังจากนั้นจึงค่อยๆ อพยพเข้าสู่พื้นที่รัฐฉาน รวมถึงเลยเข้ามาในเขตชายแดนด้านจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน ปัจจุบัน หมู่บ้านของพวกจีนฮ่อได้ถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมถึงมีการปลูกพืชเมืองหนาวทั่ว ดอยแม่สลอง อาทิ ลิ้นจี่ ท้อ ซากุระ และสตรอเบอร์รี่ ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมตามแนวโครงการพระราชดำริ นอกจากนี้ แนวพรมแดนดังกล่าวยังมีแม่น้ำกไหลพาดผ่าน โดยนักท่องเที่ยวมักนิยมเดินทางมาล่องแก่งซึ่งเป็นจุดที่ลำนํ้ามีความงดงามเนื่องจากเต็มไปด้วยโตรก หิน วังปลาและธารน้ำใส<sup>3</sup>

สำหรับปัญหาข้อพิพาทเขตแดนบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ นั้น จัดว่ามีความสลับซับซ้อนโดยมีปัญหาพื้นฐานมาจากความไม่ชัดเจนของ ภูมิประเทศ การเมืองเรื่องชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดน และการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ทับซ้อนโดยยึดหลักฐานแผนที่กันคนละฉบับ ในส่วนพื้นที่อำเภอแม่ฮาดนั้น สามารถแบ่งปัญหาพิพาทออกเป็นสามพื้นที่หลักได้แก่

1. *ปัญหาช่องทางสันตติง* โดยตรวจพบการตั้งฐานปฏิบัติการของทหารไทย ทหารพม่า และทหารว้าแดง ครอบคลุมเขตพื้นที่ชายแดน รวมถึงมีการตัดถนนทำลายสันปันน้ำตรงบริเวณช่องทางสันตติง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การสำรวจและพิสูจน์ทราบหลักเขตแดนร่วมไทย-พม่า

2. *ปัญหาดอยกลาง-ดอยห้วยฮะ* ซึ่งเกิดจากการที่ฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าต่างยึดถือเส้นเขตแดนกันคนละแนว โดยฝ่ายไทยได้ยึดถือเส้นเขตแดนตามแนวสันเขาตอยห้วยฮะซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในฝั่งพม่า แต่สำหรับฝ่ายพม่า นั้น ได้ยึดถือเส้นเขตแดนตามสันเขาตอยกลางที่อยู่ลึกเข้ามาในฝั่งไทย ความขัดแย้งดังกล่าวส่งผลให้เกิดการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 20,000 ไร่ โดยปัจจุบัน ทั้งสองฝ่ายยังคงมีการวางกำลังทหารบนพื้นที่ทับซ้อนเพื่ออ้างไว้ซึ่งอธิปไตยและความมั่นคงแห่งรัฐ และ

3. ปัญหาตอยหมากกลาง-บ้านผาหลวง โดยฝ่ายไทยได้สร้างถนนไปตามสันเขาซึ่งตัดเข้าไปในเขตไทยและเขตพม่าเป็นช่วงๆ ตลอดจนมีการตัดหน้าดินบริเวณแนวเขตแดนเพื่อก่อสร้างถนนและสร้างสะพานจนเป็นเหตุให้สันปันน้ำบริเวณนี้ถูกทำลายและส่งผลกระทบต่อการปักหลักเขตแดนในอนาคต

ในส่วนของพื้นที่อำเภอฝางและไชยปราการนั้น แม้จะไม่มีปัญหาเรื่องเขตแดนเหมือนกรณีอื่นๆ แต่จากทำเลที่ตั้งของตัวอำเภอฝางและไชยปราการซึ่งประชิดติดกับแนวเขตแดนและอยู่ไม่ไกลจากฐานปฏิบัติการของทหารพม่า ทหารไทใหญ่ และทหารว้าแดง ก็นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวเต็มไปด้วยการสู้รบและการค้ายาเสพติด รวมถึงทำให้ชาวบ้านต้องได้รับผลกระทบจากภัยสงครามตามแนวชายแดน ขณะที่ตัวอำเภอเชียงดาว แม้จะอยู่ห่างไกลจากแนวชายแดน แต่ก็ยังมีพื้นที่ซึ่งอยู่ติดกับเขตแดนไทย-พม่า โดยเฉพาะบริเวณตอยกิวผาวอก บ้านอรุโณทัย ซึ่งกรมแผนที่ทหารได้จัดพิมพ์เส้นเขตแดนบนแผนที่มาตราส่วน 1: 50,000 และมาตราส่วน 1: 250,000 ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ประกอบกับการจัดพิมพ์แต่ละครั้งมีการแสดงตำแหน่งเส้นเขตแดนที่คลาดเคลื่อนจนก่อให้เกิดกรณีพิพาทกับฝ่ายพม่า สำหรับอำเภอเวียงแหง นั้น ตั้งอยู่ทางปากตะวันตกของอำเภอเชียงดาว โดยในอดีตถือเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระนเรศวรเมื่อครั้งเสด็จไปโจมตีกรุงอังวะ แต่เสด็จสวรรคตระหว่างทางเสียก่อน อย่างไรก็ตาม อิทธิพลทางประวัติศาสตร์และความศักดิ์สิทธิ์ของพระนเรศวรยังคงฝังรากลึกอยู่ในการรับรู้ของคนในท้องถิ่น โดยเห็นได้จากการสร้างอนุสาวรีย์พระนเรศวรภายในตัวอำเภอเวียงแหง โดยหน่วยงานราชการฝ่ายปกครอง และการบูชานับถือพระนเรศวรของทหารไทใหญ่เพื่อใช้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการสู้รบกับทหารพม่า เหตุการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลให้ปัญหาพิพาทตามแนวชายแดนได้รับอิทธิพลจากลัทธิชาตินิยมและมรดกทางประวัติศาสตร์ สำหรับปัญหาพิพาทในเขตอำเภอเวียงแหงสามารถแบ่งออกได้เป็นสองพื้นที่หลัก ดังนี้

1. ปัญหาวัดฟ้าเวียงอินทร์ ตำบลเปียงหลวง ซึ่งนับเป็นวัดพระพุทธรักษาตามแบบศิลปะไทใหญ่และอยู่ในเขตอิทธิพลเดิมของกอง

กำลังขุนสำ แต่หลังจากขุนสำยอมยุติการสู้รบกับรัฐบาลพม่า กองทหารพม่าได้เคลื่อนกำลังเข้าควบคุมพื้นที่และเผชิญหน้ากับกองทหารไทย โดยฝ่ายพม่าได้อ้างสิทธิบนพื้นที่ด้านเหนือของวัดซึ่งครอบคลุมตัวโบสถ์ ขณะที่ฝ่ายไทยได้อ้างสิทธิบนพื้นที่ด้านใต้ครอบคลุมองค์พระเจดีย์ (Goodden, Christian, 1996, P.69-70) จากกรณีดังกล่าว วัดฟ้าเวียงอินทร์จึงถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนตามลักษณะ “หนึ่งวัด สองแผ่นดิน” และ

2. ปัญหาโดยหลักแต่ง-ดอยถ้ำปล่อง โดยแต่ละฝ่ายได้มีการสร้างถนนลวงล้ำเข้าไปในเขตแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเหตุให้สันปันน้ำที่ใช้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนถูกทำลายเป็นช่วงๆ รวมถึงอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งหากมีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน

จากอำเภอเวียงแหง แนวเขตแดนไทย-พม่า จะเริ่มเคลื่อนตัวเข้าสู่พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งมีอาณาเขตทางทิศเหนือและทิศตะวันตกติดกับสหภาพพม่ารวม 3 รัฐ ได้แก่ รัฐฉาน รัฐกะเหรี่ยง (คอทูล) และรัฐคะยาห์ (คะเรนนี่) โดยมีทิวเขาแดนลาว ทิวเขาถนนธงชัยตะวันตก แม่น้ำสาละวินและแม่น้ำเมย เป็นแนวพรมแดนระหว่างประเทศ สำหรับกลุ่มอำเภอซึ่งอยู่ติดกับพม่า นั้น จะเริ่มจากอำเภอปาย ซึ่งในอดีตถือเป็นเส้นทางเดินทัพและเส้นทางลำเลียงยุทธปัจจัยของทหารญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง โดยยังคงปรากฏสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำปายซึ่งมีลักษณะรูปทรงคล้ายกับสะพานข้ามแม่น้ำแควที่จังหวัดกาญจนบุรี (ชาญวิทย์, หน้า 15) ในปัจจุบัน ปายนับเป็นสวรรค์สำหรับนักเดินทางและนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการล่องแก่งผจญภัยและการพักผ่อนดื่มด่ำกับธรรมชาติ ต่อจากเมืองปายมาทางฟากตะวันตกจะเริ่มเข้าสู่อำเภอปางมะผ้า ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีตามถ้ำและแนวชั้นผาต่างๆ อาทิ โลงศพ และโครงกระดูกมนุษย์โบราณ นอกจากนี้ พื้นที่ทางฟากตะวันตกของปางมะผ้ายังอยู่ติดกับเชิงเขาดอยไตแลงซึ่งถือเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมของชุมชนไทใหญ่ตามแนวตะเข็บชายแดน รวมถึงเป็นที่ตั้งกองบัญชาการหลักของเจ้ายอดศึก แกนนำคนสำคัญของเหล่าก๊อบและกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA-South)

ต่อจากอำเภอปางมะผ้า แนวเขตแดนจะเริ่มเคลื่อนตัวลงใต้โดย

ผ่านพื้นที่โดยสามเมือง อันเป็นส่วนหนึ่งของเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และตั้งอยู่ใกล้กับเส้นแบ่งอาณาเขตระหว่างรัฐฉานกับรัฐคะยาห์ของสหภาพพม่า สำหรับตัวอำเภอแม่ฮ่องสอนนั้น นับว่ามีความงดงามโดยการก่อตัวของวัดวาอารามตามศิลปะไทใหญ่ อาทิ วัดจองกลาง วัดจองคำ และวัดดอยกองมู นับเป็นการก่อตัวของภูมิทัศน์ศิลปะที่ทำให้บรรยากาศของเมืองแม่ฮ่องสอนมีความลุ่มลึกคล้ายคลึงกับเมืองเชียงตุง เมืองสาต และเมืองพานของพม่า ขณะเดียวกัน นับจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน เขยิบไปจนจรดแนวชายแดนพม่าก็ล้วนเต็มไปด้วยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ชุมชนไทใหญ่ในเขตอำเภอเมือง ชุมชนกะเหรี่ยงแดง (คะยาห์) บ้านยามู ชุมชนกะเหรี่ยงคอยาว (ปะด่อง) บ้านห้วยเสือเฒ่า ชุมชนชาวลัวะ บ้านละว้า และชุมชนชาวจีนฮ่อ-ก๊กมินตั๋ง บ้านรักไทย (แม่ฮ่อ) ซึ่งในสมัยสงครามเย็น จัดเป็นหมู่บ้านยุทธศาสตร์ของอดีตกองกำลังจีนคณะชาติที่ทำการสู้รบกับทหารพม่า แต่ปัจจุบัน ชุมชนบ้านรักไทยกลับถูกพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยมีทั้งการเปิดร้านขายอาหารสไตล์ยูนนานและการบูรณะสถานที่สำคัญต่างๆ อาทิ ศาลเจ้า หลุมหลบภัย และกองบัญชาการทหาร

สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งสำหรับเมืองแม่ฮ่องสอน คือ การขยายตัวของโครงข่ายคมนาคมเพื่อรองรับการค้าและการลงทุนตามแนวชายแดน โดยหอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มองหาลู่ทางการตัดถนนเข้าไปยังเมืองลอยก้อ เมืองหลวงของรัฐคะยาห์ ซึ่งจะมีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังกลุ่มหัวเมืองยุทธศาสตร์ของพม่า อันได้แก่ 1. เส้นทางไปเมืองตองยี เมืองเศรษฐกิจและเมืองหลวงประจำรัฐฉาน รวมถึงศูนย์กลางการท่องเที่ยวในเขตทะเลสาบอินเล 2. เส้นทางไปเมืองตองอู เมืองสำคัญในเขตลุ่มน้ำสะโตงและจุดเชื่อมต่อระหว่างเมืองย่างกุ้ง ศูนย์รวมความเจริญทางการค้าและพาณิชย์กรรม และเมืองเนปิดอร์ เมืองหลวงใหม่ของรัฐบาลพม่า และ 3. เส้นทางลัดจากแม่ฮ่องสอนไปลอยก้อและเนปิดอร์ ระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร โดยนับจากกรุงเนปิดอร์จะมีโครงข่ายถนนสายเอเชีย (Asian Highway) เชื่อมต่อไปยังเมืองมัณฑะเลย์ ประตูการค้าที่สามารถเชื่อมโยงไปยังจีนและอินเดีย นับจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน เส้นเขตแดนไทย-พม่า จะเคลื่อนตัวลงใต้เข้าสู่เขตอำเภอ



เจดีย์และพระพุทธรูปศิลปะไทใหญ่ วัดฟ้าเวียงอินทร์ อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ (ที่มา : Christian Goodden. *Three Pagodas : A Journey Down the Thai-Burmese Border*. (Jungle Books: Halesworth, 2002).)



สภาพบ้านเรือนและวิถีชีวิตชุมชนไทใหญ่ ตามแนวชายแดนด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ที่มา : ศุภยภาค ปรีชาวิรัช)



ประติมากรรมรูปสิงห์และศิลปกรรมแบบไทใหญ่บริเวณวัดจองสูง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ที่มา : คุลยภาค ปรีชาวิรัช)

ขุนยวม ซึ่งมีชื่อเสียงในความงดงามของทุ่งดอกบัวตองแห่งดอยแม่ฮูดอ รวมถึง น้ำตกแม่สุริน และบ่อน้ำพุร้อนหนองแห้ง ต่อจากนั้น เขตแดน จะเคลื่อนผ่านพื้นที่เล็กๆ ของอำเภอแม่ลาน้อย แล้วจึงตัดเข้าสู่อำเภอ แม่สะเรียงซึ่งนับเป็นจุดแรกที่แม่น้ำสาละวินทำหน้าที่เป็นเส้นแบ่งเขต แดนระหว่างไทยกับพม่า ความโดดเด่นของอำเภอแม่สะเรียงคือการก่อ รูปของเส้นเขตแดนที่มีลักษณะเป็นจะงอยปากนกแก้ว (Parrot's Beak) ยื่นลึกเข้าไปในแผ่นดินพม่าโดยมีแนวแม่น้ำสาละวินเป็นตัวแบ่งอาณาเขต นอกจากนี้ พื้นที่ตรงบริเวณดอยผาตั้ง ในเขตอำเภอแม่สะเรียงยังตั้งอยู่ ใกล้กับรอยต่อระหว่างรัฐคะยาห์กับรัฐกะเหรี่ยงของพม่า รวมถึงอยู่ไม่ ไกลจากฐานที่มั่นของกองกำลังพรรคการเมืองแห่งชาติคะยาห์ (KNPP) และกองกำลังกลุ่มสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (KNU) ซึ่งยังคงมีการ เคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชจากรัฐบาลพม่า ถัดจากอำเภอแม่สะเรียง แนวเขตแดนจะมีลักษณะเลาะเลียบไปตามลำน้ำสาละวินจนกระทั่งเข้าสู่ หมู่บ้านแม่สามแลบและหมู่บ้านสบเมย อำเภอสบเมย อันเป็นจุดที่ แม่น้ำเมยไหลมาบรรจบกับแม่น้ำสาละวิน และนับจากนี้ แม่น้ำสาละวิน จะไหลต่อเข้าไปในประเทศพม่า ในขณะที่เส้นเขตแดนไทย-พม่า นับ จากอำเภอสบเมยลงไปถึงกลุ่มอำเภอชายแดนต่างๆ ในเขตจังหวัดตาก จะยึดถือเอาลำแม่น้ำเมยเป็นเส้นเขตแดน

ปัจจุบัน พื้นที่แถบอำเภอแม่สะเรียงและสบเมยเริ่มกลายเป็นที่ สนใจของเครือข่ายประชาสังคมและกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ การก่อสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าบนแม่น้ำสาละวินซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบ นิเวศวิทยา และการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนริมสองฝั่งลำน้ำ สำหรับโครงการ สร้างเขื่อนที่ส่งผลกระทบต่อตรงต่อพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า ประกอบด้วย

1. โครงการเขื่อนเว่ยจี (เขื่อนสาละวินตอนบน) ตั้งอยู่บริเวณแก่ง เว่ยจี ระหว่างเขตอำเภอแม่สะเรียงกับรัฐกะเหรี่ยง มีกำลังผลิต 4,540 เมกะวัตต์ โดยหากสร้างเสร็จ พื้นที่น้ำท่วมส่วนใหญ่จะกินอาณาบริเวณ ของรัฐกะเหรี่ยง รัฐคะยาห์ และพื้นที่ส่วนหนึ่งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สาละวิน 19,101 ไร่ รวมถึงอาจกินลึกไปถึงชุมชนริมแม่น้ำปาย ในเขต อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

2. โครงการเขื่อนดากวิน (เขื่อนสาละวินตอนล่าง) ตั้งอยู่ใกล้กับ

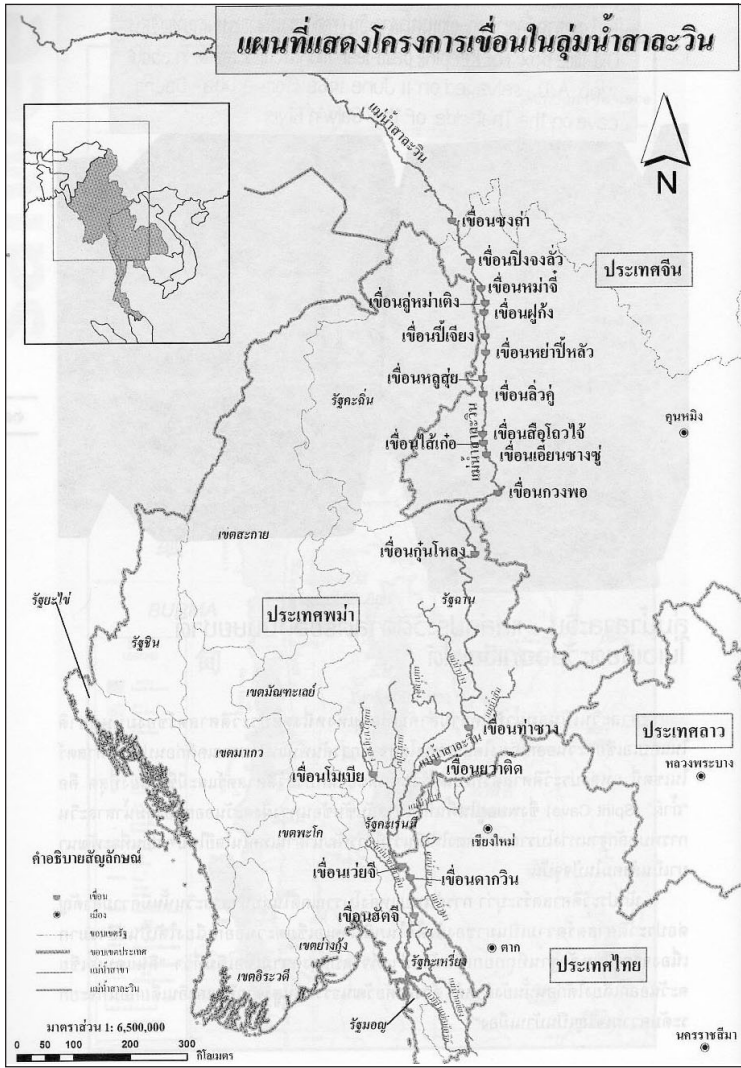
หมู่บ้านท่าตาฝั่ง อำเภอแม่สะเรียง และอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสาละวิน มีกำลังผลิต 792 เมกะวัตต์ โดยหากสร้างเสร็จจะก่อให้เกิดพื้นที่น้ำท่วม เฉพาะในฝั่งประเทศไทยประมาณ 3,540 ไร่ ซึ่งครอบคลุมทั้งอุทยานแห่งชาติสาละวิน หมู่บ้านท่าตาฝั่ง หมู่บ้านแม่ดี อำเภอแม่สะเรียง และหมู่บ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย และ

3. โครงการเขื่อนฮัตจี ตั้งอยู่บริเวณแก่งฮัตจี รั้วกะเหรี่ยง ห่างจากชายแดนไทยด้านอำเภอสบเมย ประมาณ 47 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นเขื่อน Run of River (แบบเดียวกับเขื่อนปากมูลในจังหวัดอุบลราชธานี) และมีกำลังผลิต 1,200 เมกะวัตต์ ตลอดจนเป็นเขื่อนที่ถูกผลักดันและรุดหน้ามากที่สุดในขณะนี้ อย่างไรก็ตาม หากการสร้างเขื่อนเสร็จสิ้นลง อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนท้ายเขื่อนและเหนือเขื่อน โดยเฉพาะระบบนิเวศวิทยาและพื้นที่ชุมชนตรงจุดบรรจบระหว่างแม่น้ำเมยกับแม่น้ำสาละวิน (โครงการแม่น้ำเพื่อชีวิต, หน้า 40-45)

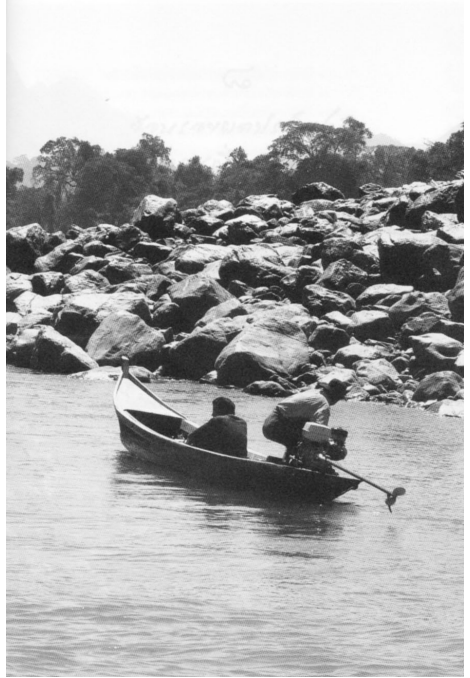
สิ่งที่น่าวิตกกังวลอีกประการหนึ่ง คือ หากมีการเดินหน้าสร้างเขื่อนทั้งสามแห่งจนแล้วเสร็จ ลำแม่น้ำสาละวินจะถูกน้ำท่วมและกลายเป็นทะเลสาบเหนือเขื่อน ซึ่งย่อมส่งผลให้เส้นเขตแดนไทย-พม่าที่เคยถูกกำหนดไว้โดยยึดเอาลำแม่น้ำสาละวินเป็นเขตแดน ต้องมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งในบางส่วนเนื่องจากระบบภูมิทัศน์ชายแดนถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นทะเลสาบ โดยผืนน้ำบางส่วนอาจขยายตัวเข้ามาในเขตไทย ขณะที่ผืนน้ำบางส่วนอาจล้ำแดนเข้าไปในฝั่งพม่า เพราะฉะนั้นโครงการก่อสร้างเขื่อนสาละวินจึงอาจส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเขตแดนของฝ่ายไทยและฝ่ายพม่า ไม่น่ามากนัก

นอกจากนี้ พื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังปรากฏปัญหาพิพาทเรื่องเขตแดนกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นสามพื้นที่หลัก ดังนี้

1. ปัญหาสันเขาบริเวณบ้านไม้ลัน อำเภอปางมะผ้า โดยฝ่ายไทยได้สร้างทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1226 เลาะเลียบไปตามสันเขาซึ่งมีลักษณะเป็นถนนลูกรังกว้างประมาณ 6 เมตร และยาวประมาณ 3 กิโลเมตร และบางช่วงมีการตัดแนวสันเขาเข้าไปในฝั่งพม่าซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำลายสันปันน้ำและการจัดทำหลักเขตแดน



แผนที่แสดงตำแหน่งเขื่อนพลังไฟฟ้าในเขตลุ่มน้ำสาละวิน



การเคลื่อนไหวคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนสาละวินและแก่งหินอันดงาม  
ริมฝั่งน้ำสาละวิน (ที่มา : โครงการแม่น้ำเพื่อชีวิต. สาละวิน สายน้ำสามแผ่นดิน.  
เชียงใหม่ : วนิตการพิมพ์, 2551.)

2. ปัญหาช่องทางห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม โดยหลักเขตแดนที่ 4 ตรงบริเวณช่องทางห้วยต้นนุ่น มีแนวอาณาเขตไม่ตรงกับตำแหน่งเดิมที่กรมแผนที่ทหารเคยสำรวจไว้เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2512-2513 โดยปักห่างจากตำแหน่งเดิมประมาณ 300-400 เมตร ขณะเดียวกัน ทหารพม่า ยังได้เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการ ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือเป็นการทำลายสันปันน้ำที่ใช้เป็นเส้นเขตแดนและทหารพม่าก็ได้อ้างสิทธิถือครองพื้นที่ตรงหลักเขตแดนที่ 4 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และ

3. ปัญหาช่องทางเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง โดยหลักเขตแดนที่ 3 ซึ่งใช้เป็นเส้นเขตแดน มีสภาพผุกร่อนชำรุดทรุดโทรม และจากการเปรียบเทียบแผนที่ชุด L7017 ของไทย กับแผนที่ชุด U 741 ของพม่า ก็พบว่าเส้นเขตแดนมีลักษณะสอดคล้องกัน แต่เนื่องจากสภาพชำรุดของหลักเขตแดน และการปรับสภาพภูมิประเทศโดยการสร้างถนนดินกว้างประมาณ 3 เมตร ที่ช่องพรมแดนไทย-พม่า ย่อมส่งผลกระทบต่อ การสำรวจและการกำหนดเขตแดนระหว่างประเทศ

ถัดจากอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เส้นเขตแดนจะเริ่มเลาะเลียบบไปตามชายฝั่งแม่น้ำเมย<sup>4</sup> ระยะทางประมาณ 345 กิโลเมตร โดยมีเทือกเขาดาวน้ำ ตั้งขนานอยู่ทางฝั่งพม่า และเทือกเขาถนนธงชัย ตั้งตระหง่านอยู่ทางฝั่งไทย ส่วนเขตที่ราบสลับหุบเขาตามแนวแม่น้ำเมย ก็จะเป็นที่ตั้งของอำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด และอำเภอพบพระ จังหวัดตาก ถัดจากนั้น เส้นเขตแดนก็จะเลาะเลียบบไปตามสันปันน้ำ ระยะทางประมาณ 197 กิโลเมตร โดยมีลักษณะบีบคั้นเข้ามาในฝั่งไทยแล้วจึงโค้งตัวออกไปทางฝั่งพม่าซึ่งครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก สำหรับอำเภอท่าสองยางและแม่ระมาด แม้จะไม่มีปัญหาเรื่องเขตแดนที่เด่นชัด แต่ก็ยังเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้กับฐานปฏิบัติการของทหารพม่าและทหารกะเหรี่ยง (กะเหรี่ยงพุทธ DKBA และกะเหรี่ยงคริสต์ KNU) ขณะเดียวกัน ผลพวงจากการสู้รบยังทำให้เกิดการก่อดำของค่ายผู้อพยพขนาดใหญ่เพื่อรองรับประชาชนที่หนีภัยสงครามจากฝั่งพม่า โดยเฉพาะบริเวณศูนย์พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ ซึ่งจัดเป็นชุมชนของผู้หนีภัยจากการสู้รบ (Displaced Person) ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีประชากรมากกว่า 50,000 คน

ครอบคลุมทั้งกลุ่มพม่า กะเหรี่ยงพุทธ กะเหรี่ยงคริสต์ และกะเหรี่ยง  
เชื้อสายมุสลิม ถัดจากท่าสองยางและแม่ระมาด เส้นเขตแดนจะเคลื่อน  
ตัวเข้าสู่อำเภอแม่สอดซึ่งจัดเป็นศูนย์การค้าขนาดใหญ่บนแนวชายแดน  
ตะวันตกประชิดติดเขตเมียวดีในรัฐกะเหรี่ยง สหภาพพม่า โดยปัจจุบัน  
แม่สอดกำลังจะถูกพัฒนาให้กลายเป็นเขตเศรษฐกิจและเขตปกครอง  
พิเศษ (เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “โครงการนครแม่สอด”) เพื่อรองรับการขยาย  
ตัวของกิจกรรมการค้าตามแนวชายแดน นอกจากนี้ การเติบโตของเมือง  
แม่สอดยังเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาโครงข่ายโลจิสติกส์ตามแนว  
ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC: East-West Economic  
Corridor) เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าจากเมืองท่าดานัง (เวียดนาม)  
มุ่งตรงเข้าสู่เมืองสะพานนะเซต (ลาว) มุกดาหาร ขอนแก่น พิษณุโลก  
แม่สอด เมียวดี และออกสู่ทะเลอันดามันที่เมืองมะละแหม่งและย่างกุ้ง  
ในเขตประเทศพม่า

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้แม่สอดจะถูกยกระดับให้กลายเป็นเมืองการค้า  
ค้าชั้นนำในเขตชายแดนตะวันตก แต่ปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนอันเป็นผล  
สืบเนื่องจากการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมย ก็ยังคงกลายเป็นอุปสรรค  
สำคัญต่อการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับพม่า โดยสามารถแบ่ง  
ประเด็นพิพาทออกเป็นสามจุดหลัก ดังนี้

1. *ปัญหาวัดพระธาตุคอกช้างเผือก* โดยแม่น้ำเมยซึ่งเป็นเส้นเขต  
แดนได้เกิดเปลี่ยนทางเดินแบบฉับพลัน จนทำให้ลำน้ำสายใหม่เคลื่อนตัว  
เข้าประชิดฝั่งพม่า และทำให้แผ่นดินพม่าส่วนที่อยู่ใกล้กับแนวลำน้ำเดิม  
ถูกตัดขาดจนเหลือแต่ร่องรอยทางน้ำเก่าไหลโอบล้อมพื้นที่เดิมเพียงบาง  
ส่วน ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ส่งผลให้ทางการพม่าพยายาม  
ขุดลอกร่องน้ำเก่าเพื่อคงสภาพพื้นที่ให้ใกล้เคียงกับในอดีต เนื่องจาก  
ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ หากลำน้ำมีการเปลี่ยนทางเดินแบบ  
ฉับพลัน แนวเขตแดนจะยึดถือเอาตามแนวแม่น้ำเดิม หรือ ร่องน้ำเก่า  
แต่อย่างไรก็ตาม หากร่องน้ำเก่าเกิดการตั้งขึ้นจนแผ่นดินริมฝั่งน้ำ  
เกิดการเชื่อมต่อกลายเป็นผืนเดียวกันกับฝั่งไทย พื้นที่พิพาทประมาณ  
70 ไร่ ก็อาจตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายไทย

2. *ปัญหาบ้านแม่โกนเกน* โดยแม่น้ำเมยได้เกิดเปลี่ยนทางเดิน

แบบนับปล้น จนทำให้ลำน้ำสายใหม่เคลื่อนตัวเข้าประชิดฝั่งไทย และทำให้แผ่นดินไทยส่วนที่อยู่ใกล้กับแนวลำน้ำเดิมถูกตัดขาดจนเหลือเพียงร่องรอยทางน้ำเก่าไหลโอบล้อมพื้นที่เดิมเพียงบางส่วน จากกรณีดังกล่าวหากร่องน้ำเก่าเกิดการตื้นเขินมีตะกอนทับถมจนแผ่นดินริมฝั่งน้ำของสองประเทศเกิดเชื่อมติดเป็นผืนเดียวกัน พื้นที่พิพาทประมาณ 340 ไร่ ก็อาจตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายพม่า ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พื้นที่บริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกและบ้านแม่โกนเกนล้วนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่ในกรณีแรกถือเป็นการพยายามอ้างสิทธิของฝ่ายพม่าเพื่อมิให้เสียเปรียบฝ่ายไทย โดยมีการสร้างหอสังเกตการณ์ของทหารพม่าครอบทับลงบนพื้นที่พิพาท ส่วนในกรณีที่สองถือเป็นการพยายามอ้างสิทธิของฝ่ายไทยเพื่อมิให้เสียเปรียบฝ่ายพม่า โดยมีการปักธงชาติไทยและเลียบบไปตามแนวพื้นที่พิพาท (อรรถวุฒิ, หน้า 135-139 และ 146-150)

สำหรับกรณีสุดท้ายคือปัญหาสะพานมิตรภาพไทย-พม่า โดยแม่น้ำเมยได้พัดพาเอาตะกอนทรายมาทับถมจนกลายเป็นเกาะกลางน้ำที่อยู่ก่อนมาทางฝั่งไทย ต่อมาฝ่ายไทยได้ถมดินปรับแต่งพื้นที่ริมเกาะเพื่อก่อสร้างสะพานมิตรภาพ จนทำให้ฝ่ายพม่าไม่พอใจเนื่องจากการถมดินทับร่องน้ำอาจทำให้บริเวณตัวเกาะและแนวตลิ่งถูกเชื่อมติดเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันซึ่งทำให้ฝ่ายพม่าเสียเปรียบเนื่องจากทำเลของตัวเกาะอยู่ก่อนมาทางฝั่งไทย อย่างไรก็ตาม ฝ่ายไทยได้ยอมขนย้ายอุปกรณ์ก่อสร้างออกจากพื้นที่ รวมถึงทำการขุดลอกร่องน้ำให้มีสภาพเป็นเกาะเหมือนเดิมเพื่อให้การก่อสร้างสะพานสามารถดำเนินต่อไปจนแล้วเสร็จ (อรรถวุฒิ, หน้า 140-146)

นับจากอำเภอมะสอย เส้นเขตแดนจะเริ่มเคลื่อนตัวเข้าสู่อำเภอพบพระซึ่งจัดเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการทหารเนื่องจากเป็นบริเวณที่เขตแดนไทยยื่นตรงพุ่งลึกเข้าไปในแผ่นดินพม่าคล้ายจะออบปากนกแก้ว โดยมีลำห้วยวาลัยทำหน้าที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดน สำหรับตัวหมู่บ้านวาลัยนั้นจัดเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตอนปลายสุดของเส้นเขตแดนและอยู่ไม่ไกลจากบ้านแม่โกนเกนและค่ายกะเหรี่ยงผาลูซึ่งในอดีตถือเป็นฐานที่มั่นสำคัญของกองกำลังกะเหรี่ยงคริสต KNU (คล้ายคลึงกับค่ายมอเนอปลอร์

ตรงข้ามอำเภอสบเมย-ท่าสองยาง และค่ายคอมมูร่า-วังข่า ตรงข้ามอำเภอแม่สอด-แม่ระมาด) อย่างไรก็ตาม ทหารพม่าและทหารกะเหรี่ยงพุทธ DKBA ก็สามารถขับไล่กองกำลังกะเหรี่ยงคริสต์ KNU และประสบความสำเร็จในการครอบครองพื้นที่ยุทธศาสตร์ตามแนวแม่น้ำเมยและห้วยวาลัย

ต่อมาเส้นเขตแดนจะเริ่มมีการปรับเปลี่ยนสถานะโดยแผ่นดินพม่าจะมีลักษณะพุ่งตรงขึ้นลึกเข้ามายังฝั่งไทย แล้วจึงค่อยๆ โค้งตัวตัดตรงเข้าไปในฝั่งพม่าอีกครั้ง (Goodden, P. 281-284) จากลักษณะดังกล่าว พื้นที่อำเภอพบพระจึงถือเป็นบริเวณที่มีความสำคัญในเชิงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ รวมถึงมีความน่าสนใจในเรื่องรูปทรงของเส้นเขตแดนเนื่องจากเป็นทั้งจุดที่เขตแดนไทยและพม่ามีลักษณะที่มโหฬารขึ้นลึกเข้าไปในพื้นที่แผ่นดินของอีกฝ่ายหนึ่ง สำหรับจุดที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งในเขตอำเภอพบพระ คือ การเริ่มนับเอาสันปันน้ำเป็นเส้นแบ่งแนวพรมแดนแทนลำแม่น้ำเมย โดยนับจากลำห้วยวาลัยและลำห้วยคะโลเลาะเลียบตะเข็บชายแดนไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เส้นเขตแดนจะเคลื่อนตัวเข้าสู่สันปันน้ำปะวอคะยอ ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดของแม่น้ำเมย ถัดจากนั้น เส้นเขตแดนก็จะเลาะเลียบไปตามสันปันน้ำจนเข้าสู่เขตอำเภออุ้มผาง ซึ่งเป็นเขตยุทธศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับฐานปฏิบัติการของทหารพม่าและทหารกะเหรี่ยงพุทธ DKBA รวมถึงเป็นจุดกำเนิดของน้ำตกที่ลือชูและต้นน้ำแม่กลอง (แควใหญ่) สำหรับปัญหาหลักของข้อพิพาทในเขตอำเภออุ้มผาง ได้แก่ ปัญหาบริเวณช่องทางบ่อแร่ซึ่งเป็นจุดที่ราษฎรไทยในหมู่บ้านตะเปอพู ตำบลโมโกร แอบตกลงแบ่งเขตแดนกับทหารพม่าตรงบริเวณช่องทางบ่อแร่เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางธุรกิจในระดับท้องถิ่น จนทำให้แนวเขตแดนพม่าล้ำเข้ามาในฝั่งไทยประมาณ 200 เมตร และอาจส่งผลกระทบต่อการสำรวจปักหลักเขตแดนในอนาคต ต่อจากอำเภออุ้มผาง เส้นเขตแดนจะเคลื่อนตัวเข้าสู่พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีอาณาเขตอยู่ติดกับประเทศพม่า ครอบคลุมสามส่วนหลัก ได้แก่ รัฐกะเหรี่ยง รัฐมอญ และมณฑลตะนาวศรี

แนวเขตแดนจังหวัดกาญจนบุรีจะเริ่มตั้งแต่อำเภอสังขละบุรี เลาะเลียบผ่านอำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค อำเภอเมือง อำเภอด่านมะขาม



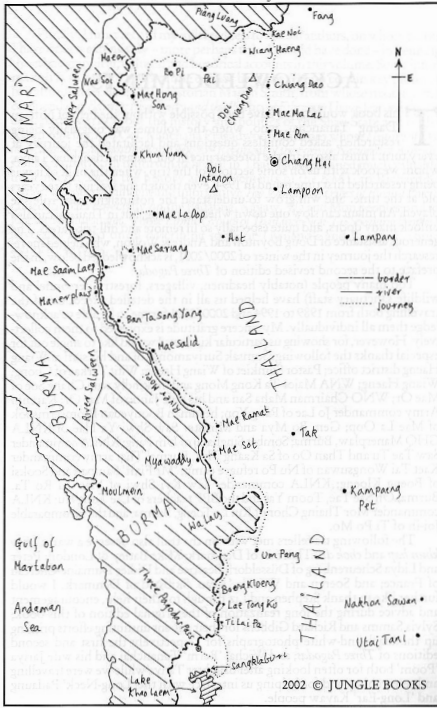
การขนส่งสินค้าข้ามแม่น้ำเมย



บ่อนกาสโนในฝั่งพม่า



ลักษณะบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงตามแนวชายแดนไทย-พม่า (ที่มา :  
รัฐภากรณ์ มานะดี)



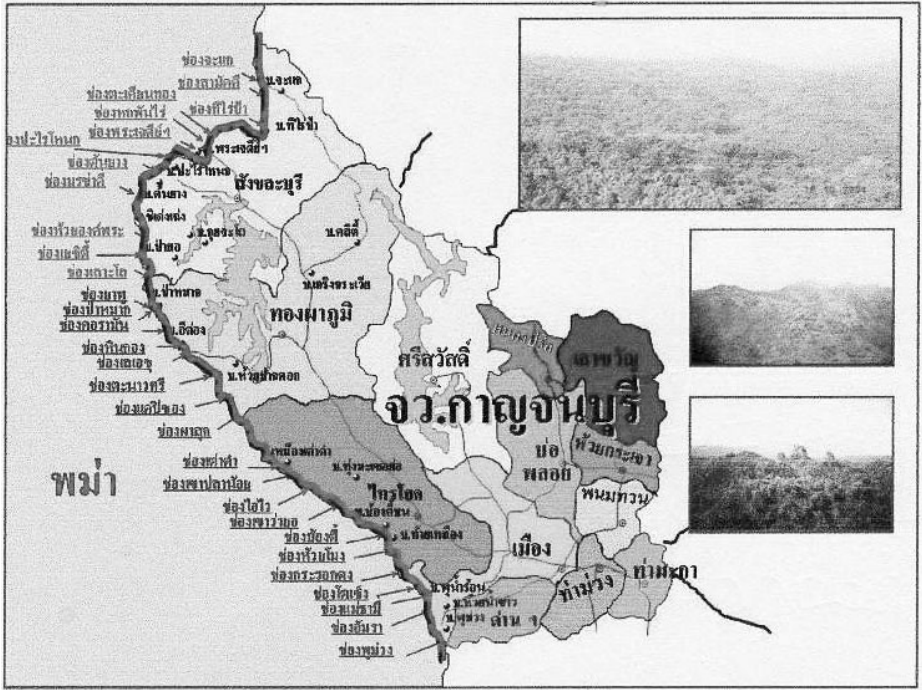
ลักษณะเส้นเขตแดน  
ไทย-พม่า (ที่มา : Christian  
Goodden. *Three Pagodas :  
A Journey Down the Thai-  
Burmese Border. Jungle  
Books: Halesworth, 2002.*)



(ซ้าย) หมู่บ้านกะเหรี่ยงพุทธและสะพานข้ามห้วยวาลเลย์ (ขวา) สภาพ  
บ้านผาลู เขตอิทธิพลเก่าของกลุ่มกะเหรี่ยงคริสต์ (ที่มา : Christian Goodden.  
*Three Pagodas: A Journey Down the Thai-Burmese Border. Jungle  
Books: Halesworth, 2002.*)

เตี้ย และทะลุออกเขตอำเภอสวนผึ้งที่จังหวัดราชบุรี โดยอำเภอสังขละบุรี นั้น จัดว่ามีชื่อเสียงในความงดงามของทิวทัศน์เหนือทะเลสาบเขื่อนเขาแหลม รวมถึงพลังศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหลวงพ่อดุตตะ พระภิกษุชาวมอญแห่งวัดวังแก้วเวภาราม สำหรับมิติทางภูมิศาสตร์ สังขละบุรี ถือเป็นจุดที่ลำน้ำรันตี บีคลี่และซอกกาเลีย (รู้จักกันดีในนาม สามประสบ) ไหลมาบรรจบกันจนกลายเป็นแม่น้ำแควน้อยที่ไหลลงใต้ไปบรรจบกับแม่น้ำแควใหญ่ กลายเป็นแม่น้ำแม่กลองไหลต่อไปยังจังหวัดราชบุรี และไปออกทะเลที่ตอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม นอกจากนี้ สังขละบุรียังเป็นที่ตั้งของด่านพระเจดีย์สามองค์ จุดยุทธศาสตร์สำคัญของการเคลื่อนทัพทั้งในสมัยโบราณและสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง รวมถึงเป็นจุดการค้าเชื่อมโยงกับเมืองพญาตองซูในเขตรัฐมอญ ประเทศพม่า อย่างไรก็ตาม สังขละบุรีทางด้านพระเจดีย์สามองค์ยังคงเต็มไปด้วยปัญหาเรื่องเขตแดนที่อาจมีการปะทุในอนาคต โดยในชั้นนี้ฝ่ายไทยได้ยึดถือเส้นเขตแดนตามแผนที่ชุด L 7018 ซึ่งลากแนวอาณาเขตจากเขาพญาทูลสูงหรือเขาครอนโดในปัจจุบัน เข้าไปยังพระเจดีย์ทั้งสามองค์ แล้วจึงลากกลับมายังยอดเขาพญาทูลสูงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้การวางตัวของเส้นเขตแดนมีลักษณะคล้ายรูปนิ้วมือ ในขณะที่ฝ่ายพม่า นั้น ได้เลือกใช้แผนที่ชุด U 741 ซึ่งลากเส้นเขตแดนจากเขาพญาทูลสูง มายังพระเจดีย์องค์กลาง (ไม่รวมเจดีย์อีกสององค์) แล้วจึงลากกลับมายังเขาพญาทูลสูงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้แนวเขตแดนมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม ชายธง การยึดแนวเขตแดนที่ต่างกันส่งผลให้เกิดพื้นที่ทับซ้อน โดยหากถือตามหลักฐานข้างฝ่ายไทยในปัจจุบันแนวเขตแดนจะครอบคลุมเจดีย์ทั้งสามองค์ แต่หากถือตามหลักฐานข้างพม่า ฝ่ายไทยจะได้ครอบครองกรรมสิทธิ์เพียงแค่พระเจดีย์องค์กลาง ขณะที่เจดีย์ด้านริมอีกสององค์พร้อมอาณาบริเวณข้างเคียงอาจตกอยู่ในเขตอธิปไตยของพม่า

ถัดจากด่านพระเจดีย์สามองค์ทางด้านสังขละบุรี เส้นเขตแดนจะเคลื่อนตัวลงใต้เข้าสู่อำเภอทองผาภูมิซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเขตรอยต่อของ รัฐกะเหรี่ยง รัฐมอญ และมณฑลตะนาวศรี ทางฝั่งประเทศพม่า สำหรับภูมิประเทศของอำเภอทองผาภูมินั้น จัดว่ามีความงดงามทางธรรมชาติ และป่าเขาลำเนาไพร อาทิ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จุด



ช่องทางติดต่อไทย-พม่า บริเวณจังหวัดกาญจนบุรี

หลอมรวมความหลากหลายทางชีวภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ น้ำตกเกริงกระเวีย ซึ่งเต็มไปด้วยโตรกหิน เกาะแก่ง วังปลา และธารน้ำ ไส้ ขณะเดียวกัน ทองผาภูมิ ยังเป็นที่ตั้งของชุมชนกะเหรี่ยงแห่งบ้าน คลิตี้ โดยถึงแม้สภาพพื้นที่จะเต็มไปด้วยความงดงามของขุนเขาและ แนวชั้นผา แต่การปนเปื้อนของสารตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ ก็ส่งผลให้พื้นที่ ดังกล่าว เริ่มได้รับความสนใจจากเครือข่ายประชาสังคมและองค์การ พิทักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับปัญหาเขตแดนที่สำคัญ ได้แก่ การทำลาย สันปันน้ำเพื่อวางท่อก๊าซตรงบริเวณบ้านอีต่อง ซึ่งการปิดรื้อเหลี่ยมแห่ง ประเทศไทย (ปตท.) ได้ทำการปรับแต่งพื้นที่และขุดทำลายผิวดินเพื่อ วางท่อก๊าซจากฝั่งพม่า เข้ามายังฝั่งไทย ตรงบริเวณช่องทางหินกอง ซึ่งส่ง ผลให้สันปันน้ำและเส้นเขตแดนถูกทำลาย ถัดจากเขตทองผาภูมิ แนว พรหมแดนไทย-พม่า จะเคลื่อนตัวตัวลดลงได้เข้าสู่พื้นที่อำเภอไทรโยค ซึ่ง มีชื่อเสียงทางด้านการท่องเที่ยวตามเส้นทางรถไฟสายมรณะและการ ล่องแพตกปลาตามลำแม่น้ำแควน้อย อำเภอไทรโยคจัดว่ามีพื้นที่พิพาท หนึ่งจุดสำคัญ ได้แก่ บริเวณบ้านบ้องตี้ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางเดินทัพ ของทหารพม่าในสมัยโบราณ โดยปัจจุบัน สภาพพื้นที่บริเวณช่องทาง ห้วยโงม ได้ตรวจพบการตัดถนนลูกรังโดยถนนบางช่วงมีการตัดลำแดน สลับกันไปมาระหว่างเขตไทยกับเขตพม่า จนเป็นเหตุให้สันปันน้ำของ เทือกเขาตะนาวศรีในบางช่วงถูกทำลาย ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อการสำรวจและ ปักหลักเขตแดน

ถัดจากอำเภอไทรโยค เส้นเขตแดนจะเคลื่อนตัวเข้าสู่อำเภอเมือง กาญจนบุรี โดยมีบ้านพุร้อนเป็นจุดเชื่อมต่อกับมณฑลตะนาวศรีทาง ฝั่งพม่า สำหรับบ้านพุร้อนนั้น จัดเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ และพาณิชย์กรรมเนื่องจากมีความพยายามที่จะตัดถนนเข้าไปในฝั่งพม่า ผ่านเขตลุ่มน้ำตะนาวศรี มุ่งตรงเข้าสู่ท่าเรือน้ำลึกทวาย เพื่ออำนวยความสะดวก สะดวกทางการค้าโดยมีบ้านพุร้อนเป็นจุดเชื่อมต่อทางโลจิสติกส์ระหว่าง เขตทวายกับเขตกรุงเทพมหานครตามกรอบโครงการท่าเรือน้ำลึกชายฝั่ง ตะวันตก หรือ Western Seaboard ถัดจากบ้านพุร้อน เส้นเขตแดน จะลากผ่านพื้นที่เล็กๆ ในเขตอำเภอมะขามเตี้ย ซึ่งนับเป็นจุดเขตแดนที่ น่าสนใจสืบเนื่องจากทหารไทยจากกองกำลังสุรสีห์ได้ตกลงร่วมกันกับ

ทหารพม่าในการปักป้ายอาณาเขตและปักธงชาติไทยยื่นล้ำเข้าไปในฝั่งพม่าประมาณ 200 เมตร แต่กลับปรากฏว่าทหารพม่าในพื้นที่ต่างให้การยอมรับและไม่มีท่าทีตอบโต้แต่ประการใด ต่อจากอำเภอด่านมะขามเตี้ย เส้นเขตแดนไทย-พม่าจะเริ่มมุ่งตรงเข้าสู่เขตอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สวนผึ้งนับเป็นอำเภอที่ถูกโอบล้อมด้วยขุนเขาและลำน้ำภาชีอันเป็นแนวสาขาของแม่น้ำแม่กลอง การก่อรูปทางธรรมชาติส่งผลให้สวนผึ้งเต็มไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย อาทิ น้ำตกเก้าโจน ธารน้ำพุร้อน บ่อคลิ้ง และแก่งลัมแมว เฝิงหินอันงดงามกลางลำน้ำภาชี ในอีกแง่มุมหนึ่ง สวนผึ้งก็นับเป็นจุดสนใจของแวดวงสื่อมวลชนไทยเมื่อประมาณ 10-12 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาพม่าที่ศูนย์อพยพผืนทราย และการบุกยึดโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรีของกลุ่มทหารพระเจ้า หรือ God Army ซึ่งมีฐานที่มั่นอยู่แถบชายแดนไทย-พม่าบริเวณอำเภอสวนผึ้ง ปัจจุบัน เขตอิทธิพลของพวกกะเหรี่ยง God Army ได้ถูกยึดครองโดยรัฐบาลพม่าซึ่งทำให้เกิดการวางกำลังทหารเข้าประชิดชายแดนไทยจนนำไปสู่ปัญหาพิพาทเรื่องเขตแดน โดยทหารพม่าได้เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการตรงบริเวณเนิน 867 และ 917 รวมถึงมีการสร้างเจดีย์แบบพม่าคร่อมทับสันปันน้ำบนเทือกเขาตะนาวศรีโดยพื้นที่บางส่วนของเจดีย์ได้ยื่นล้ำเข้ามาในฝั่งไทย ประมาณ 2 เมตร ขณะที่ทางการไทย นำโดยกองกำลังสุรสีห์ได้ทำการก่อสร้างพระพุทธรูปห่างจากเจดีย์พม่าไปทางตะวันตกประมาณ 20 เมตร ซึ่งมีลักษณะลำแดนเข้าไปในฝั่งพม่าเช่นกัน ถัดจากอำเภอสวนผึ้ง เส้นเขตแดนจะเลื่อนลงใต้ผ่านกิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี แล้วจึงตัดตรงเข้าสู่อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอแก่งกระจานจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งภูมิประเทศส่วนใหญ่ล้วนเต็มไปด้วยโขดเขาและป่าที่บดอบคลุมพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน แหล่งกำเนิดสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี ความสลับซับซ้อนของภูมิประเทศผสมผสานกับการตั้งถิ่นฐานที่เบาบางของประชากร (ส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มกะเหรี่ยงตามป่าเขา) จัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เพชรบุรีกลายเป็นจังหวัดที่ไม่ค่อยปรากฏปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนเหมือนจังหวัดอื่นๆ ในเขตชายแดนตะวันตก ต่อจากอำเภอ

แก่งกระจาน แนวพรหมแดนไทย-พม่า จะพุ่งตรงเข้าสู่ 8 อำเภอหลัก ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นับตั้งแต่อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี กิ่งอำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี อำเภอเมือง อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน และอำเภอบางสะพานน้อย สำหรับพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น จัดเป็นจุดภูมิศาสตร์ที่ถูกขนาบด้วยท้องทะเลอ่าวไทย ทางด้านตะวันออก และมณฑลตะนาวศรีของพม่า ทางด้านตะวันตก โดยมีพื้นที่ยุทธศาสตร์อยู่ตรงเขตอำเภอเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นคอคอด โดยวัดระยะห่างจากฝั่งพม่าจนถึงขอบอ่าวไทยเพียง 18 กิโลเมตร ขณะเดียวกัน พื้นที่ดังกล่าวยังทำหน้าที่เป็นประตูเชื่อมโยงไปยังกลุ่ม 14 จังหวัดภาคใต้ตามแนวถนนสายเพชรเกษม นอกจากนี้พื้นที่ซึ่งติดกับฝั่งพม่า ยังเป็นที่ตั้งของด่านสิงขร เส้นทางเดินทัพสำคัญในยุคโบราณและสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมถึงศูนย์การค้าของป่าและตลาดกล้วยไม้อันคึกคักในเขตชายแดนตะวันตก โดยปัจจุบันรัฐบาลไทยกำลังมองหาสู่ทางการพัฒนาด่านสิงขรเพื่อขยายเส้นทางการค้าเชื่อมโยงไปยังเมืองท่ามะริดและเมืองท่าตะนาวศรีในเขตประเทศพม่า

สำหรับปัญหาเรื่องเขตแดนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถแบ่งออกได้เป็นสามจุดหลัก ดังนี้

1. ปัญหาช่องทางด่านสิงขร อำเภอเมือง โดยเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ทหารพม่าได้ทำการรื้อถอนป้าย “ยินดีต้อนรับ” ของไทย บริเวณช่องทางด่านสิงขรซึ่งทหารพม่าอ้างว่าปักอยู่ในเขตพม่า ปัจจุบันทั้งทหารพม่าและทหารไทยได้ตกลงร่วมกันให้ยึดถือตามแผนที่ของแต่ละฝ่าย ซึ่งถ้ามีการเจรจาระหว่างคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่าในอนาคต ก็ให้ยึดถือตามแนวสันปันน้ำของเทือกเขาตะนาวศรี

2. ปัญหาช่องทางซี อำเภอบางสะพาน ซึ่งเกิดจากความเข้าใจเรื่องเส้นเขตแดนที่ไม่ตรงกันของเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น โดยฝ่ายไทยได้ยึดถือตามแผนที่ชุด L 7017 ขณะที่ฝ่ายพม่าได้ยึดตามแผนที่ชุด U 741 ซึ่งทำให้เกิดการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 0.4 ตารางกิโลเมตร นอกจากนี้ บริเวณดังกล่าวยังมีการปรับสภาพภูมิประเทศเพื่อใช้เป็นช่องทางผ่านแดนขนาดความกว้างประมาณ 3 เมตร ซึ่งทำให้แนวสันปันน้ำถูกทำลายจนอาจส่งผลต่อการกำหนดปักหลักเขตแดนในอนาคต และ



ด่านสิงขรและตลาดกล้วยไม้ป่า (ที่มา: ศูนย์ภาค ประชาวิจัย)

3. ปัญหาช่องทางหนองบอน อำเภอบางสะพาน โดยแนวเขตแดนระหว่างไทย-พม่า ตามแผนที่ชุด L 7017 ระวัง 4831-I และแผนที่ชุด U 741 ระวัง 96 M/7 มีลักษณะไม่ตรงกันซึ่งทำให้เกิดพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 1.2 ตารางกิโลเมตร ประกอบกับมีการตัดแปลงภูมิประเทศเพื่อสร้างถนนและที่พักอาศัยจนทำให้สันปันน้ำและเส้นเขตแดนถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง

ต่อจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พรมแดนไทย-พม่า จะเข้าสู่เขตอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร โดยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับกับแนวสันเขาตะนาวศรีและมีช่องผ่านแดนสองจุด ได้แก่ ช่องหินหมูและช่องหินดาด ในอดีต พื้นที่แถบอำเภอท่าแซะ ถือเป็นจุดตั้งเครือข่ายการเมืองระหว่างประเทศสืบเนื่องจากทหารพม่าได้ทำการกวาดล้างกลุ่มกะเหรี่ยงคริสต์ กลุ่มมอญอิสระ และกลุ่มนักศึกษาพม่า โดยมีการเคลื่อนกำลังรุกล้ำเข้ามาในดินแดนไทยบริเวณเนิน 491 ของไทย เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2535 เพื่อใช้เป็นจุดยุทธศาสตร์ในการปิดล้อมกตตันกองกำลังแบ่งแยกดินแดนในเขตมณฑลตะนาวศรี (สมโซค สวัสดิ์รักษ์, 2540, หน้า 108-110) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าปัญหาเนิน 491 จะสามารถตกลงกันได้ด้วยการเจรจาของเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่าย แต่กรณีพิพาทดังกล่าวก็สะท้อนถึงปัญหาด้านความมั่นคงภายในรัฐพม่าที่ส่งผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐบาล จนนำไปสู่ความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางการทหาร ถัดจากพื้นที่อำเภอท่าแซะ เส้นเขตแดนจะเริ่มเคลื่อนตัวเข้าสู่อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง ซึ่งเป็นจุดภูมิศาสตร์ที่เขตแดนเริ่มเปลี่ยนรูปแบบจากการยึดเอาสันปันน้ำของเทือกเขาตะนาวศรี มาเป็นการยึดตามร่องน้ำลึกและขอบตลิ่งของลำแม่น้ำกระบุรี (แม่น้ำปากจั่น) และหลังจากนั้น เส้นเขตแดนจะเลาะเลียบตามลำแม่น้ำกระบุรีผ่านพื้นที่อำเภอละอุ่น อำเภอเมืองระนอง จนกระทั่งไปออกทะเลอันดามันตรงบริเวณเกาะสอง หรือวัดตอเรียพอยท์ปลายสุดของผืนแผ่นดินพม่า และถือเป็นจุดสิ้นสุดของเส้นเขตแดนทางบกและทางลำน้ำระหว่างไทยกับพม่า

สำหรับกรณีพิพาทเรื่องเขตแดนบริเวณจังหวัดระนอง จัดว่ามีสองประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่

1. ปัญหาเกาะต้ายี่ม อำเภอกระบุรี โดยแม่น้ำกระบุรีได้เกิดการ

เปลี่ยนทางเดินของลำน้ำ จนก่อให้เกิดร่องน้ำใหม่และเกาะกลางน้ำซึ่งมีขนาดเนื้อที่ประมาณ 8 ไร่ โดยทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ดังกล่าวจนนำไปสู่ความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางการทหาร ขณะเดียวกัน ทางกรมพม่ายังแสดงท่าทีไม่พอใจต่อการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของฝ่ายไทยซึ่งพม่าอ้างว่าทำให้กระแสน้ำไหลพุ่งกัดเซาะเข้าไปยังฝั่งพม่า และ

2. ปัญหาเกาะหลาม เกาะคั่นและเกาะซิ่นก อำเภอมืองระนอง โดยรากเหง้าของปัญหาเกิดจากความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญาระหว่างสยามกับอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. 2411 ซึ่งกล่าวแต่เพียงว่า “ลำน้ำปากจั่น เป็นกลาง .....เกาะในแม่น้ำปากจั่นริมฝั่งอังกฤษเป็นของอังกฤษ ริมฝั่งไทยเป็นของไทย เกาะขวางท่ามะลิวัลย์เป็นของไทยทั้งสิ้น...” โดยข้อความดังกล่าวไม่ได้ระบุตำแหน่งพิกัดทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน รวมถึงไม่มีการกล่าวถึงกรรมสิทธิ์เหนือเกาะเล็กๆ อีกหลายจุด จากกรณีดังกล่าวจึงเกิดปัญหาการอ้างสิทธิเหนือเกาะบริเวณปากแม่น้ำกระบุรี จำนวน 3 เกาะ ได้แก่ เกาะคั่น (เนื้อที่ 4 ไร่) เกาะหลาม (เนื้อที่ 150 ไร่) และเกาะซิ่นก (เนื้อที่ 3 ไร่)<sup>5</sup> โดยทางการพม่าได้กำหนดอาณาเขตครอบคลุมนพื้นที่ทั้งสามเกาะ ประกอบกับการรวบรวมเอกสารหลักฐานต่างๆ อาทิ แผนที่เดินเรือของอังกฤษมาตราส่วน 1 ต่อ 200,000 สำรวจโดย นาวาเอก แอแอล แจ็คสัน แห่งหน่วยสมุทรศาสตร์ประจำอินเดีย ซึ่งระบุว่าเกาะทั้งสามอยู่ในเขตพม่า และแผนที่เดินเรืออังกฤษหมายเลข 830 และ 3052 ซึ่งแสดงว่าเกาะทั้งสามเป็นของพม่าเช่นเดียวกัน ส่วนฝ่ายไทยเองก็ได้กำหนดอาณาเขตครอบคลุมนพื้นที่ทั้งสามเกาะเช่นกัน โดยมีการอ้างหลักฐานหลายฉบับ อาทิ หนังสือขุนบูรพทิศอาทร ข้าหลวงประจำจังหวัดระนอง มีถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยเรื่องอังกฤษจะจัดเรือมาสำรวจแผนที่ทางทะเลในน่านน้ำระหว่างพม่ากับไทย ฉบับปี พ.ศ. 2480 ซึ่งสรุปความว่า เกาะหลาม เกาะคั่นและเกาะซิ่นก ได้ขึ้นทะเบียนเป็นของสยามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 (เวณิกา บัญมาคลี, 2540, หน้า 113-119)

ถัดจากบริเวณปากแม่น้ำกระบุรี อันเป็นจุดสิ้นสุดของแนวอาณาเขตทางบกและทางลำน้ำ เส้นพรมแดนจะเริ่มเข้าสู่แนวอาณาเขตทางทะเล โดยมีลักษณะครอบคลุมหมู่เกาะสำคัญในเขตอำเภอเกาะเปอร์และ



แผนที่แสดงเกาะ 3 เกาะบริเวณปากแม่น้ำกระบุรี

กึ่งอำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง อาทิ เกาะพยาม เกาะค้างคาว และ เกาะกำ และต่อจากนั้นเส้นเขตแดนจะมีลักษณะเคลื่อนตัวไปจนถึงจุดทะเลเปิดตรงบริเวณกึ่งกลางระหว่างเกาะคริสต์ของพม่ากับเกาะสุรินทร์ของไทยในเขตอำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา โดยมีระยะทางประมาณ 50 ไมล์ทะเล (1 ไมล์ทะเล เท่ากับ 1.825 กิโลเมตร) และจากนั้น เส้นเขตแดนจะพุ่งตรงไปทางตะวันตกเข้าไปในทะเลอันดามันเป็นระยะทางประมาณ 140 ไมล์ทะเล แล้วไปสิ้นสุดที่จุดกึ่งกลางของทะเลอันดามัน ตอนบนอันเป็นจุดร่วมเขตเศรษฐกิจจำเพาะไทย-พม่า-อินเดีย (ถนอนม เจริญลาภ, 2549) และนับเป็นจุดสิ้นสุดที่แท้จริงของเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า

จากการสำรวจแนวตะเข็บชายแดน อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า จัดเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน และมีรากฐานมาจากปัจจัยหลากหลายมิติ อาทิ ความรักที่บงกชของภูมิภาค การอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ทับซ้อนโดยยึดหลักฐานแผนที่กันคนละฉบับ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเขตแดนอันเป็นผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนทางเดินของลำน้ำ และการกระทำจากฝีมือมนุษย์ เช่น การสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง หรือ การตัดถนนทำลายแนวสันปันน้ำ สำหรับเนื้อหาเพิ่มเติมในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจะทำการคัดสรรปัญหาข้อพิพาทในบางกรณี เพื่อทำการวิเคราะห์ตีแผ่และชี้บ่งประเด็นสำคัญของพื้นที่พิพาทตามจุดยุทธศาสตร์ต่างๆ โดยจะเชื่อมโยงให้เห็นถึงสภาพปัญหา ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

## **(6) กรณีศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนไทย-พม่า**

### **ปัญหาแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก**

#### **อำเภอแม่สาย-อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**

สภาพปัญหาทั่วไป :

ปฏิญญาระหว่างรัฐบาลสยามกับอังกฤษฉบับลงวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2437 ได้กำหนดให้ใช้แม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเป็นเส้นกั้นเขตแดนตอนเหนือสุดระหว่างดินแดนสยามกับดินแดนพม่าของอังกฤษ (British

Burma) แต่สืบเนื่องจากแม่น้ำทั้งสองสายมีสภาพเป็นเพียงลำน้ำสายเล็กๆ และมีการเปลี่ยนทางเดินอยู่เสมอ ข้อความในต้วบัญญัติจึงระบุแต่เพียงรวมๆ ว่าให้ลำน้ำทั้งสองสายเป็นเส้นกันเขตแดนและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ต่อมาระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2474-2475 รัฐบาลสยามกับอังกฤษได้ทำหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัน โดยให้ยึดถือร่องน้ำลึกของแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกเป็นเส้นกันเขตแดน โดยไม่ต้องคำนึงว่าแม่น้ำจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเดินอย่างไร ครั้นเมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลพม่าได้ยื่นข้อเสนอให้มีการปักหลักเขตแดนแบบคงที่ (Fixed Boundary Demarcation) ในแม่น้ำทั้งสองสาย และให้ใช้ร่องน้ำลึกในช่วงก่อนเกิดการเปลี่ยนทางเดินของลำน้ำเป็นแนวเขตแดน โดยรัฐบาลไทยได้ยอมรับข้อเสนอดังกล่าวแต่ขอให้ใช้ร่องน้ำลึกในช่วงเวลานั้นเป็นเส้นเขตแดน การเจรจายังคงดำเนินต่อไป จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงปี พ.ศ. 2534 ทั้งสองฝ่ายได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) และให้สัตยาบันรับรองเส้นเขตแดน โดยกำหนดให้บริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก เป็นเส้นเขตแดนแบบคงที่ และให้ใช้ร่องน้ำลึกในช่วงเวลาที่สำรวจเป็นเส้นเขตแดน พร้อมกันนี้ ยังได้ระบุให้ราษฎรทั้งสองฝั่ง มีสิทธิในการเดินเรือและใช้ประโยชน์จากแม่น้ำทั้งสองสายได้อย่างเป็นธรรม ไม่ว่าแม่น้ำจะเปลี่ยนแปลงทางเดินในรูปแบบใด นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังได้จัดทำหลักอ้างอิงเขตแดน (Boundary Reference Pillar : BRP) จำนวนทั้งหมด 492 คู่ โดยสร้างขึ้นในฝั่งของตนเองแล้วค่อยๆ ไล่เรียงคู่ขนานกันไปพร้อมมีการกำกับเลขหมายให้ถูกต้องตรงกันทั้งสองฝั่ง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าจะมีการจัดสร้างหลักอ้างอิงเขตแดน เป็นระยะทางประมาณ 59 กิโลเมตร เพื่ออำนวยความสะดวกในการกำหนดเส้นเขตแดนในภูมิประเทศจริง แต่ปัจจุบันกลับพบว่าหลักอ้างอิงเขตแดนมิได้ตอบสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าวอย่างเต็มที่ สืบเนื่องจาก 1) สภาวะน้ำท่วมและการเปลี่ยนแปลงแนวลำน้ำส่งผลให้หลักอ้างอิงเขตแดนถูกทำลายจากแรงกัดเซาะของกระแสน้ำ 2) ลำน้ำมักเปลี่ยนทางเดินตลอดเวลาทั้งแบบค่อยเป็นค่อยไป (Accretion and Erosion) และแบบฉับพลัน (Avulsion) ในขณะที่ราษฎรทั่วไปยังคงเข้าใจว่าเส้นเขตแดนเปลี่ยนไปตามลำน้ำ 3) หลักอ้างอิงเขตแดนในบาง

จุดถูกปกคลุมด้วยพืชพรรณและปารกทึบ จึงทำให้ยากต่อการค้นหา ในขณะที่บางจุดถูกทำลายโดยราษฎรตามแนวชายแดนด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และ 4) หลักอ้างอิงเขตแดนอยู่ห่างไกลกันในบางจุด จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการระบุแนวโค้งของร่องน้ำลึกที่ใช้เป็นเส้นเขตแดนในภูมิประเทศจริง ยกเว้นแต่จะมีการชี้ตำแหน่งโดยเจ้าหน้าที่จากกรมแผนที่ทหาร

### ข้อเท็จจริงและข้อพิจารณาเพิ่มเติม :

1. จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหาร พบว่า การพังทลายของตลิ่งบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก อยู่ในอัตราปีละประมาณ 3 เมตร และเขตจำกัดของการเปลี่ยนแนวตลิ่งจะอยู่ในระยะประมาณ 400-600 เมตรจากแนวกึ่งกลางลำน้ำ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ซึ่งเลาะเลียบบไปตามแนวตะเข็บลำน้ำมีสภาพพื้นดินที่อ่อนตัวและไม่เหมาะกับการปักหลักอ้างอิงเขตแดน นอกจากนี้ในเอกสารแนบท้ายบันทึกความเข้าใจฉบับปี พ.ศ. 2534 ยังระบุให้มีการวางหลักอ้างอิงเขตแดนในอาณาบริเวณที่มั่นคงและอยู่ห่างไกลจากแนวชายฝั่งพอสมควร แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า หลักอ้างอิงเขตแดนส่วนใหญ่ทั้งในฝั่งไทยและฝั่งพม่ากลับตั้งอยู่ห่างจากขอบตลิ่งเพียงแค่ 5-10 เมตร ซึ่งนับว่าเสี่ยงต่อการชำรุดและถูกกัดเซาะจากกระแสน้ำ

2. ตามหลักการในบันทึกความเข้าใจฉบับปี พ.ศ. 2534 การสร้างหลักอ้างอิงเขตแดนขึ้นมาใหม่ จำเป็นต้องก่อสร้างให้ลงในตำแหน่งเดิม ซึ่งบางครั้งมีหลายบริเวณที่ไม่สามารถจัดสร้างในตำแหน่งเดิมได้ เนื่องจากลำน้ำมีการเคลื่อนตัวปรับเปลี่ยนตำแหน่งไปตามธรรมชาติ ขณะเดียวกัน หากพิจารณาจากเทคนิคการทำแผนที่ จะพบว่า สถานภาพของหลักอ้างอิงเขตแดนเป็นเพียงแค่เครื่องมือในการช่วยค้นหาตำแหน่งของเส้นเขตแดนจริงตามร่องน้ำลึกเท่านั้น หากใช้ตัวหลักในการแสดงเส้นเขตแดนโดยตรง เพราะฉะนั้น จึงไม่น่าจำเป็นต้องไปจำกัดขอบเขตการก่อสร้างหลักอ้างอิงเขตแดนไว้ในกรอบบันทึกความเข้าใจ แต่ในทางกลับกัน ควรมีการเลื่อนตำแหน่งหลักอ้างอิงเขตแดนออกไปให้พ้นจากเขตเบี่ยงเบนลำน้ำซึ่งสามารถกำหนดได้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิศาสตร์ลำน้ำ





การสร้างบ้านเรือนของราษฎรไทยโดยไม่คำนึงถึงหลักอ้างอิงเขตแดน ส่งผลให้ตัวอาคารมีลักษณะยื่นล้ำเข้าไปในเขตพม่า ซึ่งส่งผลให้ตัวบ้านกลายเป็นจุดแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ



สภาพหลักข้างอิงเขตแดนซึ่งถูกปกคลุมด้วยหญ้ารกทึบ



หลักข้างอิงเขตแดนซึ่งกลายเป็นที่ทิ้งขยะของราษฎรท้องถิ่น

(Fluvial Geomorphology) ซึ่งการดำเนินมาตรการดังกล่าว ย่อมส่งผลดีต่อการกำหนดเขตแดนในระยะยาว

### สถานการณ์ปัจจุบัน :

ในการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า (JBC) ครั้งที่ 3 ณ กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 18-19 สิงหาคม พ.ศ. 2540 โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธาน ที่ประชุมได้ตกลงให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมกัน นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้กำหนดหลักการบำรุงรักษาหลักอ้างอิงเขตแดนตรงบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ที่สูญหายและถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก โดยเห็นพ้องให้จัดชุดสำรวจร่วมในการตรวจสอบหลักอ้างอิงดังกล่าวเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรรมวิธีซ่อมแซมหลักอ้างอิงเขตแดน ต่อมา ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2543-2547 รัฐบาลทั้งสองประเทศได้ดำเนินมาตรการตรวจสอบซ่อมแซมหลักอ้างอิงเขตแดนจนแล้วเสร็จ ตลอดจนมีการสร้างหลักเขตแดนเพิ่มเติมในบริเวณที่แม่น้ำเปลี่ยนทางเดินกลายเป็นแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม ความมรกดทับของภูมิประเทศในบางพื้นที่ ประกอบกับการขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในท้องถิ่น ก็ยังคงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบำรุงรักษาหลักอ้างอิงเขตแดน สืบต่อไป

### ปัญหาสำนักสงฆ์ทุ่งนาโโย่ง

#### อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

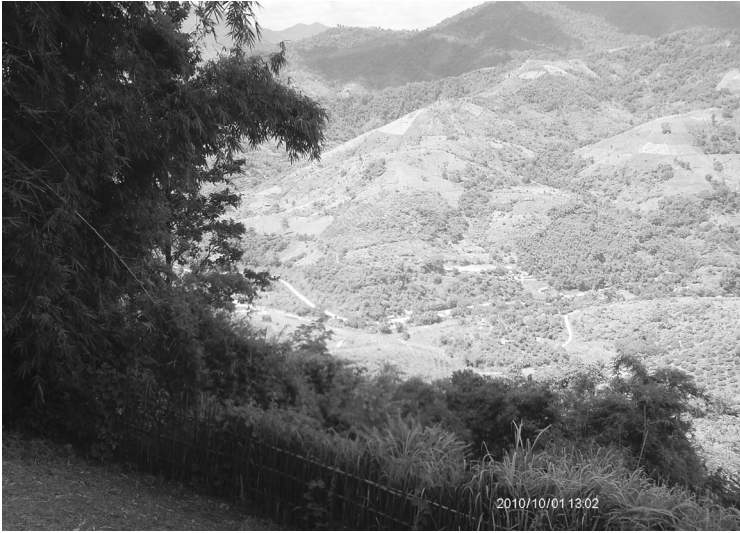
#### สภาพปัญหาทั่วไป :

สำนักสงฆ์ทุ่งนาโโย่ง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยทหารพม่า จากกองพันที่ 331 กองทัพภาคสามเหลี่ยมทองคำ โดยตัวสำนักสงฆ์ ตั้งอยู่บริเวณสันเขาตอยนางนอน (ตอยทุ่งนาโโย่ง) ตำบลเวียงพานคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในระยะแรก มีลักษณะเป็นอาคารพักพิงชั่วคราว จำนวน 2 หลัง ต่อมาได้มีการก่อสร้างอาคารถาวรขึ้นอีก 1 หลัง โดยมีเจ้าอาวาสชาวพม่า นามว่า “พระอุกตะระ” และมีพระ “ชานลี” พระนักพัฒนาชาวไตหัวนเป็นผู้บริจาคปัจจัยในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกต่างๆ ภายในวัด ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ทหารพม่าจากกองพันที่ 331 ได้ส่งทหารประมาณ 5-6 นาย ไปตั้งฐานปฏิบัติการใกล้สำนักสงฆ์ทุ่งเต่างาย และฝ่ายไทยได้ส่งชุดปฏิบัติการจากกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดน 327 อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เข้าไปตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ในละแวกเดียวกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางการทหาร สำหรับสาเหตุหลักของปัญหาข้อพิพาท เกิดจากการที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนดังกล่าว โดยยึดถือหลักฐานแผนที่กันคนละฉบับ ซึ่งทำให้เกิดพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร หรือ 625 ไร่ สำหรับฝ่ายไทยนั้น ได้ยึดถือแผนที่ชุด L 7017 มาตรฐาน 1 : 50,000 ฉบับปี พ.ศ. 2532 จัดทำโดยกรมแผนที่ทหาร ซึ่งมีแนวอาณาเขตคล้ายคลึงกับแผนที่ของคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษ ที่ลากแนวเขตแดนจากหลักเขตที่ 21 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ แต่สำหรับฝ่ายพม่านั้น ได้เลือกใช้แผนที่ชุด U 741 มาตรฐาน 1 : 63,360 ฉบับปี ค.ศ. 1943 จัดทำโดยข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดีย ซึ่งมีแนวเขตแดนไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการลดความตึงเครียดอันเกิดจากปัญหาเส้นเขตแดนที่ยังไม่ได้ข้อยุติ ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงถอนกำลังทหารออกจากพื้นที่พิพาท แต่ปรากฏว่าหลังจากที่ทหารพม่าและชุดตำรวจตระเวนชายแดนของไทยได้ถอนกำลังออกมาประมาณ 8 วัน ทหารพม่ากลับส่งกำลังขึ้นมาประจำการตรงบริเวณสำนักสงฆ์ตามเดิม ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 กองกำลังทั้งฝ่ายพม่าและฝ่ายไทยได้กลับเข้ามาเผชิญหน้ากันอีกครั้งจนเกิดการปะทะตามแนวพรมแดนซึ่งนำไปสู่การปิดด่านอำเภอแม่สาย นานถึง 10 เดือน

#### ข้อเท็จจริงและข้อพิจารณาเพิ่มเติม :

1. จากการประมวลแผนที่ฉบับต่างๆ พบว่า แผนที่ Burma Siam Boundary Demarcation Survey มาตรฐาน 1 นิ้ว ต่อ 4 ไมล์ Part of Kengtung (Upper Burma) Sheet No. 3 ซึ่งใช้แทนสนธิสัญญาได้เขียนตำแหน่งเส้นเขตแดนไปตามสันเขาจากหลักเขตแดนที่ 21 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจนตกแนวแม่น้ำสาย ซึ่งสอดคล้องกับแผนที่ชุด



ต้นเขาซึ่งอยู่ใกล้กับหลักเขตที่ 21 (ที่มา : ศุภยภาค ประชาวิรัช)



คอยนางนอนซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์เต่งนาโย่ง (ที่มา : ศุภยภาค ประชาวิรัช)

L 7017 ระวัง 4949 I (อำเภอแม่สลาย) ของฝ่ายไทยที่เขียนแนวเส้นเขตแดนไปตามสันเขาจากหลักเขตที่ 21 เคลื่อนตัวไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เช่นเดียวกัน แต่ถ้าหากพิจารณาจากแผนที่ชุด L 708 มาตรฐาน 1 : 50,000 ระวัง 4972 II อำเภอแม่สลาย ซึ่งจัดทำโดยฝ่ายสหรัฐอเมริกา กลับพบว่าเส้นเขตแดนมีลักษณะเลาะเลียบไปตามสันเขาจากหลักเขตที่ 21 มุ่งตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจนตกแม่น้ำสลาย ซึ่งสอดคล้องกับ แผนที่ชุด U 741 ระวัง 93 P/15 (Southern Shan State) ของฝ่ายพม่า ที่เขียนแนวเส้นเขตแดนไปตามสันเขาจากหลักเขตที่ 21 มุ่งตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจนตกแนวแม่น้ำสลายเช่นเดียวกัน

2. พื้นที่บริเวณสำนักสงฆ์ทุ่งนาโโย่ง แนวเส้นเขตแดนยังมีลักษณะไม่ชัดเจนสืบเนื่องจากการยึดถือหลักฐานแผนที่กันคนละฉบับ แต่กระนั้นก็ตาม ถึงแม้ว่าการพิจารณาเส้นเขตแดนตามหลักสากลจะต้องยึดถือแนวอาณาเขตตามสันปันน้ำที่ต่อเนื่อง แต่ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ เส้นเขตแดนจะต้องสอดคล้องกับแผนที่ของคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษ หรือ แผนที่ **Burma Siam Boundary Demarcation Survey** ซึ่งถือเป็นหลักฐานที่ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันจัดทำขึ้นในอดีต และมีผลบังคับใช้แทนตัวสนธิสัญญา

3. ภูมิทัศน์ชายแดนรอบสำนักสงฆ์ทุ่งนาโโย่ง มีลักษณะเป็นจุดซ้อนทับระหว่างระบบภูมิศาสตร์ทหารกับระบบภูมิศาสตร์วัฒนธรรม กล่าวคือ กองทหารพม่าได้เข้ามาตั้งฐานที่มั่นตามเนินเขาต่างๆ เพื่อควบคุมจุดยุทธศาสตร์ในการโจมตีกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ ประกอบกับมีการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรชนพม่าไกล้ๆ กับพื้นที่ของหลักเขตที่ 21 ซึ่งถือเป็นแนวเส้นเขตแดนตามที่ปรากฏตามแผนที่ฉบับต่างๆ ส่วนกรณีของตัวสำนักสงฆ์นั้น พบว่า พระอุกตะระ เจ้าอาวาสวัด ได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า การก่อสร้างวัดได้มีการสำรวจพื้นที่มาก่อน โดยพระอุกตะระเห็นว่าบริเวณดังกล่าวน่าจะอยู่ในเขตพม่า โดยมีแนวกึ่งกลางถนนเป็นเส้นแบ่งเขตแดน แต่หากพบว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตไทย ทางวัดก็ยินดียกย้ายออกจากพื้นที่ และจะไม่มี การก่อสร้างถาวรวัตถุใดๆ เป็นการเพิ่มเติม จนกว่าจะได้ข้อยุติที่แน่นอน แต่อย่างไรก็ตาม การย้ายสำนักสงฆ์คงเป็น



เรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากเนื่องจากทหารพม่าได้ขยายฐานปฏิบัติการครอบคลุมพื้นที่สำนักสงฆ์ซึ่งส่งผลให้ปริณทลสงฆ์กับกองทัพกลายเป็นหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ ฝ่ายพม่ายังได้ก่อสร้างฐานทหารเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่งบริเวณดอยสูงใกล้เขตดอยนางนอน (ดอยกู่เต่งนาโย่ง) เพื่อทำการโอบล้อมคุ้มกันสำนักสงฆ์อีกที่หนึ่ง ส่วนฝ่ายไทยนั้น ก็มีการสร้างฐานปฏิบัติการทหารประมาณ 2-3 แห่งใกล้ๆ กับพื้นที่ดอยนางนอน เพื่อคุมเชิงและเฝ้าระวังชายแดน สำหรับราษฎรที่ขึ้นไปประกอบศาสนกิจบริเวณสำนักสงฆ์ กลับมีเพียงแค่ชาวพม่าจากฝั่งท่าขี้เหล็ก โดยทหารพม่าไม่อนุญาตให้ราษฎรไทยขึ้นไปบนฐานปฏิบัติการเนื่องจากสำนักสงฆ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของเขตยุทธศาสตร์ทหาร

#### สถานการณ์ปัจจุบัน :

ในการประชุมคณะกรรมการสำรวจร่วมทางเทคนิคไทย-พม่า (JTSC) ครั้งที่ 1 ที่จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 18-19 กันยายน พ.ศ. 2540 ตัวแทนจากกรมแผนที่ทหารได้เสนอร่างแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (TOR) ให้ฝ่ายพม่าพิจารณาเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการสำรวจและปักหลักเขตแดน แต่ก็ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบตามแนวชายแดนทางด้านจังหวัดเชียงราย ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ตัวแทนจากฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าได้มีการหยิบยกปัญหาสำนักสงฆ์กู่เต่งนาโย่ง เข้าหารือในการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า (JBC) ครั้งที่ 6 แต่ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ โดยปัจจุบันปัญหาสำนักสงฆ์กู่เต่งนาโย่งยังคงไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไขอย่างเป็นทางการ และในอนาคต พื้นที่ดังกล่าวอาจกลายเป็นชนวนความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าสืบต่อไป

#### ปัญหาดอยกลาง-ดอยท้ายสะ อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่

##### สภาพปัญหาทั่วไป :

ดอยกลางจัดเป็นยอดเขาสูงหนึ่งในกลุ่มเทือกเขาแดนลาว ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ โดยประกอบด้วยหมู่บ้านต่างๆ

อาทิ บ้านปางแสนเครือ บ้านปางตันเตือ บ้านปางตันฮ่อง และบ้านดอยกลาง (สมโชค, หน้า 120) สำหรับที่มาของข้อพิพาท เกิดจากการที่ฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าต่างยึดถือเส้นเขตแดนกันคนละแนว โดยฝ่ายไทยได้ยึดถือเส้นเขตแดนตามแนวสันเขาดอยห้วยสะ ซึ่งอยู่เหนือดอยกลางประมาณ 3-4 กิโลเมตร และลึกเข้าไปในพื้นที่ของฝั่งพม่า แต่ฝ่ายพม่าได้ยึดถือเส้นเขตแดนตามแนวสันเขาดอยกลาง ซึ่งมีความสูงอยู่ต่ำกว่าดอยห้วยสะประมาณ 70 เมตร และอยู่ลึกเข้ามาในฝั่งไทย ความขัดแย้งดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการอ้างกรรมสิทธิ์บนพื้นที่ทับซ้อนประมาณ 32 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 20,000 ไร่ นอกจากนี้ การยึดถือเส้นเขตแดนที่ต่างกันยังส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ตามแนวชายแดน โดยพื้นที่บริเวณหมู่บ้านปางตันฮ่องได้ถูกตัดแบ่งออกเป็นสองส่วน โดยทางเหนืออยู่ในเขตอธิปไตยของฝ่ายพม่า ส่วนทางด้านใต้อยู่ในเขตอธิปไตยของฝ่ายไทย (สมโชค, หน้า 121) ส่วนหมู่บ้านดอยกลางนั้น ล้วนตกอยู่ในการครอบครองของฝ่ายพม่าทั้งหมด แต่กลับปรากฏว่าพื้นที่ของวัดจุฬามณีและชาวหมู่บ้านดอยกลางนั้น ล้วนเป็นคนไทยแทบทั้งสิ้น โดยมีการขึ้นทะเบียนราษฎรกับกระทรวงมหาดไทย และมีสถานภาพเป็นราษฎรในเขตหมู่ 7 ตำบลแม่ฮ้อย อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ ในอีกประการหนึ่ง หากสำรวจภูมิประเทศตามแนวหุบเขาระหว่างดอยกลางกับดอยห้วยสะรวมถึงหุบเขาในบริเวณข้างเคียงจะพบว่า พื้นที่ดังกล่าวล้วนเต็มไปด้วยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวไทยใหญ่ประมาณ 50-60 หลังคาเรือน ตลอดจนจะมีการวางกำลังของทหารไทยทหารพม่า รวมถึงทหารไทใหญ่และทหารว่าแดง กระจายกันไปตามแนวหุบเขา ซึ่งลักษณะภูมิลักษณะดังกล่าว ย่อมส่งผลให้บริเวณดอยกลางและดอยห้วยสะกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ซึ่งมีความสำคัญต่อความได้เปรียบทางการทหารและอาจส่งผลให้ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนกลายเป็นประเด็นอ่อนไหวทางการเมืองระหว่างประเทศ

#### ข้อเท็จจริงและข้อพิจารณาเพิ่มเติม :

1. กระทรวงการต่างประเทศ ได้ทำการตรวจสอบหลักฐานเอกสารเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณดอยกลาง-ดอยห้วยสะ พบหลักฐานในสาร

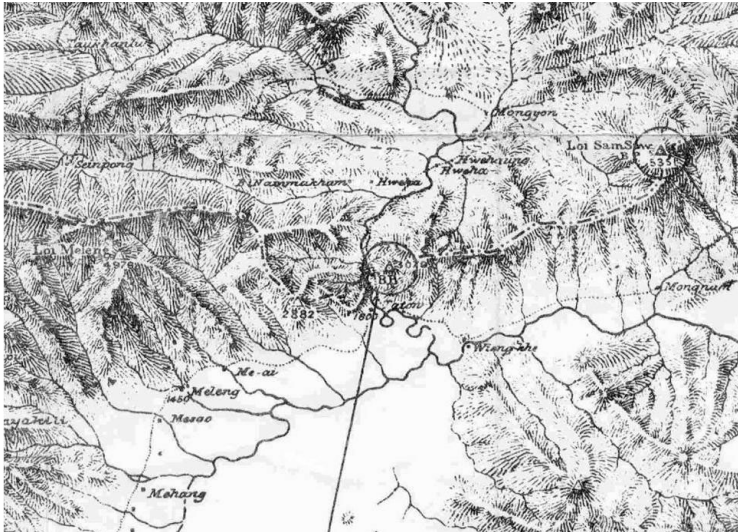
ตราพระราชสีห์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีถึงข้าหลวงใหญ่รักษาราชการเมืองลาวเกียง(ลาวเฉียง) และศุภอักษรถึงพระเจ้านครเชียงใหม่ ว่าด้วยเรื่องเขตแดนลงวันที่ 27 ตุลาคม ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) ซึ่งได้กำหนดแนวพระราชอาณาเขตที่จะมีการปักปันกับอังกฤษไว้ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองหาง (ในเขตพม่า) จนถึงปากแม่น้ำรวกตรงจุดบรรจบกับแม่น้ำโขง โดยให้ทอดไปตามสันปันน้ำบนดอยห้วยสะ มิใช่ไปตามสันเขาตอยกลาง แต่อย่างไรก็ตาม กลับพบว่า ข้าหลวงปักปันเขตแดนในขณะนั้น ได้ระบุตำแหน่งเส้นเขตแดนไปตามสันเขาตอยกลาง ซึ่งส่งผลให้เกิดเส้นเขตแดนจำนวน 2 แนว อันประกอบด้วย แนวที่เป็นไปตามสารตราพระราชสีห์ของรัชกาลที่ 5 และแนวที่เป็นไปตามแผนที่สำรวจเขตแดนสยาม-อังกฤษ (Burma-Siam Demarcation Survey) ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2436 (เวณิกา, หน้า 132)

2. แนวพรมแดนบริเวณตอยกลาง-ดอยห้วยสะ ไม่มีสนธิสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษร คงใช้เพียงแผนที่สำรวจเขตแดนสยาม-อังกฤษ (Burma-Siam Demarcation Survey) เป็นสนธิสัญญากำหนดเส้นเขตแดน ซึ่งบนแผนที่ได้แสดงตำแหน่งเส้นเขตแดนเลาะเลียบบไปตามสันเขาตอยกลางแทนที่จะเขียนไปตามสันดอยห้วยสะตามพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ห้า อย่างไรก็ตาม แผนที่ฉบับดังกล่าวได้มีการประทับตราพระราชลัญจกรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ฝ่ายอังกฤษก็ได้มีการประทับตราข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดีย และเพื่อให้มีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย ทั้งสองฝ่ายต่างให้ปฏิญญารับรองกัน (พ.ศ. 2437) ซึ่งเท่ากับว่าแผนที่ฉบับดังกล่าวได้ทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดแนวพรมแดนระหว่างประเทศโดยสมบูรณ์ แต่กระนั้นก็ตาม ทั้งสองฝ่ายยังคงต้องพิสูจน์เกี่ยวกับการถ่ายทอดเส้นเขตแดนตามแผนที่ลงบนภูมิประเทศจริงกันต่อไป

3. หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์การเมืองเรื่องชนกลุ่มน้อย จะพบว่า ในอดีต กลุ่มกองทัพเมืองไตของขุนล่า รวมถึงทหารหัวและทหารไทใหญ่ ต่างพยายามแข่งขันกันสร้างเขตอิทธิพลแถบพื้นที่หุบเขา ระหว่างตอยกลางกับดอยห้วยสะ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อราชอาณาจักรไทย



แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ทับซ้อนบริเวณคอยกลาง-คอยท่วยสะ



แผนที่ Burma Siam Boundary Demarcation Survey บริเวณคอยกลาง-คอยท่วยสะ

ตลอดจนการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดน ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 กองทัพไทยได้เปิดยุทธการขับไล่กองกำลังต่างๆ ให้ออกไปจากเขตหุบเขาตอยกลาง-ตอยห้วยสะ ซึ่งส่งผลให้ฝ่ายไทยวางกำลังทหารไว้ตรงตอยห้วยสะเพื่อป้องกันไม่ให้กองกำลังชนกลุ่มน้อยเคลื่อนตัวเข้ามาในเขตหุบเขาดังกล่าว ดังนั้น หากพิจารณาจากแนวเขตแดนตามที่พม่ากล่าวอ้าง การตั้งฐานที่มั่นของทหารไทยจึงถือเป็นการวางกำลังนอกประเทศ (Extraterritorial Deployment) แต่หากพิจารณาจากแนวเขตแดนที่สอดคล้องกับสารตราพระราชสิทธิ์ การกระทำดังกล่าวก็ถือเป็นการวางกำลังอยู่ภายในเขตไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อช่วงปลายปี พ.ศ. 2538 กองกำลังขุนสำไต้ยอมวางอาวุธและสลายตัวไปขึ้นกับฝ่ายรัฐบาลพม่า ดังนั้น กองทัพพม่าจึงเข้ามารับผิดชอบในเขตพื้นที่ของอดีตกองกำลังขุนสำไต้พร้อมกับมีการวางกำลังรุกเข้ามาจนถึงสันเขาตอยกลาง ซึ่งส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและการเผชิญหน้าระหว่างกองกำลังทั้งสองฝ่าย ประกอบกับส่งผลให้ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่า มีลักษณะการตั้งฐานยุทธศาสตร์ที่ขีดคร่อมซ้อนทับลงไปบนความพรั่มัวของเส้นเขตแดน จนทำให้เกิดความกำกวมถกเถียงกันในการวางกำลังทางการทหาร

#### สถานการณ์ปัจจุบัน :

ทั้งสองฝ่ายมีการร่วมประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนตรงบริเวณตอยกลาง-ตอยห้วยสะ โดยตกลงไม่ให้มีการใช้กำลังใดๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกันด้วยอาวุธ พร้อมส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบสันติวิธี จนกว่าจะมีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมกัน สำหรับลักษณะการวางกำลังทหาร พบว่าส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ระหว่างสันเขาตรงตอยห้วยสะมากกว่าตอยกลาง โดยมีลักษณะที่ทหารไทยอยู่ยอดเขาหนึ่ง และทหารพม่าอยู่อีกยอดเขาหนึ่ง สลับกันไป อย่างไรก็ตาม ปัญหาตอยกลาง-ตอยห้วยสะ ยังคงกลายเป็นประเด็นอ่อนไหวทางการเมืองและความมั่นคงเนื่องจากพื้นที่โดยรอบยังเต็มไปด้วยการสู้รบระหว่างทหารพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อย รวมถึงมักถูกใช้เป็นเส้นทางลำเลียงอาวุธและเส้นทางค้ายาเสพติดตามแนวตะเข็บชายแดน



ภูมิประเทศบริเวณตอนกลาง-ตอนห้วยฮะ

## ปัญหาแม่น้ำเมย

### อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

สภาพปัญหาทั่วไป :

ปัญหาข้อขัดแย้งด้านเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยจัดอยู่ในประเภทข้อขัดแย้งด้านตำแหน่ง (Positional Boundary Dispute) อันเป็นผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเดินของลำน้ำ ทั้งในลักษณะแบบฉับพลันและแบบค่อยเป็นค่อยไป รวมถึงการปรับแต่งพื้นที่ตลอดแนวลำน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับราษฎรของแต่ละฝ่าย สำหรับพื้นที่พิพาทบริเวณแม่น้ำเมยมีอยู่ด้วยกัน 3 จุด ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอแม่สอดทั้งหมด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรณีพิพาทวัดพระธาตุคอกช้างเผือก : สภาพพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าสายลวด ตรงกันข้ามกับวัดพระธาตุคอกช้างเผือก ซึ่งเป็นโบราณสถานอันเก่าแก่ในสมัยสุโขทัย บริเวณด้านเหนือมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาเตี้ยๆ ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นจุดที่ลำห้วยแม่ดาวไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเมย ส่วนพื้นที่ทางปากตะวันตกติดกับฝั่งพม่ามีสภาพเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง ส่วนพื้นที่ด้านใต้มีอาณาเขตอยู่ติดกับบ้านริมเมยและเขตตัวเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง สหภาพพม่า สำหรับสาเหตุของข้อพิพาทเกิดจากการที่รัฐบาลพม่าอ้างสิทธิเหนือดินแดนซึ่งมีสภาพเป็นเกาะบริเวณตรงข้ามกับวัดพระธาตุคอกช้างเผือก โดยมีการส่งรถตัดดินเข้ามาขุดลอกร่องน้ำเก่าเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 และได้นำธงชาติพม่ามาปักแสดงแนวอาณาเขต แต่ขณะเดียวกัน ฝ่ายราษฎรไทยก็กล่าวอ้างว่าบริเวณดังกล่าวเคยเป็นที่ดินของฝ่ายตนมาก่อน (มากกว่า 100 ไร่) โดยมีหลักฐาน คือ โฉนดที่ดิน จำนวน 3 แปลง และใบจับจองที่ดิน (ส.ค.1) อีก 15 แปลง นอกจากนี้ พื้นที่ดังกล่าวยังมีการเปลี่ยนแปลงทางเดินของลำน้ำค่อนข้างรุนแรง โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512-2532 ที่ดินของประเทศไทยได้ถูกระแสน้ำกัดเซาะไปประมาณ 27.35 ไร่ และต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ได้เกิดน้ำท่วมใหญ่จนทำให้กระแสน้ำไหลตัดส่วนโค้งและเปลี่ยนทางเดินกินลึกเข้าไปในฝั่งพม่าซึ่งส่งผลให้แผ่นดินพม่าถูกตัดขาดกลายเป็นลำน้ำสายใหม่ ส่วนร่องน้ำเดิมในส่วนที่อยู่ทางตอนใต้ของพื้นที่ซึ่งใช้เป็นเส้นเขตแดนได้เกิดสภาพตื้นเขิน

แต่ยังพอปรากฏร่องรอยของทางน้ำเก่าอยู่เป็นระยะ สำหรับสภาพปัญหาในปัจจุบัน พบว่า แผ่นดินของทั้งสองประเทศได้เชื่อมต่อกันเป็นผืนเดียวกันทำให้ไม่สามารถกำหนดร่องน้ำเดิมซึ่งเป็นเส้นเขตแดนได้ แต่ขณะเดียวกัน ฝ่ายพม่าก็พยายามแสดงกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่พิพาทเพื่อมิให้เสียเปรียบฝ่ายไทย โดยมีการก่อสร้างหอสังเกตการณ์แบบคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด 3 คูณ 4 เมตร จำนวน 3 หลัง และมีทหารประจำการอยู่ในบริเวณพิพาท โดยฝ่ายไทยยังไม่มีการแสดงท่าทีโต้ตอบแต่อย่างใด (อรรถวฤทธิ, หน้า 135-140)

**กรณีพิพาทสะพานมิตรภาพไทย-พม่า :** สภาพพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณบ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด และเขตตัวเมืองเมียวดี สหภาพพม่า ในอดีต ชุมชนบ้านริมเมยมีลักษณะเป็นเพียงชุมชนเกษตรกรรมขนาดเล็ก โดยชาวบ้านทั้งสองฟากฝั่งล้วนมีการติดต่อค้าขายกันโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการสัญจรทางเรือในฤดูน้ำหลาก หรือการเดินทางข้ามลำน้ำในฤดูแล้ง นอกจากนี้ บางครอบครัวยังมีความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติกับชุมชนในฝั่งประเทศพม่า สำหรับสภาพภูมิประเทศจัดว่ามีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงซึ่งส่งผลให้ลำน้ำมีการเปลี่ยนแปลงทางเดินในอัตราที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะช่วงฤดูน้ำหลาก ซึ่งกระแสน้ำมักไหลบ่าอย่างรุนแรงจนทำให้แม่น้ำเมยเกิดการเปลี่ยนทางเดิน โดยสังเกตได้จากทางน้ำโค้ง (Meander) และทะเลสาบรูปแอก (Oxbow Lake) ตรงบริเวณใกล้กับสะพานมิตรภาพทางด้านฝั่งไทย อันเป็นร่องรอยของทางน้ำเก่าและถูกปกคลุมด้วยพืชพรรณแบบป่าหญ้า ขณะเดียวกัน พื้นที่ดังกล่าวยังมีราษฎรตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างแน่นหนาทั้งทางฝั่งไทยและฝั่งพม่า ซึ่งเป็นที่ตั้งของสะพานมิตรภาพ รวมถึง ตลาดริมเมย ร้านอาหาร ด่านศุลกากร ธนาคารและอาคารพาณิชย์ต่างๆ (อรรถวฤทธิ, หน้า 140) ดังนั้นจึงอาจถือได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวล้วนมีความสำคัญทั้งในเชิงยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจและพาณิชย์กรรม

สำหรับสาเหตุข้อพิพาทเกิดจากการอ้างสิทธิบนพื้นที่ทับซ้อนตรงเกาะกลางแม่น้ำเมย ซึ่งแต่เดิมมีสภาพเป็นหาดทรายริมฝั่งพม่า แต่ต่อมาก็ได้ถูกกระแสน้ำกัดเซาะจนกลายเป็นเกาะกลางน้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ต่อมาร่องน้ำระหว่างแนวเกาะกับขอบตลิ่งทางฝั่งไทยเกิดขึ้น



ภูมิทัศน์แม่น้ำเมยบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-พม่า



การเปลี่ยนตำแหน่งเส้นเขตแดนบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือก

จนทำให้เกาะดังกล่าวถูกเชื่อมต่อกับฝั่งไทยและแปลงสภาพเป็นหาดทรายริมน้ำ ครั้นเมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ. 2532 ฝายไทยได้ถมดินปรับแต่งพื้นที่เพื่อก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ซึ่งส่งผลให้ทางการพม่าไม่พอใจเนื่องจากการกระทำดังกล่าวอาจทำให้ตัวเกาะถูกเชื่อมต่อไปเป็นผืนดินเดียวกันกับฝั่งไทยซึ่งส่งผลให้พม่าตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่พิพาท จากกรณีดังกล่าว ทางกรมพม่าจึงได้ยื่นเงื่อนไขให้ฝ่ายไทยทำการขนย้ายวัสดุอุปกรณ์ออกจากพื้นที่ก่อสร้าง รวมถึงปรับแต่งพื้นที่โดยขุดร่องน้ำให้มีสภาพเป็นเกาะเหมือนเดิม ทำยที่สุด ฝายไทยจำเป็นต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อให้โครงการก่อสร้างสะพานสามารถดำเนินการต่อไปได้ โดยทั้งสองฝ่ายได้ตกลงให้ถือว่าพื้นที่เกาะไม่เป็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และห้ามมีการครอบครองพื้นที่จนกว่าจะได้ข้อยุติเรื่องเส้นเขตแดนที่แน่นอน แต่กระนั้นก็ตาม ปัจจุบันกลับพบว่าราษฎรพม่าได้ทำการลักลอบเข้าไปตั้งเพิงพักอาศัย รวมถึงมีการประกอบธุรกิจผิดกฎหมายในพื้นที่รอบตัวเกาะ ไม่ว่าจะเป็นการต้มสุราเถื่อน การเล่นการพนัน และการลักลอบค้ายาเสพติด

**กรณีพิพาทบ้านแม่โกนเกน :** สภาพพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด และบริเวณบ้านผาลู เขตจังหวัดเมียวดี ประเทศพม่า โดยในอดีตพื้นที่บ้านผาลูเคยเป็นฐานที่มั่นของกองกำลังกะเหรี่ยงอิสระ ซึ่งทำให้เกิดระบบการค้าตลาดมืดและการขนส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ตามแนวชายแดน สำหรับภูมิภาคโดยทั่วไป มีลักษณะเป็นที่ราบระหว่างหุบเขา รวมถึงมีเนินดินตะกอนรูปพัดที่แม่น้ำพัดพามาทับถมขณะเดียวกัน บนพื้นที่พิพาทยังมีราษฎรไทยเข้าไปเพาะปลูกผลิตผลทางการเกษตรมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ส่วนในฝั่งพม่า ก็มีทั้งส่วนที่ยังคงสภาพเป็นป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์และส่วนที่เป็นพื้นที่เพาะปลูก สำหรับสาเหตุของข้อพิพาทนั้น เกิดจากลักษณะการโค้งตัวและการเปลี่ยนแปลงดินแบบฉับพลันของแม่น้ำเมย ตั้งแต่ช่วงอุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2537 ซึ่งส่งผลให้แผ่นดินไทยถูกตัดขาดและกลายเป็นเกาะกลางน้ำ ต่อมาหลังจากลำน้ำถูกตัดขาด ฝายไทยได้อ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่ที่แม่น้ำลัดทางเดิน โดยมีการนำธงชาติไทยขึ้นปักบนเกาะกลางน้ำ พร้อมกับทำแผนที่และถ่ายรูปเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน อย่างไรก็ตาม



หอสังเกตการณ์ของทหารพม่าบริเวณพื้นที่พิพาทวัดพระธาตุคอกช้างเผือก



ข้อมูลจากรูปถ่ายทางอากาศปี พ.ศ.2522



ข้อมูลจากรูปถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2524

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมย

ฝ่ายพม่าได้แสดงท่าทีไม่ยอมรับการอ้างสิทธิของฝ่ายไทย จนส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางการทหาร ต่อมา ร่องน้ำเดิมได้เกิดขึ้นขึ้นและมีตะกอนทับถมจนแผ่นดินริมฝั่งน้ำของทั้งสองประเทศเชื่อมติดกันเป็นผืนแผ่นดินเดียว อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายยังคงมีการเฝ้าระวังและวางกำลังทหารรอบพื้นที่พิพาท โดยฝ่ายไทยได้แสดงความเป็นเจ้าของโดยนำธงชาติไปปักบนเกาะเป็นระยะๆ ส่วนฝ่ายพม่า แม้จะมีการถอนทหารออกจากพื้นที่ แต่ยังคงมีการวางกำลังทหารประมาณ 1 กองร้อย ตรงบริเวณตรงข้ามกับพื้นที่พิพาท (อรรถวสุภูมิ, หน้า 146-150)

### ข้อเท็จจริงและข้อพิจารณาเพิ่มเติม :

1. เส้นเขตแดนในช่วงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้ถูกกำหนดไว้โดยอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดีย ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2411 โดยอนุสัญญานับดังกล่าวได้ระบุถึงเส้นกันเขตแดนเอาไว้ว่า “ฝ่ายเหนือเอาลำน้ำที่ไทยเรียกชื่อแม่เมย พม่าเรียกทองยงยงลำน้ำนั้นเป็นกลางจนล้นปลายน้ำถึงเขาปะวอ เขตแดนฝ่ายไทยอยู่ฝั่งตะวันออก เขตแดนอังกฤษอยู่ฝั่งตะวันตก” ซึ่งหมายความว่า ชายฝั่งของแม่น้ำเมยถูกกำหนดเป็นพรมแดนของแต่ละประเทศ ส่วนลำน้ำมีสภาพเป็นกลาง โดยไม่มีการระบุเกี่ยวกับสถานภาพของเกาะกลางน้ำว่าเป็นของฝ่ายใด (เวณิกา, หน้า 126) จากกรณีดังกล่าว ปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะกลางแม่น้ำเมย จึงยังไม่มีความชัดเจนทางมารองรับอย่างเป็นทางการ

2. ในราวปี พ.ศ. 2500 แม่น้ำเมยบริเวณจุดสิ้นสุดทางหลวงไทย หมายเลข 105 ได้เกิดเกาะทราย ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ สืบเนื่องจากการแสน้ำได้พัดพาตะกอนทรายมาทับถมกัน ในจุดนี้เป็นเวลานาน จนก่อเกิดเป็นเกาะกลางแม่น้ำที่ค่อนไปทางฝั่งพม่า ส่วนพื้นที่ระหว่างฝั่งไทยกับเกาะทรายจะมีสภาพเป็นร่องน้ำไหลกั้นอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2523-24 กระแสน้ำได้เปลี่ยนทางเดินไปชิดกับฝั่งพม่า ทำให้ตัวเกาะเคลื่อนย้ายมาอยู่ใกล้กับฝั่งไทย นอกจากนี้ กระแสน้ำยังไหลพุ่งเข้ากัดเซาะตลิ่งของฝั่งพม่า จนในปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลพม่าได้อนุมัติงบประมาณจำนวน



การเปลี่ยนตำแหน่งเส้นเขตแดนบริเวณบ้านแม่โกนเกน

7 ล้านจ๊าด เพื่อสร้างเครื่องชะลอกระแสน้ำมิให้พุ่งตรงเข้ากัดเซาะตลิ่ง ซึ่งนิยมเรียกกันว่า “หลักรอ” โดยทางการพม่าได้สร้างหลักรอเรียงรายตลอดแนวตลิ่งฝั่งพม่าประมาณ 20 แห่ง ผลกระทบจากการสร้างหลักรอทำให้กระแสน้ำไหลมาประชิดฝั่งไทยและกัดเซาะตลิ่งบริเวณบ้านห้วยม่วง ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด และทำให้ทางการไทยพร้อมด้วยราษฎรหันมาร่วมมือกันก่อสร้างหลักรอเพื่อป้องกันตลิ่งและปลักตันให้กระแสน้ำไหลพุ่งกลับไปทางฝั่งพม่า (เวณิกา, หน้า 126-127) จากกรณีดังกล่าว “การเมืองเรื่องหลักรอ” จึงเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลให้สถานการณ์มีความยืดเยื้อและสลับซับซ้อน โดยทั้งสองฝ่ายต่างสร้างหลักรอสลับกันไปมาเพื่อมิให้ตลิ่งถูกกัดเซาะมากจนเกินไป แต่ขณะเดียวกัน ก็ส่งผลให้ฝ่ายตรงข้ามต้องสูญเสียดินแดนตามขอบตลิ่ง เช่นเดียวกัน

3. สำหรับกรณีวัดพระธาตุคอกช้างเผือก การที่พม่าเข้ามาขุดลอกร่องน้ำซึ่งอ้างว่าขุดตามภาพถ่ายทางอากาศเมื่อปี พ.ศ. 2532 พบว่ามีส่วนที่คาบเกี่ยวกับดินแดนของราษฎรไทย โดยบริเวณที่กลายเป็นฝั่งพม่าได้ปรากฏพื้นที่ซึ่งออกเป็นโฉนดเมื่อปี พ.ศ. 2521 จำนวน 3 แปลง โดยที่ดินขนาด 1 ใน 3 แปลง ได้กลายเป็นเกาะกลางน้ำ ขณะเดียวกันพื้นที่ซึ่งฝ่ายพม่าเข้ามาขุดลอกร่องน้ำยังกินอาณาบริเวณที่ดินแบบ ส.ค.1 อีก 15 แปลง คิดเป็นเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 83 ไร่ ซึ่งส่งผลให้ดินแดนทางฝั่งไทยได้รับความเสียหายมากกว่า 100 ไร่ นอกจากนี้ หากพิจารณาจากตำแหน่งที่ตั้ง การที่ฝ่ายพม่าเข้ามาขุดลอกร่องน้ำนั้นถือว่ามีสิทธิที่สามารถกระทำได้ หากแต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายไทยด้วย เนื่องจากการขุดลอกของพม่ามิได้เป็นการขุด ณ จุดเดิมที่เป็นแนวเขตแดน ประกอบกับมีหลักฐานการครอบครองดินแดนที่แน่ชัดจากฝ่ายไทยแล้ว ดังนั้นการขุดลอกควรต้องมีการสำรวจอย่างละเอียดและได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายก่อน ซึ่งฝ่ายไทยย่อมมีความชอบธรรมในการอ้างสิทธิเหนือดินแดนในส่วนที่เสียไปเช่นกัน (อรรถวุฒิ, หน้า 139)

4. สำหรับกรณีสะพานมิตรภาพไทย-พม่า การก่อตัวของเกาะทรายกลางลำน้ำ ถือเป็นกาณ์เกิดขึ้นตามธรรมชาติและมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะฉะนั้น หากพิจารณาตามหลักการของการใช้แม่น้ำเป็นเส้นเขตแดนแล้ว เกาะทรายที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงเป็นแผ่นดิน



การกัดเซาะตลิ่งของแม่น้ำเมยและเขื่อนป้องกันตลิ่งบริเวณฝั้งพม่า

เมื่ออยู่ติดกับรัฐใดก็ควรเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐนั้น แต่การสร้างหลักอที่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเขตแดนของทั้งสองฝ่าย ย่อมทำให้ข้อพิพาท มีความสลับซับซ้อนและยากต่อการตีความตามกฎหมาย เนื่องจากเป็น การกระทำจากฝีมือมนุษย์ ทำให้การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ทางกระทรวงการต่างประเทศ ได้เคยหยิบยกปัญหาดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2532 โดยได้ข้อสรุปว่า หาก หาดทรายซึ่งหมายถึงเกาะกลางแม่น้ำได้เคลื่อนตัวเข้าชิดฝั่งไทยจนกลายเป็นพื้นดินเดียวกัน โดยไม่มีกระแสน้ำไหลผ่านกั้นขวาง ก็สามารถ ถือเป็นลักษณะเดียวกันกับการงอกของพื้นที่ริมตลิ่ง (ขจัดภัย บุรุษ พัฒน์, 2536) ดังนั้น กรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ซึ่งน่าจะเป็นของไทย

5. สำหรับกรณีบ้านแม่โกนเกน หากพิจารณาจากตำแหน่งที่ตั้ง แล้ว พบว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 แต่ภาย หลังจากปี พ.ศ. 2536 แม่น้ำเมยได้ไหลตัดตรงจนทำให้คอคอดลำน้าถูก ตัดขาดซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน ดังนั้น ปัญหาดังกล่าวจึง อยู่ที่การยอมรับของฝ่ายพม่า เนื่องจากในแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ หากลำน้ำมีการเปลี่ยนทางเดินแบบฉับพลัน แนวเขตแดนจะยึดถือเอา ตามแนวแม่น้ำเดิม หรือ ร่องน้ำเก่า ซึ่งฝ่ายไทยมีความชอบธรรมในการ อ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ตรงร่องน้ำเก่ามากกว่าฝ่ายพม่า ขณะเดียวกัน หลังจากแม่น้ำเปลี่ยนทางเดิน ฝ่ายไทยได้พยายามแจ้งให้ทางพม่าทราบ เกี่ยวกับการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่เกาะของฝ่ายไทย โดยอาศัยการแจ้ง ผ่านหนังสือและการเข้าไปปักธงชาติบนเกาะ แต่ฝ่ายพม่ากลับมีท่าที่ไม่ ยอมรับและถือว่าเป็นการกระทำเพียงฝ่ายเดียวของไทย ดังนั้น ทางออก ของปัญหาจึงควรมีการอธิบายด้วยเหตุผลอื่นๆ มากกว่าการมุ่งเน้นไปที่ ตำแหน่งที่ตั้งเพียงอย่างเดียว

กล่าวโดยรวม อาจสรุปได้ว่า ปัญหาข้อขัดแย้งด้านเขตแดนตรง บริเวณแม่น้ำเมย ประเด็นสำคัญอยู่ที่ความยากลำบากในการพิสูจน์ ตำแหน่งเดิมของลำน้ำ ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของทางน้ำก็ไม่ได้ มีการเปลี่ยนอย่างเป็นระบบ โดยสามารถสังเกตได้ว่า แม่น้ำเมย ในบาง ปีได้เปลี่ยนทางเดินเข้าไปในฝั่งพม่า แต่บางปีก็เปลี่ยนทางเดินเข้ามา ในฝั่งไทย ซึ่งทำให้เกิดความสับสนในการระบุตำแหน่งเขตแดน ในอีก

ประการหนึ่ง การปรับเปลี่ยนตำแหน่ง นอกจากจะเกิดจากอิทธิพลของ  
ธรรมชาติแล้ว ยังเกิดจากการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะการสร้างหลัก  
รอง ตลอดจนการถมที่ การดูตทรายและการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง ซึ่งกรณี  
ดังกล่าว ย่อมสะท้อนถึงความตั้งใจของอีกฝ่ายหนึ่งในการผนวกดินแดน  
หรือเพิ่มพื้นที่ โดยเจตนาดังกล่าวย่อมส่งผลให้เกิดการก่อตัวของอคติ  
เชิงลบในหมู่ประชาชน และทำให้สถานการณ์มีความยืดเยื้อสืบต่อไป

### สถานการณ์ปัจจุบัน :

บริเวณพื้นที่พิพาทคอกช้างเผือกยังอยู่ในขั้นตอนการเจรจา โดย  
ทั้งสองฝ่ายได้มีการถอนกำลังทหารออกจากพื้นที่พิพาทเพื่อลดความตึง  
เครียดและเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิคได้ดำเนินการ โดยปัจจุบัน  
แผ่นดินบริเวณริมฝั่งทั้งสองประเทศได้เชื่อมต่อกันเป็นแผ่นดินเดียวกันจน  
ทำให้ไม่สามารถกำหนดร่องน้ำเดิมซึ่งเป็นเส้นเขตแดนได้ ส่วนบริเวณ  
พื้นที่สะพานมิตรภาพ ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงให้พื้นที่ที่มีสภาพเป็นกลางไม่มี  
ใครเป็นเจ้าของ และเตรียมรอกการปักหลักเขตแดนให้แน่นอนสืบต่อไป  
แต่กระนั้นก็ตาม กลับพบว่าราษฎรพม่าได้ทำการลักลอบเข้าไปตั้งเพิงพัก  
อาศัย รวมถึงมีการประกอบธุรกิจผิดกฎหมายในเขตพื้นที่รอบตัวเกาะ  
นอกจากนี้ ฝ่ายพม่ายังได้ทำการดูตทรายกลางแม่น้ำเมยเพื่อนำไปถมที่  
ก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งแบบถาวร ซึ่งส่งผลกระทบต่อทิศทางการไหล  
ของกระแส น้ำ จากกรณีดังกล่าว คณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น  
ไทย-พม่า (TBC) ได้ส่งบันทึกช่วยจำถึงคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น  
จังหวัดเมียวดี พร้อมกับมีการประท้วงอย่างรุนแรงถึง 12 ครั้ง เพื่อให้  
ฝ่ายพม่ายุติการละเมิดข้อตกลง แต่ฝ่ายพม่ากลับดำเนินการก่อสร้างต่อ  
ไปจนแล้วเสร็จ ส่วนบริเวณบ้านแม่โกนเกนนั้น พบว่าสภาพพื้นที่ถูก  
ปล่อยให้รกร้างและเต็มไปด้วยป่าหญ้าอันตรายกึ่ง โดยราษฎรไทยไม่  
สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินได้ประกอบกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยก็ไม่สามารถ  
รับรองความปลอดภัยให้กับราษฎรที่จะเข้าไปในพื้นที่พิพาท  
ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ทางฝ่ายไทยยังคงแสดงความเป็นเจ้าของโดยมี  
การนำธงชาติขึ้นไปปักบนเกาะเป็นระยะส่วนการดำเนินการพิสูจน์  
แนวเขตแดนเดิมของทั้งสองฝ่าย กลับยังคงไม่มีความคืบหน้าใดๆ และ



การตั้งถิ่นฐานของราษฎรพม่าบริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมย

ยังคงกลายเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อสืบต่อไป

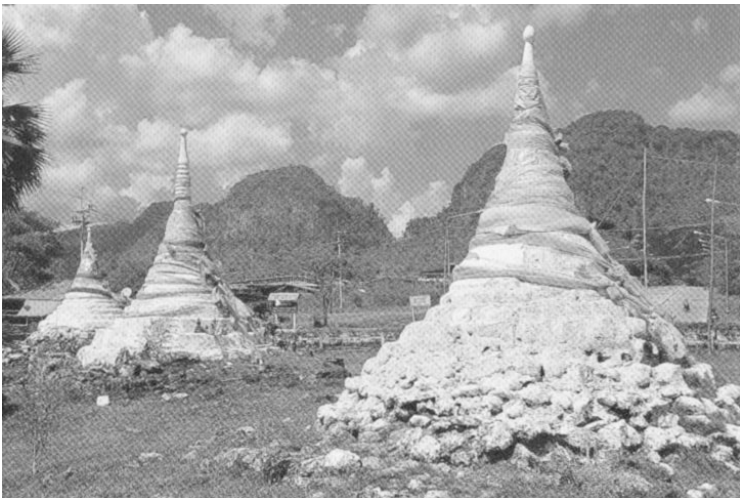
## **ปัญหาด้านพระเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี**

สภาพปัญหาทั่วไป :

ด้านพระเจดีย์สามองค์ ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างเทือกเขาถนนธงชัยกับเทือกเขาตะนาวศรีในเขตตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี ตรงข้ามอำเภอพญาทองสุข รั้วมอญ สหภาพพม่า ในสมัยโบราณ พื้นที่ดังกล่าวถูกเรียกขานว่า “หินสามกอง” ซึ่งปรากฏลักษณะเป็นกองหินวางเรียงขนานกันสามจุด โดยผู้สัญจรมักทำการสักการบูชา ก่อนจะเดินทางจากแดนสยามเข้าสู่แดนพม่า ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ช่องทางพระเจดีย์สามองค์มักถูกใช้เป็นจุดอ้างอิงในการเคลื่อนทัพของกษัตริย์พม่าเพื่อโจมตีปิดล้อมราชธานีสยาม โดยเฉพาะการยกทัพสมัยพระเจ้าตะเบงชเวตี้และพระเจ้าปดุง (ไบตอร์พญา) ต่อมาในปี พ.ศ. 2472 พระศรีสุวรรณคีรี เจ้าเมืองสังขละบุรีของไทย ได้ทำการก่อสร้างองค์พระเจดีย์ครอบทับกองหินสามกองตามแบบศิลปกรรมมอญ โดยมีความสูงประมาณ 6 เมตรและอยู่ห่างกันราว 5-6 เมตร ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ครั้นเมื่อเข้าสู่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพญี่ปุ่นได้ก่อสร้างเส้นทางรถยนต์จากบ้านพระเจดีย์สามองค์ ไปยังเมืองตันบูช้ายัดเพื่อเชื่อมต่อไปยังเมืองเมะละแหม่ง (เมะลำไย/เมะลำเลิง) รวมถึงมีการสร้างทางรถไฟสายมรณะผ่านด้านพระเจดีย์สามองค์ ขนานไปกับแนวเส้นทางรถยนต์ เพื่อใช้เป็นเส้นทางส่งกำลังบำรุงและขนย้ายอาวุธยุทโธปกรณ์ ครั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เส้นทางรถไฟได้ถูกยกเลิก ประกอบกับรัฐบาลพม่าได้ทำการปิดประเทศเพื่อปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มน้อย โดยเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มทหารกะเหรี่ยงและทหารมอญ ตัดสินใจเคลื่อนกำลังเข้ายึดครองพื้นที่รอบพระเจดีย์สามองค์ เพื่อใช้เป็นฐานที่มั่นในการต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า รวมถึงใช้เป็นแหล่งลำเลียงยุทธปัจจัยและลักลอบขนส่งสินค้าผ่านระบบตลาดมืด นอกจากนี้ พื้นที่รอบพระเจดีย์สามองค์ยังถูกใช้เป็นเส้นทางเข้า-ออกของผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความ



ด่านพระเจดีย์สามองค์บนแผนที่เส้นทางเดินทัพโบราณสมัยรัตนโกสินทร์  
ตอนต้น (ที่มา : Santanee Phasuk and Philip Stott. *Royal Siamese  
Maps: War and Trade in Nineteenth Century Thailand.* (Bangkok :  
*River Books, 2004.*)



ด่านพระเจดีย์สามองค์ในสภาพปัจจุบัน (ที่มา : Santanee Phasuk  
and Philip Stott. *Royal Siamese Maps: War and Trade in Nineteenth  
Century Thailand.* (Bangkok : *River Books, 2004.*)

มันคงตามแนวชายแดนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สำหรับปัญหาข้อพิพาท เกิดจากเส้นเขตแดนบริเวณนี้ถูกกำหนดไว้โดยอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดีย ลงนามเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2411 โดยตัวอนุสัญญาได้ระบุว่า เส้นเขตแดนจะลากผ่านเขาพญาชูสูง (เหลียงปะตอหุง) มายังด่านพระเจดีย์สามองค์ โดยเลาะเลียบบไปตามสันปันน้ำและจากด่านพระเจดีย์สามองค์มายังเขากว้าวหุง โดยยึดแนวสันปันน้ำเช่นเดียวกัน ต่อมา ในปี พ.ศ. 2436 ได้มีการตรวจสอบแนวเขตแดนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่สยามกับเจ้าหน้าที่อังกฤษ ซึ่งพบว่าเจดีย์ทั้งสามองค์นั้นไม่ได้ตั้งอยู่บนสันปันน้ำ โดยเมื่อนำบัญญัติที่หมายเขตแดนแนบทำอนุสัญญา มาพิจารณาและตีความ ทางฝ่ายอังกฤษจึงได้จัดทำร่างแผนผัง เสนอให้ทางฝ่ายไทยได้พิจารณา โดยร่างแผนผังดังกล่าว มีการลากเส้นตรงจากยอดเขาพญาชูสูง (เหลียงปะตอหุง) มายังพระเจดีย์องค์กลาง จากนั้นจึงลากเส้นตรงจากเจดีย์องค์กลางกลับมายังยอดเขาพญาชูสูงอีกครั้งหนึ่ง และต่อจากนั้น เส้นพรมแดนก็จะลากไปตามแนวสันปันน้ำ อย่างไรก็ตาม การที่ฝ่ายอังกฤษไม่ได้ลากเส้นตรงจากพระเจดีย์องค์กลางมายังเขตเขากว้าวหุง ตามที่ได้ระบุไว้ในบัญญัติที่หมายเขตแดนแนบทำอนุสัญญา แต่กลับลากเส้นย้อนมายังจุดเขาพญาชูสูงอีกครั้งนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ฝ่ายอังกฤษไม่สามารถตรวจพบจุดเขากว้าวหุงในภูมิประเทศจริงได้ นอกจากนี้ ยังไม่ปรากฏว่าฝ่ายไทยให้การรับรองร่างแผนผังของอังกฤษ และยังไม่มียุทธศาสตร์ใดๆ ที่แสดงว่าทั้งสองฝ่ายได้ประชุมหารือร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนในบริเวณดังกล่าวอีกเลย

ปัจจุบัน ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าต่างอ้างกรรมสิทธิ์ตรงบริเวณดังกล่าวโดยยึดถือแผนที่กันคนละฉบับ รวมถึงมีการตีความภูมิประเทศสำคัญที่พรรณนาไว้ในหลักฐานทางกฎหมายแตกต่างกันออกไป ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ทับซ้อนโดยฝ่ายไทยได้ยึดถือแผนที่ชุด L 7018 มาตราส่วน 1: 50,000 จัดทำโดยกรมแผนที่ทหาร ซึ่งเส้นเขตแดนที่บ้านพระเจดีย์สามองค์ จะลากจากเขาพญาชูสูง หรือเขาคอรอนโดในปัจจุบัน เลาะเลียบบไปยังพระเจดีย์สามองค์แล้วจึงลากกลับมายังยอดเขาพญาชูสูงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้การวางตัว

ของเส้นเขตแดนมีลักษณะคล้ายรูปนิ้วมือ ส่วนฝ่ายพม่านั้น ได้เลือกใช้แผนที่ชุด U 741 มาตราส่วน 1: 63,360 จัดทำโดยข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดีย ซึ่งเส้นเขตแดนจะลากจากเขาพญาทูลูสูง มายังพระเจดีย์องค์กลาง แล้วจึงลากกลับมายังเขาพญาทูลูสูงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้แนวเขตแดนมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง จากกรณีดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า การที่แผนที่ที่ถ่ายอนุสัญญาไม่มีรายละเอียดชัดเจน รวมถึงความสลับซับซ้อนของภูมิประเทศถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความยากลำบากในการค้นหาจุดสำคัญบนภูมิประเทศจริง รวมถึงทำให้ปัญหาที่มีความบานปลายสลับซับซ้อน เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างอ้างสิทธิและยึดถือแผนที่กันคนละฉบับ

#### ข้อเท็จจริงและข้อพิจารณาเพิ่มเติม :

1. อนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตแดนบนผืนแผ่นดินใหญ่ระหว่างราชอาณาจักรสยามและมณฑลอังกฤษ คือ เทนเนสเซอร์ิม ลงนาม ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2411 แลกเปลี่ยนสัตยาบัน ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2411 ได้ระบุว่า “.....ตั้งแต่เขาปะวอมาถึงเขาที่ไทยเรียกว่ากระดุกหมู พม่าเรียกหมูกะดกทอง แขวงเมืองสี่สวต์สำคัญเขาเป็นเขตแดน ตั้งแต่เขาหมูกะดกทองลัดมาข้ามปลายน้ำห้องตรอแลปลายลำน้ำแม่กระษัตริจนถึงยอดเขาปลายน้ำไหลออกทั้งสองฝ่าย คือแม่น้ำปาลิชาแลแม่น้ำกระทา.....” (กรมสนธิสัญญาและกฎหมายกระทรวงการต่างประเทศ “หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา เล่ม 1 พ.ศ. 2160-2412 (ค.ศ. 1617-1869), ธันวาคม, 2511, หน้า 157-164) จากเนื้อความดังกล่าว ถึงแม้จะมีการกำหนดแนวเขตแดนที่ค่อนข้างชัดเจนโดยให้ลากจากเทือกเขาปะวอจนถึงเขากระดุกหมูตามแนวสันปันน้ำ แต่อย่างไรก็ตาม กลับพบว่าชื่อภูมิประเทศที่เรียกในอนุสัญญากับชื่อภูมิประเทศในปัจจุบัน มีลักษณะไม่ตรงกัน หรือไม่เป็นที่รู้จัก อาทิ เขากระดุกหมู และปลายน้ำห้องตรอ โดยปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการค้นหาจุดและพิกัดทางภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ตามเนื้อความของอนุสัญญา



2. บัญชีที่หมายเขตแดนแนบท้ายอนุสัญญา ระบุการก่อตัวของเส้นเขตแดนจากเนินสูงของเขาเพียงธนู แล้วลากเส้นตรงไปยังแก่งกระทะ จากนั้นจึงลากตรงไปที่จุดๆ หนึ่งบนสันปันน้ำใหญ่ที่ปันน้ำลงห้วยแม่กระทะในฝั่งไทย และลงห้วยปะมีสะในฝั่งพม่า แต่จากการตรวจสอบโดยกรมแผนที่ทหาร พบว่า ค่าพิกัดในบัญชีฉบับนี้มีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนอยู่ในระดับสูง ซึ่งทำให้เกิดความยากลำบากในการระบุตำแหน่งเขตแดนบนภูมิประเทศจริง โดยถึงแม้ว่าเส้นเขตแดนจะถูกจัดทำขึ้นโดยอาศัยวิทยาการอันทันสมัยในยุคอาณานิคม แต่ตำแหน่งของเขตแดนในปัจจุบันกลับยังคงมีความคลาดเคลื่อน ไม่ตรงกับภูมิประเทศจริง ขณะเดียวกัน แผนที่ปักปันเขตแดนแนบท้ายสนธิสัญญา (Map of Tenasserim and The Adjacent Provinces of the Kingdom of Siam) มาตราส่วน 1 นิ้ว ต่อ 8 ไมล์ ได้แสดงเส้นเขตแดนในบริเวณนี้ผ่านพระเจดีย์สามองค์ในลักษณะเกือบเป็นเส้นตรง โดยมีการโยงแนวอาณาเขตจากพระเจดีย์สามองค์แล้วลากตามสันปันน้ำไปยังเขากริวอหุง แต่อย่างไรก็ตาม การสืบค้นตำแหน่งของเขากริวอหุงในภูมิประเทศจริง กลับยังไม่สามารถตรวจพบได้จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสภาพพื้นที่ซึ่งถูกปกคลุมไปด้วยป่ารกทึบ ประกอบกับสถานการณ์สู้รบระหว่างทหารพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อย ทำให้เกิดความยากลำบากในการชี้จุดภูมิประเทศ

3. ฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าต่างยึดถือเส้นเขตแดนโดยมีการตีความสนธิสัญญาและแผนที่แนบท้ายแตกต่างกันออกไป สำหรับฝ่ายไทยนั้นยึดถือว่าเส้นเขตแดนบริเวณนี้มีลักษณะเป็นเส้นตรงคล้ายรูปนิ้วมือ ส่วนฝ่ายพม่านั้น ได้แสดงความเห็นว่าเจดีย์สามองค์มีที่ตั้งอยู่บนสันปันน้ำและมองว่าเส้นเขตแดนบริเวณนี้น่าจะเป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง ตามที่ปรากฏในร่างแผนผังของหัวหน้าคณะข้าหลวงปักปันเขตแดนของอังกฤษในปี พ.ศ. 2438-2439 ซึ่งเสนอให้ลากเส้นเขตแดนเป็นเส้นตรงมายังเจดีย์องค์กลางแล้วจึงลากแนวเส้นตรงไปเชื่อมต่อกับสันปันน้ำหลักที่อยู่ใกล้ที่สุดของเทือกเขาตะนาวศรี แต่กระนั้นก็ตาม ถึงแม้ทั้งสองฝ่ายจะมีการตีความแตกต่างกันออกไป แต่ปัจจุบันกลับพบว่าทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าต่างทำการก่อสร้างอาคารและจัดตั้งชุมชนล่าเส้นเขตแดน

ที่แต่ละฝ่ายอ้างกรรมสิทธิ์ซึ่งส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการบริหารจัดการพื้นที่ โดยฝ่ายไทยได้ก่อสร้างถนนล้อมรอบพระเจดีย์ทั้งสามองค์ รวมถึงมีการพัฒนาให้กลายเป็นตลาดการค้าและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ส่วนฝ่ายพม่านั้น ได้มีการจัดสรรที่ดินบริเวณใกล้เคียงกับพระเจดีย์ให้ชุมชนชาวมอญได้อยู่อาศัย ตลอดจนส่งเสริมให้ชาวพม่าและชาวกะเหรี่ยงเข้าไปตั้งถิ่นฐานในละแวกดังกล่าวมากขึ้น

### สถานการณ์ปัจจุบัน :

นับตั้งแต่ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 ทหารพม่าสามารถเข้าตีฐานที่มั่นของกองกำลังกะเหรี่ยงและกองกำลังมอญ บริเวณรอบพื้นที่บ้านพระเจดีย์สามองค์ พร้อมมีการวางกำลังทหารโอบล้อมพื้นที่ รวมถึงมีการแปลงสภาพชุมชนดั้งเดิมของชนกลุ่มน้อย ให้กลายเป็นหมู่บ้านพญาตองซู และค่อยๆ ยกกระดับขึ้นมาเป็นอำเภอพญาตองซู โดยมีชาวพม่าอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าวมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการนำข้อพิพาทบริเวณบ้านพระเจดีย์สามองค์เข้ามาปรึกษาหารือในการประชุมคณะกรรมาการเขตแดนร่วมไทย-พม่า (JBC) ครั้งที่ 6 โดยมีความเห็นว่าทั้งสองฝ่ายควรร่วมกันศึกษาปัญหานี้โดยละเอียดต่อไป ขณะเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายยังมีการเตรียมจัดทำร่างบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบกฎหมายที่จะใช้ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมกัน โดยปัจจุบัน ฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าได้จัดตั้งจุดผ่อนปรนการค้าและจุดผ่านแดนชั่วคราวตรงบริเวณพระเจดีย์สามองค์และพญาตองซู ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมตลาดชายแดนในเขตประเทศพม่าได้โดยไม่เสียค่าผ่านแดนใดๆ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายพม่ายังคงปิดด่านถาวรต่อไป สืบเนื่องจากกรณีที่ฝ่ายไทยเคยปิดด่านประหวังเหตุการณ์ที่กองกำลังกะเหรี่ยงพุทธ (DKBA) ทำการจับกุมตำรวจตระเวนชายแดนไทย 2 นายเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 โดยถึงแม้ว่าฝ่ายไทยจะทำการเปิดด่านตามปกติแล้ว แต่ก็ยังคงไม่มีความคืบหน้าเกี่ยวกับการเปิดด่านจากฝั่งพม่า

หลังจากที่ได้ศึกษาลักษณะปัญหาตามจตุรศาสตร์ต่างๆ เป็นที่เรียบร้อย อันดับถัดไป ผู้เขียนจะขอทำการวิเคราะห์ปัญหาเขตแดนไทย-

พม่า พร้อมเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

## (7) บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ปัญหาพิพาทเรื่องเขตแดนถือเป็นผลสืบเนื่องจากมรดกทางประวัติศาสตร์และนวัตกรรมทางการปกครองของชาติสมัยใหม่ โดยถึงแม้ว่าระบบการเมืองโลกยุคหลังสงครามเย็นจะส่งผลให้ความเป็นรัฐชาติถูกล้นคลอนและท้าทายด้วยความเป็นรัฐภูมิภาคนิยม (Regional State) รวมถึงทำให้เส้นเขตแดนในบางพื้นที่เริ่มแปลงสภาพจากเส้นปิดกั้นพรมแดนที่แข็งกระด้าง (Hard Boundary) ไปสู่เส้นเชื่อมโยงมิตรภาพอันอ่อนละมุน (Soft Boundary) อย่างในกรณีของสหภาพยุโรป (EU) ซึ่งมีการปรับลดฐานเส้นเขตแดนให้มีความยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองการไหลเวียนของคน สินค้าและวัฒนธรรม แต่กระนั้นก็ตาม สำหรับการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN) การสลายพรมแดนแห่งรัฐยังคงเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากพัฒนาการของ “ประวัติศาสตร์เขตแดน” ที่ล้ำล้ำกว่ากลุ่มประเทศยุโรป ผสมผสานกับการดำรงอยู่ของ “ประวัติศาสตร์บาดแผล” และ “ประวัติศาสตร์ชาตินิยม” รวมถึงการแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์ทั้งในบริบทการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศ ยังคงเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นประเด็นอ่อนไหวและเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางการทหารและการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาแบบสันติวิธีก็นับเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่รัฐต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนมักหยิบยกขึ้นมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ต่างฝ่ายต่างตกอยู่ในสภาวะที่ไม่พร้อมจะทำสงคราม จากสภาวะแวดล้อมดังกล่าว การแก้ปัญหาลูกเรื่องเขตแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเปรียบเสมือนกับเหรียญสองด้านที่มีทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือ ตลอดจนทำให้กระบวนการแก้ปัญหาจำเป็นต้องมีการพัฒนากรอบแนวคิดโดยมุ่งเน้นไปที่การประสานผลประโยชน์ควบคู่กับการพัฒนาสันติภาพเหนือเส้นเขตแดนเป็นสำคัญ

สำหรับปัญหาเขตแดนไทย-พม่า นั้น จะสังเกตเห็นได้ว่าทั้งสองรัฐต่างมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทกับเพื่อนบ้านโดยอาศัยทั้งความรุนแรงสลับกับความนุ่มนวล ตามแต่สถานการณ์ ลักษณะพื้นที่และการแสดงท่าทีของรัฐคู่พิพาท โดยในกรณีของรัฐไทยนั้น ถือว่ามีเขตแดนทางบกติดกับรัฐเพื่อนบ้านในอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย เขตแดนด้านพม่า ประมาณ 2,401 กิโลเมตร เขตแดนด้านลาว ประมาณ 1,810 กิโลเมตร เขตแดนด้านกัมพูชา ประมาณ 798 กิโลเมตร และ เขตแดนด้านมาเลเซีย ประมาณ 647 กิโลเมตร โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมา ฝ่ายไทยได้ดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาเขตแดนหลากหลายรูปแบบ อาทิ การใช้กำลังทหารเข้าเผชิญหน้ากับกองกำลังประเทศเพื่อนบ้านทั้งในกรณีพิพาทกับลาวที่บ้านร่มเกล้า หรือกรณีพิพาทกับพม่าที่ดอยหลวง-ดอยห้วยสะและสำนักสงฆ์ทุ่งนาโง่ง การให้ศาลโลกเข้าตัดสินปัญหาพิพาทกับกัมพูชาบริเวณปราสาทพระวิหาร รวมถึงการปักหลักเขตแดนแบบสันติวิธีกับมาเลเซีย สำหรับกรณีของรัฐพม่า นั้น จัดว่ามีเขตแดนทางบกติดต่อกับเพื่อนบ้านทั้งในภูมิภาคอาเซียน เอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย เขตแดนด้านไทย ประมาณ 2,401 กิโลเมตร เขตแดนด้านจีน ประมาณ 2,185 กิโลเมตร เขตแดนด้านอินเดีย ประมาณ 1,463 กิโลเมตร เขตแดนด้านบังคลาเทศ ประมาณ 271 กิโลเมตร และเขตแดนด้านลาว ประมาณ 238 กิโลเมตร โดยในอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลพม่าได้ดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาเขตแดนหลากหลายรูปแบบ อาทิ การใช้กำลังทหารเข้าเผชิญหน้ากับทหารไทยและทหารบังคลาเทศตามจุดพิพาทต่างๆ การแลกดินแดนทับซ้อนกับจีนบนหลักผลประโยชน์ต่างตอบแทน การปักปันเขตแดนแบบสันติวิธีกับลาว รวมถึงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อลดปัญหาข้อพิพาทกับจีนและอินเดีย

จากกรณีดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ทั้งสองรัฐต่างมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาที่ใกล้เคียงกัน เพียงแต่กรณีของพม่า นั้นอาจมีแนวทางแก้ไขปัญหาที่หลากหลายกว่าไทย สืบเนื่องจากสภาพภูมิรัฐศาสตร์ที่ถูกชนาบด้วยรัฐมหาอำนาจซึ่งมีพลังทางเศรษฐกิจและการทหารที่สูงกว่า ประกอบกับการมีเขตแดนทางบกติดต่อกับเพื่อนบ้านถึงประมาณ 6,558 กิโลเมตร (ไทยมีประมาณ 5,656 กิโลเมตร) ก็นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง

ส่งผลให้รัฐบาลพม่าจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการปักปันเขตแดนควบคู่ไปกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมต่อรัฐเพื่อนบ้าน โดยปัจจุบัน รัฐบาลพม่าประสบความสำเร็จในการปักปันเขตแดนกับจีน อินเดีย และลาว ส่วนบังคลาเทศนั้นยังคงมีปัญหาพื้นที่ทับซ้อนในอ่าวเบงกอล ขณะที่ไทยนั้น แนวพรมแดนส่วนใหญ่ยังคงไม่ได้รับการปักหลักเขตแดนเนื่องจากปัญหาการสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า และความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนที่ปรากฏตามสนธิสัญญาและแผนที่ฉบับต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันกลับพบว่ารัฐบาลพม่าเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน โดยมีการส่งทหารเข้ามาประจำการบนพื้นที่พิพาทด้านที่ติดกับไทยมากขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีความพร้อมในการปักหลักเขตแดนกับพม่า รวมถึงต้องมีการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา และมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของรัฐบาลพม่าควบคู่ไปกับการศึกษาความสำเร็จของการปักหลักเขตแดนในกลุ่มประเทศต่างๆ เพื่อนำมาเป็นตัวแบบในการเสนอทางออกเกี่ยวกับการปักหลักเขตแดนในอนาคต สำหรับแนวทางและยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาระหว่างพม่า สามารถแบ่งออกได้เป็นสองระดับ ดังนี้

### **แนวทางและยุทธศาสตร์ระดับรวม**

1. หากเกิดความขัดแย้งเรื่องเขตแดน ทั้งสองฝ่ายควรพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ประเด็นปัญหากลายเป็นเรื่องทางการเมืองเพราะจะทำให้สถานการณ์มีความรุนแรงมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน ควรแก้ไขปัญหาตามหลักวิชาการกฎหมายและเทคนิคการสำรวจปักหลักเขตแดน ตลอดจนยึดหลักสันติวิธีและพยายามปรับใช้หลักการที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้ บนพื้นฐานของหลักผลประโยชน์ต่างตอบแทน หรือ Win-Win Situation พร้อมเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมให้แก่ส่วนราชการและประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายควรพยายามลดทอนอคติที่แอบแฝงและหลีกเลี่ยงการใช้ประวัติศาสตร์ชาตินิยมและประวัติศาสตร์บาดแผล รวมถึงวาทกรรมการเสียดินแดนเป็นเครื่องมือตอกย้ำให้สถานการณ์บานปลายจนนำไปสู่ความริ้วฉานทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดย

ในช่วงปี พ.ศ. 2544-2545 จะเห็นได้ว่าทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ และสื่อกระแสหลักของรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่า ต่างพยายามส่งสาร โจมตีฝ่ายตรงข้ามโดยมีการนำลัทธิชาตินิยมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการ ลัทธิประยุทธ์และช่วงชิงผลประโยชน์

สำหรับฝ่ายไทยนั้น ได้มีการนำประวัติศาสตร์ฉบับเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่สองเข้ามาขับเน้นและฉายภาพให้พม่ากลายเป็นศัตรูตัวฉกาจที่เต็มไปด้วยความโหดร้ายและความน่าสะพรึงกลัว ขณะที่ฝ่ายพม่านั้นถึงกับ มีการผลิตตำราเรียน (สังคมศึกษา) ระดับประถมและมัธยมศึกษาว่าด้วย เรื่องความสัมพันธ์สยาม-โยดะยา เป็นการเฉพาะ โดยมีการกล่าวหาว่า พฤติกรรมการสนับสนุนชนกลุ่มน้อย และการแสวงหาผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของไทย เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การปักหลักเขตแดนไม่มีความ คืบหน้าเท่าที่ควร (วิรัช นิยมธรรม, 2551, หน้า 235-246) ขณะเดียวกัน สื่อรัฐพม่ายังมีการหยิบยกกรณีพิพาทเรื่องเขตแดนตามจตุตศศาสตร์ ต่างๆ โดยแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยมีความพยายามที่จะผนวกดินแดนของ พม่า ทั้งกรณีการเข้ามาตั้งฐานที่มั่นของทหารไทยบริเวณตอนกลาง การ สร้างถนนและสิ่งปลูกสร้างลูก้าเข้ามาในเขตพม่าบริเวณด้านพระเจดีย์ สามองค์ และการยึดถือแผนที่ของไทยเพียงฝ่ายเดียวในกรณีของเกาะ 3 เกาะบริเวณปากแม่น้ำกระบุรี จากตัวอย่างที่หยิบยกไปเบื้องต้น อาจ กล่าวได้ว่า ทั้งไทยและพม่าต่างมีความหวาดระแวงเกี่ยวกับพฤติกรรม การรุกรานและการผนวกดินแดนของแต่ละฝ่าย โดยถึงแม้ว่าการปลุก กระแสชาตินิยมจะส่งผลดีต่อการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการต่อสู้ กับฝ่ายตรงข้าม แต่ในระยะยาวนั้น พฤติกรรมดังกล่าวกลับทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหามีความยุ่งยากมากขึ้นเนื่องจากความหวาดระแวงและอคติ ที่แอบแฝงย่อมเป็นที่มาของความเกลียดชังและความขัดแย้งที่ไม่รู้จัก

2. ทั้งสองรัฐ ควรมีการพัฒนากลไกความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหา เรื่องเขตแดนเป็นการเฉพาะ โดยปัจจุบัน รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้มีการก่อตั้งคณะกรรมการต่างๆ เพื่อเป็นกลไกในการเจรจาแก้ไขปัญหาโดยใช้ พื้นฐานทางกฎหมายแทนการเผชิญหน้าทางการทหาร ซึ่งประกอบด้วย กลไกต่างๆ อาทิ คณะกรรมาธิการเพื่อความร่วมมือไทย-พม่า (Joint Commission for Bilateral Cooperation-JC) ทำหน้าที่พิจารณา

กำหนดมาตรการส่งเสริมเพิ่มพูนความสัมพันธ์ทวิภาคีในทุกๆ ด้าน โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของแต่ละฝ่ายเป็นประธาน คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee-RBC) ทำหน้าที่ส่งเสริมมิตรภาพระหว่างประเทศผ่านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงตามแนวชายแดนโดยมีแม่ทัพภาคของแต่ละฝ่ายเป็นประธาน คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า (Joint Boundary Committee-JBC) ทำหน้าที่พิจารณาและเจรจาแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนทางบก ตลอดจนดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกตลอดแนวพรมแดน โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของแต่ละฝ่ายเป็นประธาน และคณะกรรมการสำรวจทางเทคนิคร่วมไทย-พม่า (Joint Technical Survey Committee-JTSC) ทำหน้าที่สำรวจภูมิประเทศและจัดทำแผนที่ปักปันเขตแดน โดยมีเจ้ากรมแผนที่ทหารของไทยและอธิบดีกรมแผนที่พม่าเป็นประธาน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการจัดตั้งกรอบความร่วมมืออย่างเป็นทางการ แต่ความซับซ้อนของปัญหาเรื่องเขตแดนไทย-พม่า ก็ทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องหันมาปฏิรูปกลไกการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยปัญหาของฝ่ายไทยนั้น เกิดจากความหลากหลายของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้-กรมองค์การระหว่างประเทศ-กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย สังกัดกระทรวงการต่างประเทศ กรมกิจการชายแดนทหาร-กรมแผนที่ทหาร สังกัดกองบัญชาการกองทัพไทย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี รวมถึงหน่วยงานทหารในพื้นที่ สังกัดกองทัพบก/กองทัพอากาศ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยองค์ประกอบที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งนักการทูต นักการทหารและนักการปกครอง ย่อมส่งผลให้กระบวนการแก้ไขปัญหามีจำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการปรับทัศนคติและมุมมองการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกันจากหลายๆ ส่วนภาค ขณะที่ฝ่ายพม่านั้น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเกือบทั้งหมดมักมาจากบุคลากรในกองทัพโดยตรง ซึ่งทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหามีจำเป็นต้องพึ่งการบูรณาการจากหลายส่วนภาคเพราะทุกอย่างถูกควบคุมโดยกองทัพ ซึ่งลักษณะดังกล่าว

ย่อมส่งผลให้การแสดงท่าทีของฝ่ายพม่ามักมีเอกภาพและตรงไปตรงมา มากกว่าฝ่ายไทย แต่ก็มีความสำคัญคือการขาดมุมมองการแก้ปัญหาที่รอบด้านจากส่วนราชการและประชาชนในพื้นที่

จากสภาพปัญหาที่กล่าวไปเบื้องต้น กลไกการแก้ปัญหาเขตแดน จึงควรมีการปฏิรูประบบเป็นระบบ โดยฝ่ายไทยควรมีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อบริหารจัดการเขตแดนเป็นการเฉพาะ อาทิ กระทรวงกิจการชายแดน หรือ สถาบันกิจการชายแดน ซึ่งมีการปรับโครงสร้างโดยรวมเอาบุคลากรจากหน่วยราชการต่างๆ เข้ามาไว้ในแผนกหรือส่วนราชการเดียวกัน เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหา รวมถึงมีการนำนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญประเด็นเรื่องเขตแดนเข้ามาเป็นที่ปรึกษาหรือหนึ่งในคณะกรรมการทำงาน พร้อมทั้งมีการเปิดรับบุคลากรที่มีความรู้เรื่องเขตแดนโดยทำการบรรจุตามแผนกต่างๆ เป็นการเฉพาะ ส่วนในกรณีของพม่า นั้น ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งกระทรวงกิจการชายแดนและการพัฒนาชนชาติเป็นที่เรียบร้อย โดยมีภารกิจหลักในการพัฒนาพื้นที่ชนบทตามแนวชายแดน และยุติการสู้รบกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม กลับไม่ปรากฏมาตรการและกลไกการแก้ปัญหาเรื่องเขตแดนที่เด่นชัดจากฝ่ายพม่า เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจและการวางนโยบายแก้ไขปัญหา ยังคงถูกควบคุมโดยกลุ่มคณะทหารระดับสูง ณ กรุงเนปิดอว์ ซึ่งนับเป็นลักษณะเฉพาะที่หน่วยงานราชการไทยจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกทัศน์และระบบความคิดของกลุ่มผู้นำพม่า ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติและแนวทางเจรจาแก้ไขปัญหาของทหารพม่าโดยรวม

### **แนวทางและยุทธศาสตร์ระดับพื้นที่**

การปักปันเขตแดนบริเวณพื้นที่พิพาทถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยการปรับใช้แนวทางและยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องคำนึงถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สภาวะแวดล้อมและธรรมชาติของแต่ละรัฐ สำหรับกรณีของไทยและพม่า นั้น การเจรจาแบบทวิภาคี (Bilateral Negotiation) ถือเป็นทางออกสำคัญในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งด้านเขตแดน โดยสำหรับฝ่ายไทยนั้น ถือว่าเคยมีประสบการณ์ที่เข้มข้นเกี่ยวกับการตัดสินใจพิพาทกับกัมพูชากรณีปราสาทพระวิหารโดยอาศัยอำนาจ

ของศาลโลก ขณะเดียวกัน ความขัดแย้งด้านเขตแดนกับกัมพูชาในปัจจุบัน กลับปรากฏว่ารัฐบาลไทยมักพยายามหลีกเลี่ยงการเจรจาแบบพหุภาคี (Multi-lateral Negotiation) และการแทรกแซงจากองค์การสหประชาชาติเพื่อจำกัดขอบเขตของปัญหาให้อยู่ในระดับทวิภาคี ส่วนกรณีของพม่า นั้น แนวทางพหุภาคีและการอาศัยอำนาจของศาลโลกและสหประชาชาติก็มีใช้ทางออกเช่นกัน เนื่องจากความหวาดระแวงการแทรกแซงจากมหาอำนาจตะวันตกของกลุ่มผู้นำทหารพม่าและประสบการณ์เกี่ยวกับการปักหลักเขตแดนในอดีต ซึ่งรัฐบาลพม่ามักคุ้นเคยกับวิธีการแก้ปัญหาแบบทวิภาคีมากกว่า จากกรณีดังกล่าว ยุทธศาสตร์การปักหลักเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าจึงควรเริ่มต้นในระดับทวิภาคีก่อน ซึ่งมีตัวแบบในการบริหารจัดการพื้นที่ ดังนี้

1. การพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม : ความขัดแย้งเรื่องเขตแดนสามารถลดระดับความรุนแรงลงได้โดยอาศัยการแปลงสภาพพื้นที่ให้กลายเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตัวอย่างดังกล่าวถือเป็นนวัตกรรมการจัดการพื้นที่ซึ่งเคยถูกนำมาใช้บริเวณชายแดนจีน-พม่า โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษมูเซ-ร๋ยลี่ ในแถบรัฐฉานด้านตะวันออกเฉียงเหนือของพม่ากับเขตปกครองพิเศษเต๋อหงมณฑลยูนนานของจีน ซึ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 รัฐบาลจีนและพม่าได้บรรลุข้อตกลงปักปันเขตแดนซึ่งทำให้หมู่บ้านง่เต่า (ภาษาไทลื้อ เรียกว่า หนองเต่า) ถูกเส้นเขตแดนผ่าลงกลางพื้นที่จนกลายเป็น “หนึ่งหมู่บ้าน สองแผ่นดิน” แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งรัฐบาลจีนและรัฐบาลพม่าต่างหันมาร่วมมือกันโดยมีการส่งเสริมการค้าเคลื่อนย้ายสินค้าและแรงงานอย่างอิสระเสรีเพื่อลดทอนความแข็งแกร่งของเส้นเขตแดน และขณะเดียวกัน รัฐบาลจีนและพม่าต่างก็หันมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประจำหมู่บ้านเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ทั้งสองประเทศ โดยมีการดัดแปลงบ่อน้ำบาดาลประจำหมู่บ้านให้กลายเป็นบ่อน้ำแห่งมิตรภาพซึ่งทั้งชาวจีนและชาวพม่าสามารถเดินทางเข้ามาใช้น้ำอุปโภคบริโภคกันอย่างอิสระ โดยด้านหนึ่งของบ่อน้ำมีอักษรเขียนไว้ว่า “เขตแดนพม่า” ส่วนอีกด้านหนึ่งเขียนว่า “เขตแดนจีน” นอกจากนี้ ยังมีการก่อสร้างชิงช้าครอบครัวรอบทับเส้นเขตแดนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์ “หนึ่งหมู่บ้าน สองแผ่นดิน” โดยผู้ที่

นั่งโล้ชิงช้าไปด้านหลังก็จะเข้าไปอยู่ในเขตพม่า ส่วนที่โล้มาด้านหน้าก็เข้าไปอยู่ในเขตจีน

จากกรณีตัวแบบดังกล่าว อาจสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเขตแดนไทย-พม่า ในบางพื้นที่ อาทิ การพัฒนาวัดฟ้าเอียงอินทร์ อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ให้กลายเป็น “วัดสันติภาพ” ตามหลักการ “หนึ่งวัด สองแผ่นดิน” โดยมีการพัฒนากลุ่มอาคารภายในบริเวณวัดผสมผสานกับการจัดกิจกรรมตามประเพณีพระพุทธศาสนาเพื่อร้อยเรียงเชื่อมโยงวิถีชีวิตของผู้คนสองฟากฝั่งเทือกเขาแดนลาว ไม่ว่าจะเป็น ชาวไทย ชาวพม่า และชาวไทยใหญ่ ขณะเดียวกันการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามเมืองคู่แฝดชายแดน อาทิ แม่สอด-เมียวดี และ แม่สาย-ท่าขี้เหล็ก ก็น่าจะเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ช่วยลดความตึงเครียดเกี่ยวกับข้อพิพาทด้านเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยและแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก โดยอาจมีการส่งเสริมการค้าเคลื่อนย้ายทุน สินค้า และแรงงานอย่างอิสระเสรีภายในบริเวณเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อแปลงสภาพเส้นเขตแดนให้กลายเป็นเส้นสนับสนุนการค้าและการลงทุน รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมข้ามแดนระหว่างภาคประชาชนซึ่งมีทั้งกลุ่มพ่อค้า นักท่องเที่ยวและแรงงานข้ามชาติที่ถูกกฎหมาย หนึ่งการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษยังส่งผลให้ส่วนราชการ นักธุรกิจและประชาชนในท้องถิ่นมีการพึ่งพิงพึ่งพาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น จนทำให้ปัญหาเรื่องเขตแดนค่อยๆ ลดความสำคัญลงไป เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างจำเป็นต้องหันมาร่วมมือกันทางการค้าและการท่องเที่ยว มากกว่าจะทุ่มเวลาไปที่ความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งย่อมสร้างความเสียหายต่อรายได้และผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย

2. การแลกดินแดนตามหลักผลประโยชน์ต่างตอบแทน :  
ตัวแบบดังกล่าวเคยถูกนำมาใช้เพื่อยุติความขัดแย้งด้านเขตแดนระหว่างพม่ากับจีน นับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2499-2503 โดยรัฐบาลพม่าได้ยอมสละพื้นที่สามหมู่บ้านในเขตรัฐคะฉิ่นให้กับรัฐบาลจีน ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านปี้มอว์ หมู่บ้านกอลิมและหมู่บ้านกังฟิง (พรพิมล ตรีโชติ, 2551, หน้า 38) รวมเนื้อที่ประมาณ 155 ตารางกิโลเมตร เพื่อแลกกับการที่จีนให้การยอมรับข้ออ้างอื่นๆ ของพม่าในส่วนตกค้างเกี่ยวกับพรมแดนประมาณสองพันกิโลเมตร นอกจากนี้ รัฐบาลพม่ายังยอมสละพื้นที่บริเวณตำบลปางสูง-

ปางเลา ในเขตหุบเขารัฐว่า เนื้อที่ประมาณ 448 ตารางกิโลเมตร เพื่อแลกกับดินแดนของจีนบริเวณตำบลน้ำวัน ในเขตหุบเขารัฐคะฉิ่น (พรพิมล, หน้า 39) ซึ่งมีขนาดเนื้อที่ประมาณ 220 ตารางกิโลเมตร โดยยุทธศาสตร์การแลกดินแดนตามหลักผลประโยชน์ต่างตอบแทนถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้การปักปันเขตแดนพม่า-จีน สามารถยุติได้ภายในปี พ.ศ. 2503 สำหรับกรณีพิพาทเขตแดนไทย-พม่า ยังไม่เคยปรากฏการสลัดดินแดนเพื่อยุติปัญหาอย่างเป็นทางการ เนื่องจากรัฐบาลไทยอาจถูกผูกโยงให้เข้ากับประเด็นการเสียดินแดน รวมถึงไม่สอดคล้องกับมูลค่าที่ดินในปัจจุบันซึ่งมีราคาสูงขึ้นและเต็มไปด้วยบริบทแวดล้อมที่แตกต่างจากชายแดนจีน-พม่า เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว

อย่างไรก็ตาม ตามทฤษฎีส่วนตัวของผู้เขียน แนวทางดังกล่าวอาจสามารถนำมาปรับใช้กับพื้นที่ทับซ้อนขนาดเล็กในบางบริเวณ อาทิ พื้นที่ทับซ้อนช่องทางซี อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งกินเนื้อที่ประมาณ 0.4 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ทับซ้อนช่องทางหนองบอน อำเภอบางสะพาน ซึ่งกินเนื้อที่ประมาณ 1.2 ตารางกิโลเมตร แต่กระนั้นก็ตาม ตัวแบบดังกล่าวอาจไม่สามารถนำมาปรับใช้กับพื้นที่ทับซ้อนขนาดใหญ่ รวมถึงพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ สำนักสงฆ์ภูเต่งนาโง่ง ดอยกลาง-ดอยห้วยชะ พระธาตุคอกช้างเผือก-บ้านแม่โกนเกน ด่านเจดีย์สามองค์และเกาะกลางแม่น้ำกระบุรี ซึ่งการแก้ไขข้อขัดแย้งในกลุ่มพื้นที่ดังกล่าว ทั้งสองฝ่ายควรละเว้นการปักปันเขตแดนบนพื้นที่พิพาทเพื่อลดระยะเวลาสำหรับการศึกษาข้อมูลและสืบค้นหลักฐานเพิ่มเติม โดยมีการปล่อยสภาพพื้นที่อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พร้อมจำกัดขอบเขตไม่ให้ความขัดแย้งลุกลามบานปลายจนกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นของสองประเทศ

3. การคงกำลังทหารบริเวณพื้นที่พิพาท : การทำสงครามโดยใช้กองทหารเข้าสู้ประยุทธ์กับกองกำลังคู่ปรปักษ์เพื่อแสดงพลังอำนาจเหนือพื้นที่พิพาทย่อมไม่ใช่คำตอบในการยุติข้อขัดแย้งเรื่องเขตแดน แต่การคงกำลังทหารไว้บนพื้นที่พิพาทเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและเฝ้าระวังเขตแดน ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการรักษาสถิติเหนือพื้นที่ทับซ้อนและธำรงไว้ซึ่งอธิปไตยแห่งรัฐ สำหรับฝ่ายพม่า นั้น ได้เคยปรากฏข้อ

พิพาทกับบังคลาเทศในกรณีการแย่งชิงน้ำมันและก๊าซธรรมชาติบริเวณอ่าวเบงกอล และการปักหลักเขตแดนบางส่วนบริเวณแม่น้ำน้ำพและเทือกเขาในเขตรัฐชิน ซึ่งกองทัพพม่าได้สร้างแนวรั้วลวดหนามประชิดชายแดนบังคลาเทศพร้อมมีการเพิ่มจำนวนทหารเข้าประจำการตามจุดยุทธศาสตร์เพื่อรักษาสิทธิเหนือพื้นที่พิพาท ส่วนเขตแดนด้านที่ติดกับไทยนั้น กองทัพพม่าได้เติมกำลังตามจุดยุทธศาสตร์ต่างๆ รวมถึงมีการสร้างค่ายทหารสวมทับพื้นที่พิพาทเพื่อคงความได้เปรียบทางยุทธการ ขณะที่การเคลื่อนไหวของทหารไทยกลับประสบปัญหาเรื่องงบประมาณ โดยเฉพาะในช่วงที่งบประมาณกลาโหมลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลให้มีการถอนกำลังและยุบค่ายทหารในบางพื้นที่ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้ทหารพม่าลอบเข้ามาตั้งค่ายทหารครอบทับฐานทหารไทยเดิม ซึ่งสามารถพบเห็นได้บางจุดแถบชายแดนจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่

จากสภาพปัญหาที่กล่าวไปเบื้องต้น การคงกำลังทหารจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการรักษาสิทธิเหนือพื้นที่พิพาท โดยถึงแม้จะมีการพัฒนาตัวแบบทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวชายแดนอย่างเป็นระบบ แต่การวางกำลังทหารยังคงเป็นตัวแปรสำคัญในการควบคุมสถานการณ์ฉุกเฉินและเพิ่มพูนสมรรถนะในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งในห้วงเวลาที่ผ่านมา กองทัพพม่ามีการเพิ่มกำลังพลตามแนวตะเข็บชายแดนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนจนมีการบีบบังคับให้กองกำลังชนกลุ่มน้อยแปลงสภาพเป็นกองกำลังพิทักษ์ชายแดน (BGF) ซึ่งในทางยุทธศาสตร์ ถือเป็นการเพิ่มกำลังพลเพื่อป้องกันเขตแดนโดยอัตโนมัติ ในขณะที่กองทัพไทยก็มีความพยายามที่จะเพิ่มกำลังพลเช่นกัน โดยเห็นได้จากแนวความคิดจัดตั้งกองพลทหารราบที่ 7 หรือ พล.ร.7 เพื่อดูแลพื้นที่พิพาทและสถานการณ์ความมั่นคงตามแนวชายแดนจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน ซึ่งตามทฤษฎีส่วนตัวของผู้เชี่ยวชาญยุทธศาสตร์ดังกล่าวถือเป็นประเด็นที่น่าส่งเสริมเนื่องจากการสถาปนาหน่วยทหารถือเป็นการเพิ่มกำลังพลเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดูแลพื้นที่ชายแดน แต่กระนั้นก็ตาม ปริมาณกำลังทหารที่เพิ่มขึ้นย่อมต้องอาศัยการฝึกฝนที่เหมาะสม โดยในอนาคต กองทัพไทยอาจต้องมีการฝึกอบรมกำลังพลให้มีความรู้เรื่องเขตแดนไทย-พม่า เป็นการเฉพาะ

อาทิ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาและการปักปันเขตแดน การจัดทำที่ในการแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักสันติวิธี และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศพม่า เช่น ประวัติศาสตร์ การเมือง ภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงควมมีการบรรลุกำลังพลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพม่าเข้าประจำการในหน่วยทหารตามแนวชายแดน ครอบคลุมทั้งในระดับกองพลและระดับกองพัน และไม่ควรถูกเปลี่ยนแปลงกำลังกันบ่อยครั้งเพื่อเป็นการเก็บรักษาบุคลากรให้มีความคุ้นเคยกับปัญหาเขตแดนไทย-พม่า อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

4. การปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อชะลอการเปลี่ยนตำแหน่งเขตแดน : ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับเขตแดนไทย-พม่า คือ การเปลี่ยนทางเดินของลำน้ำและการกัดเซาะตลิ่ง ตลอดจนความมรกทึบของภูมิประเทศและการตัดถนนทำลายแนวสันปันน้ำ โดยทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าควรมีการปรับใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยี อาทิ ภาพถ่ายดาวเทียมและระบบสารสนเทศ เพื่อช่วยชะลอการเปลี่ยนตำแหน่งเขตแดนอันเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยทางธรรมชาติ อาทิ การค้นหาจุดเบี่ยงเบนลำน้ำซึ่งเป็นจุดที่ลำน้ำไหลโค้งตัวหักศอกจนทำให้ลำน้ำเปลี่ยนทางเดินกลายเป็นแนวร่องน้ำใหม่ โดยหากมีการระบุพิกัดที่แน่ชัด ทั้งสองฝ่ายควรร่วมมือกันก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งครอบคลุมทับจุดเบี่ยงเบนลำน้ำเพื่อชะลอการเปลี่ยนตำแหน่งของเส้นเขตแดน โดยเฉพาะบริเวณแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในขณะที่การสร้างเขื่อนคอนกรีตป้องกันการกัดเซาะตลิ่งซึ่งแต่ละฝ่ายต่างดำเนินการก่อสร้างสลับกันไปมาในแต่ละพื้นที่ก็ควรวางมาตรการให้มีการสร้างเขื่อนคร่อมทับทั้งสองฝั่งเพื่อป้องกันการเสียดินแดนของแต่ละฝ่าย นอกจากนี้ อาจมีการใช้แนวคิดทางด้านนิเวศวิทยาเพื่อแก้ไขปัญหาตามสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การปลูกพืชคลุมดินเพื่อป้องกันการทำลายหน้าดินและการกัดเซาะตลิ่ง รวมถึงการอนุรักษ์ป่าไม้ในเขตพื้นที่ต้นน้ำ เช่น แม่น้ำสาย แม่น้ำรวก และห้วยวาลัย เพื่อบรรเทาอุทกภัยและชะลอความรุนแรงในฤดูน้ำหลาก ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ลำน้ำมักมีการเปลี่ยนทางเดินแบบฉับพลัน ส่วนปัญหาการตัดถนนทำลายแนวสันปันน้ำ อาจมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อค้นหาพิกัดทางภูมิศาสตร์ที่แน่ชัด ตลอดจนมีการจัดทำแผนที่แสดงตำแหน่ง

ล้นปันน้ำตามแนวชายแดนโดยมีการแจกจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นเครื่องมือในการหลีกเลี่ยงการก่อสร้างถาวรวัตถุครอบทับสันปันน้ำ ส่วนในกรณีที่มีการสร้างอาคารครอบทับไปแล้วในบางพื้นที่ หากเป็นสิ่งปลูกสร้างขนาดเล็กและมีโครงสร้างที่เบาบาง ควรทำการรื้อถอน แต่หากเป็นสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่และมีโครงสร้างถาวร ทั้งสองฝ่ายควรเร่งสำรวจทิศทางการไหลทางธารน้ำ โดยอาจมีการสร้างหลักเขตเพื่อระบุตำแหน่งการปันน้ำลงจากสันเขา พร้อมจัดทำแผนที่แสดงตำแหน่งอย่างครบถ้วนเพื่อป้องกันข้อพิพาทด้านเขตแดนในอนาคต

จากการวิเคราะห์และนำเสนอประเด็นต่างๆ ตลอดเนื้อหา ผู้เขียนจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้คงมีคุณูปการไม่มากนักน้อย ต่อการสร้างชุดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเขตแดนไทย-พม่า รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อการเปิดโลกทัศน์และปรับเพดานทางความคิดเพื่อให้สังคมไทยได้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ชายแดนทางพากตะวันตก พร้อมเป็นการกระตุ้นให้สังคมไทยได้หันมาพิจารณาพิเคราะห์ประเด็นปัญหากันอย่างถ่วงท่วง เพื่อเปิดทางไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านเขตแดนกับพม่าอย่างมีประสิทธิภาพ สืบต่อไป

## เชิงอรรถ

<sup>1</sup> การปักปันเขตแดน (Delimitation) หมายถึงการเดินสำรวจและปักปันเขตแดน ส่วนการปักหลักเขตแดน (Demarcation) คือ เมื่อขอบวนการปักปันเสร็จสิ้นลงในแผนที่ จะมีการปักหลักเขตแดนเพื่อลงหมุดเขตแดนบนภูมิประเทศจริง

<sup>2</sup> หนังสือสัญญาฉบับปี พ.ศ. 2426 แม้สาระสำคัญส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการทำป่าไม้และระเบียบการค้าชายแดน แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงการให้แม่น้ำสาละวินเป็นเส้นเขตแดน โดยข้อที่ห้าของหนังสือสัญญา ได้กล่าวไว้ว่า “สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามจะให้เจ้านครเชียงใหม่ตั้งคานกองตระเวนแต่ให้มีเจ้าพนักงานกำกับริมฝั่งแม่น้ำสาละวินที่เปนเขตแดนเมื่อนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นของฝ่ายสยาม แล้วให้มีโปลิตตั้งอยู่พอสมควร จะได้ระงับห้ามโจรผู้ร้ายแลการอื่นๆ ที่สำคัญ...” จากเนื้อความดังกล่าว จึงถือได้ว่าฝั่งแม่น้ำสาละวินถูกกำหนดให้เป็นเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ

<sup>3</sup> แม่น้ำกกเป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย โดยมีต้นน้ำอยู่ที่เมืองคอนและเมืองสาคร รัฐฉาน ประเทศพม่า จากนั้นจึงไหลลงใต้ไปยังบ้านท่าคอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ แล้วเคลื่อนตัวไปทางตะวันออกเข้าสู่ตัวเมืองเชียงราย แล้วจึงไหลขึ้นเหนือไปบรรจบกับแม่น้ำโขง (สบกก) ที่อำเภอเชียงแสนติดพรมแดนไทย-ลาว

<sup>4</sup> แม่น้ำเมย เป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำสาละวิน มีต้นกำเนิดในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก ไหลขึ้นไปทางเหนือผ่านอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง มาบรรจบกับแม่น้ำสาละวินที่อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความยาวประมาณสามร้อยกว่ากิโลเมตร

<sup>5</sup> เกาะทั้ง 3 เกาะตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำกระบุรี ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เกาะหลาม มีความกว้างประมาณ 650 เมตร ความยาวประมาณ 1,000 เมตร พื้นของเกาะมีต้นไม้ใหญ่ปกคลุม ไม่มีที่ราบ มีแหล่งน้ำจืด แต่ไม่มีคนอาศัยอยู่ เกาะคัน มีลักษณะเป็นทรงเกือบกลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 250 เมตร ความสูงประมาณ 50 เมตร สถาปนเกาะโดยทั่วไปคล้ายเกาะหลาม ส่วนเกาะซันก เป็นเกาะขนาดเล็ก มีเส้นผ่าศูนย์กลางเพียงประมาณ 100 เมตร บนเกาะไม่มีคนพักอาศัยเช่นเดียวกับเกาะหลามและเกาะคัน (เวณิกา, หน้า 113-119)

<sup>6</sup> แม่น้ำสายและแม่น้ำรวก เป็นแม่น้ำที่มีแหล่งต้นน้ำในพม่า แม่น้ำสาย มีความยาวประมาณ 11 กิโลเมตร เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับพม่า ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ส่วนแม่น้ำรวกมีความยาวประมาณ 33 กิโลเมตร เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าในเขตอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

## บรรณานุกรม

### เอกสารทางราชการ

กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ  
กองเขตแดนระหว่างประเทศ กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย  
กองพม่า กรมกิจการชายแดนทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย  
หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 2 (ฉก.ม.2) จังหวัดเชียงราย  
หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารราบที่ 4 (ฉก.ร.4) จังหวัดตาก  
หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารราบที่ 7 (ฉก.ร.7) จังหวัดแม่ฮ่องสอน  
หน่วยเฉพาะกิจลาดหญ้า (ฉก. ลาดหญ้า) จังหวัดกาญจนบุรี

### หนังสือและบทความภาษาไทย

- กรมแผนที่ทหาร. 120 ปี กรมแผนที่ทหาร 3 กันยายน 2548. กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร, 2549.
- กองทัพบก. สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยุทธศึกษาทหารบก, 2540.
- ขจิตภัฏ บุรุษพัฒน์. เอกสารประกอบคำบรรยายปัญหาชายแดนของไทย. 10 พฤศจิกายน 2536 (อัคราเสนา).
- โครงการแม่น้ำเพื่อชีวิต, โครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า, ศูนย์ข่าวสาละวิน. สาละวิน สายน้ำสามแผ่นดิน. เชียงใหม่ : วนิตการพิมพ์, 2551.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, *ท่องตะเข็บแดนสยาม : การสำรวจแนวพรมแดนไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, *พม่า : ประวัติศาสตร์และการเมือง*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
- ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์. *เขตแดนไทย-พม่า ปัญหาที่รอการปักปัน (1) ความเป็นมาของเขตแดนไทย-พม่า*. ศูนย์โลกสัมพันธ์ไทย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 29 พฤษภาคม 2552 <[http://www.thaiworld.org/th/include/answer\\_search.php?question\\_id=870](http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=870)> (3 กันยายน 2553).
- ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์. *เขตแดนไทย-พม่า ปัญหาที่รอการปักปัน (2) สถานะปัจจุบันของเขตแดนไทย-พม่า และประเด็นปัญหา*. ศูนย์โลกสัมพันธ์ไทย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 กุมภาพันธ์ 2553 <[http://www.thaiworld.org/th/include/answer\\_search.php?](http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?)

- question\_id=932> (3 กันยายน 2553).
- ศุภยภาค ปรีชาวิรัชช, *ผ่านการเมืองพม่า : ความขัดแย้ง ความมั่นคง ในโลกที่ไร้พรมแดน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2551.
- ดาวเชิงหวา,เจียแย่นจอง และพรพิมล ตรีโชติ (บรรณาธิการ). *ชนชาติว่าและปัญหาชายแดนพม่า*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ธนา ยศตระกูล และสุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ). *การบริหารจัดการชายแดน. จุดดาวความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 53 โครงการความมั่นคงศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กุมภาพันธ์ 2552.*
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. *การค้าชายแดนไทยกับเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ : มาเลเซียพม่า จีนตอนใต้ ลาว และกัมพูชา*. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548.
- ถนอม เจริญลาภ. *เขตแดนทางทะเลระหว่างไทยกับพม่าในทะเลอันดามัน ตอนปัญหาเกาะหลาย เกาะคั่น และเกาะขึ้นก (ตอนที่ 1)*. นาวิกศาสตร์ ปีที่ 89 เล่มที่ 4 สำนักงานราชนาวิกสภา เมษายน 2549.
- นคร พันธุ์ณรงค์. *ปัญหาชายแดนไทย-พม่า*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540.
- พรพิมล ตรีโชติ. *การค้าต่างประเทศพม่า: ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและชนกลุ่มน้อย*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- พรพิมล ตรีโชติ. *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2542.
- พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์. *การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองพม่า*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- วิรัช นิยมธรรม. *คิดแบบพม่า ว่าด้วยชาติและวิบุรุษในตำราเรียน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- วิรัช-อรนุช นิยมธรรม. *เรียนรู้สังคมวัฒนธรรมพม่า*. พิษณุโลก : ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.
- เวณิกา บุญมาลี. *พม่า : นโยบายต่างประเทศสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540.
- สมโชค สวัสดิ์ศรีรักษ์. *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540.
- ศูนย์อินโดจีนศึกษา. *ข้อมูลพื้นฐานสหภาพพม่า*. ชลบุรี : วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552.
- สถาบันยุทธศาสตร์การค้า. *ยุทธศาสตร์การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ : หอการค้าไทย, 2547.

- สุรชาติ บำรุงสุข. *ปัญหาเขตแดนไทย : จาก 2484-ปัจจุบัน*. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 65 โครงการความมั่นคงศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ตุลาคม 2552.
- สุรชาติ บำรุงสุข. *พรมแดนศึกษา*. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 61 โครงการความมั่นคงศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, สิงหาคม 2552.
- สุนทร ชุตินทรานนท์. *สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310: ศึกษาจากพงศาวดารพม่าฉบับราชวงศ์คองบอง*. กรุงเทพฯ : มติชน, 2552.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. *รัฐฉาน (เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2552.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. *การค้าชายแดนไทยกับอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- วันดี สันติคุณเมธี. *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยชายแดนไทย-พม่า : กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (มานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2545.
- อรรคคุณุฒิ เกียรติวัฒน์, ร.อ. *การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของเขตแดนและภูมิทัศน์ชายแดนไทย-พม่า : กรณีศึกษาบริเวณแม่น้ำเมย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2544.
- อัคนี มุลเมฆ. *รัฐฉาน : ประวัติศาสตร์และการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : มติชน, 2548.
- ฮอลล์, ดี.จี.อี., ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิศดาร*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

### หนังสือและบทความภาษาอังกฤษ

- Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. 2<sup>nd</sup> ed. London: Verso, 1991.
- Ball, Desmond. *The Boys in Black The Thahan Phran (Rangers), Thailand's Para-military Border Guards*. Bangkok: White Lotus, 2004.
- Ball, Desmond. *Security Developments in the Thailand-Burma Borderlands*. Sydney: Australian Mekong Resource Centre, 2003.

- Curzon, George N. "The Siamese Boundary Question." *Nineteenth Century* 28, no. 197 (July 1893): 34-35.
- Curzon of Kedleston, Lord. *Frontiers, The Romanes Lecture*. Oxford: Oxford University Press, 1907.
- Glassner, Martin Ira. *Political Geography*. Mississauga: John Wiley & Sons Canada Ltd, 1993.
- Goldman, Minton F. "Franco-British Rivalry over Siam, 1896-1904." *Journal of Southeast Asian Studies* 3 (1972): 210-228.
- Goodden, Christian. *Three Pagodas A Journey Down the Thai-Burmese Border*. Jungle Books: Halesworth, 2002.
- Harvey, G. *History of Burma*. London: Frank Cass, 1967.
- Heine-Geldern, Robert. *Conceptions of State and Kingship in Southeast Asia*. Data Paper 18, Southeast Asia Program. Ithaca: Cornell University, 1956.
- Jumsai, Manich. *History of Anglo-Thai Relations*. Bangkok: Chalermit, 1970.
- Leach, Edmund. "The Frontiers of Burma." *Comparative Studies in Society and History* 3, no 1 (October. 1960): 49-68.
- Lintner, Bertil. *Burma in Revolt: Opium and Insurgency since 1948*. Chiang Mai: Silkworm Books, 2000.
- Maung Aung Myoe. *Military Doctrine and Strategy in Myanmar: A Historical Perspective*. Canberra: Strategic & Defence Studies Centre, 2000.
- Mamgrai, Sao Saimong. *The Shan States and the British Annexation*. New York: Cornell University, 1965.
- Milngi, J.V. "Boundary and the Cultural Landscape." *Professional Geographer* 34 (August 1982): 348.
- Prescott, J.R.V. *The Geography of Frontiers and Boundaries*. London: Hutchinson, 1967.
- Santane Phasuk and Stott, Philip. *Royal Siamese Maps: War and Trade in Nineteenth Century Thailand*. Bangkok: River Books, 2004.
- Selth, Andrew. *Burma's Armed Forces: Power without Glory*. Norwalk: EastBridge, 2001
- Smith, Martin. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*. London: Zed Books, 1991.

- Solomon, Robert L. "Boundary Concepts and Practices in Southeast Asia." *World Politics* 23 (1970): 1-23.
- Taylor, Robert. *The State in Burma*. London: Hurst & Company, 1987.
- Winichakul, T. *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of A Nation*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1994.



ดินแดน  
บนแผ่นกระดาษ  
ความเข้าใจ  
เรื่อง  
เขตแดนไทย-ลาว

สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี

# ความเข้าใจเรื่องเขตแดนไทย-ลาว

“ความจริงเราก็อยู่กันแบบนี้ได้เรื่อยมา แต่เริ่มมามีปัญหาเมื่อมีการปักปันเขตแดนกันนี้แหละ ซึ่งก็จะทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งมีปัญหาเพราะที่ดินทำกินอาจจะต้องไปอยู่ฝั่งลาว”

เสาร์ ทองหมื่น,  
ผู้ใหญ่บ้าน บ้านทุ่งหนองบัว อุบลราชธานี  
27 มิถุนายน 2553

เขตแดนระหว่างประเทศ เป็นเส้นสมมติบนแผ่นกระดาษที่กำหนดขอบเขตของอาณาบริเวณซึ่งรัฐใดรัฐหนึ่งจะถือเอาว่าเป็นพื้นที่ของตัวเอง เพื่อที่จะทำการสถาปนาอำนาจปกครองเหนือดินแดนและผู้คนที่ย้ายอยู่ในดินแดนนั้นเป็นสำคัญ ด้วยความที่เส้นเขตแดนเป็นสิ่งสมมติไม่มีอยู่จริง รัฐจึงพยายามสร้างขอบเขตของดินแดนตัวเองด้วยการอ้างอิงจากภูมิประเทศตามธรรมชาติ ถ้าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่ยึดถือเอาสันปันน้ำของภูเขานั้นเป็นเส้นเขตแดน พื้นที่ตรงใดมีแม่น้ำก็ยึดถือเอาตัวแม่น้ำนั้นบ้าง เอ้าฝั่งของแม่น้ำนั้นบ้าง หรือกำหนดเอาร่องน้ำลึกในแม่น้ำนั้นบ้าง มาเป็นเส้นเขตแดนระหว่างกัน หากพื้นที่บริเวณใดเป็นพื้นราบเสมอกัน

หาแนวธรรมชาติไม่ได้ ก็จำเป็นต้องสร้างรั้วกันแนวหรือทำเส้นสมมติ กำหนดเส้นเขตแดนกัน แล้วจดบันทึกเอาไว้ ในรูปของสนธิสัญญาบ้าง แผนที่บ้าง แผนที่บ้าง เพื่อให้รู้ว่าบริเวณใดบนแผ่นกระดาษและใน ภูมิประเทศจริงคือเส้นเขตแดน ไม่ว่าจะประสบกับความยากลำบาก เพียงใดก็ตาม รัฐจะต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อกำหนดเส้นเขตแดนให้ ได้ด้วยว่ามันเป็นสิ่งจำเป็น อย่างน้อยในระยะ 200-300 ปีมานี้รัฐต่างๆ ในโลกยุคใหม่ต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า เขตแดนที่ชัดเจนเป็นสิ่งจำเป็น อย่างหนึ่งสำหรับการสถาปนาตัวเองเป็นรัฐ

มองจากมุมของรัฐ การมีเส้นเขตแดนที่ชัดเจน มีประโยชน์ต่อ การบริหารงานชายแดนที่ติดกับรั้วอื่น ในแง่ที่ว่า ทำให้การรักษาความสงบ มั่นคงตามแนวชายแดนเป็นไปด้วยความสะดวก มีส่วนทำให้การแก้ไขระงับ ข้อพิพาทเรื่องดินแดนเป็นไปได้ง่ายขึ้น แม้ว่าระหว่างที่ยังหาความเห็น พ้องเรื่องเขตแดนที่แน่นอนไม่ได้นั้นจะมีความยากลำบากก็ตาม แต่หาก สามารถหาได้และกำหนดไว้ได้ชัดเจนแล้ว ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนกับ รัฐอื่นก็จะลดน้อยลง

มองจากมุมของประชาชนทั่วไป แม้ว่าเขตแดนจะเป็นเพียงเส้น สมมติ แต่ก็มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของผู้คนอย่างมากในหลายกรณี มันถึงกับสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนได้เลยทีเดียว ผู้คน ชุมชน ที่เคยอยู่ร่วมกันมาก่อนที่รัฐชาติ (nation-state) จะถือกำเนิดขึ้นมานั้น พวกเขาอาจเคยมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่เหมือนกัน ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและถูกแบ่งแยกกันที่ที่มีการกำหนดเส้นเขตแดน พวกเขา อาจจะต้องเลือกหรือถูกบังคับให้เลือกว่าจะอยู่ฝั่งไหนของเส้นสมมตินั้น ซึ่งนั่นอาจจะหมายถึงว่า พวกเขาจะเป็นพลเมืองของประเทศไหน และ เส้นนี้จะกำหนดชีวิตของเขาในเวลาต่อมา พวกเขาอาจจะกลายเป็นคน ร่ำรวย มีความเป็นอยู่สุขสบาย มีความมั่นคงในชีวิต หรืออาจจะเป็นคน เร่ร่อนหนี้สงคราม ออดอยากยากจน ล้มไร้ไม้ตอก ทั้งๆ ที่ความจริงแล้ว เขาอาจจะเกิดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีชนบทร่วมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และฐานเศรษฐกิจอย่างเดียวกันก็ตาม การเดินทางข้ามเส้น สมมตินี้โดยไม่ได้รับอนุญาต อาจจะทำให้คนคนหนึ่งประสบชะตากรรม ที่ลำบากแสนสาหัสก็เป็นได้

เส้นเขตแดนมีอิทธิพลถึงเพียงนี้ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งเช่นกันที่ผู้คนในรัฐสมัยใหม่จะต้องทำความเข้าใจเรื่องเส้นเขตแดน อย่างน้อยที่สุดต้องรู้ให้ได้ว่ามันอยู่ตรงไหนเพื่อไม่ให้เข้าใจผิดหรือสำคัญผิดแล้วผลอดเดินข้ามมันไปโดยไม่รู้ตัว มาดูอีกทีหนึ่งก็ต่อเมื่อพบว่าตัวเองต้องไปอยู่ในห้องขังของอีกประเทศหนึ่งเสียแล้ว และนั่นมันอาจจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของชีวิตเลยก็เป็นได้

## 1. เขตแดน-ชายแดน-พรมแดน : รูปธรรม-นามธรรม

เขตแดน หรือคำภาษาอังกฤษว่า boundary ตามนิยามศัพท์ที่ใช้กันทั่วไปนั่นคือเส้นซึ่งกำหนดขอบนอกสุดของดินแดนและเป็นแนวที่แยกแผ่นดินผืนนั้นๆ ออกจากผืนอื่นที่อยู่ติดกัน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 เป็นคำนาม หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขีดคั่นไว้, เส้นแบ่งพื้นที่ระหว่าง 2 ประเทศ, อาณาเขต ในพจนานุกรมฉบับนี้ มีคำที่ใกล้เคียงกันอีกคำหนึ่งคือ ชันหสึมา ซึ่งให้ความหมายว่า เขตแดน, เขตแดนส่วนหนึ่งๆ

ในภาษาลาว มีคำ 2 คำที่ใช้ในความหมายใกล้เคียงกัน คือ คำว่า “เขต” ให้แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า boundary และคำว่า “เขตแดน” นั้นให้แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า border (เบนจะวัน พุ่มแสน เบกเกิร์ และ คำพันธ์ มิ่งบัวผา, 2003, หน้า 572) คำว่าเขตแดนในภาษาไทยนั้นในภาษาลาวใช้คำว่า ชายแดน ในหนังสือสัญญาที่ทำคู่ฉบับเป็นภาษาลาวจึงแปลคำว่าเขตแดนในภาษาไทยว่าชายแดน

ชายแดน หรือคำในภาษาอังกฤษว่า border ตามนิยามศัพท์ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษสำหรับคนทั่วไปคือ เส้นที่แบ่งระหว่างประเทศหรือระหว่างดินแดนทางการเมือง แต่ความหมายสำหรับคำว่าชายแดนในภาษาไทยนั้นมีความคลุมเครือเพราะบางครั้งหมายถึงดินแดนที่อยู่ใกล้เส้นแบ่งเขตนี้ด้วยก็ได้

คำว่าชายแดนบางครั้งใช้ในความหมายเท่ากับคำว่า frontiere ในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งก็นิยามว่าเป็นขอบเขตระหว่างประเทศ แต่คำว่า frontiere นี้บางครั้งหมายถึงพื้นที่ระหว่างเขตหรือประเทศซึ่งมีคณาอาศัย

อยู่กับเขตป่า หรือที่ซึ่งไม่มีใครอ้างสิทธิ

พรหมแดน ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นคำนาม หมายถึง ชิดคั่นต่อแดน หรือแดนต่อแดน ส่วนฉบับอาจารย์เปลื้อง ณ นคร หมายถึง ที่สุดเขตแดน หรือแดนต่อแดน ในภาษาราชการไทยคำว่าพรหมแดนมีใช้อยู่บ้างในกรมศุลกากร คือใช้กับด่านศุลกากรที่อยู่ชายแดน โดยเรียกว่า ด่านพรหมแดน ในบางกรณีมีการใช้ปะปนกันอยู่บ้าง เช่น ในพิธีสารแนบท้ายสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) ใช้คำว่าเส้นพรหมแดนกับคำว่าเขตแดนปะปนกัน โดยที่เข้าใจว่าหมายถึงสิ่งเดียวกัน

ในระเบียบพิธีทางราชการไทยหากต้องการจะหมายถึงเส้นซึ่งแบ่งระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่นที่อยู่ติดกัน คำที่ใช้อย่างเป็นทางการในปัจจุบันคือ คำว่า “เขตแดน” หรือสะกดว่า “เขตแดน” ในภาษาเก่าสมัยที่ทำสนธิสัญญากับประเทศอื่น ส่วนคำในภาษาอังกฤษให้หมายถึงคำว่า “boundary” เท่านั้น

เขตแดนมีความสำคัญสำหรับรัฐสมัยใหม่ เพราะมันเป็นตัวกำหนดขอบเขตของดินแดนภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐอย่างชัดเจน องค์ประกอบของรัฐสมัยใหม่ต้องมีความแน่นอนชัดเจนในเรื่องประชากร ดินแดน และอำนาจอธิปไตย

ประเทศไทย หรือในชื่อก่อนหน้านี้ว่า สยาม เพิ่งจะสร้างตัวเองเป็นรัฐสมัยใหม่ตามคำนิยามของสากลเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง ก่อนหน้านี้องค์ประกอบที่รวมกันเข้าเป็นรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องประชากรและดินแดนนั้นไม่สู้จะมีความชัดเจนนัก ประชากรนั้นปรากฏว่ามีกรवादต่อนกันไปมา เมื่อกษัตริย์ของอาณาจักรแห่งใดแห่งหนึ่งทำสงครามชนะคนอื่นมักจะกวาดต้อนไพร่พลไปเป็นของตัว มักจะพาไปอยู่ยังดินแดนที่ฝ่ายตนครอบครองอยู่ก่อนหรือจัดหาให้อยู่ในดินแดนใหม่ที่อยู่ในอำนาจของตัวเอง

ในแง่ดินแดน ก็ไม่มีความชัดเจนเช่นกันว่า ส่วนที่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรแต่ละแห่งนั้นมีความกว้าง ยาว ลึกเท่าใดกันแน่ กษัตริย์ในสมัยก่อนก็ไม่สู้จะทรงทราบด้วยพระองค์เองว่า เขตแดนของราชอาณาจักรของพระองค์นั้นอยู่ที่ใด ความสงสัยใดๆ เกี่ยวกับเขต

แดนถ้าหากจะมีนั้นต้องให้บรรดาคนที่ท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่แถวนั้นเป็นผู้บอก แต่คนเหล่านั้นก็บอกได้แต่เพียงคร่าวๆ เท่านั้นเอง บางทีความจำเป็นในการบอกความชัดเจนของเส้นเขตแดนอาจจะไม่เป็นเรื่องสำคัญอะไรนัก ด้วยว่าสมัยก่อนนั้นมีประชากรน้อยแผ่นดินให้ทำประโยชน์เกินกว่าจำนวนประชากร อาณาจักรจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสถาปนาอำนาจของตนเหนือดินแดนทุกตารางนิ้ว เพราะพื้นที่จำนวนมากไม่มีคนอยู่ หรือไม่ก็กว้างว่างเปล่าเป็นป่าเขาลำเนาไพร

ความที่เขตแดนไม่ชัดเจน หรือถ้ากล่าวอย่างเคร่งครัดอาจจะถึงขั้นไม่มีอยู่จริงมาก่อน เปิดโอกาสให้มีการเขียนประวัติศาสตร์แนว “เสียดินแดน” เพื่อสร้างชาติกันอย่างเสรีในยุคที่ผู้นำประเทศปลุกชาตินิยมขึ้นมาเพื่อกลบเกลื่อนความล้มเหลวในการบริหารประเทศและสร้างความเป็นอธิปไตยประเทศเพื่อนบ้านเพื่อหวังได้ดินแดนส่วนใดส่วนหนึ่งมาไว้ในครอบครอง

เหตุการณ์ที่ฝรั่งเศสเอาเรือรบมาปิดปากอ่าวสยามใน ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436 หรือ ค.ศ. 1893) เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างตัวตนของสยามประเทศให้มีรูปร่างเหมือน “ชวานโบราณ” หรือตอนหลังพากันนิยมเรียกว่า “ชวานทอง” อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่มีเอกสารทางประวัติศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์นิพนธ์เล่มใดที่ยืนยันได้เป็นมันเป็นเหมาะว่า “เขตแดน” ของประเทศสยามก่อน ร.ศ. 112 อยู่ที่ใดกันแน่ ธงชัย วินิจจะกูล ศาสตราจารย์ทางประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา เขียนว่าความพยายามที่จะเรียกร้องดินแดนคืนจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามทำให้นักประวัติศาสตร์สายชาตินิยมจำนวนหนึ่งถึงกับพากันเขียนเรื่องดินแดนของไทยก่อน ร.ศ. 112 ขึ้นมาอย่างเป็นล่ำเป็นสันโดยที่ไม่มีหลักฐานแน่นหนาสักเท่าใดเลยว่าดินแดนส่วนที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งด้านเหนือสุดไปจนถึงสิบสองจุไท ไต่สุดจนถึงตรังกานู ตะวันออกจนถึงสายภูหลวง (ทิวเขาระหว่างเวียดนามกับลาวปัจจุบัน) ตะวันตกไปจนถึงทวายนั้น เป็นดินแดนอันถูกต้องชอบธรรมทั้งหมดของสยาม แต่ก็ไม่ชัดเจนอีกว่า อาณาจักรที่ว่าถูกต้องชอบธรรมนี้ของสยามมาจากไหน “ประวัติศาสตร์เส้นเขตแดนคือเรื่องราวของดินแดนสยามที่สูญเสี

ไป” (ธงชัย วินิจจะกุล, 2551, หน้า 101) กล่าวคือ ส่วนใหญ่พากันพูดว่า เสียดินแดนไปอย่างไร แต่ไม่ค่อยจะพูดกันอย่างเปิดเผยนักว่าได้ดินแดนมาอย่างไร

มีบทความ หนังสือ และวิทยานิพนธ์ประวัติศาสตร์มากมายทั้งที่เขียนโดยคนไทยและต่างชาติ ที่เขียนเรื่องการเสียดินแดนใน ร.ศ. 112 เกือบจะทั้งหมดยกให้จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสเป็นจำเลย นิทานหมาป่ากับลูกแกะ เป็นเรื่องยอดฮิตที่เอามาเปรียบเปรยว่า ฝรั่งเศสเป็นหมาป่ามหาอำนาจที่ใช้เล่ห์กลอันห้าวฉลยิดเอาดินแดนของลูกแกะสยามไป แต่นักเล่านิทานเหล่านี้ไม่ยอมพูดเลยว่า ลูกแกะสยามได้ดินแดนเหล่านี้มาด้วยวิธีการใด ไม่มีใครเขียนเลยว่า ดินแดนที่ว่าแสนรักแสนหวงที่เสียไปนั้น แท้จริงแล้ววิธีการที่ได้มาก็ไม่ได้แตกต่างจากตอนที่เสียไปแต่อย่างใดเลย กล่าวคือ ใช้กำลังทหารแย่งชิงเอามาเช่นกัน

ว่ากันตามความจริง หากฝรั่งเศสไม่เข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้ สยามเองนั่นแหละที่จะเป็นเจ้าจักรวรรดินิยมครองความเป็นใหญ่เหนืออาณานิคมเพื่อนบ้าน ดังนั้น คนสยามหรือคนไทย ไม่มีเหตุอันใดที่จะต้องแสดงอาการ “พุ่มพ่าย” เมื่อดินแดนที่ไปได้มานั้นต้องเสียไปอีกทีหนึ่ง เว้นเสียแต่ว่าจะต้องการเอาอาการพุ่มพ่ายของคนในชาติไปทำประโยชน์อย่างอื่นหรือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองเฉพาะหน้าของรัฐบาลในแต่ละยุคสมัย

ดินแดนจำนวนมากส่วนที่คนไทยและนักประวัติศาสตร์คิดว่าเป็นของตนเองก่อน ร.ศ. 112 นั้นไม่ได้เป็นสิทธิอันชอบธรรมใดๆ ที่สยามจะครอบครองเอาไว้ด้วยซ้ำไป เพื่อนบ้านอย่างลาวที่ “เสียดินแดน” ให้กับสยามในคราวที่ถูกโจมตีและตกเป็นเมืองขึ้นของสยามได้บันทึกเหตุการณ์เหล่านี้เอาไว้อย่างมากมาย ตัวอย่างพอเป็นสังเขปต่อไปนี้ยืนยันว่าเพื่อนบ้านตกอยู่ในอาการของผู้ที่ “สูญเสีย” เช่นกันและการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสยามมิได้เป็นเรื่องน่ายินดีสำหรับพวกเขาเลย

“ปี 1778 (พ.ศ. 2321) ตากสิน (พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ได้ส่งกองทัพสยาม 2 กองบุกโจมตีนครจำปาศักดิ์ด้วยทางบกและทางน้ำ ประชาชนลาวได้ต่อต้าน

อย่างกล้าหาญ แต่น่าเสียดาย กลุ่มศักดินาที่มีอำนาจใน  
จำปาศักดิ์เกรงกลัวต่อศัตรู จึงยอมจำนนและยอมเป็น  
เมืองขึ้น (ภาษาลาวเรียกเมืองส่วย) ของศักดินาสยาม  
ส่วนกองทัพสยามเห็นว่ากำลังได้เปรียบจึงได้เคลื่อนทัพ  
ไปบุกยึดเอาหัวเมืองต่างๆ อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงและ  
เตรียมกำลังเพื่อบุกยึดเอาเวียงจันทน์” (เวียงวิจิต สุกทิเตต,  
1996, หน้า 168)

ในตำราประวัติศาสตร์ฉบับทางการและที่เป็นแบบเรียนของลาว  
เขียนเหมือนกันทั้งหมดถึงการปล้นเวียงจันทน์รวมไปถึงการกวาดต้อน  
ไพร่พลและทรัพย์สินสมบัติของลาวรวมทั้งพระแก้วมรกตมาไว้ที่สยาม  
ในความรับรู้ของประวัติศาสตร์ลาวนั้น ในเวลาที่จักรวรรดินิยม  
ฝรั่งเศสเข้ามายึดครองลาวไปจากสยามนั้น เขาไม่ได้เห็นว่าสยามจะ  
สูญเสียอะไรไปเลย

“พวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งและศักดินาสยามได้ปะทะกันและ  
ต่อรองกันบนแผ่นดินลาว เพื่อผลประโยชน์ของพวกเขา  
แต่ผู้ที่รับเคราะห์กว่าใครทั้งหมดนั่นคือประชาชนลาวที่  
สูญเสียเอกราช...สุดท้ายพวกเขาได้ตกลงมาร่วมกันตาม  
สัญญาวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) สัญญา  
ดังกล่าวได้แบ่งประเทศลาวเป็นสองส่วนคือ ฝั่งซ้ายแม่น้ำ  
โขงขึ้นกับการปกครองของฝรั่ง ส่วนฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็น  
ดินแดนอุดมสมบูรณ์ขึ้นกับการปกครองของสยาม หลัง  
จากเซ็นสัญญาแล้วพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งต่างก็ขึ้นชมยินดี...  
(เวียงวิจิต สุกทิเตต, 1996, หน้า 183-184)

วาทกรรมว่าด้วยเรื่องเสียดินแดนนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเสกสรร  
ปั้นแต่งโดยนักประวัติศาสตร์ไทย แต่ก็ดูเหมือนจะมีอิทธิพลมาก แม้นัก  
ประวัติศาสตร์ตะวันตกอย่าง เดวิด ไวแอตต์ (David Wyatt) ซึ่งตีพิมพ์  
หนังสือประวัติศาสตร์ไทยในปลายศตวรรษที่ 20 และตีพิมพ์ครั้งที่ 2

ในต้นศตวรรษที่ 21 แล้วก็ยังเขียนถึงประวัติศาสตร์ตอนนี้ของไทยด้วย  
ชุ่มเสียงแบบบาทกรรมไทยเสียดินแดน ไวแอตต์เขียนว่า

“ฝรั่งเศสยึดลาวนั้นเป็นผลผลิตของความต้องการใน  
การขยายอำนาจจักรวรรดินิยมโดยแท้ เพราะมันตั้งอยู่บน  
พื้นฐานที่ว่า ฝรั่งเศสในฐานะเป็นผู้ปกครองเวียดนาม ทำ  
การสืบสิทธิจากเวียดนามที่เคยยึดครองลาวมาในอดีต  
ถึงแม้ว่าจะได้มีการตรวจสอบหลักฐานจากเมืองเว้แล้ว  
ปรากฏว่า ไม่มีเอกสารใดที่จะสนับสนุนสิทธิเช่นนั้นเลย  
ก็ตาม ก็มีอยู่บ้างในช่วงของประวัติศาสตร์ที่เวียดนามได้  
ยึดอาณาจักรต่างๆ ของลาว เช่น เชียงขวางในช่วงปี ค.ศ.  
1850 (พ.ศ. 2393) หลวงพระบางและเวียงจันทน์ก่อนที่จะ  
จะแยกตัวเป็นอาณาจักรในปี ค.ศ. 1828 (พ.ศ. 2371)  
แต่ข้ออ้างของฝรั่งเศสที่ขัดแย้งต่อประวัติศาสตร์ก็ถูก  
สร้างขึ้นมาเพื่อจะครอบครองแม่น้ำโขงทั้งหมด” (David  
Wyatt, 2004, p. 187)

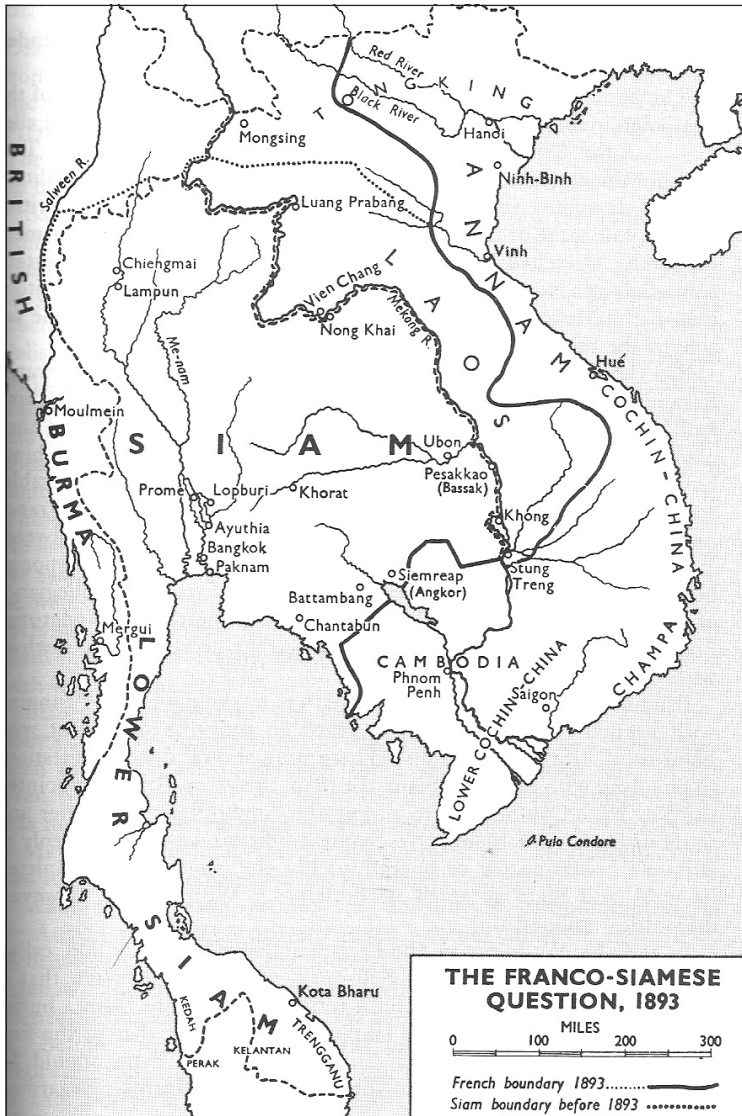
ข้อวิจารณ์ของไวแอตต์เช่นนี้เป็นข้อวิจารณ์ที่แสดงออกถึงความ  
เห็นอกเห็นใจสยามในฐานะที่เป็นประเทศเล็กอย่างมาก แต่นักประวัติ  
ศาสตร์ชาวตะวันตกผู้นี้อาจจะหลงลืมข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่า ก่อนที่  
ฝรั่งเศสจะเข้าสู่อุภูมิภาคนี้ บรรดาอาณาจักรน้อยใหญ่ที่มีอยู่ก่อน ต่างใช้  
กำลังทหารบุกยึดดินแดนของกันและกันอยู่ตลอดเวลา ไม่มีรัฐใดสามารถ  
อ้างเหตุผลทางประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความชอบธรรมในการครอบครอง  
ดินแดนของคนอื่นได้ ข้อเท็จจริงที่ว่าอาณาจักรใดเคยตกอยู่ภายใต้การ  
ปกครองของอีกอาณาจักรหนึ่งนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงเฉพาะ  
ห้วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ดินแดนในส่วนใหญ่ที่เป็นประเทศลาวปัจจุบันนี้  
เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของหลายอาณาจักรมาก่อน ในบางห้วง  
เวลาอาณาจักรลาวล้านช้างก็เคยมีอำนาจเหนืออาณาจักรอื่นๆ ด้วยเช่นกัน  
หากข้ออ้างของฝรั่งเศสไม่สมเหตุผลแล้ว ข้ออ้างในเชิงโต้แย้งที่ใช้  
ตรรกะของข้อเท็จจริงประวัติศาสตร์มายืนยันก็ไม่ชอบด้วยเหตุผลเช่นกัน

เพราะเราคงไม่สามารถตัดตอนเอาเฉพาะช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์มาสับสนุนข้ออ้างได้ โดยที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ยกเอาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของช่วงเวลาหนึ่งมาโต้แย้งด้วยเช่นกัน หากเป็นเช่นนั้นก็จะกลายเป็นข้อโต้แย้งที่ไม่มีที่สิ้นสุด

ดี.จี.อี. ฮอลล์ (D.G.E. Hall) นักประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่อีกคนหนึ่งก็เขียนประวัติศาสตร์สยาม-ฝรั่งเศสในทำนองเห็นอกเห็นใจสยามอย่างมากเอาไว้ในงานคลาสสิกของเขาเรื่องประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1955 (พ.ศ. 2498) ตอนที่ประวัติศาสตร์แนวเสียดินแดนของไทยกำลังเฟื่องฟูพอดี

ฮอลล์ได้เขียนว่าข้ออ้างของฝรั่งเศสที่ว่าลาวเคยอยู่ภายใต้การปกครองของเวียดนามไม่สมเหตุสมผล แม้ว่าเขาจะแสดงข้อมูลทางประวัติศาสตร์เอาไว้มากมายว่ากษัตริย์ลาวเคยหนีจากอำนาจสยามไปพึ่งเวียดนาม แต่เขาก็บอกว่าความจริงเมืองสำคัญของลาวอย่างหลวงพระบางเคยอยู่ภายใต้การปกครองของสยามเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ศตวรรษ อีกทั้งฝรั่งเศสก็เคยยอมรับความจริงข้อนี้แล้วเพราะเคยตั้งกงสุลที่นั่นแล้ว ซึ่งนั่นเท่ากับเป็นการยอมรับอำนาจอธิปไตยของสยาม (D.G.E. Hall, 1981, p. 731)

ฮอลล์ถึงกับเสนอแผนที่เส้นเขตแดนระหว่างสยามและฝรั่งเศสก่อนปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) (ภาพหน้า 235) โดยแสดงอาณาเขตของสยามว่าครอบคลุมส่วนที่ลาวทั้งหมดและอีกครั้งหนึ่งของกัมพูชา แต่ฮอลล์ไม่ได้อธิบายว่า แผนที่ดังกล่าวนั้นมีที่มาอย่างไรและมันขึ้นอยู่กับความถูกต้องชอบธรรมแบบไหน เขตแดนที่แบ่งกันตามแผนที่ดังกล่าวนั้นผ่านการตกลงปักปันอย่างเป็นทางการหรือไม่อย่างไร เป็นไปได้ว่าฮอลล์คงจะวาดแผนที่ดังกล่าวขึ้นมาเองโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสจริงๆ เพราะแผนที่ก่อนปี ค.ศ. 1893 นั้นมีเพียงฉบับที่จัดทำจากการสำรวจของคณะศึกษาเขตแดนอินโดจีนของฝรั่งเศส ระหว่างปี ค.ศ. 1888-1889 ที่ได้ทำสำหรับอธิบายอาณาบริเวณที่เรียกว่าลาวสูง คือพื้นที่ด้านเหนือของลาวปัจจุบัน แต่แผนที่ดังกล่าวไม่ได้บอกพื้นที่ของดินแดนอินโดจีนภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสทั้งหมด



แผนที่แสดงเขตแดนฝรั่งเศส-สยามของ ตี.จี.อี. ฮอดลีย์ ที่แสดงเขตแดนก่อนและหลังปี ค.ศ. 1893

ความจริงนักประวัติศาสตร์ไทยแนวจารีตประเพณีที่เขียนเรื่อง การเสียดินแดนเองก็มีความคลางแคลงใจไม่น้อยเช่นกันที่ว่าดินแดน ของไทยนั้น “เขตแดน” อยู่ที่ใดกันแน่และความเป็นเจ้าของนั้นหนักแน่น เพียงใด แม้ว่าจะอ้างแผนผังดังกล่าวของ ดี.จี.อี. ฮอลล์ แต่ในหนังสือ ประวัติศาสตร์แนวเสียดินแดนเล่มล่าสุดของ สุวิทย์ ธีรศาควัต ผู้เขียน ประวัติศาสตร์แนวเสียดินแดนคนสำคัญคนหนึ่งของไทย เขียนว่า จุดอ่อนของไทยในการเผชิญหน้ากับฝรั่งเศสที่เป็นเหตุให้เสียดินแดนที่เรียกว่าสิบสองจุไทยไปคือ

“ปัญหาเขตแดนไทย-ญวน ซึ่งทั้งสองไม่เคยทำการ ปักปันและทำแผนที่ให้ถูกต้อง ทำให้ไม่รู้ว่ามีพรมแดนของ ไทยอยู่ตรงไหน ในการจะวินิจฉัยโดยอาศัยข้อที่ว่า เมือง ชายแดนใดส่งบรรณาการหรือส่วยไปยังฝ่ายใดเมืองนั้นก็ ขึ้นกับฝ่ายนั้น แต่ในทางปฏิบัติมีเมืองชายแดนเป็นจำนวน มากที่ส่งส่วยหรือบรรณาการให้ทั้งสามฝ่ายคือ ให้ญวน ไทย และจีน” (สุวิทย์ ธีรศาควัต, 2553, หน้า 9)

ในทัศนะของนายสุวิทย์ สิ่งที่จะช่วยตัดลินปัญหาเรื่องดินแดน คือเขตแดนและแผนที่ซึ่งกำหนดเขตแดนนั้นๆ แต่ปัญหาคือแผนที่แบบใด ที่จะยุติปัญหาเรื่องเขตแดนได้จริงๆ ก่อนการเข้ามาของชาติตะวันตก บรรดาอาณาจักรต่างๆ ในดินแดนแถบนี้ก็รู้จัก “แผนที่” กันพอประมาณ เช่น ปราภกฏว่ามีการทำแผนที่เส้นทางเดินทัพกันเพื่อประโยชน์ในการเดินทาง แต่ไม่ปรากฏว่าก่อนหน้าการเข้ามาของชาติตะวันตกนั้นมีการทำ แผนที่ซึ่งกำหนดเส้นเขตแดนกันอย่างชัดเจนเลย

ความจริงแผนที่ซึ่งมีใช้กันอยู่ในบรรดาอาณาจักรต่างๆ นั้นน่าจะเรียกว่า “แผนผัง” คงจะเหมาะสมกว่า เพราะความจริงแล้วมันไม่ใช่แผนที่ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งบอกลักษณะภูมิประเทศที่ถูกต้องแม่นยำ แผนที่ซึ่งพอจะเรียกได้ว่าเป็นแผนที่ซึ่งจัดทำตามหลักวิชาภูมิศาสตร์ชุดแรกๆ ของสยามปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งจัดทำโดยชาวตะวันตก ใช้ประโยชน์สำหรับอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายเป็นสำคัญ

แต่แผนที่ยุคนั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผังเมือง แผนที่ซึ่งแสดง “อาณาเขต” ของอาณาจักรสยามสมัยอยุธยา กับอาณาจักรเพื่อนบ้าน จัดทำขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ แผนที่ระวางนี้ได้แสดงเส้นทางเข้าสู่อาณาจักรอยุธยาเป็นสำคัญ

แผนที่ซึ่งเก่าที่สุดเท่าที่กรมแผนที่ทหารของไทยจัดเก็บและสันนิษฐานว่าทำโดยคนไทยนั้นเป็นแผนที่เส้นทางเดินทัพ ซึ่งคาดว่าน่าจะจัดทำขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 แผนที่ระวางนี้ได้แสดงแม่น้ำ ภูเขา ป้อมค่าย และหมู่บ้าน แสดงไว้ในลักษณะที่ภาพฝาผนัง มีแสดงเส้นทางและเป็นการบอกระยะเวลาการเดินทางแทนที่จะแสดงระยะทาง

แผนที่ซึ่งสยามเป็นผู้จัดทำตามหลักวิชาการแผนที่ภูมิศาสตร์ตะวันตกเกิดขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อโปรดให้ตั้งกองทำแผนที่ในปี พ.ศ. 2418 ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาชาวตะวันตก ในสมัยนั้นมีการทำแผนที่ถนน ทำแผนที่วางสายโทรเลข ทำแผนที่ปากอ่าว และในเวลาต่อมาเมื่อทรงเห็นอังกฤษทำแผนที่พม่า จึงมีพระราชดำริจะจัดทำแผนที่ “ประเทศ” สยามขึ้นบ้าง จึงได้จ้างชาวอังกฤษชื่อ เจมส์ แมคคาร์ธีย์ ตั้งให้เป็นเจ้ากรมแผนที่คนแรกในปี ค.ศ. 1885 (พ.ศ. 2428) แมคคาร์ธีย์มีชื่อไทยว่า พระวิภาคภูวนล ซึ่งแมคคาร์ธีย์ได้อาศัยการสำรวจของชาวดัตช์ ชื่อ Duyshart เป็นพื้นฐานในการจัดทำแผนที่สยาม แผนที่ในระยะนั้นจำนวนไม่น้อยเป็นแผนที่เส้นทางเสด็จประพาสของรัชกาลที่ 5

ที่น่าสนใจคือ ก่อนที่สยามจะได้จัดตั้งกรมแผนที่นั้น ข้าหลวงฝรั่งเศสชื่อ โอกุสต์ ปาวี (August Pavie) ได้รับมอบหมายให้ทำการสำรวจอาณาเขตอินโดจีนระหว่างปี ค.ศ. 1880-1895 (พ.ศ. 2423-2438) และทำแผนที่ มาตราส่วน 1 : 2,000,000 จัดพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) ซึ่งเป็นเวลาที่สยามพิพาทกับฝรั่งเศสเรื่องดินแดนพอดี เมื่อมีการจัดทำสัญญาเรื่องเขตแดนกันใหม่ แผนที่ฉบับนี้ก็ได้รับการแก้ไขปรับปรุงในปี ค.ศ. 1909 (พ.ศ. 2452) และแผนที่นี้เป็นต้นแบบให้คนไทยจัดทำแผนที่ของตัวเองในเวลาต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6

โดยทั่วไปแผนที่นั้นควรจะเป็นสิ่งที่ทำให้เส้นเขตแดนมีความชัดเจนมาก แต่ในความเป็นจริงในหลายกรณีแผนที่นั้นเองกลับสร้างปัญหาในการกำหนดเส้นเขตแดน เพราะพบว่าในบางกรณีแผนที่ระบุเส้น

เขตแดนไม่ตรงกับสนธิสัญญาที่ได้ทำกันเอาไว้ ซึ่งทำให้มีปัญหาจะต้องตีความกันอีกในเวลาต่อมาว่า สามารถใช้แผนที่กำหนดเส้นเขตแดนได้จริงๆ หรือไม่ มันมีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงใด และหากปรากฏว่ามีแผนที่กำหนดเส้นเขตแดนแล้วปัญหาคือแผนที่ดังกล่าวนั้นมีผลผูกพันทางกฎหมายเพียงใด ในทางกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ฐานะของแผนที่ที่ไม่สู้จะมีบรรทัดฐานแน่นอนสักเท่าใดนัก ในคดีพิพาทในศาลโลกบางกรณีให้ความสำคัญแผนที่มาก ในบางกรณีไม่ถือเป็นหลักฐานที่มีน้ำหนักอะไรเลย

## **2. เขตแดนไทย-ลาว : ประวัติศาสตร์ กฎหมาย และข้อเท็จจริง**

### **2.1 กำหนดเขตแดนและข้อพิพาทเรื่องเขตแดนไทย-ลาว**

เขตแดนระหว่างไทยและลาวทั้งทางบกและทางน้ำนับตั้งแต่เขตจังหวัดเชียงรายถึงจังหวัดอุบลราชธานี อย่างเป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น กำหนดโดยสนธิสัญญาระหว่างสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งก็เป็นผลมาจากการที่ลาวตกเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสในยุคอาณานิคม และชาติตะวันตกได้นำความคิดใหม่เกี่ยวกับ “รัฐ” เข้ามาซึ่งทำให้ต้องมีการกำหนด “เขตแดน” กันอย่างชัดเจน ดังนั้น พื้นที่ซึ่งอำนาจอธิปไตยกันจำเป็นจะต้องมีความชัดเจนอย่างยิ่ง ทั้งที่ก่อนหน้านี้ความคิดเกี่ยวกับเขตแดนไม่มีอยู่ในภูมิภาคนี้ จะมีก็แต่ความคิดเกี่ยวกับ “พรมแดน” ว่าพื้นที่ของอาณาจักรหรือแว่นแคว้นนั้นๆ ไปสุด ณ จุดใด แต่ก็ได้เคร่งครัดนักกว่าเป็นที่ตรงไหนกันแน่ อาจจะมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ หรือสิ่งปลูกสร้าง เช่น วัด เจดีย์ เป็นหลักหมายพอให้เข้าใจได้ว่าพื้นที่ใดเป็นเขตของใคร แต่ก็มีได้มีความละเอียดชัดเจนและมีความเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก่อนการเข้ามาของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสนั้น มีความเข้าใจโดยทั่วกันถึงแม้จะไม่สามารถพูดได้อย่างเป็นเอกฉันท์ก็ตามว่าพื้นที่ของลาวทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม

ช่วงสุดท้ายของประวัติศาสตร์ก่อนที่ฝรั่งเศสจะแผ่อิทธิพลเข้ามา

ในอินโดจีน อำนาจปกครองของสยามเหนือ “พื้นที่” ของลาวนั้น เริ่มนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1779 (พ.ศ. 2322) ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แต่ก่อนหน้านั้นนักประวัติศาสตร์กระแสหลักทั้งหลายก็ยังถือว่า ลาวเป็นอาณาจักรที่เข้มแข็งและเป็นประเทศเอกราชมาตั้งแต่สมัยขุนลอ ยึดหลวงพระบางจากพวกถิ่นเช่า (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543, หน้า 15) แต่เมื่อเกิดความอ่อนแอและแตกแยกออกเป็น 3 อาณาจักร คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาสัก ก็เปิดโอกาสให้สยามเข้าโจมตีและตกเป็น “ประเทศราช” ของสยามในที่สุด

ประวัติศาสตร์ลาวฉบับทางการบันทึกว่าสาเหตุที่สยามต้องการดินแดนลานช้างก็เพื่อต้องการ “ขยายอาณาเขต” เพื่อตัดกำลังของพม่า ซึ่งเป็นศัตรูหลักในเวลานั้นเป็นสำคัญ (สุนัด โพธิสาน, 2000, หน้า 319)

แม้ว่าจะตกเป็นประเทศราชของสยามแล้วก็ตาม “ลาว” ก็ยังคงเป็นลาวมิได้เปลี่ยนแปลงเป็นไทย เนื่องจากรัฐบาลสยามในสมัยธนบุรีหรือแม้แต่รัตนโกสินทร์ตอนต้นมิได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการปกครองของลาว แม้กระทั่งกษัตริย์ที่เป็นผู้นำสูงสุดของอาณาจักรหลวงพระบางและจำปาสัก ก็ยังเป็นองค์เดิม ยกเว้นเวียงจันทน์ในช่วงแรกๆ ที่เจ้าศิริบุญสารหนีไปคำเกิด ฝ่ายสยามจึงแต่งตั้งพระยาสุโรรักษ์การอยู่ระยะหนึ่ง (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543, หน้า 37)

อย่างไรก็ตาม ระหว่างที่สยามปกครองลาวเป็นประเทศราชนั้น อำนาจของสยามไม่ได้ปกครองหัวเมืองลาวอย่างราบรื่นนัก ปรากฏว่ามีการรวมตัวกันของคนลาวและเจ้านายลาวต่อต้านอำนาจการปกครองของสยามอยู่มิได้ขาด “และบางส่วนก็ได้รับความช่วยเหลือจากคักคินา อานาม หรืออันนัม (เวียดนาม) ทำให้พวกสยามได้รับความยุ่งยากในการปกครอง” (สุนัด โพธิสาน, 2000, หน้า 452-453) เพราะฝ่ายเวียดนามก็ต้องการให้ลาวเป็นอาณาจักรกันชนกับสยาม ซึ่งทำให้สยามต้องทำการปราบปรามอยู่เนืองๆ การปราบปรามครั้งใหญ่ก่อนที่ชาติตะวันตกจะแผ่อิทธิพลเข้ามาในอินโดจีนคือการปราบปรามเจ้าอนุวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ 3

หลังการปราบปรามเจ้าอนุวงศ์และเข้ายึดครองกรุงเวียงจันทน์แล้ว อำนาจของเวียงจันทน์ดับสูญลงไป สยามได้จัดการปกครองลาว

เสียใหม่เป็น 4 เขต โดยส่งข้าหลวงผลัดเปลี่ยนกันมาปกครอง ประกอบไปด้วย

1. หัวเมืองลาวตะวันออกเฉียงเหนือ มีศูนย์กลางที่หนองคาย มีหัวเมืองที่ขึ้นตรงคือ เชียงขวาง บอลิซัน โพนพิสัย นครพนม ท่าอุเทน ไชยบุรี สกลนคร กมูทาไสย หนองหาน คำเกิด คำม่วน มุกดาหาร ขอนแก่น และหล่มคักดี

2. หัวเมืองลาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีศูนย์กลางอยู่ที่จำปาสัก มีหัวเมืองที่ขึ้นตรงคือ เชียงแตง แสมปาง สีทันดอน (สีพันดอน) สาละวัน อตตาทือ คำทองใหญ่ สุรินทร์ สังขละ ชุขันธ์ เดชอุดม ศรีสะเกษ อุบล ยโสธร เขมราฐ กมลาไสย กาฬสินธุ์ ภูแดนช้าง สุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม

3. หัวเมืองลาวภาคเหนือ มีศูนย์กลางอยู่หลวงพระบาง มีหัวเมืองที่ขึ้นตรงคือ ลิบสองปันนา ลิบสองจุไท และหัวพันทั้งหก

4. หัวเมืองลาวกลาง มีศูนย์กลางอยู่ที่นครราชสีมา มีหัวเมืองใกล้เคียงขึ้นตรง (สุนด์ โพทิสาน, 2000, หน้า 448-449)

ประวัติศาสตร์ฝ่ายไทยเขียนถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกรุงเทพฯ กับหัวเมืองลาวว่า สยามปกครองแคว้นลาวแบบประเทศราช คือ ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายใน ไม่ว่าจะเป็นการศาล การปกครอง การแต่งตั้งข้าราชการ การภาษีอากรต่างๆ หัวเมืองลาวก็ปกครองตนเอง

อาณาจักรสมัยโบราณในภูมิภาคนี้ไม่ได้มีการปักปันเขตแดนกันอย่างชัดเจน หัวเมืองต่างๆ ก็อยู่กันเป็นหย่อมๆ กระจัดกระจายไปทั่ว การปกครองของสยามที่มีต่อหัวเมืองลาวในสมัยนั้นมิได้ให้ความสนใจเรื่องดินแดนมากเท่ากับเรื่องประชากรและการฝักใฝ่สวามิภักดิ์

หลังจากเข้ายึดครองเวียงจันทน์แล้วสยามใช้การกวาดต้อนผู้คนเข้าสู่กรุงเทพฯ และหัวเมืองชั้นใน ส่วนหัวเมืองอื่นๆ ที่เคยขึ้นกับเวียงจันทน์ก็แต่งตั้งให้เจ้าเมืองที่ฝักใฝ่กับไทยไปปกครอง (อัญชลี สุสายันท์, 2552, หน้า 194) ด้วยกรุงเทพฯ เกรงว่าหัวเมืองเหล่านี้จะกลายเป็นกำลังสำคัญให้กับเวียดนาม (บึงอร ปิยะพันธุ์, 2541, หน้า 56) เนื่องจากเวียงจันทน์นั้นมีเมืองอยู่ในความปกครองถึง 165 เมือง แบ่งเป็นหัวเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตแดนญวน (เวียดนาม) ถึง 79 เมือง อีก 86 เมือง ตั้งอยู่เรียงราย

ตลอดแนวสองฝั่งแม่น้ำโขง และที่ว่าอยู่ในเขตแดนญวนนั้น ในแง่ของเขตแดนก็ไม่ได้ชัดเจนนัก เพียงแต่ว่าหัวเมืองเหล่านั้นอยู่ก่อนออกไปตะวันออก ซึ่งอยู่ในเขตอิทธิพลของเวียดนามและถือเอาการแสดงการฝักใฝ่ต่อเวียดนามเป็นสำคัญ

ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยพูดถึง “ดินแดน” ในหัวเมืองลาวก่อนการเข้ามาของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสว่า “หัวเมืองลาวก่อน ร.ศ. 112 ไม่มีการแบ่งเป็นฝั่งซ้าย (ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง) ฝั่งขวา (ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง) ไม่มีการแบ่งเป็นฝั่งลาว ฝั่งไทย แต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะดินแดนที่เป็นลาวในปัจจุบันกับภาคอีสานของไทยเดิมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนขึ้นกับรัฐบาลเดียวกันคือ รัฐบาลกรุงเทพฯ (สุวิทย์ ธีรศาควัต, 2543, หน้า 181)

หากจะกล่าวโดยเคร่งครัดแล้ว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงส่วนนี้ ไม่ได้เกิดจากฝีมือของการรวบรวมของสยาม หากแต่เป็นมาก่อนหน้านั้นนานแล้ว โดยฝีมือของการรวบรวมอาณาจักรล้านช้างของเจ้าฟ้าจุ้ม การเปลี่ยนแปลงในภายหลังนั้น เป็นเพียงการดึงอำนาจปกครองกันไปมาระหว่างอาณาจักรและกษัตริย์ที่ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นมารุ่งเรืองและตกอับลงตามกาลเวลาเท่านั้น

คำว่า ดินแดน อย่างที่นักประวัติศาสตร์ไทยเขียน ก็ยังไม่ได้มีขอบเขตชัดเจนมากนัก เขตแดนและเส้นเขตแดนเริ่มมามีความสำคัญตามแนวคิดตะวันตกหลังจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสปกครองลาวแล้วเท่านั้น เมื่อฝรั่งเศสเข้ายึดเวียดนามและขับไล่อิทธิพลของสยามให้ข้ามฝั่งมาอยู่ทางฟากตะวันตกหรือฝั่งขวาของแม่น้ำโขง

ในยุคสมัยดังกล่าวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องดินแดนค่อนข้างมาก การเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น มองจากมุมมองของทั้ง 2 ด้านไม่ว่าสยามหรือฝรั่งเศสก็มีทั้งได้และเสีย ความจริงอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนดินแดนกันก็คงจะไม่ผิดนัก

การเปลี่ยนแปลงเรื่องดินแดนในยุคหลัง ไม่ได้มีเพียงกำลังทางทหารเป็นเครื่องมือเท่านั้น หากแต่ชาติตะวันตกได้นำหลักวิชาและความก้าวหน้าทางวิทยาการเข้ามาใช้ด้วย นั่นคือ หนังสือสัญญาและแผนที่

การกำหนดเขตแดนไทย-ลาวยุคใหม่เริ่มหลังจากเหตุการณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ “วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112” คือการที่ฝรั่งเศสได้ส่งกำลังทหารรุกเข้ามาทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เอาเรือรบเข้าปิดปากอ่าวไทย และบังคับให้รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวลงนามในสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามในปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) สละดินแดนฝั่งซ้ายหรือฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงไป ซึ่งสนธิสัญญาดังกล่าวก็ถือเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกที่กำหนดเขตแดนระหว่างไทยและลาว

บทบัญญัติในหนังสือสนธิสัญญาที่กำหนดเขตแดนระหว่างสยามและฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1893 (รัตนโกสินทรศก 112) ข้อ 1 กำหนดว่า

*“คอนเวอนเมนต์สยาม (Government of Siam) ยอมสละเสียซึ่งข้ออ้างว่ามีกรรมสิทธิ์ทั้งสิ้นทั่วไปในแผ่นดิน ณ ฝั่งซ้ายปากตะวันออกแม่น้ำโขง แลในบรรดาเกาะทั้งหลายในแม่น้ำนั้นด้วย”*

เขตแดนระหว่างไทยและลาวมาเปลี่ยนแปลงใหม่อีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1902-1904 (พ.ศ. 2445-2447) ซึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ก่อนด้วยว่า ฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรีเพื่อเป็นหลักประกันว่าไทยจะปฏิบัติตามสัญญาฉบับก่อนอย่างเคร่งครัดและเมื่อไทยต้องการที่จะได้จันทบุรี จำเป็นจะต้องเอาพื้นที่อีกหลายส่วนที่ไทยครอบครองอยู่ไปแลกอีก และฝรั่งเศสได้ยึดเมืองตราดไปเป็นประกันอีก ผลจากการนั้นสัญญาฝรั่งเศส-สยามในปี ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) ไทยต้องกำหนดเส้นพรมแดนกับกัมพูชาและยกเมืองมโนไพรและจำปาศักดิ์ให้ฝรั่งเศส

ความจริงในสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) นี้ก็ได้กล่าวถึงเขตแดนด้านลาวด้วย เพราะฝรั่งเศสสืบทราบแล้วว่า แท้จริงแล้วอิทธิพลของหลวงพระบางนั้นมีอยู่ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง และฝั่งขวานั้นกินมาจนถึงเขตเมืองน่าน โดยอ้างว่าเจ้าเมืองหลวงพระบางเคยปกครองบริเวณนั้นมาก่อน จึงต้องการกำหนดเขตแดนเมืองหลวงพระบางเสียใหม่ แต่เนื่องจากฝรั่งเศสเห็นว่าสนธิสัญญาฉบับดังกล่าวไม่ยังประโยชน์กับฝรั่งเศสเท่าที่ควรจึงเป็นอันพับไป (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540, หน้า 78) และ

ได้มาเจรจาทำกันใหม่อีกในฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 (พ.ศ. 2447) กำหนดเขตแดนด้านฝั่งขวาแม่น้ำโขง รวมทั้งตั้งคณะกรรมการร่วมปักปันเขตแดนตามสนธิสัญญา

การกำหนดเขตแดนระหว่างสยามและฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาในปี ค.ศ. 1904 นั้นปรากฏตามความในข้อ 2 ว่า

“ฝ่ายเขตต์แดนในระหว่างเมืองหลวงพระบางข้างฝั่งขวาแม่น้ำโขงแลเมืองพิไชยกับเมืองน่านนั้น เขตต์แดนตั้งต้นแต่ปากน้ำเฮียงที่แยกจากแม่น้ำโขงเนื่องไปตามกลางลำน้ำแม่เฮียง จนถึงที่แยกน้ำตางเลยขึ้นไปตามลำน้ำตางจนบรรจบถึงยอดภูเขาปันน้ำ ในระหว่างดินแดนตอกแม่โขง แลดินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงที่แห่งหนึ่งที่ภูเขาแดนดิน ตั้งแต่เขตต์ต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตามแนวยอดเขาปันน้ำในระหว่างดินแดนน้ำตกแม่น้ำโขงและดินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา จนบรรจบถึงปลายน้ำควบแล้วเขตต์ต่อแดนเนื่องไปตามลำน้ำควบจนบรรจบกับแม่น้ำโขง” (หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงปารีส 13 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 122 หรือ ค.ศ. 1904)

ลำพังเพียงถ้อยคำในสนธิสัญญาดังกล่าวไม่อาจจะให้ภาพเส้นเขตแดนที่ชัดเจนได้ แต่โดยทั่วไปแล้วเส้นเขตแดนบริเวณดังกล่าวอาจจะแบ่งได้ 2 ตอน คือ ช่วงที่เส้นเขตแดนทอดไปตามลำน้ำเฮียง หรือปัจจุบันเรียกว่า แม่น้ำเหือง จนถึงแยกปากน้ำตางตอนหนึ่ง และอีกตอนหนึ่งคือ ช่วงที่เส้นเขตแดนทอดไปตาม “ยอดภูเขาปันน้ำ” หรือสันปันน้ำอย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน ไปจนถึงแม่น้ำคอบ ซึ่งในภูมิประเทศจริงในยุคสมัยปัจจุบันคือ แขวงไชยบุรีของลาวต่อกับจังหวัด พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก รวมความแล้วพื้นที่บริเวณนี้มีทิวเขาหลวงพระบางและแม่น้ำเหืองเป็นเขตแดน (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540, หน้า 79)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาว่าลำน้ำใดเป็นเส้นเขตแดนหมดไปเมื่อมีสนธิสัญญาฉบับใหม่ในปี ค.ศ. 1907 เมื่อไทยยอมยกพระตะบอง เสียมราฐ

ศรีโสภณ เพื่อแลกกับเมืองด่านซ้ายและเมืองตราด ในสนธิสัญญาฉบับนี้ มีสัญญาแนบท้ายว่าด้วยการปักปันเขตแดนแนบท้ายมาด้วย และในข้อ 2 เขียนว่า

“เขตแดนเมืองหลวงพระบางนั้นตั้งแต่ทิศใต้ในแม่น้ำโขงที่ปากน้ำโขงแล้วต่อไปตามกลางลำน้ำโขงนี้จนถึงที่แรกเกิดน้ำที่เรียกชื่อว่า ภูเขาเมียงต่อนั้นเขตแดนไปตามเขาปันน้ำตกแม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่งกับตกแม่น้ำเจ้าพระยาอีกฝ่ายหนึ่ง จนถึงลำแม่น้ำโขงที่เรียกว่าแก่งผาโดตามเส้นพรมแดนที่กรรมการปักปันเขตแดนได้ตกลงกันไว้ตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม รัตนโกสินทรศก 124 คฤศตศักราช 1906”

รวมความแล้วเขตแดนในพื้นที่บริเวณนี้ มีทั้งเขตแดนทางบกและเขตแดนทางน้ำ โดยถ้อยคำตามสนธิสัญญานั้น เขตแดนทางบกให้ถือเอา “เขาปันน้ำตก” คือ สันปันน้ำ (watershed) ในภาษาปัจจุบันซึ่งหมายถึง แนวสันเขาบริเวณที่แบ่งน้ำให้ไหลลาดลงไปยังลุ่มแม่น้ำทั้ง 2 ฟากของแนวเทือกเขานั้น หรือถือว่าเป็นจุดที่ทำให้น้ำแบ่งแยกไปคนละทาง (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540, หน้า 83)

ส่วนเขตแดนทางน้ำ ในสนธิสัญญาฉบับภาษาไทยนั้นเขียนว่า “กลางลำน้ำ” ไม่ตรงกับภาษาฝรั่งเศสที่ให้เอาร่องน้ำลึก (thalweg) แต่ในเมื่อสนธิสัญญาที่ทำกันนั้นให้ยึดเอาภาษาฝรั่งเศสเป็นหลักเพียงภาษาเดียว ความจำเป็นในการตีความเรื่องนี้เป็นอันตกไป ดังนั้น เขตแดนคือร่องน้ำลึก ซึ่งในทางกฎหมายระหว่างประเทศนั้นมีแนวคิด 2 ทาง กล่าวคือ แนวคิดแรกให้หมายถึง ร่องที่ใช้ในการเดินเรือเป็นหลัก โดยไม่จำเป็นต้องเป็นร่องที่ลึกที่สุดของแม่น้ำนั้น แต่แนวคิดที่ 2 ใช้ร่องน้ำที่ลึกที่สุดในแม่น้ำเป็นสำคัญ

หลักเรื่องร่องน้ำลึกนี้ให้ใช้กับการแบ่งเขตแดนระหว่างสยามและฝรั่งเศสตามลำน้ำโขงด้วย แต่มีพิเศษตรงที่ว่าในเขตแดนตอนใต้ที่แม่น้ำโขงแยกออกเป็นหลายสายเพราะมีเกาะนั้น ให้ถือเอาร่องน้ำของสายที่

แยกเข้ามาใกล้ฝั่งไทยที่สุดเป็นเส้นเขตแดน (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540, หน้า 88) (ดังจะได้กล่าวต่อไป)

เมื่อลาวได้เอกราชจากฝรั่งเศส ก็สืบสิทธิเรื่องดินแดนต่อจากฝรั่งเศส ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ หรือเห็นว่าการกำหนดเขตแดนในสมัยนั้นเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรม ข้อนี้ก็ไม่สามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้อีก ดังนั้น สนธิสัญญาทั้งหลายเหล่านี้ที่ทำเอาไว้กับฝรั่งเศสจึงกลายมาเป็นเอกสารในการกำหนดเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยและลาวมาจนถึงปัจจุบัน แต่การมีเส้นเขตแดนไม่ได้ทำให้ปัญหาหมดไปหรือทำให้ประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ติดกันสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข เพราะปรากฏว่า เมื่อรัฐให้ความสำคัญกับดินแดนและเส้นเขตแดนมากขึ้น เพื่อแสดงอำนาจในการปกครองหรือเพื่อครอบครองทรัพยากรก็ดี การพิพาทเรื่องเขตแดนก็เกิดขึ้น ในกรณีของไทยและลาวก็เช่นกัน ความพยายามในการสถาปนาอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของไทยและลาวสมัยใหม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทเรื่องดินแดนและเขตแดนอย่างกว้างขวาง ถึงขนาดเคยใช้กำลังทางทหารปะทะกันมาแล้วในกรณีของสามหมูบ้านในปี พ.ศ. 2527 และบ้านร่มเกล้าในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวนี้ทำให้ไทยและลาวจำเป็นต้องหาทางทบทวนเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างกัน เพื่อความชัดเจนและลดความขัดแย้งเรื่องดินแดนของประเทศทั้งสอง ในการดำเนินการในยุคหลังนี้ไม่ถือว่าเป็นการปักปันเขตแดนใหม่แต่อย่างใด เขตแดนเคยเป็นอย่างไรเมื่อครั้งทำหนังสือสัญญาระหว่างรัฐบาลสยามกับฝรั่งเศสก็ให้ถือตามนั้น การพิจารณาเรื่องเส้นเขตแดนในปัจจุบันจึงเป็นแต่เพียงการสำรวจตามหลักฐานที่มีอยู่ก่อนและทำการปักหลักเขตแดนกันใหม่เพื่อความชัดเจน

## 2.2 การปักหลักเขตแดน

### 2.2.1 เขตแดนทางบกและทางน้ำที่ไม่ใช่แม่น้ำโขง

หลังจากเหตุปะทะกันทางทหารในยุคสงครามเย็น ห้วงเวลาปี พ.ศ. 2527 และ 2530 ทั้งไทยและลาวพยายามหาทางลดความขัดแย้งโดยผ่านการเจรจาทางการทูตและพยายามลดการเผชิญหน้าด้วยการทำ

ให้ปัญหาเรื่องเขตแดนกลายเป็นเรื่องทางเทคนิค จนกระทั่งทั้ง 2 ฝ่าย บรรลุ “ความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน” เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2539 ที่จังหวัดสงขลา

ในความตกลงดังกล่าวนี้ ได้กำหนดว่า ทั้ง 2 ประเทศจะดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาวตลอดแนว ให้เป็นไปตามอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น

และเพื่อให้การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตกลงกันนั้น ทั้ง 2 ประเทศจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (Joint Boundary Commission - JBC) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้ง 2 ประเทศเป็นประธานร่วมขึ้นเป็นกลไกการเจรจาในระดับนโยบาย และองค์ประกอบของคณะกรรมการซึ่งมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนหนึ่งฝ่ายละเท่าๆ กัน (โปรดดูภาคผนวกที่ 2)

ภาระหน้าที่ของคณะกรรมการเขตแดนร่วมฯ คือ ประการแรก พิจารณาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวให้เป็นไปตามอนุสัญญาและความตกลงที่มีต่อกัน ประการที่ 2 ร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่จะทำการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนว ประการที่ 3 จัดทำแผนที่เส้นเขตแดนตลอดแนวระหว่าง 2 ประเทศ และประการที่ 4 จัดตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อช่วยการปฏิบัติงานของคณะกรรมการเอง

ทั้งนี้ คณะกรรมการเขตแดนร่วมฯ ได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วม (Joint Technical Committee หรือ JTC) ไทย-ลาว เพื่อดำเนินงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-ลาว ในพื้นที่

ปัจจุบัน คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ได้ประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการแล้วทั้งหมด 8 ครั้ง ครั้งสุดท้าย (ครั้งที่ 8) จัดขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ที่เมืองหลวงพระบาง

คณะอนุกรรมการเทคนิคร่วม (Joint Technical Committee หรือ JTC) ไทย-ลาว ได้ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (Term of Reference - TOR) ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกของไทย-ลาว ขึ้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2540 และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ในปีเดียวกัน โดยทั้ง 2 ฝ่ายได้ตกลงกันให้มีการดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกระหว่างกันเป็นลำดับแรก

การแบ่งในทางเทคนิคนั้น แนวเขตแดนระหว่างไทยและลาวสามารถแบ่งออกได้เป็น 16 พื้นที่ ตามการสำรวจได้ดังนี้

พื้นที่ ตอนที่ 1 ทางน้ำ จากบ้านสบรวก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ถึงแก่งผาได บ้านห้วยลึก อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

พื้นที่ ตอนที่ 2 ทางบก จากแก่งผาได บ้านห้วยลึก อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ถึงช่องน้ำหลุ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

พื้นที่ ตอนที่ 3 ทางบก จากช่องน้ำหลุ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ถึงช่องบ่อหยวก บ้านน้ำว่า อำเภอปอเกลือ จังหวัดน่าน

พื้นที่ ตอนที่ 4 ทางบก จากช่องบ่อหยวก บ้านน้ำว่า อำเภอปอเกลือ จังหวัดน่าน ถึงยอดห้วยสลี อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์

พื้นที่ ตอนที่ 5 ทางบกและทางน้ำ จากยอดห้วยสลี อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ ถึงสบเหือง บ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

พื้นที่ ตอนที่ 6 ทางน้ำ จากสบเหือง บ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ถึงบ้านห้วยค้อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พื้นที่ ตอนที่ 7 ทางน้ำ จากบ้านห้วยค้อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ถึงสะพานมิตรภาพไทย-ลาว บ้านจอมมณี อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พื้นที่ ตอนที่ 8 ทางน้ำ จากสะพานมิตรภาพไทย-ลาว บ้านจอมมณี อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ถึงบ้านต้อนใหญ่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย

พื้นที่ ตอนที่ 9 ทางน้ำ จากบ้านต้อนใหญ่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ถึงบ้านหนองคังคา อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย (เวลาต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2553 อำเภอบึงกาฬได้ยกระดับเป็นจังหวัด

บึงกาฬ)

พื้นที่ ตอนที่ 10 ทางน้ำ จากบ้านหนองคังคา อำเภอบึงกาฬ  
จังหวัดหนองคาย ถึงบ้านตาลปากน้ำ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

พื้นที่ ตอนที่ 11 ทางน้ำ จากบ้านตาลปากน้ำ อำเภอท่าอุเทน  
จังหวัดนครพนม ถึงบ้านนาทม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พื้นที่ ตอนที่ 12 ทางน้ำ จากบ้านนาทม อำเภอธาตุพนม จังหวัด  
นครพนม ถึงบ้านนาสีดา อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ

พื้นที่ ตอนที่ 13 ทางน้ำ จากบ้านนาสีดา อำเภอชานุมาน จังหวัด  
อำนาจเจริญ ถึงบ้านสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี

พื้นที่ ตอนที่ 14 ทางน้ำ จากบ้านสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัด  
อุบลราชธานี ถึงห้วยดอน บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

พื้นที่ ตอนที่ 15 ทางบก จากห้วยดอน บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม  
จังหวัดอุบลราชธานี ถึงช่องพลาญกระต่าย (อ่านว่า พะลานกระต่าย)  
อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี

พื้นที่ ตอนที่ 16 ทางบก จากช่องพลาญกระต่าย อำเภอบุณฑริก  
จังหวัดอุบลราชธานี ถึงช่องบก อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

การดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว ในภูมิ-  
ประเทศ ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน  
ทั้ง 2 ฝ่ายสามารถสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกพร้อมกันได้แล้ว  
204 หลัก โดยคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาวได้รับรองแล้ว  
190 หลัก เป็นระยะทาง 676 กิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 96 ของเขต  
แดนทางบก (การคำนวณระยะทางและร้อยละของงานแตกต่างกันระหว่าง  
ไทยกับลาว เพราะแต่ละฝ่ายต่างคำนวณตัวเลขดังกล่าวบนพื้นฐานความ  
ยาวของเขตแดนที่ตนอ้างสิทธิ์ ฝ่ายลาวอ้างเขตแดนทางบกทั้งหมดยาว  
735 กิโลเมตร ในขณะที่ไทยอ้าง 702 กิโลเมตร)

ทั้งนี้ ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550  
แล้ว มาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดว่า ก่อนที่รัฐบาลจะ  
ได้ดำเนินการทำความตกลงกับต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศ  
ในหนังสือสัญญาใดๆ ที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตจะต้องนำหนังสือ  
สัญญานั้นมาผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาเสียก่อน ดังนั้น กระบวนการ

การต่างประเทศจึงได้เสนอกรอบการเจรจาเรื่องการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว เข้าสู่การพิจารณาของสภา และรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบกรอบการเจรจาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว ตลอดแนว ในกรอบของคณะกรรมการวิชาการเขตแดนร่วมไทย-ลาว และกลไกอื่นๆ ของไทยภายใต้กรอบนี้ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2552

ในการดำเนินงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกร่วมไทย-ลาว ที่ผ่านมายังมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับแนวเส้นเขตแดนที่ถูกต้อง ทำให้เกิดเป็นปัญหาที่ค้างคาจากการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน จำนวน 25 บริเวณ ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก พะเยา และอุบลราชธานี

จุดที่ค้างคาไม่สามารถดำเนินการปักหลักได้หรือดำเนินไปอย่างล่าช้านั้นเกิดจากปัญหาหลายลักษณะ กล่าวคือ

1. ปัญหาสันปันน้ำในภูมิประเทศจริงถูกทำลาย อาจโดยธรรมชาติหรือโดยฝีมือมนุษย์ เช่น บริเวณห้วยสะแดง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน นั้นปรากฏว่ามีการสร้างถนนบนสันปันน้ำที่เป็นเส้นเขตแดน หรือในบริเวณด่านช่องเม็ก-วังเต่า จังหวัดอุบลราชธานี มีการสร้างอาคารในบริเวณดังกล่าว ทำให้สันปันน้ำถูกทำลายไป

2. ปัญหาสันปันน้ำในภูมิประเทศจริงไม่สอดคล้องกับแผนที่ของคณะกรรมการปักปันเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส (แผนที่ 1 : 200,000)

3. ปัญหาสันปันน้ำในภูมิประเทศจริงถูกทำลายและไม่ตรงกับแผนที่ของคณะกรรมการปักปันเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส (แผนที่ 1 : 200,000) ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายอ้างแนวสันปันน้ำไม่ตรงกัน เช่น บริเวณสามหมูบ้าน อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ และบ้านทุ่งหนองบัว อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

4. เกิดการต่อต้านจากประชาชนในท้องถิ่น เช่น บริเวณแก่งผาโตผาตั้ง และภูชี้ฟ้า ทำให้ไม่สามารถดำเนินการปักปันเขตแดนต่อไปได้

ในนี้จะได้พิจารณาพื้นที่บางแห่งที่ยังคงค้างลงไป ในรายละเอียด เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการปักหลักเขตแดนระหว่างไทยและลาวอย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

## แก่งผาไค

แก่งผาไค อยู่ในพื้นที่บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย จุดที่จะสร้างหลักเขตแดนที่ 2-01 ถูกคัดค้านจากประชาชนในท้องถิ่นเนื่องจากประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวยึดถือแนวเขตแดนที่ตั้งอยู่บริเวณผาไค ซึ่งอยู่ห่างจากบริเวณที่กำหนดสร้างหลักเขตแดนที่ 2-01 เข้าไปในฝั่งลาวประมาณ 200 เมตร

แก่งผาไคโดยสภาพภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ซึ่งแนวสันปันน้ำมาบรรจบกับแม่น้ำโขง เป็นจุดที่ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนในพิธีสารว่าด้วยการปักปันเขตแดนที่แนบท้ายสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1907 ว่าเป็นจุดเริ่มต้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยและลาว

ความจริงแล้วการปักปันเขตแดนบริเวณนี้ไม่ควรที่จะมีปัญหาเลย เพราะทั้งฝ่ายไทยและลาวเห็นตรงกันแล้วว่า สันปันน้ำในภูมิประเทศจริงนั้นสอดคล้องกับข้อความสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1907 เป็นแต่เพียงว่า ในเวลาที่จะดำเนินการก่อสร้างหลักเขตแดนนั้น มีประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาคัดค้าน

นายทองสุข อินทวงค์ ผู้ใหญ่บ้านห้วยลึก กล่าวว่า บ้านห้วยลึกอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองปากคางของลาว ชาวบ้านทั้ง 2 ฝั่งไทยและลาวจำนวนไม่น้อยเป็นญาติพี่น้องกัน ประชาชนไทยจำนวนหนึ่งเดินทางจากบริเวณแก่งผาไค ตามแนวเขาเข้าไปเก็บของป่าจนถึงบริเวณผาไคได้เป็นประจำโดยเข้าใจกันทั่วไปว่า บริเวณผาไคบั้นน้ำจะเป็นเขตแดนไทยและลาว ในอดีตก่อนที่จะมีการสำรวจเขตแดนกันประชาชนจำนวนหนึ่งเคยใช้พื้นที่บริเวณนั้นทำการเกษตร แต่ปัจจุบันหลังจากได้รับแจ้งว่าพื้นที่บริเวณนั้นลึกเข้าไปในเขตลาว จึงได้พากันถอยร่นออกมาอยู่บริเวณเชิงเขาฝั่งไทยหมดแล้ว

นอกจากนี้ หากมีการสร้างหลักเขตบริเวณที่กำหนดนั้น (ภาพหน้า 251) ชาวบ้านในบ้านห้วยลึกจะไม่สามารถเข้าไปหาปลาตามลำน้ำโขงเหมือนอย่างที่เคยทำได้อีกต่อไป เพราะพื้นที่ซึ่งเคยจับปลาซึ่งเป็นบริเวณเส้นสันปันน้ำมาบรรจบกับแม่น้ำโขงนั้นจะกลายเป็นพื้นที่ของลาวไป

ทว่าเรื่องนี้ก็เป็นที่รับรู้กันของทั้งฝ่ายไทยและลาวว่า ประชาชนในท้องถิ่นของไทยมีความเห็นในทำนองคัดค้านการปักหลักเขตแดนใน





บริเวณที่เป็นจุดเริ่มต้นเขตแดนไทย-ลาว ที่แก่งผาโต ซึ่งกำหนดเป็นจุด  
ปักหลักเขต

บริเวณนั้น ฝ่ายลาวพยายามผลักดันให้มีการปักหลักและก่อสร้างหลักเขตแดนให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่เมื่อทางการไทยได้อธิบายให้ทราบถึงความอ่อนไหวของการดำเนินการอันเกิดจากความไม่เห็นพ้องของประชาชนไทย ฝ่ายลาวก็ยินยอมให้ละเว้นการดำเนินการปักหลักเอาไว้ก่อนจนกว่าจะสามารถทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจถึงความจำเป็นในการปักหลักเขตแดนได้ (วคิน ชีรเวชญาณ, 2553)

ทางออก ที่พอจะเป็นไปได้คือ จะต้องให้ฝ่ายลาวให้คำมั่นว่า แม้มีการปักหลักเขตแดนแล้ว ก็ขอให้ประชาชนไทยในบริเวณนั้นสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ กล่าวคือ สามารถเข้าหาปลาหรือเก็บของป่าในเขตลาวได้ตามเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการกำหนดเขตแดน

### ผาดั้ง

ผาดั้ง อยู่ที่บริเวณ ตำบลปอ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ล้วนตามลักษณะภูมิศาสตร์ของผาดั้งคือ เป็นหน้าผาสูงชันอยู่ทางฝั่งลาว ส่วนฝั่งไทยมีลักษณะลาดเอียง สามารถทำถนนและเอารถยนต์ขึ้นไปได้และเดินเท้าต่อไปอีกเพียงไม่กี่ร้อยเมตรก็สามารถเข้าไปจนถึงบริเวณหน้าผา เส้นเขตแดนไทย-ลาวในบริเวณนี้เป็นไปตามสันปันน้ำซึ่งแนวสันปันน้ำนั้นไม่ได้อยู่ตรงขอบหน้าผา หากแต่ลึกเข้ามาจากขอบหน้าผา 3-5 เมตร

เกิดปัญหาในการปักหลักเขตแดนเนื่องจากฝ่ายไทยมีการก่อสร้างและปรับปรุงพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยว กล่าวคือ ได้มีการปรับปรุงบันไดทางขึ้นไปถึงศาลานายพลหลี่และแท่นพระพุทธรูป โดยจากเดิมที่มีลักษณะเป็นชั้นบันไดดิน แต่ต่อมาหน่วยงานท้องถิ่นฝ่ายไทยได้ตัดแปลงเป็นชั้นบันไดคอนกรีต (ภาพบน หน้า 254) และจากการตรวจสอบฝ่ายเดียวของไทยเองก็พบว่า ทั้งศาลานายพลหลี่และแท่นพระพุทธรูปนั้นตั้งอยู่บนสันปันน้ำที่เป็นเส้นเขตแดนพอดี ดังนั้น จึงถือว่าการก่อสร้างบันไดคอนกรีตคร่อมสันปันน้ำนั้นน่าจะเป็นการตัดแปลงสภาพทางธรรมชาติของสันปันน้ำ

การดำเนินการก่อสร้างดังกล่าวเป็นการขัดกับข้อ 7 ของบันทึกการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ครั้งปฐมฤกษ์ เมื่อ



บันไดที่ขึ้นสู่ฐานพระพุทธรูปที่ผาตั้ง ซึ่งมีการสร้างक्रमแนวสันปันน้ำ



สิ่งปลูกสร้างที่มีการสร้างทับแนวสันปันน้ำที่คอยผาตั้ง

วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2539 ที่จังหวัดสงขลา ที่ว่า “ในการสำรวจเขตแดนทางบกและในแม่น้ำ คณะกรรมาธิการชายแดนร่วมทั้ง 2 ฝ่ายได้ตกลงร่วมกันว่า ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทำการถากถางหรือก่อสร้างใดๆ ในบริเวณชายแดนที่จะกระทบต่อธรรมชาติของเส้นเขตแดนทั้ง 2 ประเทศ ยกเว้นกรณีนี้ที่เจ้าหน้าที่สำรวจของทั้ง 2 ฝ่ายเห็นว่า มีความจำเป็นในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน” และในข้อ 5 ของบันทึกการประชุมคณะกรรมาธิการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ครั้งที่ 5 ที่กรุงเทพฯ ฉบับลงวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ซึ่งกำหนดเอาไว้ว่า “โดยในระหว่างการรอกการมีผลบังคับใช้ของเส้นเขตแดนนั้น ประชาชนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวสามารถดำรงชีวิตและทำมาหากินตามเดิมโดยไม่ให้มีการยุ่งเกี่ยวจากทางการของอีกฝ่ายหนึ่ง และห้ามมิให้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมในบริเวณ 100 เมตร ในแต่ละด้านของสันปันน้ำที่เป็นแนวเส้นเขตแดน”

กระทรวงการต่างประเทศเคยทำหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความตกลงดังกล่าวที่ไทยทำไว้กับลาวและขอให้ระงับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศใดๆ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสันปันน้ำอันเป็นเส้นเขตแดน

นายบุญส่ง ตินารี ปลัดอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ได้ให้ข้อมูลว่า อำเภอเวียงแก่นได้ส่งหนังสือถึงองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อและผู้ใหญ่บ้านผาตั้ง ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2550<sup>1</sup> เพื่อให้ระงับการดำเนินการใดๆ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเส้นเขตแดนเอาไว้แล้ว และปัจจุบันก็ไม่มีการก่อสร้างใดๆ เพิ่มเติมจากที่เคยทำไว้แต่เดิม แต่สิ่งก่อสร้างอยู่เดิมนั้นก็ไม่ได้มีการรื้อถอนออกไป (บุญส่ง ตินารี, 2553) และการปักหลักเขตแดนบริเวณนี้จึงได้เว้นเอาไว้ และถือว่าเป็นจุดหนึ่งที่ยังมีปัญหาในการปักหลักเขตแดนอยู่

ในทางปฏิบัติ ผาตั้งยังคงเป็นสถานที่ซึ่งเปิดสำหรับการท่องเที่ยวให้ประชาชนทั่วไปชื่นชมได้ตามปกติ โดยที่อำนาจปกครองท้องถิ่นไม่ได้ดำเนินการก่อสร้างสิ่งใดๆ เพิ่มเติมอันอาจจะทำให้เกิดการละเมิดข้อตกลงที่ทำเอาไว้กับฝ่ายลาว

ทางออกที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ไขปัญหาการปักหลักเขตแดน

ในจุดนี้คือ ทำความเข้าใจกับประชาชนในท้องถิ่นถึงความจำเป็นในการจัดทำหลักเขตแดน เพื่อความชัดเจน แต่โดยที่จะต้องมีความมั่นใจจากทางการลาวว่า การจัดทำหลักเขตเช่นว่านั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเปลี่ยนแปลงใดๆ ในวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น แต่การที่จะให้ได้ความมั่นใจเช่นว่านั้นจากทางการลาวจะต้องผ่านการเจรจาโดยสันติ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาวก่อน

สิ่งที่ต้องพิจารณาในกรณีของผาตั้งคือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพราะพื้นที่บริเวณนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว หากลาวอ้างสิทธิทางเศรษฐกิจในดินแดนบริเวณนั้นจะมีการจัดสรรอย่างไรจึงจะเป็นธรรมทั้ง 2 ฝ่าย

### ภูชี้ฟ้า

ภูชี้ฟ้า อยู่ในเขตพื้นที่ปกครองของอำเภอเวียงแก่น และอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เป็นยอดเขาสูงอยู่ในเทือกเขาตอยผาหม่น ซึ่งถือว่าอยู่ในเทือกเขาหลวงพระบาง อันเป็นเขตแดนระหว่างไทยและลาว ภูชี้ฟ้า อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200-1,600 เมตรจากระดับน้ำทะเลทางการไทยประกาศพื้นที่บริเวณนี้เป็นเขตอุทยาน แต่ก็เปิดให้มีการท่องเที่ยวได้ในบริเวณนั้นด้วย และภูชี้ฟ้ากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากโดยเฉพาะในฤดูหนาวจะมีนักท่องเที่ยวขึ้นไปชมพระอาทิตย์ขึ้นและทะเลหมอกที่ภูชี้ฟ้านี้เป็นจำนวนมาก

พิจารณาในบริบทของเส้นเขตระหว่างประเทศ ปัญหาของภูชี้ฟ้าจะคล้ายคลึงกับปัญหาของผาตั้ง คือปัญหาการคัดค้านการปักหลักเขตแดนของประชาชนในท้องถิ่น

พื้นที่ซึ่งเชื่อว่าเป็นสันปันน้ำอันเป็นเส้นเขตแดนในพื้นที่ภูชี้ฟ้า นั้นไม่ได้อยู่ที่ริมขอบหน้าผา หากแต่อยู่ลึกเข้ามาจากขอบหน้าผาประมาณ 3-5 เมตร ในทางเทคนิคแล้วก็ถือว่าพื้นที่จากขอบหน้าผามาถึงแนวสันปันน้ำเป็นพื้นที่ของประเทศลาว ถึงแม้ว่าโดยสภาพแล้วจะมีลักษณะเหมือนเป็นแผ่นดินที่ลอยอยู่บนอากาศและขึ้นจากฝั่งลาวด้วยความยากลำบากก็ตาม

ภูชี้ฟ้า มีทางเดินขึ้น 2 ทาง โดยเส้นทางแรกเป็นเส้นทางที่ตัดผ่านกลางเชิงเขาไปจนถึงยอด ส่วนเส้นทางที่ 2 เป็นเส้นทางที่ตัดคร่อมแนวสันปันน้ำที่ถือว่าเป็นเส้นเขตแดนไทยและลาว ปัญหาคือ เส้นทางนี้มี



ทางขึ้นภูชี้ฟ้า ซึ่งเป็นบันไดดินที่เชื่อว่าจะสร้างคร่อมแนวสันปันน้ำ



ป้ายของอุทยานภูชี้ฟ้า ซึ่งสร้างห่างจากแนวสันปันน้ำเพียงเล็กน้อย

ความลาดชันมาก แต่ก็ยังเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินขึ้นไปสู่อยอด  
ภูชี้ฟ้า ดังนั้น ทางอุทยานภูชี้ฟ้าจึงได้อำนวยความสะดวกให้โดยการปรับ  
พื้นที่ทำเป็นบันไดดินแต่บังเอิญว่าบันไดนั้นไปสร้างคร่อมแนวสันปันน้ำ  
ขึ้นไปจนถึงหน้าผา ผลของมันเป็นคือ เส้นทางดังกล่าวอาจจะทำให้สันปันน้ำ  
เปลี่ยนแปลงได้ในเวลาต่อมา (*โปรดพิจารณาภาพในหน้า 257*)

ทำนองเดียวกันกับผาตั้ง กระทรวงการต่างประเทศได้ทำหนังสือ  
ในคราวเดียวกันร้องขอมิให้หน่วยงานท้องถิ่นทำการปรับปรุงหรือเปลี่ยน  
แปลงสภาพพื้นที่ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวสันปันน้ำอันเป็นเส้นเขตแดน  
แต่ปัจจุบันสภาพของบันไดดินก็ยังอยู่เช่นเดิม เพียงแต่มิได้มีการแต่งเติม  
เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่เชื่อว่า ทรายเท่าที่มีการอนุญาตให้นักท่องเที่ยวใช้เส้น  
ทางดังกล่าวเพื่อเดินขึ้นภูชี้ฟ้าแล้ว ก็ส่งผลให้สันปันน้ำเปลี่ยนแปลง  
ไปได้ในที่สุด ซึ่งอาจจะส่งผลให้การปักหลักเขตแดนเป็นไปด้วยความ  
ยากลำบากกว่าเดิมก็เป็นได้

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียงกับ  
อุทยานภูชี้ฟ้า อำเภอเวียงแก่น และอำเภอกิ่ง จังหวัดเชียงราย อ้างว่า  
ภูชี้ฟ้าทั้งหมดควรจะเป็นของไทยและทำการต่อต้านหากจะมีการปักหลัก  
เขตแดนแล้วทำให้ลาวสามารถอ้างสิทธิได้ ในปี พ.ศ. 2546 ปรากฏว่ามี  
ประชาชนในเขตบ้านร่มฟ้าไทย ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ว่า พวกเขา  
ไม่ยินยอมที่จะให้ลาวอ้างสิทธิบนภูชี้ฟ้า (*The Nation, March 3, 2003*)  
เพราะเข้าใจว่าภูชี้ฟ้าทั้งหมดควรจะเป็นของไทย นายอุรุพงษ์ จันยศ  
ผู้ใหญ่บ้านร่มฟ้าไทย ซึ่งเป็นหมู่บ้านในเขตอำเภอกิ่ง บอกว่าประชาชน  
ในท้องถิ่นต่อต้านการปักหลักเขตแดน เพราะเห็นว่าประเทศไทยไม่ได้รับ  
ความเป็นธรรมในการแบ่งปันดินแดน เขากล่าวว่า เขตแดนไทยและลาว  
ควรจะอยู่ที่แม่น้ำโขง เขาไม่เห็นด้วยที่จะใช้สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส  
เป็นเกณฑ์ในการแบ่งเขตแดน และบอกว่าลาวมาอ้างสิทธิเหนือภูชี้ฟ้า  
เพียงเพราะเห็นว่ามันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่นิยมมากเท่านั้นเอง  
(*The Nation, March 3, 2003*)

นายทรงเดช ยอดมณีบรรพต ผู้ใหญ่บ้านร่มฟ้าทอง ซึ่งเป็นหมู่  
บ้านติดกันกับร่มฟ้าไทยแต่อยู่ในเขตอำเภอเวียงแก่น ให้ความเห็นทำนอง  
เดียวกันว่า ประชาชนในท้องถิ่นไม่ยินยอมให้มีการปักหลักเขตแดน



จุดสูงสุดบนยอดภูชี้ฟ้า

บริเวณภูชี้ฟ้า ด้วยเกรงว่าประเทศไทยจะต้องเสียพื้นที่บริเวณหน้าผาอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญให้กับลาวไป และเกรงว่าถ้าหากลาวได้สิทธิเหนือพื้นที่นั้นไปแล้ว นักท่องเที่ยวที่จะขึ้นไปท่องเที่ยวก็จะต้องเสียค่าธรรมเนียมให้กับฝ่ายลาว (ทรงเดช ยอดมณีบรรพต, 2553)

สถานเอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศไทย และกระทรวงการต่างประเทศได้ทำการชี้แจงข้อเท็จจริงและสถานะของการปักหลักเขตแดนไทย-ลาว ในพื้นที่บริเวณดังกล่าวให้สาธารณชนได้ทราบอยู่บ่อยครั้ง ผ่านสื่อมวลชน (*The Nation*, March 4, 2003 และ *The Nation*, March 6, 2003) และทางการของทั้ง 2 ประเทศขอร้องให้ประชาชนอนุญาตให้เจ้าหน้าที่เทคนิคภายใต้คณะกรรมการปักปันเขตแดนร่วมไทย-ลาวได้ดำเนินการปักหลักเขตแดนต่อไปเพื่อความชัดเจนของเส้นเขตแดนดังกล่าว ซึ่งดูเหมือนการชี้แจงนั้นจะทำให้กระแสเย็นลงได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าประชาชนในท้องถิ่นจะยอมรับให้มีการปักหลักเขตแดน ผู้ใหญ่ทรงเดชกล่าวว่า หากปรากฏว่ามีความเคลื่อนไหวจากภาครัฐที่จะเข้าไปดำเนินการในการปักหลักเขตแดนอาจจะก่อให้เกิดกระแสการต่อต้านจากประชาชนในท้องถิ่นขึ้นมาอีกก็เป็นได้

ในทางปฏิบัติ พื้นที่บริเวณภูชี้ฟ้านี้ดำเนินการในลักษณะเดียวกับจุดอื่นๆ ในจังหวัดเชียงรายที่มีปัญหาในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ จะต้องพยายามทำความเข้าใจกับประชาชนในท้องถิ่นในเรื่องความจำเป็นในการปักหลักเขตแดน และแสวงหาความร่วมมือกับฝ่ายลาวในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวและแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันในพื้นที่บริเวณนั้น

### สามหมู่บ้าน

กรณีสามหมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านที่ไทยและลาวต่างอ้างสิทธิโดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจำนวน 3 หมู่บ้าน เรียกชื่อตรงกันทั้งไทยและลาวว่า บ้านใหม่ บ้านกลาง และบ้านสว่าง สภาพพื้นที่เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กมีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 19 ตารางกิโลเมตร เขตแดนบริเวณนี้ยึดตามสันปันน้ำ ตามตัวบของอนุสัญญาระหว่างสยามและฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1907

ข้อพิพาทเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2527 เมื่อทางการไทยได้สร้างถนนเข้าไปยังบริเวณสามหมูบ้านดังกล่าวและถูกทางการลาวต่อต้านขัดขวางจนเกิดการปะทะกันทางทหารเพื่อแย่งชิงพื้นที่กัน ฝ่ายลาวได้ทำการประท้วงกล่าวหาว่าไทยทำการรุกรานแย่งชิงพื้นที่ ทางกรมการลาวได้ยื่นคำร้องต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเพื่อพิจารณาข้อกล่าวหาของลาวว่า ไทยใช้กำลังรุกรานและยึดครองพื้นที่ ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการตั้งคณะสำรวจเพื่อการพิสูจน์เขตแดน แต่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติซึ่งเปิดประชุมขึ้นในวันที่ลาวร้องขอแต่ก็เลื่อนออกไปโดยยังไม่ได้มีมติใดๆ และระหว่างนั้นทั้ง 2 ฝ่ายได้เปิดการเจรจาขึ้นแต่ก็หาข้อยุติใดๆ ไม่ได้

ในระหว่างนั้นสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ประเทศไม่ดีขึ้น เกิดความตึงเครียด และมีเหตุปะทะทางทหารซ้ำอีกในพื้นที่บ้านร่มเกล้า เขตแดนระหว่างแขวงไซยบุรีและจังหวัดพิษณุโลก (ดังจะได้กล่าวต่อไป) ทำให้การเจรจาแก้ไขปัญหาไม่อาจจะทำได้ แม้ว่าจะมีการติดต่อสงบศึกกันแล้วก็ตาม จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในประเทศไทยจาก พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มาเป็น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สถานการณ์จึงได้ผ่อนคลายมากขึ้น 2 ประเทศได้มีการประกาศจัดตั้งคณะกรรมการเขตแดนไทย-ลาว เมื่อพลเอกชาติชายเดินทางเยือนลาวในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 เพื่อวางแนวทางการแก้ไขปัญหาเขตแดนโดยสันติวิธีนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ประเทศไทยได้อ้างว่า สามหมูบ้าน คือ บ้านใหม่ บ้านกลาง และบ้านสว่างนั้น อยู่ในเขตตำบลม่วงเจ็ดต้น กิ่งอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ ชื่อของสามหมูบ้านปรากฏชัดในประกาศของทางการไทย เมื่อมีการจัดแบ่งเขตการปกครองของกิ่งอำเภอบ้านโคกและอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ ในปี พ.ศ. 2529 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 102 ตอน 219 วันที่ 12 ธันวาคม 2529) กำหนดว่า บ้านใหม่ บ้านกลาง บ้านสว่างตั้งอยู่ในเขตตำบลบ่อเบี้ย กิ่งอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยบ้านใหม่นั้นโอนมาจากหมู่ที่ 8 ตำบลม่วงเจ็ดต้น ตั้งให้เป็นหมู่ที่ 4 ของตำบลบ่อเบี้ย บ้านกลางโอนมาจากหมู่ที่ 9 ตำบลม่วงเจ็ดต้น ตั้งให้เป็นหมู่ที่ 5 ในตำบลบ่อเบี้ย และบ้านสว่างโอนมาจากหมู่ที่ 10 ในตำบล

ม่วงเจ็ดต้น เป็นหมู่ที่ 6 ในตำบลบ่อเบี้ย ในการกำหนดเขตระบว้า ตำบลบ่อเบี้ยนั้น ทิศเหนือและทิศตะวันออกนั้นติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยทิศเหนือถือเอาแนวสันเขาตอยปรารถนา ตอยผาแป้น และภูหลักหมื่นเป็นแนวแบ่งเขต ส่วนทิศตะวันออกถือเอาแนวสันเขาภูหินหนีบเป็นแนวแบ่งเขต

ฝ่ายลาวอ้างว่า สามหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ของลาวมาตั้งแต่ในอดีต เดิมขึ้นกับตาแสง (ตำบล) บ้านใหม่ เมืองปากกลาย แขวงไชยบุรี ก่อนนั้นอยู่ในเขตปากดำน โดยเจ้าพระยาชมพู่เป็นผู้สร้างขึ้น ต่อมาก็ได้เปลี่ยนจากปากดำน เป็นบ้านใหม่ ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นก็แยกไปตั้งบ้านอีกหมู่บ้านหนึ่งชื่อว่าบ้านโพนเปือยเป้า ต่อมาก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านกลาง มาจนเท่าปัจจุบัน และต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มก็ได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นอีกในบริเวณนั้นเรียกว่าบ้านสว่าง ในสมัยฝรั่งเศสปกครองทั้งสามหมู่บ้านอยู่ในเขตปกครองเมืองทุ่ง ซึ่งต่อมาคือ ตาแสงบ้านแดด เมืองปากกลาย แขวงไชยบุรี และในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวหลังปี พ.ศ. 2518 นั้นพื้นที่ดังกล่าวแบ่งเป็น 3 ตาแสง คือ บ้านกลาง บ้านแดด และบ้านใหญ่ เฉพาะตาแสงบ้านใหญ่ นั้น มี 5 หมู่บ้าน ซึ่งก็รวมทั้งบ้านใหม่ บ้านกลาง บ้านสว่าง ด้วย (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540, หน้า 41-42)

**ลักษณะของข้อพิพาท** ในทางกฎหมายนั้นเขตแดนบริเวณนี้เป็นไปตามสนธิสัญญาสยามฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1904 และปี ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้ายและแผนที่ ปัญหาคือ สันปันน้ำที่เป็นเส้นเขตแดนที่ระบุเอาไว้ในสนธิสัญญานั้นอยู่ที่ใดกันแน่ในภูมิประเทศจริง

ฝ่ายไทยอ้างแผนที่ L 7017 ที่ซึ่งพิมพ์ขึ้นใหม่ในภายหลังด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐ โดยแผนที่ใหม่นี้เป็นแผนที่มาตราส่วนใหญ่กว่าละเอียดกว่า และแสดงให้เห็นถึงสันปันน้ำอย่างชัดเจน ซึ่งแผนที่ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสามหมู่บ้านนั้นอยู่ในเขตแดนของไทย

แต่ลาวไม่ยอมรับแผนที่ฉบับนี้ เพราะไม่ใช่แผนที่ดั้งเดิมที่ฝรั่งเศสทำขึ้นเพื่อแสดงเขตแดนตั้งแต่เดิม หากแต่เป็นแผนที่ซึ่งสหรัฐช่วยจัดทำขึ้นนั้น ฝ่ายไทยเองก็ทราบดีว่า ไม่สามารถใช้อ้างอิงเขตแดนอย่างเป็นทางการได้ ความจริงท้ายแผนที่ฉบับนี้ก็ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า

“เส้นพรมแดนไม่ถือกำหนดอย่างเป็นทางการ” ดังนั้น แผนที่ซึ่งไทยยึดถืออยู่นั้นจึงไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย

ฝ่ายลาวอ้างว่าพื้นที่บริเวณนี้มีหลักเขตเดิมที่เจ้าหน้าที่สยามและฝรั่งเศสจัดทำเอาไว้แล้ว โดยหลักเขตที่ 1 ฝั่งที่สันเขาอัง หลักที่ 2 ฝั่งอยู่ที่ก๊วนกแซว และหลักที่ 3 ฝั่งอยู่ที่เขาหลักหมื่น ดังนั้น พื้นที่ส่วนที่นำตกลงแม่น้ำโขงก็ถือว่าเป็นเขตแดนของลาวตามสนธิสัญญา (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540, หน้า 46)

ส่วนของไทยนั้นยังถือว่าสามหมู่บ้านอยู่เขตปกครองของตำบลบ่อเบี้ย อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเบี้ยให้ข้อมูลว่า หมู่ที่ 4 บ้านใหม่ หมู่ที่ 6 บ้านกลาง และหมู่ที่ 6 บ้านสว่าง เนื่องจากเกิดกรณีพิพาทการปักหลักเขตแดนสามหมู่บ้านระหว่างไทย-ลาวเมื่อปี พ.ศ. 2527 จึงได้ยุบรวมเป็น หมู่ที่ 7 บ้านห้วยยาง ในปัจจุบัน

สถานการณ์ในปัจจุบันนับจากเหตุการณ์ปะทะกันทางทหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ไม่ปรากฏว่ามีการปะทะทางทหารระหว่างไทยและลาวในบริเวณนั้นอีกเลย ประชาชนทั้ง 2 ฝั่งดูเหมือนจะอยู่กันโดยสงบ และเดินทางไปมาหาสู่กันได้ อำเภอบ้านโคกได้มีความร่วมมือระดับท้องถิ่นกับอำนาจปกครองเมืองทุ่งมีไชยของลาว โดยมีการประชุมกันอย่างเป็นทางการปีละ 1 ครั้ง แต่โดยปกติแล้วนายอำเภอและเจ้าเมืองสามารถโทรศัพท์ติดต่อกันได้ตลอดเวลาเพื่อประสานงาน บางครั้งมีการเล่นกีฬาเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่าง 2 เมือง

ทางออกร่วมกันสำหรับการปักหลักเขตแดนคือ หากความเห็นพ้องกันให้ได้ในเรื่องสันปันน้ำตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ประกอบเข้ากับแผนที่ที่มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ความเห็นพ้องในที่นี้ อาจจะต้องหมายถึงทั้ง 2 ฝ่ายยอมรับความถูกต้องของสันปันน้ำตามสนธิสัญญาหรือเส้นเขตแดนที่ระบุเอาไว้ในแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 เป็นพื้นฐานสำคัญ

### บ้านร่มเกล้า

บ้านร่มเกล้า เป็นปัญหาข้อพิพาทระหว่างไทยและลาวในปี พ.ศ. 2530 กล่าวคือ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเสื่อมสลายลง ใน

ราวปี พ.ศ. 2523 ทางกรมไทยได้จัดสรรที่ทำกินให้อัตติทองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์หรือที่รู้จักกันในนามผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย โดยจัดให้อยู่ในพื้นที่บ้านน้ำคั้น บ้านน้ำจวง บ้านภูซัด และบ้านร่มเกล้า กล่าวแต่เฉพาะบ้านร่มเกล้านี้ได้ชื่ออย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2526 มีประชากรในเวลาก่อตั้งเพียง 680 คน ส่วนใหญ่เป็นอัตติทองกำลังและผู้สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์

ในการจัดสรรพื้นที่ให้กับประชาชนเหล่านี้ ทางกรมไทยก็ทำการเปิดป่า ให้สัมปทานกับบริษัทเอกชนในจังหวัดอุดรธานีเข้าไปทำการตัดและชักลากไม้ ทรัพย์สินคือรถชักลากไม้ของบริษัทเอกชนทำไม้ของไทยถูกทหารลาวซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณนั้นโจมตีครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2530 โดยทางการลาวอ้างว่า พื้นที่ซึ่งเอกชนไทยเข้าไปตัดไม้นั้นอยู่ในเขตลาว และแม้แต่ตัวบ้านร่มเกล้าเองนั้นก็ถูกล้ำเข้าไปในเขตลาวถึง 2 กิโลเมตร ในเดือนต่อมาทางการลาวได้ทำการจับกุมประชาชนไทยที่กำลังทำไร่ข้าวโพดในเขตอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงไป 4 คน โดยเข้าใจว่าบุคคลทั้งหมดนั้นได้เดินทางเข้าไปในบริเวณเนิน 1428 ซึ่งมีทหารลาวอยู่ คนทั้งหมดถูกจับตัวไปกักขังไว้ประมาณ 1 เดือน จึงมีการเจรจาให้นายอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย รับตัวกลับไปในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2530

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2530 กองทหารของลาวเข้าโจมตีฐานทหารพรานของไทย ผลการปะทะทหารลาวเสียชีวิต 3 คน การปะทะกันอย่างรุนแรงเกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2530 ทหารลาวหลายร้อยคนได้เข้าโจมตีฐานทหารพราน เกิดการสู้รบกันเป็นเวลานาน และหลังจากนั้นก็เกิดการสู้รบกันอย่างเต็มรูปแบบ เกิดความสูญเสียอย่างมากจนกระทั่งถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531 ผู้แทนทางทหารไทยนำโดยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และฝ่ายลาวนำโดย พลเอกสีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ ได้เปิดการเจรจายุติการสู้รบ ถอนทหารออกจากจุดปะทะฝ่ายละ 3 กิโลเมตร และแลกเปลี่ยนเชลยกัน แต่ปัญหาเรื่องเขตแดนก็ยังไม่ได้ยุติ

ลักษณะของข้อพิพาทระหว่างไทยและลาวที่บริเวณบ้านร่มเกล้านี้ คล้ายคลึงกับกรณีสามหมูบ้าน คืออ้างอำนาจอธิปไตยเหนือพื้นที่ทับซ้อน



กันด้วยต่างฝ่ายต่างก็เห็นว่าพื้นที่พิพาทนั้นอยู่ในเขตของตัวเอง แต่เลือกให้เหตุผลและอ้างพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน

ฝ่ายไทยนั้นเห็นว่า พื้นที่บริเวณบ้านร่มเกล้านั้นเป็นพื้นที่ในเขตตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลกของไทย ที่ตั้งของตัวหมู่บ้านนั้นอยู่ห่างแนวเขตแดน 10 กิโลเมตร ในอดีตในช่วงปี พ.ศ. 2511-2525 นั้นฝ่ายไทยอ้างว่ามีการเคลื่อนไหวกองพรอคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมาก จึงได้จัดกำลังทหารเข้าไปปฏิบัติการในพื้นที่ แต่ที่ผ่านมาก็ไม่เคยปรากฏว่ามีกองกำลังของฝ่ายลาวอยู่ในบริเวณนั้นแต่อย่างใด แต่เมื่ออิทธิพลของพรอคคอมมิวนิสต์สงบลงจึงจัดที่ให้ประชาชนได้อยู่อาศัย

ฝ่ายลาวแย้งว่า พื้นที่บริเวณนี้อยู่ในเขตปกครองเมืองบ่อแตง แขวงไชยบุรี ทหารลาวได้เข้ายึดครองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 โดยเฉพาะบริเวณที่เรียกว่า เนิน 1428, 1370, 1148 ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อระหว่างภูสอยดาว ภูเมียง และภูซัด

ในแง่กฎหมายเขตแดนบริเวณนี้กำหนดโดยพิธีสารแนบท้ายสนธิสัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1907 ข้อ 2 ที่ว่า “เขตแดนเมืองหลวงพระบางนั้นนับตั้งแต่ทิศใต้แม่น้ำโขงที่ปากน้ำเหืองแล้วต่อไปตามกลางลำน้ำเหืองนี้จนถึงที่แรกเกิดน้ำนี้ที่เรียกชื่อว่า ภูเขาเมียง ต่อแต่ในเขตรแดนไปตามเขาปันน้ำตกแม่ น้ำโขงฝ่ายหนึ่งกับตกแม่น้ำเจ้าพระยาฝ่ายหนึ่ง จนถึงที่ในลำแม่น้ำโขงที่เรียกว่าแก่งผาไค ตามเส้นพรมแดนที่กรรมการปักปันเขตแดนได้ตกลงไว้ตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม รัตนโกสินทรศก 124 คฤสศักราช 1906”<sup>2</sup>

ตามความสนธิสัญญาพื้นที่ตอนนีให้ถือเอาแม่น้ำเหืองเป็นเส้นเขตแดน แต่ถ้อยคำในสนธิสัญญามีเพียงนั้น ไม่ได้ให้รายละเอียดในภูมิประเทศจริงว่าหมายถึงที่ใดกันแน่ ด้วยว่าแม่น้ำเหืองนั้นแบ่งเป็น 2 สายและมีชื่อเรียกในท้องถิ่นว่า แม่น้ำเหือง และเหืองงา อีกสายหนึ่งฝ่ายลาวอ้างว่าเขตแดนคือเริ่มแม่น้ำเหืองไล่ขึ้นไปยังแม่น้ำเหืองป่าหมัน และขึ้นไปหาต้นน้ำที่ภูสอยดาว ไม่ควรใช้แม่น้ำเหืองงา เพราะในภาษาลาวนั้น คำว่า “ง่า” แปลว่า กิ่ง แม่น้ำเหืองง่า ก็คือสาขาของแม่น้ำเหือง โดยหลักก็ควรใช้แม่น้ำสายหลัก ไม่ควรใช้แม่น้ำสาขา

แต่ฝ่ายไทยโต้แย้งว่า ข้อความในสนธิสัญญาให้ถือเอาแม่น้ำ



เนิน 1428 ที่เคยเป็นจุดปะทะ



สภาพในหมู่บ้านร่มเกล้าปัจจุบัน

เหืองสายที่มีต้นกำเนิดที่ภูเมียง ในภูมิภาคประเทศจริง แม่น้ำที่มีต้นกำเนิดที่ภูเมียงคือ แม่น้ำเหืองง่า ไม่ใช่เหืองหรือเหืองป่าหมัน ดังที่ลาวกล่าวอ้าง แต่แม่น้ำเหืองหรือเหืองป่าหมันนั้นมีต้นกำเนิดที่ภูสอยดาว ซึ่งสนธิสัญญาได้กำหนดชัดแล้วว่าต้นน้ำเป็นภูเขาเมียง ไม่ใช่ภูสอยดาว แต่ลาวเห็นว่าภูสอยดาวและภูเมียงเขานั้นเป็นภูเขาลูกเดียวกัน

ในกรณีนี้ แผนที่ที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการปักปันเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส มาตรฐาน 1 : 200,000 และฉบับอื่นๆ ที่ไทยและลาวมิใช้ในหน่วยงานภายในของตนสอดคล้องกัน เส้นเขตแดนนั้นไปตามแม่น้ำเหืองและเหืองง่าขึ้นไปถึงต้นน้ำที่ภูเขาเมียงตามที่ไทยกล่าวอ้าง

แต่ในการเจรจาเรื่องเขตแดน ลาวกลับไม่ได้อ้างแผนที่ฉบับใดๆ หากแต่ยึดถือคำในสนธิสัญญาตามการตีความของลาวเองเป็นหลัก (วคิน วีระเวชญาณ, 2535)

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันนั้น บ้านร่มเกล้าอยู่ในเขตปกครองของไทย ในตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก สามารถเดินทางเข้าจากอำเภอชาติตระการ หรืออำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ได้อย่างสะดวก ปัจจุบันหมู่บ้านร่มเกล้าได้ขยายตัวมากขึ้นและได้แบ่งหมู่บ้านย่อยออกไปอีกหมู่บ้านหนึ่งคือ บ้านสงบสุข

นายตัว แซ่ลี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้ข้อมูลว่า ประชาชนในเขตบ้านร่มเกล้า บ้านสงบสุข นี้เข้าใจเรื่องข้อขัดแย้งเรื่องเขตแดนระหว่างไทยและลาว หลายคนอยู่ในเหตุการณ์ที่มีการปะทะกันทางทหารในปี พ.ศ. 2530 แต่ตัวผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเองขณะนั้นเข้าไปเรียนหนังสือที่จังหวัดเพชรบูรณ์ไม่ได้กลับบ้าน แต่ก็ทราบถึงเหตุการณ์ดังกล่าวดี ปัจจุบันนี้ประชาชนจะไม่ขึ้นไปประกอบอาชีพทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์บริเวณเนิน 1428 หรือถึงแม่น้ำเหือง เพราะเข้าใจว่าพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นเขตพิพาทอยู่ แต่กองกำลังของทหารลาวก็จะไม่ปรากฏตัวในพื้นที่ใกล้เคียงนั้นแต่อย่างใด (ตัว แซ่ลี, 2553)

ในแง่การรักษาความปลอดภัยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงอยู่ที่บริเวณบ้านร่มเกล้าหรือบ้านสงบสุข ประชาชนจะจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยกันเอง โดยการประสานงานกับทางการในพื้นที่

ทางออกสำหรับการปักหลักเขตแดนร่วมกันคือ ยึดมั่นความต้องการ

ตรงกันระหว่างสนธิสัญญาและแผนที่ กล่าวคือ ต้นน้ำเหืองตามถ้อยคำที่กำหนดในสนธิสัญญานั้นให้อาณาเขามิเยงเป็นจุดกำเนิด ไม่อาจจะเอาภูสอยดาวเป็นหลักได้ เพราะในความเป็นจริงมีความที่ค่อนข้างชัดเจนจากการศึกษาในทางประวัติศาสตร์ว่า ภูเขามิเยงกับภูสอยดาว แม้ว่าจะอยู่ในเทือกเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นภูเขาคนละลูก โดยภูสอยดาวนั้นจะอยู่ค่อนข้างไปทางตะวันตก (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2553, หน้า 344) ส่วนปัญหาเรื่องแผนที่นั้น เป็นที่แน่ชัดว่า แผนที่ 1 : 200,000 และแผนที่ซึ่งทางการลาวใช้เป็นหลักนั้นต้องตรงกันทั้งหมดว่าใช้แม่น้ำเหืองสายที่มีต้นกำเนิดที่ภูเขามิเยงเป็นเส้นเขตแดน

### ช่องเม็ก-ทุ่งหนองบัว

พื้นที่บริเวณ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีปัญหาเขตแดนกับลาว เนื่องจากทั้ง 2 ฝ่ายยังไม่เห็นพ้องในเรื่องสันปันน้ำอันเป็นเส้นเขตแดนตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ที่ได้มีการลงนามกันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาและพิธีสารแนบท้ายสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1907

ก่อนหน้าที่จะมีการดำเนินการสำรวจและปักหลักเขตแดนตามความตกลงใหม่ในปี พ.ศ. 2539 พื้นที่ดังกล่าวมีประชาชนไทยอาศัยและประกอบอาชีพอยู่ก่อนแล้ว และปรากฏว่ามีการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ทำให้สันปันน้ำซึ่งเป็นเขตแดนถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากการปักหลักเขตแดนจึงยังไม่อาจจะกระทำได้

ข้อเท็จจริงนั้นปรากฏว่า บริเวณด้านช่องเม็กซึ่งเป็นจุดผ่านแดนระหว่างไทยและลาวนั้นได้มีการก่อสร้างอาคารและตลาดทับกับแนวที่คาดว่าจะเป็นเส้นเขตแดนจึงทำให้สันปันน้ำเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ส่วนบริเวณบ้านทุ่งหนองบัว ซึ่งอยู่ห่างจากด้านช่องเม็กออกไปทางทิศใต้ประมาณ 4-5 กิโลเมตรนั้น ข้อพิพาทเกิดจากการที่ฝ่ายไทยและฝ่ายลาวอ้างแนวสันปันน้ำ ที่เป็นเส้นเขตแดนต่างกัน นอกจากนี้ฝ่ายลาวอ้างว่าการก่อสร้างฝายเก็บน้ำมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวสันปันน้ำ

เขตแดนในพื้นที่บริเวณช่องเม็กและบ้านทุ่งหนองบัวนี้เป็นไปตามถ้อยคำในอนุสัญญาระหว่างกรุงสยามกับฝรั่งเศสที่ได้ลงนามกันที่กรุง



ด่านตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร ช่องเม็ก-วังเต่า ซึ่งมีการก่อสร้างใหม่

ปารีสในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ตอนที่สยามตกลงยกจำปาสัก และมโนไพรให้กับฝรั่งเศส ในสัญญาดังกล่าวข้อ 1 ความตอนหนึ่งว่า

“...ต่อนั้นไปเขตแดนเนื่องไปตามแนวยอดภูเขาปันน้ำ ในระหว่างดินแดนน้ำตกน้ำแสนแลดินแดนน้ำตกน้ำโขง ฝ่ายหนึ่งกับดินแดนน้ำตกน้ำมูนฝ่ายหนึ่งจนบรรจบถึงภูเขา ผาด่างแล้วต่อเนื่องไปข้างทิศตะวันออกตามแนวยอดภูเขานี้ จนบรรจบถึงแม่โขง ตั้งแต่ที่บรรจบนี้ขึ้นไปแม่โขงปนเขตแดนของกรุงสยาม ตามความข้อหนึ่งในหนังสือสัญญาใหม่ ณ วันที่ 3 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก 112”

ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงเขตแดนกันใหม่หลังจากที่สยามได้ยก พระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ ให้กับฝรั่งเศส จึงได้มีการเน้นย้ำเขตแดนบริเวณนี้กันอีกครั้งหนึ่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังถ้อยคำที่ปรากฏในพิธีสาร ว่าด้วยการปักปันเขตแดนแนบท้ายหนังสือสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 125 หรือ ค.ศ. 1907 ข้อ 1 เขียนไว้ความตอนหนึ่งว่า

“...เขตแดนต่อไปตามเขาปันน้ำที่ตกทเลสาบแลแม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่งกับที่ตกแม่น้ำมูนฝ่ายหนึ่งแล้วต่อจนตกลงแม่น้ำโขงใต้ตรงปากมูนตรงปากห้วยดอนเส้นเขตแดน ที่กรรมการปักปันแดนครั้งก่อนได้ตกลงกันแล้ว เมื่อวันที่ 18 มกราคม รัตนโกสินทร์ศก 125 คฤสตุคักราช 1907 ได้เขียนเส้นพรมแดนประเมินไว้อย่างหนึ่งในแผนที่ตามความที่กล่าวในข้อนี้ติดเนื่องไว้ในสัญญาด้วย”

ความดังกล่าวหมายความว่าให้เอาสันปันน้ำเป็นเส้นเขตแดน แต่ไม่ได้บอกชัดเจนว่าสันปันน้ำของภูเขาใด ในวรรคก่อนหน้าพูดถึงเทือกเขา ดงรักว่าเป็นเส้นพรมแดนที่ต่อเนื่องมา ดังนั้น หากจะตีความย่อมหมาถึงว่าสันปันน้ำของเทือกเขาพนมดงรักซึ่งเป็นเส้นพรมแดนระหว่างไทยและ กัมพูชายาวต่อเนื่องมายังพื้นที่ด้านจังหวัดอุบลราชธานีด้วยนั้นย่อมเป็น

เส้นเขตแดนระหว่างกัน คณะกรรมการได้ทำการเขียนเส้นประเมินเส้นเขตแดนเอาไว้

ลักษณะของข้อพิพาท เนื่องจากในลักษณะภูมิประเทศจริงนั้น เทือกเขาตรงรัก ไม่ได้เป็นภูเขาสูงเดี่ยวยาวตลอด หากแต่มีภูเขาหลายลูกต่อกัน และในท้องถิ่นก็เรียกชื่อภูเขาเรื่อยๆ เหล่านั้นแตกต่างกันออกไป สันภูเขาก็อ้างว่าเป็นสันปันน้ำบริเวณบ้านทุ่งหนองบัว อยู่บริเวณภูกลางโคก แต่ทั้ง 2 ฝ่ายไม่สามารถหาความเห็นพ้องเรื่องแนวสันปันน้ำได้ ด้วยฝ่ายลาวอ้างว่า ฝ่ายไทยได้มีการตัดแปลงพื้นที่ทำให้สันปันน้ำมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในขณะที่ฝ่ายไทยอ้างว่า สันปันน้ำเดิมเป็นอยู่เช่นนั้นเองไม่ได้มีการตัดแปลงแต่อย่างใด

สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ด้านช่องเม็ก เป็นด่านตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร ซึ่งเป็นจุดผ่านแดนระหว่างไทยและลาว มีการก่อสร้างเป็นอาคารสำหรับตรวจคนเข้าเมืองและตรวจสินค้า และพื้นที่ใกล้เคียงมีการก่อสร้างเป็นตลาดและชุมชน มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากมาย บริเวณซึ่งคาดว่าจะเป็นแนวสันปันน้ำ อันถือเป็นแนวเขตแดนนั้น ความจริงก็เป็นเพียงเนินที่ไม่มี ความลาดชันมากนัก ไม่ได้เป็นแนวสันเขา และพื้นที่ซึ่งได้ทำการก่อสร้างอาคารสถานที่นั้น ก็ยังไม่ได้มีการรื้อถอนออกไป หากแต่ยังคงสภาพอยู่เช่นนั้นดังเดิม

ส่วนบ้านทุ่งหนองบัวนั้นตั้งอยู่ที่ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ตรงกันข้ามกับบ้านวังเต่า แขวงจำปาสักของลาว นายเสาร์ ทองหมื่น ผู้ใหญ่บ้านหนองบัว เล่าให้ฟังว่า หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2480 เมื่อชาวบ้านฝางลุ่ม ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลย์มังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี นำโดย นายสาย สมบูรณ์ ประมาณ 5 ครอบครัว พากันอพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นี้ ต่อมาเมื่อเกิดการสู้รบในบริเวณนั้น ประชาชนจำนวนหนึ่งได้อพยพหนีภัยออกไปอยู่ที่บ้านหนองเม็ก และเมื่อเหตุการณ์สงบลงจึงพากันกลับเข้ามาใหม่อีกครั้งในประมาณปี พ.ศ. 2505 และตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

หมู่บ้านทุ่งหนองบัวมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,500 ไร่ เป็นที่ทำกินประมาณ 1,500 ไร่ พื้นที่ประมาณ 60 เฮกตาร์ เป็นที่ราบสูง เขต



ด้านหลังของภาพคือ ภูมดง่าม



ภูถ้ำน้อย

แดนของหมู่บ้านนี้ ด้านทิศเหนือติดภูมดงาม ทิศใต้ติดบ้านหินสูง ทิศตะวันออกติดประเทศลาว และทิศตะวันตกติดบ้านด่านเม่น ประชาชนในเขตนี้เข้าใจว่าพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับประเทศลาวคือพื้นที่ด้านตะวันออกของหมู่บ้าน บริเวณที่เป็นเขตต่อระหว่างภูมดงามและภูถ้ำน้อย (หรือภูฝักแก้ว) เป็นพื้นที่ซึ่งยังไม่ได้มีการปักหลักเขตแดนชัดเจน

จากหมู่บ้านไปทางทิศตะวันออกประมาณ 2-3 กิโลเมตร เป็นที่ทำกินของประชาชนในหมู่บ้านนี้ และเป็นที่ราบสูงเสียเป็นส่วนใหญ่ สามารถนำรถยนต์เข้าไปได้ พื้นที่ที่ทำกินส่วนนั้นอยู่ในพื้นที่คาบเกี่ยวเขตแดนไทย-ลาว คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 20-30 ไร่ ที่ยังไม่เป็นที่แน่ชัดนักว่าจะอยู่ในเขตของประเทศใด

“ความจริงเราก็อยู่กันแบบนี้ได้เรื่อยมา แต่เริ่มมามีปัญหาเมื่อมีการปักปันเขตแดนกันนี้แหละ ซึ่งก็จะทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งมีปัญหาเพราะที่ดินทำกินอาจจะต้องไปอยู่ฝั่งลาว” ผู้ใหญ่เสาร์กล่าว (เสาร์ทองหมื่น, 2553)

### 2.2.2 เขตแดนตามลำแม่น้ำโขง

เขตแดนตามลำแม่น้ำโขงนั้น กำหนดโดย “อนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส เพื่อวางระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับอินโดจีน” (Convention entre le Royaume de Siam et la France concernant les Relations Particulières du Siam et de l’Indochine) ลงนาม ณ กรุงเทพรุ วันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1926 โดยข้อ 3 กำหนดว่า

“1. ตามลำแม่น้ำโขงในตอนที่ไม่แยกออกเป็นหลายสายเพราะเกาะนั้นให้ถือร่องน้ำเป็นเส้นเขตแดนระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีน

2. ตามลำแม่น้ำโขงในตอนที่ยกออกเป็นหลายสายเพราะมีเกาะซึ่งออกห่างจากฝั่งสยามโดยมีกระแสน้ำไหลสะพัดอยู่ในระหว่างนั้นจะเป็นเวลาหนึ่งเวลาใดในซบปีก็ตาม ให้ถือร่องน้ำของสายแยกที่ใกล้ฝั่งสยามที่นั้นเป็นเส้นเขตแดน

3. ในบันดาถิ่นที่ลำน้ำแยกซึ่งอยู่ใกล้กับฝั่งสยามที่สุด นั้น เชนขึ้นด้วยทรายทับถมฤตั้นแห่งขึ้นจนทำให้เกาะ ซึ่งแต่ก่อนอยู่ห่างจากฝั่งนั้นเชื่อมต่อกันเป็นนิจกับฝั่งนั้นๆ ตามหลักนิยมเส้นเขตแดนจกต้องเดินตามร่องน้ำเดิมของสายน้ำแยกที่เชนขึ้นด้วยทรายทับถมฤตั้นได้ตั้งแห่งขึ้น แต่ทะว่า ถ้าแมมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นแล้วจะต้องร้องขอต่อคณะข้าหลวงใหญ่ประจำแม่้ำน้ำโขงให้พิจารณาแต่ละกรณีตามเหตุการณ์ที่เป็นจริงและในกรณีเช่นนั้น คณะข้าหลวงใหญ่จะแนะนำให้ย้ายเส้นเขตแดนไปยังร่องน้ำที่อยู่ใกล้ที่สุดของลำน้ำก็ได้ ถ้าหากวินิจฉัยเห็นว่าการย้ายเช่นนั้นเป็นอันพึงปรารถนา...”

นอกจากนี้ ได้มีการจัดทำแผนที่เส้นเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส ในแม่้ำน้ำโขง (Tracé de la Frontière Franco-Siamoise du Mékong หรือแผนที่ Tracé) ปี ค.ศ. 1929-1931

ตามถ้อยคำในอนุสัญญาระหว่างสยาม-ฝรั่งเศสที่กำหนดเส้นเขตแดนระหว่างไทยและลาวตามลำแม่้ำน้ำโขงคือ อนุสัญญาฉบับลงวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1926 นั้นเส้นเขตแดนมี 3 ลักษณะ คือ ลักษณะทั่วไปในกรณีที่ไม่มีเกาะดอนในแม่้ำน้ำ ให้ถือเอาร่องน้ำเป็นเส้นเขตแดน แต่ปัญหาในทางเทคนิคกฎหมายคือ อนุสัญญามีได้กำหนดไว้ชัดเจนนักว่าให้หมายถึงร่องใด ตามแนวปฏิบัติสากลร่องน้ำมี 2 ลักษณะ คือร่องน้ำลึกที่ใช้เป็นเส้นทางเดินเรือหลักและร่องน้ำที่ลึกที่สุดของแม่้ำน้ำ แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติบางท่านให้ข้อมูลว่าทั้งฝ่ายสยามและฝรั่งเศสเคยตกลงให้เอาร่องที่ลึกที่สุดในแม่้ำน้ำเป็นเส้นเขตแดน

ลักษณะที่ 2 คือ บริเวณใดที่มีเกาะให้เอาร่องน้ำที่เข้าใกล้เขตไทยที่สุดเป็นเส้นเขตแดน

ลักษณะที่ 3 คือ ในกรณีที่ร่องน้ำที่เป็นเส้นเขตแดนใกล้ฝั่งไทยมีการตื้นเขินในเวลาต่อมา นั้น ก็ยังให้ถือตามแนวร่องน้ำเดิมนั้นเป็นเส้นเขตแดนต่อไป แต่กรณีนี้ให้ปรึกษาคณะข้าหลวงใหญ่ประจำแม่้ำน้ำโขงว่าอาจจะขอให้อย้ายเขตแดนได้ แต่เนื่องจากปัจจุบันนี้ไม่มีคณะข้าหลวง

ใหญ่ๆ อยู่แล้ว ผู้มีหน้าที่พิจารณาอาจจะได้แก่คณะกรรมการวิชาการเขตแดนร่วมไทย-ลาว

บรรดาเกาะดอนในแม่น้ำโขงนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีความชัดเจนมากนัก ยังมีเหตุให้โต้แย้งกันได้อยู่มาก กล่าวคือ ตามสนธิสัญญา ปี ค.ศ. 1893 ข้อ 1 ระบุว่าเกาะดอนทั้งหมดให้เป็นของฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามก็ดี ผลของสนธิสัญญาดังกล่าว ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวเส้นเขตแดนบริเวณแม่น้ำโขง จึงทำให้เกิดการตกลงจัดทำอนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1926 เพื่อกำหนดแนวเขตแดนในแม่น้ำโขง โดยอนุสัญญาปี ค.ศ. 1926 กำหนดให้เกาะในแม่น้ำโขงจำนวน 8 เกาะเป็นของไทย ได้แก่ 1. ดอนเขี้ยว 2. ดอนเขี้ยวน้อย 3. ดอนน้อย 4. ดอนยาด 5. ดอนบ้านแพง 6. ดอนทรายเพ-เวินกุ่ม 7. ดอนแกวกอง-ดินเหนือ 8. ดอนลำโรง แต่ตามสภาพภูมิประเทศจริง ปรากฏว่าเกาะดอนจำนวน 8 แห่ง เป็นของไทยเพราะเหตุว่าเป็นแผ่นดินที่ติดกับฝั่งไทยในฤดูแล้ง (สุวิทย์ ชีรสาควัต, 2553, หน้า 322-323)

ภายหลังปี ค.ศ. 1926 ด้วยผลของอนุสัญญา ปี ค.ศ. 1926 และแผนที่ Tracé ดังกล่าวข้างต้นไทยได้เพิ่มมาอีกรวมเป็น 42 เกาะ

อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์เคยปรากฏว่าไทยได้เอาเกาะดอนต่างๆ ในแม่น้ำโขงกลับคืนมาจำนวนหนึ่งเมื่อมีการรบกับฝรั่งเศสในระหว่างปี พ.ศ. 2484-2485 (ค.ศ. 1941-1942) แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วฝรั่งเศสเป็นฝ่ายชนะสงคราม ไทยก็ต้องคืนเกาะเหล่านั้นไปให้ฝรั่งเศส ยกเว้นส่วนที่เคยถือว่าเป็นของไทยอยู่ก่อน และยังไม่นับเกาะที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังจากนั้น ซึ่งจะต้องเจรจากับลาวต่อไป

ความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนในแม่น้ำโขงเคยเป็นปัญหาหนักในช่วงสงครามเย็นเมื่อมีการปะทะกันทางทหารอยู่เนืองๆ เมื่อมีการใช้กองกำลังลาดตระเวนตามลำน้ำและเกิดการล้ำแดนกันขึ้นมา แต่ปัจจุบันปัญหานี้ลดลงไปมากจนกระทั่งปัจจุบันไม่มีข่าวเกี่ยวกับการปะทะกันตามลำน้ำโขงอีกต่อไป แต่ถึงกระนั้นก็ดี ทั้ง 2 ประเทศก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดความชัดเจนของเส้นเขตแดนในแม่น้ำโขงเอาไว้ เนื่องจากในอนาคตอาจจะมีการก่อสร้างหรือมีสิ่งปลูกสร้างใดๆ ทั้งที่ฝ่ายเดียวและทำโครงการร่วม ไม่ว่าจะเป็นสะพานหรือเขื่อน ซึ่งอาจ

จะต้องการความแน่นอนชัดเจนของเส้นเขตแดนเพื่อประโยชน์ในการกำหนดกรรมสิทธิ์และผลประโยชน์ระหว่างกัน

ทั้ง 2 ประเทศจึงได้ตกลงที่จะให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงกัน โดยในการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 24-27 ธันวาคม พ.ศ. 2544 ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันให้จัดตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อจัดทำร่างแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (Term of Reference - TOR) เกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำร่วมระหว่างไทย-ลาวขึ้น เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำร่วมระหว่างไทย-ลาวในแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหือง จนถึงปัจจุบันคณะทำงานฯ ได้ประชุมร่วมกันแล้ว 6 ครั้ง ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 22-23 ธันวาคม พ.ศ. 2552 ที่เวียงจันทน์

อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 ฝ่ายยังคงมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับวิธีการทางด้านเทคนิคในการถ่ายทอดแนวเส้นเขตแดนที่ปรากฏในแผนที่เส้นเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส ในแม่น้ำโขง (Tracé de la Frontière Franco-Siamoise du Mékong) ลงในภูมิประเทศจริง ฝ่ายลาวได้เสนอให้ใช้วิธีการทำเขตแดนคงที่ (fixed boundary line) ตามแผนที่ Tracé แต่ฝ่ายไทยเห็นว่าควรจะใช้เส้นเขตแดนตามร่องน้ำลึกที่เป็นจริงในปัจจุบัน เพราะในความเป็นจริงทางธรรมชาตินั้นร่องน้ำมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอด การสำรวจฝ่ายเดียวของไทยด้วยเทคโนโลยีการหยั่งน้ำสมัยใหม่แบบ multibeam sounding echo พบว่าร่องน้ำลึกตามที่ปรากฏจริงในปัจจุบันนั้นแตกต่างจากเส้นประเมินที่ปรากฏในแผนที่หลายจุด

ในการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ครั้งที่ 8 ที่เมืองหลวงพระบางในปี พ.ศ. 2550 ทั้ง 2 ฝ่ายเห็นชอบร่วมกันให้มีการบินถ่ายภาพทางอากาศเพื่อจัดทำแผนที่แม่น้ำโขงฉบับใหม่ร่วมไทย-ลาว มาตราส่วน 1 : 25,000 โดยทั้ง 2 ฝ่ายจะพยายามดำเนินการให้ได้ผลงานที่ใกล้เคียงกับแผนการปฏิบัติงานที่ปรากฏในแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ทางด้านเทคนิคในการจัดทำแผนที่แม่น้ำโขงฉบับใหม่ร่วมไทย-ลาว ซึ่งในปัจจุบันเจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้ง 2 ฝ่ายอยู่ในระหว่าง



ดอนเชียงซู้ เกาะกลางแม่น้ำโขงขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นของลาว แต่  
อยู่ติดกับอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เกาะนี้มีประชากรลาวอาศัยอยู่ถึง  
60 ครอบครัว



การสำรวจหิ้งน้ำ (ตรวจสอบร่องน้ำลึก) ด้วยเทคโนโลยี multibeam  
sounding echo

ดำเนินการจัดทำแผนที่ฉบับดังกล่าวโดยการดำเนินการภาคสนามเสร็จสิ้นแล้วและอยู่ในระหว่างการเขียนแผนที่ในสำนักงาน

### 3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เขตแดนไทย-ลาวมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 1,810 กิโลเมตร โดยแยกเป็นเขตแดนทางบกประมาณ 702 กิโลเมตร กับเขตแดนตามแม่น้ำโขงและแม่น้ำโขงประมาณ 1,108 กิโลเมตร แม้ว่าคนไทยจำนวนหนึ่งจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตามกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความเข้าใจหรือไม่เข้าใจ หรืออาจจะไม่พอใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสอินโดจีน เมื่อกว่า 1 ศตวรรษผ่านมาแล้วก็ตาม แต่เขตแดนดังกล่าวก็เป็นมรดกตกทอดที่ไม่อาจจะปฏิเสธได้ เพราะเป็นผลสืบเนื่องมาจากอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย รวมทั้งอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น

ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความผูกพันตามกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าว ไทยและลาวได้ดำเนินการสำรวจและปักหลักเขตแดนกันมานับตั้งปี พ.ศ. 2540 เส้นเขตแดนระหว่างไทยและลาวทางบกส่วนใหญ่สามารถระบุและกำหนดได้อย่างชัดเจนจนกระทั่งสามารถดำเนินการปักหลักและจัดทำหลักเขตทางบกได้ถึง 96 เปอร์เซ็นต์ของเส้นเขตแดนทางบกทั้งหมด (หรือ 92 เปอร์เซ็นต์ ตามการอ้างความยาวเขตแดนของลาว) แต่ยังมีเหลือพื้นที่ทางบกอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันมาก ทั้งในแง่ข้อเท็จจริง การตีความเอกสารทางประวัติศาสตร์ และการอ้างอิงแผนที่ประกอบ รวมตลอดไปถึงการเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนได้เสียโดยตรงกับการปักหลักเขตแดน ทำให้การดำเนินงานจะต้องล่าช้าออกไป หรือในบางพื้นที่อาจจะกล่าวได้ว่า ยังไม่อาจจะเป็นไปได้อย่างแน่นอน

แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม การปักหลักเขตแดนก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับรัฐสมัยใหม่ การมีเขตแดนที่ชัดเจนดีกว่าการไม่มีเขตแดนหรือมีแบบไม่ชัดเจน เพราะอย่างน้อยที่สุดการรู้เส้นเขตแดนที่ชัดเจนทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการอำนาจอธิปไตย อำนาจการปกครองของรัฐ การควบคุมประชากร และการรักษาความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งช่วยลดข้อพิพาทเกี่ยวกับดินแดนได้มาก

เพราะเหตุว่าการปักหลักเขตแดนไม่ใช่สิ่งที่ง่าย แม้จะปรากฏว่ามีเอกสารหลักฐาน แผนที่ และระยะหลังยังมีเทคโนโลยีภูมิศาสตร์เข้ามาช่วยมาก แต่การดำเนินการเรื่องดังกล่าวในระยะที่ผ่านมาประสบปัญหา มาก จึงใคร่ขอเสนอแนะสำหรับทางออกในการดำเนินงานเกี่ยวกับเส้นเขตแดนที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ ดังต่อไปนี้

1. การเมืองและกำลังทหาร ข้อควรพิจารณาอันดับแรกเกี่ยวกับเรื่องเขตแดนในยุคสมัยที่มีการปลุกปั่นแนวคิดชาตินิยม คือ จะต้องพยายามทำให้เรื่องเขตแดนเป็นปัญหาที่ไม่ใช่การเมือง จำกัดขอบเขตของประเด็นปัญหาให้เป็นเรื่องทางเทคนิคเท่านั้น การสร้างประเด็นเรื่องเขตแดน ผสมผสานกับวาทกรรม “เสียดินแดน” โดยอาศัยแนวคิดแบบชาตินิยมเป็นตัวขับเคลื่อนนั้น ไม่สามารถทำให้การปักหลักกับประเทศเพื่อนบ้านสามารถดำเนินไปได้เลย ในหลายกรณีทำให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งเพิ่มเติมเสียด้วยซ้ำไป

หากปัญหาเขตแดนและการปักหลักเขตแดนถูกทำให้เป็นปัญหาทางการเมือง จะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่เรื่องเขตแดนตกอยู่ในความยากลำบาก ในหลายกรณีจะต้องเผชิญหน้ากับข้อกล่าวหา ทำให้เสียดินแดน ซึ่งจะต้องรับผลทางกฎหมายจากข้อกล่าวหา เช่นว่านั้นด้วย

วาทกรรม “เสียดินแดน” ที่หยิบยกขึ้นมากล่าวอ้างกันนั้น เป็นวาทกรรมที่ “อตรรกะ” อย่างยิ่ง ด้วยว่า เมื่อเขตแดนยังไม่มีมีความชัดเจนมาก่อน เขตแดนที่ว่าชัดเจนตาม “แผนที่” ที่ยึดถือกันนั้นเป็นเขตแดนที่เกิดจากความเข้าใจฝ่ายเดียว ต่อเมื่อเผชิญหน้ากับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งก็ยึดถือเอกสารและหลักฐาน แม้ว่าจะขึ้นเดียวกัน แต่ก็อาจจะยืนอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจที่แตกต่างกัน และอาจจะต้องมีความเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

การยึดถือความถูกต้องฝ่ายเดียวและอ้างว่าส่วนที่จะต้องเปลี่ยนแปลง ในภายหลังว่าเป็นการ “เสียดินแดน” ย่อมเป็นข้อกล่าวอ้างที่ไม่สมเหตุสมผล การจะปักหลักเขตแดนโดยความคิดที่ว่าจะไม่ยอมเสียอะไรเลย เป็นแนวคิดที่ไม่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงและปฏิบัติไม่ได้รับการปักปันเขตแดนอย่างที่ยสยามเคยทำกับประเทศอินโดจีนในอดีตนั้น ปรากฏชัดว่ามีเสียและมีได้ปะปนกันไป แม้ในนิยามศัพท์คำว่า ปักปันเขตแดนนั้นก็ยิ่งประกอบไปด้วยคำว่า ปัก และคำว่า ปัน ซึ่งคำหลังนี้มีความหมายว่าแบ่งให้

การทำให้ปัญหาเขตแดนเป็นประเด็นทางการเมืองนั้นมีความเสี่ยงอีกประการหนึ่งอย่างสำคัญคือ เสี่ยงกับการเกิดสงครามแย่งชิงพื้นที่กับประเทศเพื่อนบ้าน เพราะเมื่อปัญหานี้กลายเป็นการเมือง ผู้นิยมในแนวทางนี้ย่อมปรารถนาจะได้ดินแดนมากกว่าจะเสียดินแดน การปักปันและดำเนินการปักหลักเขตแดนตามแนวทางสันติโดยการเจรจานั้นย่อมไม่ทำให้เกิดการได้ฝ่ายเดียวแน่นอน ความต้องการที่จะได้ฝ่ายเดียวนั้น มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การใช้กำลังแย่งชิงได้มาก

จากประสบการณ์ของความสัมพันธ์ไทย-ลาว ดังที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ย่อมประจักษ์ชัดว่า การใช้กำลังทางทหารไม่สามารถแก้ไขปัญหาเขตแดนได้ ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในปี พ.ศ. 2527 และ 2530 ในกรณีของการปะทะกันทางทหารระหว่างไทยและลาวที่พื้นที่สามหมูบ้านและบ้านร่มเกล้านั้นพิสูจน์แล้วว่า ในที่สุดทั้ง 2 ฝ่ายก็ต้องถอนทหารออกมาจากพื้นที่ซึ่งเคยเข้าไปยึดครอง การจะทุ่มเทกำลังทหารและทรัพยากรเพื่อรักษาพื้นที่ดังกล่าวเอาไว้ ย่อมเสี่ยงกับความสูญเสียได้มากกว่าที่จะประสบผลสำเร็จ เพราะหากฝ่ายหนึ่งคงกำลังทหารเอาไว้ในพื้นที่ อีกฝ่ายหนึ่งย่อมต้องการที่จะชิงคืน ผลที่สุดก็จะนำไปสู่สงครามยืดเยื้อและยังความสูญเสียมากขึ้นไปเรื่อยๆ

2. ละเว้นการปักหลักเขตแดนในพื้นที่พิพาทดังกล่าวเอาไว้ เป็นระยะเวลาหนึ่งที่ยาวนานพอควร แต่โดยที่จะต้องยอมรับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันให้ตรงกัน ไม่มีการบุกรุกกันเพิ่มเติม ตัวอย่างเช่น พื้นที่บริเวณผาตั้ง ภูชี้ฟ้า นั้นโดยสภาพเข้าถึงจากฝั่งลาวได้ลำบากกว่าฝั่งไทย เพราะเป็นด้านที่เป็นหน้าผาสูง และสภาพเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือ ทางการ

ลาวยังไม่ได้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่เพื่อหาประโยชน์ใดๆ การปล่อยสภาพให้เป็นอยู่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันย่อมไม่กระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นของ 2 ประเทศ

ในกรณีของพื้นที่สามหมู่นบ้านและบ้านร่มเกล้า นั้น สภาพที่ปรากฏในปัจจุบันนั้น ทั้ง 2 ฝ่ายยังให้การเคารพต่อ “เส้นสมมติ” ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันว่า เป็นเขตแดนที่ใช้บังคับกันไปพลางก่อนได้ ก็ชอบที่ทั้ง 2 ประเทศจะปล่อยให้สภาพเช่นนี้ดำรงอยู่ต่อไปก่อนจนกว่าทั้ง 2 ฝ่ายจะพร้อมในการเจรจา

3. การปักปันเขตแดนด้วยความประนีประนอมและยืดหยุ่น โดยพิจารณาถึงองค์รวมของเส้นเขตแดนระหว่าง 2 ประเทศ กล่าวคือ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะต้องยอมรับการตีความสนธิสัญญาและแผนที่เพื่อประโยชน์ของอีกฝ่ายหนึ่งในพื้นที่หนึ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนกับการตีความสนธิสัญญาและแผนที่เพื่อประโยชน์ของตนเองในพื้นที่อื่นซึ่งมีความสำคัญเท่าๆ กัน

อย่างไรก็ตาม ทางเลือกนี้อาจจะเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ปัญหาเขตแดนและดินแดนถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมืองหรือถูกทำให้เป็นปัญหาทางการเมือง (politicized) ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่อาจจะยอมรับผลทางกฎหมายอันเกิดจากข้อกล่าวหา “เสียดินแดน” ได้ การแลกเปลี่ยนดินแดนย่อมไม่อาจจะกระทำได้อย่างแน่แท้

4. พื้นที่พัฒนาร่วม กระทำได้โดยละเว้นการปักหลักเขตแดนไว้ชั่วคราวระยะเวลาที่นานพอควร เช่น อย่างน้อยครึ่งศตวรรษและดำเนินการพัฒนาเพื่อแสวงหาประโยชน์ร่วมกันทั้ง 2 ประเทศ ตามตัวแบบของการพัฒนาพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลไทย-มาเลเซีย ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เช่น กรณีของผาตั้งและภูชี้ฟ้า ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งมีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทั้ง 2 ฝ่ายอาจจะพิจารณาข้อเสนอในการร่วมพัฒนาพื้นที่และแสวงประโยชน์จากการท่องเที่ยวร่วมกันได้

ข้อด้อยของข้อเสนอนี้คือ ฝ่ายไทยและประชาชนไทยในท้องถิ่นที่เคยได้ประโยชน์ฝ่ายเดียวจากการเปิดพื้นที่ดังกล่าวเป็นจุดท่องเที่ยว

อาจจะไม่สามารถยอมรับได้ที่จะให้ฝ่ายลาวเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน และการผลักดันพัฒนาพื้นที่ร่วม เพื่อการท่องเที่ยวที่นั่นอาจจะต้องใช้งบประมาณสูง เนื่องจากพื้นที่ซึ่งอยู่ทางด้านลาวนั้นเข้าถึงยากและไม่เคยได้รับการพัฒนามาก่อนเลย ถึงแม้ว่าจะมีศักยภาพมากก็ตาม

5. **ตัดสินโดยบุคคลที่สาม** เช่น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือองค์กรอื่นของสหประชาชาติ เป็นผู้ตัดสิน ในกรณีของพื้นที่ที่ไม่มีทางจะประนีประนอมได้อย่างแน่แท้ วิธีนี้อาจจะช่วยลดความบาดหมางระหว่าง 2 ประเทศได้ แต่ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ว่าทั้ง 2 ชาติจะต้องยอมรับการตัดสินชี้ขาด

ประเทศไทยมีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวแล้ว เช่น กรณีปราสาทพระวิหาร แม้ว่าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะได้ตัดสินไปแล้ว การอุทธรณ์คำตัดสินใดๆ ไม่อาจจะทำได้แล้ว แต่ปัญหายังไม่หมดไปเมื่อประชาชนบางกลุ่มได้หยิบยกปัญหานี้ขึ้นมาและกล่าวอ้างว่า คำตัดสินไม่มีความเป็นธรรมกับฝ่ายไทยและทำการเคลื่อนไหวก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองทั้งภายในประเทศและกับประเทศเพื่อนบ้าน

## เชิงอรรถ

<sup>1</sup> การลงวันที่ในหนังสือราชการฉบับนี้น่าจะมีความคลาดเคลื่อน ด้วยว่า กระทรวงการต่างประเทศได้ส่งจดหมายถึงผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่รายลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2549 เพื่อแจ้งเรื่องการก่อสร้างตั้งถ้ำลาว และทางอำเภอเวียงแก่น ได้ทำหนังสือถึงหน่วยงานท้องถิ่น กลับลงวันที่ 25 มกราคม 2549 โดยส่งสำเนาแบบหนังสือของกระทรวงการต่างประเทศลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2549 ไปด้วย จึงเป็นไปได้ที่วันส่งหนังสือออกจากอำเภอเวียงแก่นจะเป็นปี 2549 ที่ถูกต้องจะเป็นปี 2550

<sup>2</sup> ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ในสนธิสัญญาฉบับภาษาไทยนั้นเขียนว่า “กลางลำน้ำ” ไม่ตรงกับภาษาฝรั่งเศสที่ให้เอาร่องน้ำลึก (thalweg) แต่ในเมื่อสนธิสัญญาที่ทำกันนั้นให้ยึดเอาภาษาฝรั่งเศสเป็นหลักเพียงภาษาเดียว ความจำเป็นในการตีความเรื่องนี้เป็นอันตกไป ดังนั้น เขตแดนคือร่องน้ำลึก

## บรรณานุกรม

### ภาษาลาว

- เบนจะวัน พุมแสน เบกเกีร์ และ คำพัน มิ่งบัวผา. *วัดเจนนานุกม ลาวอังกฤษ-อังกฤษลาว*. กรุงเทพฯ : ไพบูลย์, 2003.
- เวียงวิจิต สุตทิเขต. *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมปีที่ 4*. เวียงจันทน์ : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 1996.
- เวียงวิจิต สุตทิเขต, บุนทะวี สอคำพันไซ และ เวียงมาลา. *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมปีที่ 5*. เวียงจันทน์ : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 1998.
- สุเนต โททิสาน, หนูไซ พุมะจัน. *ประวัติศาสตร์ลาว (ศึกษาคำบรรพ-ปัจจุบัน)*. เวียงจันทน์ : กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000.

### ภาษาไทย

- เขียน ชีระวิทย์, อติศร เสมอรัมย์, ทานตะวัน มโนรมย์. *ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสายตากคนลาว*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- คาราวรัตน์ เมตตาริกานนท์. *ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ*. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2548.
- เดช บุนนาค. *การปกครองระบบเทศบาลของประเทศไทย พ.ศ. 2435-2458*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. *ประวัติศาสตร์อีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2546.
- ทวีเกียรติ เจนประจักษ์. *ข้อพิพาทเขตแดนไทย-ลาว*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540.
- ธงชัย วินิจจะกูล. "ภูมิทยาและประวัติศาสตร์", *ฟ้าเดียวกัน*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2551), หน้า 85-118.
- บั้งอร บิยะพันธุ์. *ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. *ราชอาณาจักรลาว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศรีสยาม, 2547.
- พิษณุ จันทรวิฑิต. *ล้านนาไทยในแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง*. กรุงเทพฯ : การ์นต์, 2539.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 94 ตอนที่ 60 วันที่ 5 กรกฎาคม 2520  
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 102 ตอนที่ 219 วันที่ 12 ธันวาคม 2529  
สุวิทย์ ชีรัสดิลก. *เบื้องลึกการเสียดินแดนและปัญหาปราสาทพระวิหารจาก ร.ศ.  
112 ถึงปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์  
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2553.  
\_\_\_\_\_. *ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน  
การวิจัย และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.  
อัญชลี สุสัยณห์. *ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบต่อสังคมไทย  
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. พิมพ์ครั้งที่ 3.  
กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, 2552.

### ภาษาอังกฤษ

Hall, D.G.E. *A History of South-East Asia*. Fourth Edition. London :  
Macmillan, 1981.  
Stuart-Fox, Martin *A History of Laos*. Cambridge : Cambridge Uni-  
versity Press, 1997.  
Winichakul, Thongchai. *Siam Mapped: A history of the geo-body of  
a nation*. Chiang Mai : Silkworm Books, 2004.  
Wyatt, David K. *Thailand : A Short History*. Second Edition. Chiang  
Mai : Silkworm Book, 2004.

### หนังสือพิมพ์

*The Nation*, March 3, 2003.  
*The Nation*, March 4, 2003.  
*The Nation*, March 6, 2003.

### สัมภาษณ์

วศิน ชีรเวชญาณ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.  
2535  
วิเชียร อนุศาสนนันท์ นายอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี วันที่ 25 มิถุนายน  
พ.ศ. 2553  
ตัว แซ่ลี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสงบสุข ตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัด  
พิษณุโลก วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2553  
ทรงเดช ยอดมณีบรรพต ผู้ใหญ่บ้านร่มฟ้าทอง ตำบลบ่อ อำเภอเวียงแก่น จังหวัด  
เชียงราย วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2553

ทองสุข อินทวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านห้วยลึก ตำบลห้วยลึก อำเภอเวียงแก่น จังหวัด  
เชียงราย วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2553  
บุญส่ง ตินารี ปลัดอาวุโส อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย วันที่ 23 มิถุนายน  
พ.ศ. 2553  
เสาร์ ทองหมื่น ผู้ใหญ่บ้าน บ้านทุ่งหนองบัว ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินคร  
จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2553

**ภาคผนวก**

# ภาคผนวก 1

ความตกลง

ระหว่าง

ราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว  
เกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตย  
ประชาชนลาว

โดยปรารถนาที่จะกระชับความสัมพันธ์อันดีและเพื่อสันติภาพ มิตรภาพและความ  
ร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองตลอดไป

โดยอ้างอิงอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน  
ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25  
สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งกำหนดเขตแดน  
ระหว่างประเทศทั้งสอง

โดยมีเจตจำนงที่จะจัดทำหลักเขตแดนทั้งทางบกและในแม่น้ำตลอดแนวเพื่อให้  
ทั้งสองฝ่ายรู้จักที่ตั้งของเส้นเขตแดนอย่างแน่ชัดและชัดเจนตลอดกาล

โดยมุ่งหวังว่าการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ  
และความร่วมมือชายแดนระหว่างกัน เสริมสร้างความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของแต่ละประเทศ

จึงได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

## ข้อ 1

รัฐบาลของทั้งสองประเทศตกลงที่จะร่วมกันสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว  
ตลอดแนว ให้เป็นไปตามอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน  
ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25  
สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น

ข้อ 2

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามข้อ 1 รัฐบาลทั้งสองตกลงตั้งคณะกรรมการวิชาการเขตแดนร่วม ไทย-ลาว โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นประธาน องค์ประกอบของคณะกรรมการดังกล่าวของแต่ละฝ่ายจะมีจำนวนเท่าเทียมกัน ดังปรากฏในภาคผนวกแนบท้าย ความตกลงนี้ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการของฝ่ายใด ให้แจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ

ข้อ 3

คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. พิจารณาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวให้เป็นไปตามอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น
2. ร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่จะทำการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนว
3. จัดทำแผนที่เส้นเขตแดนตลอดแนวระหว่างประเทศทั้งสอง
4. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อช่วยปฏิบัติงานของคณะกรรมการ 4 ตามแต่จะเห็นสมควร

ข้อ 4

คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว จะประชุมกันปกติปีละ 1 ครั้ง ถ้ามีความจำเป็นคณะกรรมการร่วมจะประชุมกันเป็นกรณีพิเศษก็ได้ ทั้งสองฝ่ายจะผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม การประชุมจัดขึ้นที่ประเทศใด ประเทศนั้นจะเป็นผู้รับภาระค่าอาหาร และค่าที่พักให้อีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 5

ความรับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำหลักเขตแดนร่วมกันของรัฐบาลแต่ละฝ่ายให้ใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมในส่วนของแต่ละฝ่าย ให้ฝ่ายนั้นรับผิดชอบของ สำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในการจัดทำหลักเขตแดนนั้น รัฐบาลแต่ละฝ่ายจะรับผิดชอบครึ่งหนึ่ง
2. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนที่ขนย้ายไปบริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศ ให้ถือว่าเป็นการนำเข้าหรือส่งออกของแต่ละประเทศ

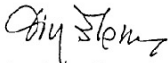
ข้อ 6

ให้ความตกลงฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่มีการลงนามโดยผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจ  
ถูกต้องจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ

ทำที่ สงขลา ณ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2539 เป็นภาษาไทยและภาษาลาวเป็นคู่  
ฉบับ ด้วบททั้งสองภาษาใช้เป็นหลักฐานได้เท่าเทียมกัน

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

สำหรับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว



(นายอานันท์ ปุณณิศา)

รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการ  
กระทรวงการต่างประเทศ



(นายสมชาย สะหวัด เสงสะหวัด)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

## ภาคผนวก 2

ภาคผนวก

### องค์ประกอบคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (ฝั่งไทย)

|     |  |                            |
|-----|--|----------------------------|
| 1.  | รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ         | ประธานกรรมการ              |
| 2.  | ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ                   | รองประธานกรรมการ           |
| 3.  | ผู้บัญชาการทหารสูงสุด* หรือผู้แทน          | กรรมการ                    |
| 4.  | ผู้แทนกองทัพบก                             | กรรมการ                    |
| 5.  | เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือผู้แทน  | กรรมการ                    |
| 6.  | เอกอัครราชทูต ณ เวียงจันทน์                | กรรมการ                    |
| 7.  | เจ้ากรมแผนที่ทหาร หรือผู้แทน               | กรรมการ                    |
| 8.  | เจ้ากรมอุทกศาสตร์ หรือผู้แทน               | กรรมการ                    |
| 9.  | ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย                       | กรรมการ                    |
| 10. | อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน              | กรรมการ                    |
| 11. | อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี หรือผู้แทน           | กรรมการ                    |
| 12. | อธิบดีกรมเจ้าท่า หรือผู้แทน                | กรรมการ                    |
| 13. | อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก หรือผู้แทน         | กรรมการ                    |
| 14. | อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย                | กรรมการ                    |
| 15. | รองอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย             | กรรมการ                    |
| 16. | ผู้อำนวยการกองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย | กรรมการและเลขาธิการ        |
| 17. | เจ้าหน้าที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย           | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |

\* ผู้บัญชาการกองทัพไทย

## องค์ประกอบคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (ฝ่ายไทย)

- |  |                            |
|--|----------------------------|
| 1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ          | ประธานกรรมการ              |
| 2. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ                    | รองประธานกรรมการ           |
| 3. ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หรือผู้แทน            | กรรมการ                    |
| 4. ผู้แทนกองทัพบก                              | กรรมการ                    |
| 5. เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือผู้แทน   | กรรมการ                    |
| 6. เอกอัครราชทูต ณ เวียงจันทน์                 | กรรมการ                    |
| 7. เจ้ากรมแผนกทหาร หรือผู้แทน                  | กรรมการ                    |
| 8. เจ้ากรมยุทธการศาสตร์ หรือผู้แทน             | กรรมการ                    |
| 9. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย                        | กรรมการ                    |
| 10. อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน              | กรรมการ                    |
| 11. อธิบดีกรมทรัพย์สินทางวัฒนธรรม หรือผู้แทน   | กรรมการ                    |
| 12. อธิบดีกรมเจ้าท่า หรือผู้แทน                | กรรมการ                    |
| 13. อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก หรือผู้แทน         | กรรมการ                    |
| 14. อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย                | กรรมการ                    |
| 15. รองอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย             | กรรมการ                    |
| 16. ผู้อำนวยการกองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย | กรรมการและเลขานุการ        |
| 17. เจ้าหน้าที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย           | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |



เขตแดน พรมแดน  
และชายแดน  
ระหว่าง  
ประเทศไทย -  
กับพม่า

อักรพงษ์ คำคุณ

# เขตแดน พรมแดน และชายแดน ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา Boundary, Frontier, and Border between Thailand and Cambodia

“เราไม่ควรมีความคิดเรื่องถ้อยพิวหรือเชื้อชาติ  
แต่ควรยึดมั่นในความคิดที่ชนทุกชาติอยู่ร่วมกัน  
อย่างสันติในโลกได้”



ผู้ริเริ่มแนวคิด “สันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”  
(Southeast Asia League)”  
เมื่อ กรกฎาคม พ.ศ. 2490/ค.ศ. 1947

## นำเรื่อง

เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510/ค.ศ. 1967 มีการลงนามใน “ปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration)” ว่าด้วยความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในนาม “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations)” หรือ “อาเซียน (ASEAN)” โดยมีประเทศสมาชิกเริ่มแรก 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่อมาในปี

พ.ศ. 2527/ค.ศ. 1984 บรูไน ได้เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 6 และปี พ.ศ. 2538/ค.ศ. 1995 เวียดนาม ได้เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 7 และในปี พ.ศ. 2540/ค.ศ. 1997 ลาว กับ พม่า ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกลำดับที่ 8 กับ 9 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2542/ค.ศ. 1999 กัมพูชา จึงได้เข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิกลำดับที่ 10 ซึ่งในปัจจุบัน อาเซียนมีเลขาธิการอาเซียนเป็นผู้บริหารสำนักงานที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

อาเซียนเกิดขึ้นในยุคแห่งการเผชิญหน้าทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บนความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ดังนั้น อาเซียนจึงเป็นองค์การความร่วมมือทางภูมิศาสตร์การเมือง และองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือกันในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก และการรักษาสันติภาพและความมั่นคงในพื้นที่ และเป็นการเปิดโอกาสให้คลายข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติ จนกระทั่งในยุคปัจจุบัน อาเซียนมี “กฎบัตรอาเซียน (Asian Charter)” ซึ่งเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีที่ทำร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก ลงนามอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2007 เป็นเครื่องมือในการวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนการรวมตัวเป็น “ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)” ในปี พ.ศ. 2558/ค.ศ. 2015

อย่างไรก็ตาม อาจมีคำถามตามมามากมายว่า ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย และความไม่เท่าเทียมกันของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน ย่อมเป็นอุปสรรคต่อ “ประชาคมเดียวกัน” เพราะหากอาเซียนจะกลายเป็นประชาคม “ไร้พรมแดน (borderless)” ทำไมในปัจจุบันจึงมีข้อพิพาทและปัญหาเกี่ยวกับเขตแดนระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอยู่มากพอสมควร

ที่ต้องเริ่มต้นกล่าวถึงอาเซียน เนื่องจากการศึกษาประเด็น *เขตแดน พรมแดน และชายแดน ระหว่างสยาม/ไทยกับกัมพูชา* นั้น มีความละเอียดอ่อนและค่อนข้างขึ้นอยู่กับภาวะวิสัย (subjectivity)

ของผู้ศึกษาโดยตรง ดังที่ปรากฏว่ามีผู้ผลิตงานเขียนและหนังสือเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมากพอสมควร ทั้งงานเขียนและหนังสือเหล่านั้นล้วนมีการ “ตั้งธง” เพื่อจุดประสงค์ประการใดประการหนึ่ง จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่การตีความและการนำเสนอจะมีการ “เลือกไม่ใช้” หรือ “เลือกใช้” ข้อมูล เอกสาร หลักฐานต่างๆ แตกต่างกัน

ในปัจจุบัน กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่เรื่อง “โลกไร้พรมแดน (borderless world)” ส่งผลให้ “เส้นเขตแดน” ถูกลดความความสำคัญลงไป ทั้งนี้เพราะเขตแดนแบบใหม่ในรูปของอินเทอร์เน็ตและโลกไซเบอร์ (cyber space) ดูเหมือนว่าจะทำให้เส้นแบ่งเขตแดนค่อยๆ เปิดออก จนกระทั่งหายไปหมดสิ้น รวมทั้งปรากฏการณ์ที่ประเทศต่างๆ รวมตัวกันเป็นสหภาพยุโรป (European Union) ก็ทำให้ทั้งโลกเห็นว่า “เขตแดนระหว่างรัฐชาติ” กลายเป็นเรื่องไม่สำคัญอีกต่อไป ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ประชากรของประเทศสมาชิกในกลุ่มสหภาพยุโรปสามารถเดินทางข้าม “เส้นเขตแดน” ได้อย่างอิสระ

แม้ว่าในปัจจุบัน เรากำลังเผชิญหน้าอยู่กับแนวคิดเรื่องโลกไร้พรมแดน ที่หมายถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีการสื่อสาร แต่แท้จริงแล้ว เรายังอยู่ในโลกที่มี “เส้นเขตแดน” อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งทรงอิทธิพลและมีส่วนอย่างยิ่งในการบงการความรู้สึกนึกคิดของเรา เส้นเขตแดนประเภทนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะขอบเขตทางภูมิศาสตร์ระหว่างรัฐชาติ และไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งปลูกสร้างทางด้านกายภาพ เช่น รั้ว หรือกำแพง เพราะเราไม่สามารถมองเห็น “เส้นเขตแดน” ประเภทนี้ด้วยตาเปล่า แต่กลับมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตประจำวันของเรา คอยกำหนดขอบเขตว่าอะไร “ถูกนับรวม” หรือ “ไม่ถูกนับรวม” อยู่ในกลุ่ม ก่อให้เกิดคำว่า “พวกเรา” และ “ที่นี้” ซึ่งหมายถึงอะไรก็ตามที่อยู่ภายในเส้นเขตแดน แต่ในขณะเดียวกัน ก็เกิดคำว่า “พวกเขา” และ “ที่โน่น” กับทุกสิ่งที่อยู่พ้นออกไปจากเขตแดนของเรา ทำให้เกิด “การกำหนดเส้นเขตแดน” เพื่อการบริหารจัดการอำนาจของรัฐ และเพื่อความต่อเนื่องของผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยให้ “ฝ่ายเรา” ได้รับมากที่สุด โดยไม่คำนึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับ

“ฝ่ายเขา” นอกจากนี้ ยังอาจกล่าวได้ว่า “เส้นเขตแดน” เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายผู้คน ทน ลินค้า และบริการ รวมทั้งเป็นเครื่องกีดขวางทางความคิด ความรับรู้ ความรู้ และจินตนาการอีกด้วย (Newman 2006, p. 171-172)

หนังสือเล่มนี้ จะได้นำเสนอพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชา ผ่านความหมายและคำจำกัดความของคำว่า “เขตแดน พรหมแดน และชายแดน” โดยอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อการปรากฏตัวของเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชา ตลอดจนอนุสัญญา สนธิสัญญา และข้อตกลงฉบับต่างๆ ที่นำมาซึ่งการกำหนดและปักปันเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชา ในท้ายที่สุด จะได้นำเสนอวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทยกับกัมพูชาในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังจะได้นำเสนอความหมายที่ประชันกันอยู่ของเส้นเขตแดน เนื่องจากในด้านหนึ่ง “เส้นเขตแดน” คือ สัญลักษณ์ของการแบ่งแยกระหว่าง “พวกเรา” กับ “พวกเขา” และ “ที่นี่” กับ “ที่โน่น” หรือ “ภายใน” กับ “ภายนอก” แต่ในอีกด้านหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า การเปิดออกของพรหมแดนระหว่างประเทศจะสามารถลดอคติและความขัดแย้งระหว่างกันและกันลงได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตว่า สำหรับผู้คนที่เคยได้ไปเยี่ยมเยือนบริเวณแนวชายแดนและผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน เส้นเขตแดนได้ถูกลดความหมายและความสำคัญในฐานะ “รั้ว” หรือเครื่องกีดกันระหว่างประเทศ แต่กลับกลายมาทำหน้าที่เช่นเดียวกับ “ประตู” ที่นำไปสู่การหันหน้าเข้าหากัน

การศึกษาครั้งนี้ไม่ได้เป็นการค้นพบข้อมูลใหม่แต่อย่างใด เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่มาจากงานศึกษาของนักวิชาการที่ได้ศึกษามาแล้ว เพียงแต่หนังสือเล่มนี้จะได้นำข้อมูลและแนวคิดเหล่านั้นมาร้อยเรียงเพื่ออธิบายแต่เฉพาะเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชาให้ชัดเจนทันเหตุการณ์ และเพื่อสร้างความสมานฉันท์และความเข้าใจอันดีต่อกันภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นเป้าหมายตามกรอบความร่วมมืออาเซียน (ASEAN) ที่จะมุ่งไปสู่ความเป็น “ประชาคมเดียวกัน” ภายในปี พ.ศ. 2558/ค.ศ. 2015

## คำนิยามและความหมายของ เขตแดน พรมแดน ชายแดน

*“Boundary refers to a line,  
while frontier refers to a zone.  
เขตแดนเกี่ยวข้องกับเส้น,  
ในขณะที่พรมแดนเกี่ยวข้องกับพื้นที่”*

J. R. V. Prescott

*The Geography of Frontiers and Boundaries* (1965, 30)

หากจะให้คำนิยามของคำว่า เขตแดน พรมแดน และ ชายแดน เราอาจสรุปให้เข้าใจง่ายโดยอนุโลมตามนิยามของ J. R. V. Prescott ที่ว่า “เขตแดน” คือ “เส้น” และ “พรมแดน” คือ “พื้นที่” ตรงกับที่ปรากฏอยู่ใน พจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2549/ค.ศ. 2006 และ อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2545/ค.ศ. 2002 ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า เขตแดน พรมแดน และ ชายแดน ดังนี้

### เขตแดน

“boundary; boundary line เส้นแบ่งเขต : เส้นสมมุติที่กำหนดขึ้นเป็นขอบเขตของหน่วยการปกครองหรือบริเวณพื้นที่ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างไรก็ตามอย่างหนึ่ง เช่น เส้นแบ่งเขตอำเภอ เส้นแบ่งเขตจังหวัด เส้นแบ่งเขตดิน เส้นแบ่งเขตภูมิอากาศ ในกรณีที่เป็นเส้นแบ่งเขตประเทศ นิยมเรียกว่า เส้นเขตแดนระหว่างประเทศ [มีความหมายเหมือนกับ march; mark]” (ราชบัณฑิตยสถาน 2549, 83)

“เขตแดนระหว่างประเทศ (international boundary) หมายถึง เส้นสมมุติที่กำหนดขึ้นโดยประเทศทวิภาคี เพื่อเป็นขอบเขตและรู้ว่าอำนาจอธิปไตยของตนหรือของประเทศนั้นได้มาถึงสิ้นสุดที่เส้นสมมุติที่เส้นสมมุติดังกล่าวอาจกำหนดขึ้นบนแผนที่หรือแผนผัง หรือแสดงด้วยคำพรรณนาเป็นลายลักษณ์อักษร หรืออาจแสดงเป็นหลักฐานบนพื้นดินก็ได้” (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 11)

## พรมแดน

“frontier แนวพรมแดน : พื้นที่ซึ่งคาบเกี่ยวไปตามเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ” (ราชบัณฑิตยสถาน 2549, 249)

“แนวพรมแดน (frontier) หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีความคาบเกี่ยวทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งพื้นที่คาบเกี่ยวนี้จะไปตามเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ โดยไม่มีข้อกำหนดแน่ชัดว่าจะต้องอยู่ลึกเข้าจากเส้นเขตแดนด้านละเท่าใด” (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 11)

## ชายแดน

“border ชายแดน : พื้นที่ต่อเนื่องกับเส้นเขตแดนระหว่างประเทศของประเทศใดประเทศหนึ่ง” (ราชบัณฑิตยสถาน 2549, 81)

“ชายแดน (border) หมายถึง พื้นที่จากเส้นเขตแดนระหว่างประเทศเข้าไปในดินแดนของประเทศใดประเทศหนึ่ง ไม่มีข้อกำหนดว่าจะลึกเข้าไปเท่าใด” (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 11)

แนวความคิดทางภูมิศาสตร์ของดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอาณาจักรต่างๆ แต่เดิมยังไม่มีแนวคิดเรื่อง “เส้นกั้นอาณาเขต (Boundary/Borders)” มีแต่แนวความคิดเรื่อง “แดนต่อแดน (Frontiers)” ซึ่งหมายถึง “เครื่องชี้ว่า ณ อาณาบริเวณนั้นเป็นเขตปลอดอำนาจรัฐ หรืออำนาจอปกครอง หรือแม้ถ้าไม่ปลอดอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิง ก็เป็นเขตที่อำนาจอรัฐเบาบาง และแผ่ไปอย่างไม่สม่ำเสมอ ไม่ต่อเนื่อง ลักษณะของอาณาบริเวณชนิดนี้ก็คือ เป็นพื้นที่ป่าเขาลำเนาไพร หรือเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า หรือเป็นที่ที่ไม่เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน ด้วยเหตุที่เป็นที่ที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งหรือหลายๆ สาเหตุที่กล่าวมา พื้นที่ที่เป็น “แดนต่อแดน” ไม่จำเป็นต้องอยู่ตามชายแดนของรัฐเสมอไป แต่อาจอยู่ระหว่างเมืองหนึ่งกับอีกเมืองหนึ่งใกล้ๆ กับศูนย์กลาง อันเป็นที่ตั้งของกลไกของอำนาจอรัฐก็ได้ (เช่น ชายทุ่งทางด้านเหนือของกรุงเทพฯ ก่อนที่จะมีการขุดคลองรังสิตในสมัยรัชกาลที่ 5) แนวคิดเรื่อง “แดนต่อแดน” เป็นประเด็นที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของอำนาจอรัฐและการปกครองในระบอบบรมราชาธิราช” (สมเกียรติ วันทะนะ 2530, 83)

จากนิยามและความหมายของ เขตแดน พรมแดน และ ชายแดน เราจะพบว่า คำทั้งสามมีลักษณะร่วมกัน กล่าวคือ เกิดจากการตกลงกัน ระหว่างรัฐ 2 รัฐขึ้นไป โดย “สมมติ” เส้นขึ้น เพื่อกำหนดขอบเขตบน อาณาบริเวณพื้นที่รอยต่อของอำนาจอธิปไตยระหว่างกัน ทำให้เราจากกล่าว ได้ว่า ช่วงระยะเวลาก่อนหน้าและหลังจากที่มีการกำหนด “เส้นสมมติ” ย่อม เกิดความเปลี่ยนแปลงไม่มากนักน้อยต่อสิ่งที่อยู่ “ภายใน” และ “ภายนอก” ขอบเขตอำนาจของรัฐทั้งหลาย ทั้งนี้ “เส้นสมมติ” ดังกล่าว ย่อมจะส่งผล ต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่อยู่ “คนละฝั่ง” ของ “เส้นสมมติ” นั่นเอง

## การคลี่คลายและความเปลี่ยนแปลง “มโนทัศน์” เกี่ยวกับเส้นเขตแดน

“สำหรับข้าพเจ้า ความรู้สึกชาตินิยมกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์นั้น รู้สึกว่าบางครั้งก็อาจจะขัดกัน; ในบทความนี้จึงเริ่มต้นด้วยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์, มิได้เริ่มต้นจากความรู้สึกชาตินิยม, มิได้ปิดประตูตายสำหรับความหมายที่ร้าย และเปิดประตูต้อนรับเฉพาะความหมายที่ดีด้านเดียว.”

จอร์จ ภูมิศักดิ์

จาก “คำนำ” ใน ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และชอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ฉบับสมบูรณ์.  
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, 2544, (18)

เอาเข้าจริงแล้ว “เส้นเขตแดน” ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างใหม่ เพราะเพิ่งจะถูกกำหนดให้มีขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของสิ่งที่เรียกว่า “แผนที่” เป็นเครื่องกำหนดอาณาเขตอำนาจทางการเมืองระหว่างผู้ปกครองกลุ่มต่างๆ ให้ชัดเจน มันคง ตายตัว ตามรูปแบบการปกครองสมัยใหม่ที่เรียกว่า “รัฐชาติ หรือ รัฐประชาชาติ (Nation-State)” แต่ก่อนหน้าที่จะมีการกำหนดและการปักปันเขตแดนในรูปแบบของการทำแผนที่สมัย

ใหม่นั้น ผู้ปกครองกลุ่มต่างๆ เช่น อาณาจักรทั้งหลาย มักรับรู้ปริณิชนอลอำนาจของตนว่า ครอบคลุมพื้นที่ไม่ชัดเจนและไม่มั่นคง เพราะขอบเขตอำนาจอาจเปลี่ยนแปลงขยายกว้างออกหรือหดแคบเข้า มากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับอำนาจบารมีและอิทธิพลทางการทหาร และในบางครั้งพรมแดนอาจผลัดเปลี่ยนไปอยู่ที่ใต้อำนาจของอาณาจักรอื่นๆ ได้ หรือบางพื้นที่อาจไม่มีอิทธิพลอำนาจของอาณาจักรใดเลยที่จะเคยแผ่เข้าไปถึงมาก่อน

กล่าวแต่เฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยุคก่อนที่จะมีการกำหนดและการปักปันหลักเขตแดนที่แน่นอนตายตัว ก็มีความรับรู้แต่เพียงว่า อำนาจจากศูนย์กลางครอบคลุมไปยังอาณาบริเวณใดบ้าง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในบทสวดไหว้เจ้าปู่ของชาวไทย/ลาว/โซ่ ที่ระบุชื่อของดินแดนสำคัญๆ ซึ่งดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษสิงสถิตอยู่ ความว่า “...เจ้ามเหศักดิ์ หลักคุณ เจ้าที่เจ้าฐาน เจ้าลวงศ์คงเขต เจ้าภูค้อผาแดง ผาลับผาเปื่อย...เหล่าแม่นาง ยางสามต้น อันสามขวย...ผาเมือง ภูเขาซาน ด้านแต่ ภูหลักทอดยอดยัง ทางใต้หลี่ผี ทางเหนือผาไผ่ผาด่าง ทางปีกข้างอยุธยา ไม้หนึ่งแดนแก้ว...”

ข้อความในบทสวดดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับตำนานอาณาจักรศรีโคตรบูร ที่ระบุเขตแดนของตนเอาไว้ว่า “...ตั้งแต่ยางสามต้น อันสามขวย หลวยใส่ ภูทอก ตอกใส่ภูเขี้ยว เหลี้ยวใส่ภูผาเม็ด เบ็ดใส่วังหลง วงใส่วังแมงก่าเบือ ลีเลื่อใส่อวนตาล พานใส่กวนตอ งอใส่กวนเหมือด เหลือดใส่กวนพาน ลักขยานใส่วังทะฮาน...”

นอกจากนี้ ยังปรากฏคำว่า “ยางสามต้น อันสามขวย หลักทอดยอดยัง” ในการจัดระเบียบการปกครองหัวเมืองต่างๆ ของนครจำปาสัก ในปี พ.ศ. 2256/ค.ศ. 1713 เมื่อเจ้าสร้อยศรีสมุทรท้าวทรงบูรกับพระครูโพนสะเม็ก (ตรงกับสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา) จัดให้เจ้านายไปปกครองบ้านเมืองต่างๆ ที่ขึ้นกับนครจำปาสัก โดยกำหนด “...ให้จารย์แก้ว ไปตั้งรักษาบ้านทุ่ง ภายหลังเรียกบ้านเมืองทุ่ง รักษาเขตแดนฝ่ายเหนือตั้งแต่ยางสามต้น อันสามขวย หลักทอดยอดยัง ตะวันออก...” (เดิม 2546, 42)

หากพิจารณาตัวอย่างทั้งสามที่กล่าวมาแล้ว จะพบว่า คำต่างๆ ที่นำมาใช้เพื่อระบุเขตแดนในสมัยโบราณ สามารถอธิบายได้ตามที่ อักขรา

นุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2545/ค.ศ. 2002 กล่าวว่า ลักษณะของเส้นเขตแดนมี 2 ประเภท คือ เส้นเขตแดนที่ยอมรับกันโดยพฤตินัย (non-agreement boundary) และเส้นเขตแดนที่กำหนดอย่างเป็นทางการ (agreement boundary) โดยมีคำอธิบาย ดังนี้

“เส้นเขตแดนที่ยอมรับกันโดยพฤตินัย หมายถึง เส้นเขตแดนระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นและได้รับการยอมรับโดยพฤตินัย ประเทศคู่ภาคีไม่มีการทำความตกลงอย่างเป็นทางการซึ่งกันและกัน มีเพียงเจ้าหน้าที่และราษฎรในท้องถิ่นเท่านั้นที่รู้ว่าเส้นเขตแดนของตนอยู่ที่ใด โดยอัตโนมัติ

เส้นเขตแดนที่กำหนดอย่างเป็นทางการ หมายถึง เส้นเขตแดนที่ประเทศที่มีดินแดนต่อเนื่องทำความตกลงกันอย่างเป็นทางการ โดยความตกลงนั้นจะทำในรูปของเอกสารประกอบข้อตกลง ได้แก่ สนธิสัญญา (treaty) อนุสัญญา (convention) พิธีสาร (protocol) ข้อตกลง (agreement) บันทึกวาจา (process verbal) ปฏิญญา (declaration) บันทึกความเข้าใจ (memorandum of understanding) รวมทั้งการแสดงเส้นเขตแดนบนแผนที่ไว้ด้วย การกำหนดเขตแดนเป็นทางการนี้ ผู้แทนที่ได้รับอำนาจเต็มจากรัฐบาลจะต้องมีหนังสือมอบอำนาจก่อน จึงจะมีอำนาจในการลงนามในเอกสารหรือแผนที่ดังกล่าวแล้ว แต่เอกสารหรือแผนที่นี้ไม่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ จนกว่ารัฐบาลทั้ง 2 ฝ่ายจะมีการลงนามรับรองและแลกเปลี่ยนสัตยาบันซึ่งกันและกันอีกครั้งหนึ่ง” (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 15)

คำต่างๆ ที่ถูกใช้ในการระบุเขตแดน ล้วนเป็นชื่อเฉพาะซึ่ง “คนท้องถิ่น” เข้าใจและรับรู้ที่ตั้งอยู่บริเวณใด ดังนั้น ความรับรู้เรื่อง “เส้น

เขตแดน” ของผู้คนในดินแดนแถบนี้ มักเป็นเส้นเขตแดนที่ยอมรับกันโดยพฤตินัย เช่น *ยางสามต้น อันสามขวย* ก็น่าจะเป็นบริเวณที่มีต้นยางนาสามต้น และมีดินสามกอง (ในภาษาไทย-ลาว *อัน* แปลว่า ก้อนดินขนาดย่อม เกิดจากสัตว์หรือแมลงบางชนิด และ *ขวย* แปลว่า กอง) ซึ่ง “คนต่างถิ่น” ย่อมไม่เข้าใจได้ทันทีว่า หมายถึงอะไร ตั้งอยู่ที่ไหน เพราะต้องมีคำอธิบายตามมา เช่น *หลักทอด* คือ “เสาหินลึ้มอยู่กับดิน บ้านกุดหัว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” และคำว่า *ยอดย้ง* คือ “ต้นกำเนิดแม่น้ำลำพะยั้ง เกิดจากเทือกเขาภูพานด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ไหลลงแม่น้ำชี ระหว่างยโสธรและเสลภูมิ กั้นเขตแดนจังหวัดอุบลราชธานี กับจังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน” (เติม 2546, 42)

และจากบันทึกของ ร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี (ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3) ในบันทึก ก. หมายเลข 21 เรื่องรายงานความก้าวหน้าของการเจรจาของร้อยเอกเบอร์นี กับราชสำนักสยาม ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2369/ค.ศ. 1826 ข้อ 12 ก็ปรากฏว่า “คนท้องถิ่น” คือผู้ที่จะทราบดีว่า เส้นเขตแดนซึ่ง “เป็นที่ยอมรับกันโดยพฤตินัย” อยู่บริเวณใด

“เมื่อคณะเสนาบดีของสยามรู้ว่าไม่มีหวังที่จะได้ดินแดนทางฝั่งตะวันออกจากอังกฤษแน่นอนแล้ว ข้าพเจ้าก็คิดว่าคงจะสามารถชักจูงให้สยามยอมรับเงื่อนไขของเราเกี่ยวกับเรื่องการตกลงทางพรมแดน และการปรับปรุงการค้าขายระหว่างหัวเมืองสยามกับดินแดนที่อังกฤษตีได้ ตามที่พระเจ้าอยู่หัวสยามตอบข้อเสนอของข้าพเจ้าว่า เราอาจสืบถามเขตแดนได้จากคนที่อาศัยอยู่ในทวายและมะริดมาก่อน และให้แบ่งเขตเอาตามที่อยู่คนเหล่านั้นซึ่ง นับเป็นคำตอบที่ช่างตลกและพิลึกมาก และข้าพเจ้าได้ชี้แจงให้ทางราชสำนักเห็นแล้วว่ามันตลกและพิลึกอย่างไร ดังนั้นทางราชสำนักจึงขอร้องให้ข้าพเจ้ารอไว้ก่อน อย่าเพิ่งแจ้งคำตอบของสยามไปให้ทางรัฐบาลอังกฤษทราบ” (คิลปากร 2551, 181)

จนกระทั่ง เมื่อ “ราชอาณาจักรสยาม” ก้าวเข้าสู่ยุคอาณานิคม (colonialism) ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งระบบโลกมีความหมายสมัยใหม่ตามแบบอย่างประเทศตะวันตกซึ่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อชาวตะวันตกอย่าง เซอร์จอห์น เบาว์ริง เดินทางมาถึงสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ก็ได้ทำสนธิสัญญาในปี พ.ศ. 2398/ค.ศ. 1855 และได้บันทึกเกี่ยวกับ “เส้นเขตแดน” ของ “ราชอาณาจักรสยาม” เอาไว้ในหนังสือของเขาเรื่อง ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม ว่า “เส้นเขตแดนของอาณาจักรนี้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย แต่ไม่อาจกำหนดชายแดนทางด้านตะวันตก ทางเหนือ และทางตะวันออกได้ถูกต้องมากนัก เพราะมีคนหลายเชื้อชาติและอยู่ในบังคับของชาติต่างๆ กัน ทั้งยังมีการรบกวนบริเวณชายแดนอยู่ตลอดเวลา ระหว่างชนชาติมลายูกับพม่าทางด้านหนึ่ง และระหว่างกัมพูชากับโคชินจีนอีกด้านหนึ่ง” (จอห์น เบาว์ริง 2547, 43)

การที่ประเทศตะวันตกเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เบื้องต้นเป็นไปเพื่อการแสวงหาแหล่งทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ รวมทั้งแรงงานและที่ดิน เพื่อขยายฐานการผลิตและตลาดสินค้าตามแนวทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมนิยม ความต้องการ “ที่ดิน/ดินแดน” นี้เอง ที่ทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีการ “กำหนดเขตแดน” ให้มีความ “ชัดเจน แน่นนอน ตายตัว” เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า การปกครอง และความคล่องตัวในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในขอบเขตอำนาจของตน นำไปสู่การสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบแผนและอุดมคติที่จะทำให้ทราบว่าเส้นเขตแดนที่แน่นอนอยู่ที่ใด

การจัดทำ “เส้นเขตแดนที่กำหนดอย่างเป็นทางการ” นำมาซึ่ง “แผนที่” จึงเริ่มมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น และถ้าจะกล่าวเฉพาะ “เส้นเขตแดน” ระหว่าง “สยาม” กับ “กัมพูชาของฝรั่งเศส” ก็ปรากฏหลักฐานว่า มีการกำหนดและการปักปันเขตแดนทางบก สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ใน พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (จำ บุนนาค) เรื่อง “ปักปันเขตแดนทางเมืองเขมร” ความว่า

“ในเดือนยี่นั้น โปรดให้พระราชเสนา หลวงเสนา  
ภักดี หลวงสุริยามาศย ๓ นายออกไปเมืองพระตะบอง จะ  
ได้พร้อมด้วยพระยาพระเชมรและฝรั่งเศสปักเขตแดนกัน  
พระราชเสนาได้กราบถวายบังคมลาไป ณ เดือนยี่ ขึ้น ๔  
ค่ำ (วันอาทิตย์ที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2410/ค.ศ. 1867) ไป  
ถึงเมืองพระตะบอง ณ เดือนยี่ ขึ้น ๑๕ ค่ำ (วันพฤหัสบดี  
ที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2410/ค.ศ. 1868)

อัครมโหรีลลิตากรอนเดแต่งให้มองซิเออเตอตูเนจ  
มองซิเออเปรไวซังเม มองซิเออโยรัง ๓ นาย องค์พระ  
นโรดมจัดให้พระยาพหลเทพ พระยานุชิตภักดี พระยา  
ศรีสุนทรเทพ ๓ นาย มาพร้อมกันที่เมืองพระตะบอง ได้  
พากันไปที่ท่าข้ามแขวงเมืองระลือต่อแดนกับเมืองโพธิ์สัตว  
ปักเขตแดนลงหลักศิลาฟากละหลัก คลองอยู่กลาง แล้ว  
กลับมาเมืองพระตะบองไปเมืองนครเสียมราฐ ได้พร้อมกัน  
กับพระยกระบัตร พระมหาดไทย พระภักดีสุนทร ปัก  
เขตแดนที่ถนนพรมศกต่อเขตแดนกับเมืองซีนครง

ณ เดือน ๔ ขึ้น ๔ ค่ำ (วันพุธที่ 26 กุมภาพันธ์  
พ.ศ. 2410/ค.ศ. 1868) ลงหลักศิลาทั้ง ๒ ฟาก ล้ำคลอง  
อยู่กลาง เขตแดนต่อขึ้นไปข้างเมืองลาวก็ให้ตกลงกันตาม  
แผนที่ ซึ่งอัครมโหรีลลิตากอนตราบอนาดทำให้หาได้ปักไม่ การ  
ปักปันเขตแดนก็เป็นตกลงกัน” (ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี  
2548, 245)

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5  
ขึ้นครองราชย์ ในวันพุธที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2411/ค.ศ. 1868  
พระองค์ก็ทรงดำเนินพระบรมราชวิเทโศบายเพื่อนำพาพระราชอาณาจักร  
ให้รอดพ้นจากอำนาจและอิทธิพลของเจ้าอาณานิคม ดังนั้น จึงทรงริเริ่ม  
“แบบแผนตะวันตก” เพื่อพัฒนาปรับปรุงให้สยามมีความทันสมัยทัดเทียม  
นานาอารยประเทศ หนึ่งในพระราชกรณียกิจเหล่านั้นคือ ทรงก่อตั้ง “กอง  
ทำแผนที่” ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2418/ค.ศ. 1875 ต่อมาจึงตั้ง “โรงเรียน

แผนที่” เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2425/ค.ศ. 1882 และตั้ง “กรม  
ทำแผนที่” ในวันที่พฤหัสบดีที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2428/ค.ศ. 1885 โดยมี  
พระวิภาคภูวดล (James Fitzroy McCarthy) ชาวอังกฤษ เป็นเจ้ากรม  
คนแรกผู้วางรากฐานหลักวิชาการทำแผนที่ตามเทคนิคและวิธีการแบบ  
ตะวันตก และมีผู้บัญชาการกำกับดูแลเมื่อเริ่มตั้งกรมทำแผนที่ คือ สมเด็จพระ  
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (แผนที่ทหาร 2528, 1-2)

ดังนั้น เมื่อราชอาณาจักรสยามจำเป็นต้องดำเนินการให้มี “เส้น  
เขตแดนที่กำหนดอย่างเป็นทางการ” จึงนำมาสู่การทำสัญญาข้อตกลง  
ฉบับต่างๆ ในรูปของเอกสารประกอบข้อตกลง ดังที่พระบาทสมเด็จพระ  
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ “ทำสัญญาแลกเปลี่ยน”  
ในรูปของ “หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี” กับอังกฤษที่  
ครอบคลุมดินแดนทางตะวันตกและแหลมมลายู ฝ่ายหนึ่ง และกับ  
ฝรั่งเศสที่ครอบคลุมดินแดนทางตะวันออกล่าน้ำโขง ดินแดนในกัมพูชา  
และลาว อีกฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การกำหนดเส้นเขตแดนอย่างเป็นทางการ  
ที่พระองค์ทรงทำขึ้น เป็นไปด้วยเหตุผลหลายประการตลอด  
รัชสมัยของพระองค์ และในช่วงปลายรัชกาลก็มี พระราชดำริในที่  
ประชุมเสนาบดี ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว  
เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2452/ค.ศ. 1909 “เรื่องทำหนังสือ  
สัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ ร.ศ. ๑๒๘” ก่อนการทำสนธิสัญญา  
วันศุกร์ที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2452/ค.ศ. 1909 เพียง 1 วัน เพื่อทรงชี้แจง  
เหตุผลของพระองค์ในการทำ “สัญญาแลกเปลี่ยน” ดังกล่าว ความว่า

#### “ราชการจร

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานหนังสือให้อ่าน  
เสนอที่ประชุมตลอดแล้ว

มีพระราชดำรัสว่า หนังสือที่อ่านนี้เป็นเนื้อความใน  
สัญญาแลคำแก้ข้างฝ่ายเขา เพื่อให้คนของเราเข้าใจ บัดนี้  
จะได้อธิบายให้ฝ่ายเราทราบเหตุใดจึงได้ยอมทำสัญญา  
ลงไปเช่นนั้น ขึ้นต้น ต้องเข้าใจว่า พระราชอาณาเขตของ  
กรุงสยามมีสองชั้นคือหัวเมืองชั้นในกับชั้นนอกฤๅประเทศ



ให้อังกฤษทราบก่อน สัญญาฉบับนี้เป็นสัญญาลับ

ครั้นเกิดความเรื่องเมืองกลันตันอนุญาตคอนเซสชันให้แก่มิสเตอร์ดัลฟ เราไม่รับว่าเป็นสัญญา เพราะเราไม่รู้เห็นด้วย อังกฤษกลับเข้าถือท้าย แล้วถ้าเราจะปกครองก็ขอให้ทำสัญญา แลขอให้มีข้าหลวงออกไปปกครอง การที่จะปกครองนั้น ถ้าแต่ลำพังเรา อังกฤษไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง เราจะทำอย่างไรก็ได้ แต่นี่เป็นการขัดข้องที่จะทำเช่นนั้นได้ แต่ถ้ามีเหตุการณ์อะไรขึ้น อังกฤษคงถือว่าเราเป็นเจ้าของ แล้วมาว่ากล่าวเอากับเราเสมอ แต่ถ้าเราจะห้ามอะไรอังกฤษก็เข้าถือท้ายเช่นเรื่องเมืองกลันตันแผ่นดิน จะเอาโทษเจ้าผู้ครองเมืองก็ไม่ได้ เป็นการครึ่งๆ กลางๆ อยู่เช่นนั้น มีแต่จะก่อให้เกิดความลำบากแก่เราฝ่ายเดียว

เพราะฉะนั้นในการที่ตัดพระราชอาณาเขตแหลมมลายูครั้งนี้ ส่วนที่เป็นของเราแท้ กล่าวคือมณฑลปัตตานี เราจัดการปกครองอย่างหัวเมืองทั้งปวง ส่วนที่จะเอามาปกครองไม่ได้เช่นที่ตัดออกไปนี้ ก็นับวันแต่จะเห็นห่างจากเราไปทุกที ในเวลานี้เรายังมีของที่มีราคาอยู่ จึงควรถือเอาราคาอันนี้แลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่น กล่าวคืออำนาจของอังกฤษที่มีอยู่ในเขตแดนของเราข้างฝ่ายเหนือแลกับเรื่องศาล จริงอยู่ในเรื่องอำนาจศาลถ้าเราจะว่าตามธรรมดา เมื่อเราจัดการศาลเรียบร้อยแลความเปลืองของอังกฤษ ก็ชวนจะให้อังกฤษเลิกศาลเช่นเมืองเชียงใหม่มอยู่ แต่ถ้าจะรออยู่จนถึงเวลาเช่นนั้น เราก็จะต้องทนความยากลำบากอยู่ช้านาน แลราคาของหัวเมืองแขกก็จะตกต่ำลงไปทุกที จึงเห็นว่าแลกเปลี่ยนกันเสียในเวลานี้ดีกว่า

การที่เสียพระราชอาณาเขตไปครั้งนี้ ก็เป็นที่เสียเกียรติยศมาก เป็นที่เศร้าสลดใจอยู่ แต่ครั้นจะเอาไว้ก็มีแต่จะเกิดความร้อนใจ เพราะอังกฤษมีความปรารถนาแรงกล้า เมื่อเราเห็นว่าจะได้อะไรบ้างแล้วจึงจัดการเสีย เพื่อจะได้จัดการปกครองให้ทั่วถึงในส่วนที่เป็นของเรา เราจะ



ประเทศราชอีก เลิกได้หมดทีเดียว ถ้าข้อสัญญาของเราไม่เป็นผลแก่การปกครองได้ทั่วพระราชอาณาเขตรดงนี้เมื่ออยู่ตราบไต่แล้ว เราก็รักษาหัวเมืองไว้ไม่ได้ตราบนั้น คงได้รับความร้อนใจรำไป

เขตรแดนทางเมืองนครเสียมราฐที่ต้องปล่อยไป ก็มีเหตุผลคล้ายกันกับที่ได้กล่าวนี้

พรุ่งนี้เป็นวันที่จะรติไฟหนังสือสัญญานี้แล้ว วันนี้จึงขอบอกที่ประชุมให้ตราบความดำริห์แลเปนไปดั่งที่ได้กล่าวแล้วนั้น

ไม่มีราชการอันใดจะปฤษาแล้ว เสด็จขึ้นเวลา ๒ ยาม เปนงดการชุมนุม.” (ศิลาปกร 2519, 67-70)

จากข้อความตามกระแสพระราชดำริห์ทำให้ตราบว่า การ “ทำสัญญาแลกเปลี่ยน” ที่เกิดขึ้นตลอดรัชสมัย ล้วนเป็นไปเพื่อรักษาพระราชอาณาจักรสยาม ตามเหตุผลที่ทรงอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า “การที่เสียพระราชอาณาเขตรไปครั้งนี้ ก็เป็นที่เสียเกียรติยศมาก เปนที่เศร้าสลดใจอยู่ แต่ครั้งจะเอาไว้ก็มีแต่จะเกิดความร้อนใจ เพราะอังกฤษมีความปรารถนาแรงกล้า เมื่อเราเห็นว่าจะได้อะไรบ้างแล้วจึงจัดการเสีย เพื่อจะได้จัดการปกครองให้ทั่วถึงในส่วนที่เป็นของเรา เราจะมื่ออำนาจมากกว่าเมื่อมีเมืองที่ไม่มีอำนาจปกครองพ่วงอยู่ เพราะว่าเมื่อมีอยู่ก็ต้องปกครองรักษาให้ได้สิทธิขาดจริงๆ ถ้าปกครองไม่ได้สิทธิขาดแล้ว ไม่มีเสียดีว่า เช่นเมื่อเกิดการโจรผู้ร้ายที่สำคัญขึ้น เราต้องจัดเรือรบไปปราบปรามเปนต้น เปนการที่ต้องเสียเปล่า เพราะเหตุฉนั้นจึงตกลงทำสัญญาแลกเปลี่ยนคือเลิกสัญญาที่เราถูกอังกฤษกดให้ทำได้หมด นี่เป็นไปปรลที่เรทำได้อย่างหนึ่ง” (ศิลาปกร 2519, 69-70) นับแต่นั้นมา พระราชอาณาจักรสยามก็ผ่านยุคอาณานิคม โดยไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจตะวันตกดั่งที่เราตราบกัันอยู่ในปัจจุบัน

“ชาติของเรา” จึงค่อยๆ คลีคลายอุดมการณ์และอัตลักษณ์ไปตาม “กาละ (time)” และ “เทศะ (space)” ของเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงระดับโลก จนกระทั่งมีการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม/Siam”

เป็น “ไทย/Thailand” ในปี พ.ศ. 2482/ค.ศ. 1939 จึงส่งผลให้เกิด “การสร้างอัตลักษณ์ของชาติ” แบบใหม่ ที่เน้นความสำคัญและความรับรู้ “อัตลักษณ์ของชาติ” มากยิ่งขึ้นกว่าในยุค “รัฐบาลกษัตริย์ (Monarchical State)” ที่เห็นกระบวนการปรับปรุงและปฏิรูประบบระเบียบต่างๆ เพื่อให้ทัดเทียมชาติตะวันตก เนื่องจากรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็น “รัฐบาลทหาร (Militarist State)” ที่ต้องสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอำนาจของตน จึงจำเป็นต้องมี “การสร้างความรู้ชุดใหม่” ที่ส่งผลต่อ “ค่านิยม” ความเป็น “ชาติไทย” ไม่ใช่ “ชาติสยาม” เพิ่มขึ้นอีกหลายประการ อย่างน้อยก็ปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรมในนโยบาย “รัฐนิยม 12 ฉบับ” ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงกันยายน พ.ศ. 2482/ค.ศ. 1939

กระบวนการสร้างความรู้ชุดใหม่เกี่ยวกับ “เชื้อชาติไทย” นี้เอง ส่งผลโดยตรงต่อการสร้าง “รัฐทหาร” ที่ซ้อนทับกันอยู่กับความเป็นระเบียบ (order) และความคงอยู่ที่แน่นอน (entity) ของรัฐราชอาณาจักร ซึ่งต้องมืองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ ดินแดน (territory) ประชากร (people) ผู้ปกครองหรือรัฐลัทธิปัตย์ (sovereign) และอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคำจำกัดความชุดใหม่ของ “รัฐชาติไทย” ที่ต้องมีอำนาจเหนือ “ดินแดนที่เป็นและเคยเป็นของไทย” โดยให้คำจำกัดความเพื่อระบุขอบเขตอำนาจอธิปไตยของ “ชาติไทย” ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการระบุว่าชนกลุ่มใด คือ “ประชากรของชาติ” และนำไปสู่การ “รวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย” เพื่อสนับสนุนความชอบธรรมของรัฐบาลทหารให้เป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยสูงสุด เพราะเป็นผู้สละชีพเพื่อปกป้องรักษา “ผืนแผ่นดินไทย” และ “จะไม่ยอมเสียดินแดนแม้แต่ตารางนิ้วเดียว”

ดังนั้น เมื่อ “ความใหม่” เกิดปะทะกันเข้ากับ “ความเก่า” ที่ดำเนินเรื่องราวสืบต่อมาจาก “ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรสยาม” จึงทำให้ “การอธิบายเรื่องเขตแดน” เกิดความซ้อนทับกันขึ้น ระหว่างแนวคิดเรื่องเขตแดนแบบ “ไทยใหม่” กับโมทัศน์ว่าด้วยดินแดนแบบ “สยามเดิม” ดังนั้น ความซ้อนทับของแนวคิดต่างกรรมต่างวาระกันนี้เอง จึงนำมาซึ่งความไม่เข้าใจของผู้คนในยุคปัจจุบัน ที่ล้วนถูกสร้างให้รับรู้ “ประเทศไทย” ต้อง “เสียดินแดน” ทั้งๆ ที่ “ความจริง” กับ “การเล่าเรื่อง” และ “การตีความ”

อาจจะไม่ใช่สิ่งเดียวกันก็ได้ (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2552, 27-84; ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ 2552, 129-170)

หากจะทำความเข้าใจเรื่อง เขตแดน พรมแดน และชายแดน ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ต้องพิจารณาการคลี่คลายตัวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ยุค ได้แก่ 1. ยุค “ราชอาณาจักรสยาม” หรือ “สยามเดิม” และ 2. ยุคหลังการเปลี่ยนชื่อเป็น “ประเทศไทย” หรือ “ไทยใหม่” เพราะแนวคิดที่ว่าด้วย “เขตแดน” เป็นสิ่งเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปมาตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับ “กาลละ” และ “เทศะ” รวมทั้งบริบทของโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อแนวคิดเรื่องเขตแดน ดังนั้น แนวคิดที่ว่าด้วยเขตแดนในอนาคตอาจไม่จำเป็นต้องเหมือนกับทั้ง 2 ยุคนี้ก็ได้

## **ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดเขตแดน ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา**

แนวเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาในปัจจุบัน มีความยาวทั้งสิ้น 798 กิโลเมตร โดยมีลักษณะทางภูมิศาสตร์หลักที่กำหนดด้วยเทือกเขา 2 เทือก คือ เทือกเขาบรรทัด ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกของไทย หรือทางภาคตะวันตกของกัมพูชา และเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย หรือภาคเหนือของกัมพูชา นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดของแนวเขตแดน ดังนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 31)

1. เส้นเขตแดนตามแนวสันปันน้ำของเทือกเขาพนมดงรัก  
ยาว 364 กิโลเมตร
2. เส้นเขตแดนตามลำน้ำสายต่างๆ  
ยาว 215 กิโลเมตร
3. เส้นเขตแดนตามแนวสันปันน้ำของเขาพนมคอสวย  
ยาว 1 กิโลเมตร
4. เส้นเขตแดนตามแนวสันปันน้ำของเทือกเขาบรรทัด  
ยาว 161 กิโลเมตร
5. เส้นเขตแดนตามแนวเส้นตรง  
ยาว 57 กิโลเมตร

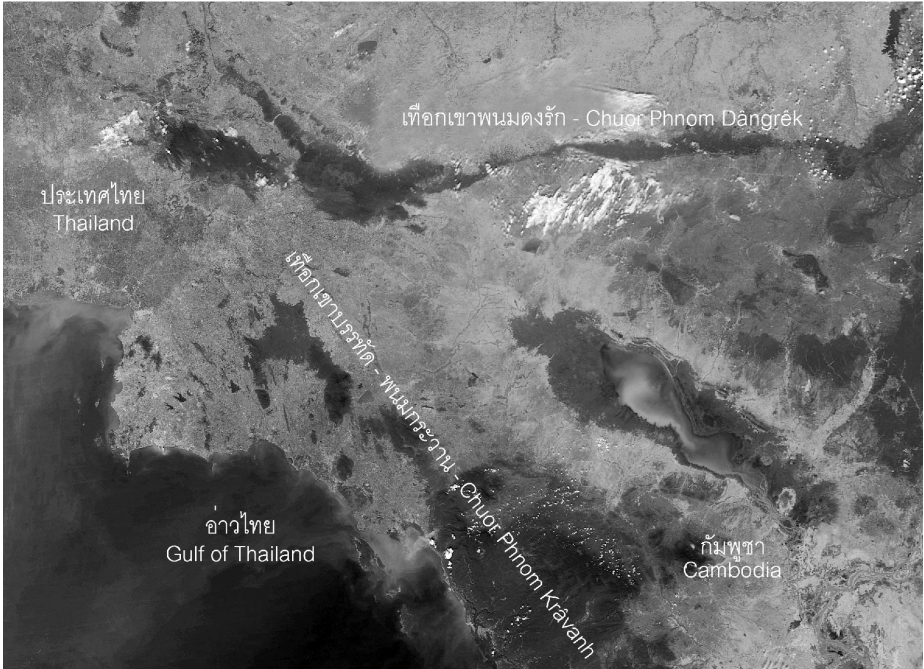
## เทือกเขาบรรทัด

เทือกเขาบรรทัด เป็นชื่อเรียกฝั่งไทย ส่วนฝั่งกัมพูชา เรียกว่า พนมกระวาน (Chuor Phnom Krâvanh) และในภาษาอังกฤษเรียกว่า Cardamom Mountains Range โดยทิศตะวันออกน้ำไหลลงคลองเกาะป่อในกัมพูชา ส่วนทิศตะวันตกน้ำไหลลงทะเลในอ่าวไทย เทือกเขาบรรทัด เริ่มจากแหลมสารพัดพิษ ในตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ขึ้นไปทางเหนือ มีภูเขาชื่อต่างๆ คือ

- |                         |                |
|-------------------------|----------------|
| 1. ภูเขาภูฎิฤๅษี        | สูง 245 เมตร   |
| 2. ภูเขาคลองมะนาว       | สูง 261 เมตร   |
| 3. ภูเขาบรรทัด          | สูง 630 เมตร   |
| 4. ภูเขาบรรทัด          | สูง 568 เมตร   |
| 5. ภูเขาบรรทัด          | สูง 656 เมตร   |
| 6. ภูเขาบรรทัด          | สูง 1,293 เมตร |
| 7. ภูเขาปลายคลองปุนแห้ง | สูง 287 เมตร   |
| 8. ภูเขาปลายคลองสีรามัน | สูง 456 เมตร   |
| 9. ภูเขาทับันไต่        | สูง 713 เมตร   |
| 10. ภูเขาตาบาด          | สูง 704 เมตร   |
| 11. ภูเขาสามง่าม        | สูง 620 เมตร   |
| 12. ภูเขาตะแบงใหญ่      | สูง 914 เมตร   |
- (ราชบัณฑิตยสถาน 2525, 36)

## เทือกเขาพนมดงรัก

เทือกเขาพนมดงรัก หรือพนมดงเร็ก (Chuor Phnom Dânggrêk) เป็นเทือกเขาที่มีหินทรายอยู่มาก จึงเป็นแหล่งวัตถุดิบอย่างดีในการสร้างปราสาทหิน โดยเทือกเขาพนมดงรักนี้เริ่มต้นจากช่องตะโก ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ กับอำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ทอดตัวตามแนวยาวไปทางทิศตะวันออก เมื่อถึงหลักเขตแดนที่ 28 เทือกเขานี้จะเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาจนถึงยอดห้วยเซลำเภา จากยอดห้วยเซลำเภา เทือกเขาจะ



แผนที่แสดงแนวเทือกเขาพนมดงรัก และเทือกเขาบรรทัด-พนมกระวาน



แผนที่แนวเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับกัมพูชา

เบนตัวหักไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 54 กิโลเมตร แล้วหักไปทางทิศเหนือตลอดไปจนถึงปากแม่น้ำมูล ในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จนสุดเทือกเขา ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับลาว รวมยาว 544 กิโลเมตร

ธรรมชาติของเทือกเขาพนมดงรักนี้ ทิศเหนือ น้ำไหลลงแม่น้ำมูล และทิศใต้ น้ำไหลลงทะเลสาบเขมร ส่วนทิศตะวันออก น้ำไหลลงแม่น้ำโขง โปรดสังเกตว่า ลักษณะภูมิประเทศที่เด่นชัดของเทือกเขาพนมดงรัก บริเวณที่ตั้งของปราสาทพระวิหารนั้น ทางทิศใต้เป็นหน้าผาชันหันหน้าไปทางฝั่งกัมพูชา แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้คนจากฝั่งกัมพูชาจะต้องปีนป่ายหน้าผา ไม่สามารถขึ้นสู่ตัวปราสาทได้ เนื่องจากด้านทิศตะวันออกและตะวันตกเป็นทางลาด สามารถเดินทางขึ้นสู่ตัวปราสาทได้เช่นกัน เพราะแม้แต่ถนนทางฝั่งไทยเอง ก็ไม่ได้ขึ้นสู่ตัวปราสาทโดยตรงจากด้านทิศเหนือ แต่อาศัยทางลาดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ นั่นหมายความว่า “ยอดภูเขาพระวิหาร” มีทางลาดที่สามารถขึ้นได้จากหลายทิศทาง และที่น่าสนใจคือ ตลอดแนวเทือกเขาพนมดงรักมีช่องเขาจำนวนมาก มีทั้งที่ปรากฏหลักเขตแดน และไม่ปรากฏหลักเขตแดน เป็นช่องเดินทางข้ามไปมาระหว่างฝั่งไทยกับกัมพูชา ตามที่ได้ระบุเอาไว้ใน อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2525/ค.ศ. 1982 ดังนี้

1. ช่องตะโก
2. ช่องบาระเนะ
3. หลักเขตแดนที่ 28
4. ช่องตาเพ็ก
5. หลักเขตแดนที่ 27
6. เขาพนมแม่ไก่ (สูง 532 เมตร)
7. ช่องกันทบเพ็ด มีหลักเขตแดนที่ 26
8. ช่องสายตะกู มีหลักเขตแดนที่ 28
9. ช่องจันทน์แดง มีหลักเขตแดนที่ 24
10. ช่องตาเมื่อน มีหลักเขตแดนที่ 23
11. ช่องเสม็ด มีหลักเขตแดนที่ 22 B

12. ช่องกว้าง
13. เขาสูง (สูง 296 เมตร)
14. ช่องแหวน มีหลักเขตแดนที่ 21
15. หลักเขตแดนที่ 20
16. ช่องกันเหิง
17. ช่องตาเล็ง มีหลักเขตแดนที่ 19
18. ช่องโดนแก้ว มีหลักเขตแดนที่ 18
19. ช่องปลดต่าง มีหลักเขตแดนที่ 17
20. ช่องวະยี่ มีหลักเขตแดนที่ 16
21. ช่องจอม มีหลักเขตแดนที่ 15
22. หลักเขตแดนที่ 14
23. ช่องโซก มีหลักเขตแดนที่ 13
24. ช่องประเดก (ปรมตก) มีหลักเขตแดนที่ 12
25. ช่องเสกเยีย มีหลักเขตแดนที่ 11
26. หลักเขตแดนที่ 10
27. หลักเขตแดนที่ 9
28. หลักเขตแดนที่ 8
29. หลักเขตแดนที่ 7
30. หลักเขตแดนที่ 6
31. ช่องกุน มีหลักเขตแดนที่ 5
32. หลักเขตแดนที่ 4
33. ช่องพริก มีหลักเขตแดนที่ 3
34. ช่องตาราก มีหลักเขตแดนที่ 2
35. ช่องเกล (บางแห่งว่า เกน เกณ สะง่า) มีหลักเขตแดนที่ 1
36. ช่องลำโรง
37. ช่องเปรียจำบ้อก
38. ช่องหัวเสา
39. ช่องเมงจา
40. ช่องพระพะลัย
41. ช่องหับอู

42. ช่องเฟิงพระพุทธร
43. ภูเขา (สูง 662 เมตร)
44. ช่องโดนเอาร์
45. เขาพนมตรีอบ (สูง 520 เมตร)
46. เขาพระวิหาร (สูง 657 เมตร)
47. ช่องพระวิหาร
48. ช่องตาเต่า
49. เขาสัตตะโสม (สูง 482 เมตร)
50. ช่องดวนดวน
51. เขา (สูง 309 เมตร)
52. ช่องตำผกา (สูง 223 เมตร)
53. เขาพนมฉัตร (สูง 283 เมตร)
54. ช่องโพย
55. ช่องอานม้า
56. เขาพนมเพ็ง (สูง 652 เมตร)
57. เขา (สูง 734 เมตร)
58. เขาพนมลำปาว (สูง 700 เมตร)
59. เขาพนมดงรัก (สูง 740 เมตร)
60. ช่องเปรี้ยจำบาก
61. ช่องบก
62. ช่องครุฑา
63. ช่องโป่งแดง
64. ช่องคำเม็ก
65. ช่องปลาแก้ง
66. ช่องบ้านไผ่
67. เขาพนมแดนเมือง (สูง 439 เมตร)
68. ช่องบ้านกอ
69. ช่องบ้านห้วยผึ้ง
70. ช่องทับกั้ง
71. ช่องห้วยเสือ



**ช่องบก** หนึ่งในช่องเขาต่างๆ หลายช่องบนเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นเส้นทางติดต่อระหว่างกันตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (รูปเมื่อ 18 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)



**ศาลารวมใจ ไทย ลาว กัมพูชา ณ จุดบรรจบกัน 3 ประเทศ บริเวณช่องบก ตำบลโคมประดิษฐ์ อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี** ซึ่งมีกรอบความร่วมมือ “สามเหลี่ยมมรกต” โปรดสังเกตหน้าบันของศาลา หากหันไปทิศใดก็จะตกแต่งด้วยลวดลายของประเทศนั้น และประดิษฐานพระพุทธรูปศิลปะของตนไว้กลางศาลา ในรูปนี้คือหน้าบันของฝั่งกัมพูชา (รูปเมื่อ 18 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)



**ช่องพริก** หลักเขตแดนที่ 3 มีทางเดินเท้าเล็กๆ ตามแนวช่องเขา ซึ่ง “คนพื้นที่” ใช้ข้ามแดนไปมาระหว่างกัน อาจทำให้ผู้ที่ไม่เคยไปเยือนจินตนาการไม่ค่อยออก (รูปเมื่อ 4 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



**ช่องจันทน์แดง** ที่ตั้งหลักเขตแดนที่ 24 ซึ่งต้องเดินลุยเข้าไปในป่ารก และต้องให้ทหารพรานผู้ชำนาญพื้นที่เป็นผู้นำทาง เพราะอาจได้รับอันตรายจาก ทั้งสัตว์ป่าและกับระเบิด (รูปเมื่อ 16 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)

72. ช่องนาง
73. ช่องพรานกระต่าย
74. ช่องวังมน
75. ช่องเม็ก
76. ช่องชุมทอง
77. ช่องกะดิน (ราชบัณฑิตยสถาน 2525, 43-44)

## การกำหนดเส้นเขตแดนทางบกระหว่าง “ราชอาณาจักรสยาม” กับ “อินโดจีนฝรั่งเศส”

แนวเส้นเขตแดนทางบกระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ในยุคปัจจุบัน เป็นผลพวงมาจากการตกลงทำสนธิสัญญาเรื่องการครอบครองดินแดนกันระหว่าง “ราชอาณาจักรสยาม” ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ “กรุงเทพฯ” กับรัฐบาลฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งได้เข้ามาครอบครองดินแดนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงและที่ราบลุ่มทะเลสาบเขมร เรื่อยไปจนถึงพื้นที่ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง รวมทั้งดินแดนตลอดเทือกเขาอันนัมทั้งหมด ซึ่งรู้จักกันในนาม “อินโดจีนฝรั่งเศส (French Indochina)” ซึ่งเมื่อฝรั่งเศสหมดอำนาจลงหลังจากที่ยุควาณานิคมสิ้นสุดแล้ว ดินแดนเหล่านี้จึงเป็นเอกราช ได้แก่ ประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม

ดังนั้น เส้นเขตแดนที่เกิดขึ้นจึงเป็นการตกลงในครั้งเดียวกัน ทำให้เส้นเขตแดนที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันครอบคลุมแนวเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา และไทยกับลาว ซึ่งหากกล่าวแต่เฉพาะเส้นเขตแดนทางบกในปัจจุบันระหว่างไทยกับกัมพูชา โปรดสังเกตว่ามีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในช่วงเวลา 2 ยุค ได้แก่ 1. ยุคที่เป็น “การกำหนดและปักปันเส้นเขตแดน” ระหว่าง “ราชอาณาจักรสยาม” ซึ่งได้ตกลงกับ “อินโดจีนฝรั่งเศส” และ 2. ยุคที่เป็น “การสำรวจและการจัดทำหลักเขตแดน” ในสมัยปัจจุบัน ระหว่าง “ราชอาณาจักรไทย” ตกลงกับ “ราชอาณาจักรกัมพูชา”

ก่อนอื่นต้องเข้าใจเสียก่อนว่า ขั้นตอนการกำหนดเส้นเขตแดนแบ่งออกเป็น 2 กระบวนการหลักๆ ดังปรากฏใน อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2545/ค.ศ. 2002 ได้แก่

1. การกำหนดเขตแดน (delimitation) หมายถึง การกำหนดเขตแดนที่อยู่ในรูปหลักฐานทางเอกสาร ได้แก่ สนธิสัญญา แผนที่ แผนที่หรืออื่นๆ ซึ่งมักกระทำกันในสำนักงานหรือบนโต๊ะเจรจา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแบ่งเขตแดนระหว่างกันในระยะเริ่มต้น ก่อนดำเนินการสำรวจและปักปันเขตแดนร่วมกันในภูมิประเทศจริง (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 11)

2. การปักปันเขตแดน (demarcation) หมายถึง การดำเนินการในขั้นต่อมาซึ่งเป็นเรื่องของการจัดสร้างสัญลักษณ์หรือที่หมายของแนวเขตแดนที่กำหนดไว้แล้วลงบนภูมิประเทศ กล่าวคือ เมื่อได้กำหนดแนวเขตแดนไปแล้ว ก็จะจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการปักปันเขตแดนในภูมิประเทศจริงร่วมกัน โดยกำหนดแบบของหลักเขตและวัสดุตามมาตรฐานที่ได้ตกลงกันไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 11-12)

การตกลงเรื่องเส้นเขตแดนระหว่าง “สยาม” กับ “อินโดจีนฝรั่งเศส” นั้น เริ่มตั้งแต่ที่ฝรั่งเศสทำสนธิสัญญากับพระมหากษัตริย์ของกัมพูชา ณ เมืองอุดงมีชัย เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2406/ค.ศ. 1863 เรื่อง “สัญญาะหว่างสองพระเจ้าแผ่นดินเขมรกับแม่ทัพฝรั่งเศส” (ภาคผนวก 1) ทำให้กัมพูชาอยู่ในอารักขาของฝรั่งเศส และต่อมาเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410/ค.ศ. 1867 ราชอาณาจักรสยามจึงลงนามใน “หนังสือสัญญาเขตแดนเมืองปัตบอง” (ภาคผนวก 2) และให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2410/ค.ศ. 1867 มีผลให้สยามรับรองว่าราชอาณาจักรกัมพูชาอยู่ในอารักขาของฝรั่งเศส แต่สยามยังคงมีอธิปไตยเหนือดินแดนเมืองพระตะบองและเสียมราฐ

ต่อมาสยามกับฝรั่งเศสเกิดความขัดแย้งกันขึ้นในปี พ.ศ. 2436/ค.ศ. 1893 หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “เหตุการณ์ ร.ศ. 112” ทำให้มีการตกลงใน “หนังสือสัญญากรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส” (ภาคผนวก 3) หรือหนังสือสัญญาลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436/ค.ศ. 1893 เพื่อการยุติปัญหา โดยตกลงว่า “ข้อ ๑...สยามยอมสละเสียซึ่งข้ออ้างว่ามีกรรมสิทธิ์

ทั้งสิ้นทั่วไปในดินแดน ณ ผัง...ข้าพฟากตวันออกแม่น้ำโขง แลในบรรดา  
เกาะทั้งหลายในแม่น้ำนั้นด้วย...” นอกจากนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่าย  
สยามจะทำตามข้อตกลงต่างๆ ในสัญญาฉบับนี้ จึงได้ตกลงทำหนังสือ  
“สัญญาน้อย” ขึ้นอีกฉบับหนึ่ง (ภาคผนวก 4) เพื่อกำหนดว่า “ข้อ ๖...  
ฝรั่งเศสจะได้ตั้งอยู่ต่อไปที่เมืองจันทบุรี จนกว่าจะได้กระทำการสำเร็จ  
แล้วตามข้อความในหนังสือสัญญานี้ แลเป็นต้นว่าจนถึงเวลาที่เลิกถอน  
ออกจากที่เสร็จ แลเป็นการสงบเรียบร้อยทั้งฝั่งข้าพฟากตวันออก แลฝั่ง  
ขวาฟากตวันตก...”

แต่เมื่อฝ่ายสยามได้ปฏิบัติตามสัญญาลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.  
2436/ค.ศ. 1893 แล้ว ฝ่ายฝรั่งเศสก็ยังไม่ยอมถอนทหารออกจากจันทบุรี  
ยังคงตั้งกองกำลังทหารไว้อยู่นานถึง 10 ปีเศษ ดังนั้น ฝ่ายสยามจึง  
ได้ตกลงทำ “หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส” (ภาค  
ผนวก 5) หรือหนังสือสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ.  
1904 ซึ่งมีรายละเอียดที่เกี่ยวกับเส้นเขตแดน ดังนี้

#### ข้อ ๑

เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับกรุงกัมพูชานั้น  
ตั้งต้นแต่ปากคลองสดุงโรลูลออสข้างฝั่งซ้ายทเลสาป เป็น  
เส้นเขตแดนตรงทิศตวันออก ไปจนบรรจบถึงคลอง  
กะพงจาม ตั้งแต่ที่นี้ต่อไปเขตแดนเป็นเส้นตรงทิศเหนือ  
ขึ้นไปจนบรรจบถึงภูเขาพนมดงรัก (คือภูเขาบรรทัด) ต่อ  
นั้นไป เขตแดนเนื่องไปตามแนวยอดภูเขาป็นน้ำใน  
ระหว่างดินแดนน้ำตกน้ำเสนแลดินแดนน้ำตกแม่ของฝ่าย  
หนึ่ง กับดินแดนน้ำตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่ง จนบรรจบถึง  
ภูเขาผาต่าง แล้วต่อเนื่องไปข้างทิศตวันออกตามแนวยอด  
ภูเขา นี้จนบรรจบถึงแม่น้ำของ ตั้งแต่ที่บรรจบนี้ขึ้นไป  
แม่น้ำโขงเป็นเขตแดนของกรุงสยามตามความข้อ ๑ ใน  
หนังสือสัญญาใหญ่ ณ วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก  
๑๑๒

### ข้อ ๒

ฝ่ายเซนต์แดนในระหว่างเมืองหลวงพระบางข้างฝั่งขวาแม่น้ำของ แลเมืองพิไชยกับเมืองน่านนั้น เซนต์แดนตั้งต้นแต่ปากน้ำเฮียงที่แยกจากแม่น้ำโขงเนื่องไปตามกลางลำน้ำแม่เฮียง จนถึงที่แยกปากน้ำตางเลยขึ้นไปตามลำน้ำตางจนบรรจบถึงยอดภูเขาปันน้ำ ในระหว่างดินแดนน้ำตกแม่โขง แลดินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงที่แห่งหนึ่ง ที่ภูเขาแดนดิน ตั้งแต่ที่นี้เซนต์แดนต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตามแนวยอดภูเขาปันน้ำในระหว่างดินแดนน้ำตกแม่โขง แลดินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา จนบรรจบ ถึงปลายน้ำควบแล้ว เซนต์ต่อแดนเนื่องไปตามลำน้ำควบจนบรรจบกับแม่น้ำโขง

### ข้อ ๓

จะได้กำหนดเซนต์แดนในระหว่างกรุงสยาม กับดินแดนที่เปนแผ่นดินอินโดจีนฝรั่งเศส รัฐบาลทั้งสองฝ่ายที่ได้ทำสัญญากันนี้ ต่างจะตั้งข้าหลวงผสมกันไปทำการกำหนดเซนต์แดนนี้ การกำหนดเซนต์แดนนี้ จะทำลงตามเซนต์แดนที่ได้กำหนดไว้ในข้อ ๑ แลข้อ ๒ ทั้งจะกำหนดลงในดินแดนที่อยู่ในระหว่างทเลสาบกับทเล เพื่อจะกระทำให้การของข้าหลวงผสมสวดกขึ้น แลเพื่อหลีกเลี่ยงเสียจากความยากทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ในการกำหนดเซนต์แดน ในดินแดนซึ่งอยู่ในทเลสาบแลทเลนั้น เมื่อก่อนที่จะตั้งข้าหลวงผสม รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันเสียก่อนว่า จะกำหนดที่สำคัญแห่งใดเปนที่หมายกำหนดเซนต์แดนในดินแดนนี้ แห่งใดในเซนต์แดนที่จะจดทเลเปนต้น จะได้ตั้งข้าหลวงผสม แลข้าหลวงที่จะตั้งต้นทำการใน ๔ เดือน ภายหลังวันรับอนุญาตใช้หนังสือสัญญาฉบับนี้

ข้อ ๔

รัฐบาลสยามยอมเสียสละอำนาจ ซึ่งเป็นเจ้าของ  
แผ่นดินเมืองหลวงพระบางที่อยู่ข้างฝั่งขวาแม่น้ำของ  
เรือค้าขายแลแพไม้ ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของคนไทยมีอำนาจ  
ที่จะขึ้น ล่องได้โดยสะดวก ปราศจากการขัดขวางในตอน  
แม่น้ำโขงซึ่งไหลตลอดที่ดินแดนของเมืองหลวงพระบาง

ข้อ ๕

เมื่อได้ตกลงกันตามข้อความซึ่งได้กล่าวไว้ในข้อ ๓  
ตอนที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องการกำหนดเขตแดนในระหว่างทะเล  
สาบแลทะเลแล้ว แลเมื่อรัฐบาลสยามได้แจ้งความให้เจ้า  
พนักงานฝรั่งเศสทราบโดยทางราชการว่าที่ดินแดนซึ่งเป็น  
ผลแห่งการที่จะได้ตกลงกัน กับที่ดินแดนซึ่งอยู่ข้างทิศ  
ตะวันออกของเขตแดนตามที่ได้กำหนดลงไว้ในข้อ ๑  
ข้อ ๒ ในหนังสือสัญญาฉบับนี้ว่า เจ้าพนักงานฝรั่งเศส  
จะรับเอาได้เมื่อใดแล้ว กองทหารฝรั่งเศสซึ่งได้เข้าตั้ง  
อยู่ในเมืองจันทบุรีชั่วคราวหนึ่งคราวหนึ่ง ตามหนังสือ  
สัญญาวันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ จะออก  
จากเมืองจันทบุรีในทันใด

หมายความว่า “เพื่อแลกกับจันทบุรี” สยามจึงต้องแลกพื้นที่ฝั่ง  
ขวาบางส่วนของแม่น้ำโขง รวมทั้งอำเภอด่านซ้าย (จังหวัดเลย ซึ่งจะได้  
แลกคืนมาในภายหลัง) ซึ่งสนธิสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.  
2446/ค.ศ. 1904 นี้เอง ทำให้เกิดการตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดน  
ขึ้น ตามความในข้อ 3 ของสนธิสัญญา ทำให้เกิด “คณะกรรมการเขต  
แดนผสมอินโดจีนและสยาม (COMMISSION DE DELIMITATION  
ENTRE L'INDO-CHINE ET LE SIAM)” โดยมีประธานร่วม 2  
คน คือ พลตรีหม่อมชาติเดชอุตม เป็นประธานฝ่ายสยาม และมี พันเอก  
แบร์นาร์ด เป็นประธานฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “คณะกรรมการ  
ผสมชุดแรก”

ดังนั้น เส้นเขตแดนระหว่างสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศส จึงเกิดขึ้นตามข้อกำหนดในมาตรา 1 ของสนธิสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 ที่มี “เขตแดนเนื่องไปตามแนวยอดภูเขาปันน้ำ” ซึ่งเป็น “ความประสงค์...ที่จะมีเส้นเขตแดนที่เป็นธรรมชาติและเห็นได้ง่าย...โดยเลือกถือเอาเส้นใดเส้นหนึ่งที่ยังมองเห็นเป็นแนวเส้นได้ชัดเจนตามทิวเขาใหญ่ๆ ในหมู่เขาดงรัก เส้นนั้นอาจเป็นเส้นสันเขา เส้นสันปันน้ำ หรือชะง่อนหน้าผา...ดังจะเห็นได้ว่า...ได้ตกลงที่จะถือตามเส้นสันปันน้ำในการทำเช่นนี้จะต้องสันนิษฐานว่า...ได้ทราบดีแล้วว่า ในท้องถิ่นบางแห่งเส้นสันปันน้ำนี้ *ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นเส้นเดียวกันกับเส้นสันเขา หรือชะง่อนหน้าผา...*” (ทำเนียบนายกรัฐมนตรี 2505, 17-18)

และคำว่า “สันปันน้ำ (watershed) หมายถึง บริเวณที่สูงหรือสันเขา ซึ่งแบ่งน้ำที่อยู่แต่ละด้านของสันเขาให้ไหลออกไป 2 พาก (หรือมีทิศทางตรงกันข้าม) ไปสู่แม่น้ำลำธาร แต่สันปันน้ำในการกำหนดเขตแดนนั้น หมายถึง ที่สูงหรือส่วนใหญ่คือสันเขาที่ต่อเนื่องกัน และจะปันน้ำหรือน้ำฝนที่ตกลงมาให้แบ่งออกเป็น 2 พาก โดยไม่มีการไหลย้อนกลับ ในกรณีที่มีสันเขาแยกออกเป็นหลายสัน จะยึดถือสันเขาที่มีความต่อเนื่องมากที่สุด นั่นคือ สันเขาที่สูงที่สุดไม่จำเป็นต้องเป็นสันปันน้ำเสมอไป แต่สันเขาที่สูงและมีความต่อเนื่องมากที่สุดมัก จะได้รับการพิจารณาให้เป็นสันปันน้ำ” (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, 11)

คณะกรรมการผสมชุดแรกซึ่งตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 นี้ ได้ทำการสำรวจภูมิประเทศและดำเนินการตามขั้นตอน การกำหนดเขตแดน (delimitation) ซึ่งผลงานที่สำคัญคือแผนที่ 11 ฉบับ แต่ยังไม่มีการ “สร้างเครื่องหมาย” บนภูมิประเทศจริงตามกระบวนการ การปักปันเขตแดน (demarcation) ซึ่งรายละเอียดการดำเนินงานของ “คณะกรรมการผสมชุดแรก” ได้ถูกอธิบายไว้ใน คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร ว่า “คณะกรรมการผสมชุดที่จัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาฉบับ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 ได้มีการประชุมครั้งแรกในเดือนมกราคม พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 แต่ก็ได้ปฏิบัติงานจนถึงเขตแดนทางทิศตะวันออกของทิว

เขาตั้งรกรากที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1906 ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะ  
ได้ระบุไว้ในรายงานการประชุมของคณะกรรมการในการประชุมเมื่อวันที่  
2 ธันวาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1906 ว่า สมาชิกฝ่ายฝรั่งเศสผู้หนึ่งของ  
คณะกรรมการ ร้อยเอกทิกซีเอได้เดินทางผ่านไปตามเขาตั้งรกรากในเดือน  
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447/ค.ศ. 1905 เช่นนั้นก็ตาม

ในการประชุมเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1906 ซึ่งจัด  
ให้มีขึ้นที่นครวัด ได้มีการตกลงกันว่าคณะกรรมการจะขึ้นไปบนเขา  
ตั้งรกรากที่ราบต่ำของกัมพูชา โดยผ่านขึ้นทางช่องเกนซึ่งตั้งอยู่ทาง  
ตะวันตกของพระวิหาร และเดินทางไปยังทิศตะวันออกตามทิวเขาโดย  
อาศัยเส้นทางเดียวกันกับเส้นทางที่ร้อยเอกทิกซีเอได้ตระเวนสำรวจไว้ใน  
ปี พ.ศ. 2447/ค.ศ. 1905... ในการประชุมครั้งเดียวกันคือ เมื่อวันที่ 2  
ธันวาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1906 ได้มีการตกลงกันด้วยว่า ร้อยเอกอุม  
กรรมการผู้หนึ่งในฝ่ายฝรั่งเศสจะเป็นผู้สำรวจทิวเขาตั้งรกรากด้านตะวันออก  
ทั้งหมด ซึ่งเป็นเขตที่พระวิหารตั้งอยู่ โดยเริ่มต้นสำรวจจากจุดปลาย  
ด้านตะวันออก และว่า ร้อยเอกอุมจะออกเดินทางเพื่อการนี้ในวันรุ่งขึ้น  
(ทำเนียบนายกรัฐมนตรี 2505, 21)

จึงเป็นที่แจ้งชัดว่า คณะกรรมการผสมเจตนาอย่างเต็มที่ที่จะ  
ปักปันเขตแดนในเขตภูเขาตั้งรกราก และจะได้จัดทำทุกอย่างที่จำเป็นเพื่อ  
เตรียมการในเรื่องงานปักปัน งานปักปันนี้ย่อมต้องสำเร็จแล้ว เพราะว่า  
ในปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 อัครราชทูตฝรั่งเศส  
ประจำกรุงเทพฯ ได้รายงานต่อรัฐมนตรีต่างประเทศในกรุงปารีสว่า เขา  
ได้รับแจ้งอย่างเป็นทางการจากประธานฝ่ายฝรั่งเศสในคณะกรรมการ  
ผสมว่า การปักปันทั้งหมดได้เสร็จสิ้นลงแล้วโดยไม่มีเหตุร้ายเกิดขึ้น  
และว่าได้มีการกำหนดเส้นเขตแดนขึ้นเป็นที่แน่นอนแล้วนอกจากใน  
อาณาบริเวณเสียมราฐ นอกจากนั้น ในรายงานเกี่ยวกับการปักปันทั้งหมด  
ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 ซึ่งประธานได้ส่งไปให้  
รัฐบาลของตนก็ได้ระบุไว้ว่า “ตลอดแนวเขาตั้งรกรากจนถึงแม่น้ำโขง การ  
กำหนดเขตแดนไม่ได้ปรากฏความยุ่งยากใดๆ เลย” (ทำเนียบนายก  
รัฐมนตรี 2505, 21-22)

งานขั้นสุดท้ายในการดำเนินการปักปันเขตแดนได้แก่การตระเตรียม

และการจัดพิมพ์แผนที่เพื่อจะทำงานชิ้นนี้ให้สำเร็จ รัฐบาลสยามซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีเครื่องมือเครื่องใช้เพียงพอ จึงได้ร้องขอเป็นทางการให้พนักงานสำรวจพื้นที่ของฝรั่งเศสจัดทำแผนที่อาณาบริเวณเขตแดนที่ขึ้นดังจะเห็นได้ชัดจากข้อความวรรคเริ่มต้นของรายงานการประชุมคณะกรรมการผสมชุดแรก เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2448/ค.ศ. 1905 คำร้องขอนี้ได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายสยามในคณะกรรมการซึ่งอาจเป็นผู้ให้ความดำรินี้ เพราะว่าเป็นหนังสือลงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2451/ค.ศ. 1908 อัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีส (หม่อมเจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร) ได้ติดต่อแจ้งผลงานเกี่ยวกับการทำแผนที่ไปยังรัฐบาลของตน มีความตอนหนึ่งอ้างถึง “คณะกรรมการการปักปันเขตแดนผสม โดยคำขอร้องของกรรมการฝ่ายสยามได้มอบหมายให้กรรมการฝ่ายฝรั่งเศสจัดทำแผนที่บริเวณเขตแดนส่วนต่างๆ ขึ้น” ที่ว่าเรื่องนี้เป็นนโยบายเจาะจงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสยาม...(ทำเนียบนายกรัฐมนตรี 2505, 25)

รัฐบาลฝรั่งเศสได้มอบหมายให้คณะเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสรวม 4 คน เป็นผู้จัดทำงานนี้ เจ้าหน้าที่ 3 คน ในจำนวนนี้ได้แก่ ร้อยเอกทิกซีเอ แคร้ล และ เดอ บาทซ์ ซึ่งได้เคยเป็นสมาชิกในคณะกรรมการผสมชุดแรก เจ้าหน้าที่ชุดนี้ทำงานภายใต้ความควบคุมของพันเอก แบร์นาร์ด และในปลายฤดูใบไม้ร่วง พ.ศ. 2450/ค.ศ. 1907 ก็ได้จัดทำแผนที่ขึ้นสำเร็จรวม 11 ฉบับ ซึ่งคลุมถึงเขตแดนส่วนใหญ่ระหว่างสยามกับอินโดจีน...แผนที่เหล่านี้ได้พิมพ์ขึ้นและจำหน่ายโดยบริษัทพิมพ์แผนที่มีชื่อของฝรั่งเศสชื่อว่า อาซ บาร์เรร์ (ทำเนียบนายกรัฐมนตรี 2505, 25)

แผนที่ 11 ฉบับ/ระวาง เป็นผลงานของคณะกรรมการผสมชุดแรก เป็นแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ซึ่งตามเอกสารราชการ เลขที่ 89/525 ลงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2451/ค.ศ. 1908 หม่อมเจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร อัครราชทูตสยามประจำฝรั่งเศส มีข้อความในจดหมายว่า “ในเรื่องที่คณะกรรมการการปักปันเขตแดนผสม ตามคำร้องขอของกรรมการฝ่ายสยามให้กรรมการฝ่ายฝรั่งเศสช่วยจัดทำแผนที่ในเขตแดนต่างๆ ขึ้นนั้น บัดนี้ คณะกรรมการฝ่ายฝรั่งเศสได้ปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว” จึงได้ส่งมอบให้ สมเด็จพระยาเทเวศวงศ์โรปกาล เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ โดยระบุรายชื่อแผนที่ทั้ง 11 ระวาง จำนวนอย่าง

ละ 50 แผ่น ซึ่งได้แก่ แผนที่ส่วนเหนือ (Map for the north region) จำนวน 5 ราวาง คือ 1. Maekhop and Chianglom 2. rivers in the north 3. Muang Nan 4. Paklai 5. Huang River ซึ่งปัจจุบันคือ เส้นเขตแดนกับลาว และแผนที่ส่วนใต้ (Map for the south region) จำนวน 6 ราวาง คือ 6. Pasak 7. Mekong 8. Dangrek 9. Phnom Kulen 10. Lake และ 11. Muang Trat ซึ่งเป็นเส้นเขตแดนกับกัมพูชา

อัครราชทูตลงท้ายว่า ได้เก็บแผนที่ไว้ที่สถานอัครราชทูตฝรั่งเศส อย่างละ 2 ชุด และจะได้ส่งแผนที่อย่างละชุดไปยังสถานอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน กรุงเบอร์ลิน ประเทศรัสเซีย และสหรัฐอเมริกา จึงเหลือส่งมายังราชสำนักสยามเพียงราวางละ 44 แผ่น รวมทั้งสิ้น 484 แผ่น แผนที่ชุดนี้ปัจจุบันมีอยู่ที่กระทรวงต่างประเทศของไทย พิมพ์โดย H.BARRÉRE, Editeur Géographe. 21 Rue du Bac, PARIS

เป็นอันว่า แผนที่ 11 ราวางนี้ เป็นขั้นตอนการ “การกำหนดเขตแดน (delimitation)” เท่านั้น ยังไม่มี “การปักหลักเขตแดน” ในภูมิประเทศจริงแต่อย่างใด และโปรดสังเกตว่า สยามได้มีการก่อตั้ง “กรมทำแผนที่” อย่างเป็นทางการมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2428/ค.ศ. 1885 แสดงให้เห็นว่า ราชอาณาจักรสยามก็ได้เตรียมองค์กรรับผิดชอบกิจการด้านการทำ “แผนที่” แบบสมัยใหม่เป็นเวลากว่า 23 ปี หรือถ้านับตั้งแต่การเริ่มทดลองตั้ง “กองทำแผนที่” พ.ศ. 2418/ค.ศ. 1875 ก็เป็นเวลากว่า 33 ปี และล่วงมาแล้วกว่า 25 ปีของการสถาปนา “โรงเรียนแผนที่” พ.ศ. 2425/ค.ศ. 1882 ก่อนที่จะมีการทำแผนที่ 11 ราวางนี้

ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรีตามข้อกำหนดในสนธิสัญญาแล้ว ฝรั่งเศสยังต้องการดินแดนของกัมพูชาที่คงอยู่ใต้อำนาจของสยามอีก 3 เมือง คือ พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ดังนั้นจึงตกลงกับสยามอีกครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนดินแดนเมืองด่านซ้าย เมืองตราด และเกาะทั้งหลายรวมทั้งเกาะกูดให้แก่ฝ่ายสยาม โดยทำสนธิสัญญาฉบับใหม่ “หนังสือสัญญาระหว่างสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามกับเปเรลิดেন্টแห่งรีพับลิกฝรั่งเศส” (ภาคผนวก 6) หรือสนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 โดยมีใจความสำคัญที่เกี่ยวกับเส้นเขตแดน ดังนี้

Annex No. 14

*Letter of the 20th August, 1908 from the Siamese Minister in Paris to the  
Ministry of Foreign Affairs in Bangkok*

[Translation]

The Royal Thai Legation, Paris.

20 August R.E. 127 (1908).

No. 89/525.

I, Momchao Charunsak Kritdakon, Thai Minister to Paris, have the honour to inform Your Royal Highness Prince Devawongse Varoprakar, Minister of Foreign Affairs, that regarding the Mixed Commission of Delimitation of the frontiers and the Siamese Commissioners' request that the French Commissioners prepare maps of various frontiers, the French Commissioners have now finished their work. Captain Tixier has brought a series of maps to me in order that I may forward them to Your Royal Highness. The maps for the north region are

|                                  |           |
|----------------------------------|-----------|
| (1) map of Maekhop and Chianglom | 50 sheets |
| (2) map of rivers in the north   | 50 sheets |
| (3) map of Muang Nan             | 50 sheets |
| (4) map of Paklai                | 50 sheets |
| (5) map of Huang River           | 50 sheets |

For the south region:

|                        |           |
|------------------------|-----------|
| (1) map of Pasak       | 50 sheets |
| (2) map of Mekong      | 50 sheets |
| (3) map of Dangrek     | 50 sheets |
| (4) map of Phnom Kulen | 50 sheets |
| (5) Lake               | 50 sheets |
| (6) Muang Trat         | 50 sheets |

I beg to keep two sheets of each for the Legation and to send to the Legations in London, Berlin, Russia, and America, one sheet of each. There remain 44 sheets of each. I have packed them and entrusted them to a carrier company to be sent to Your Royal Highness.

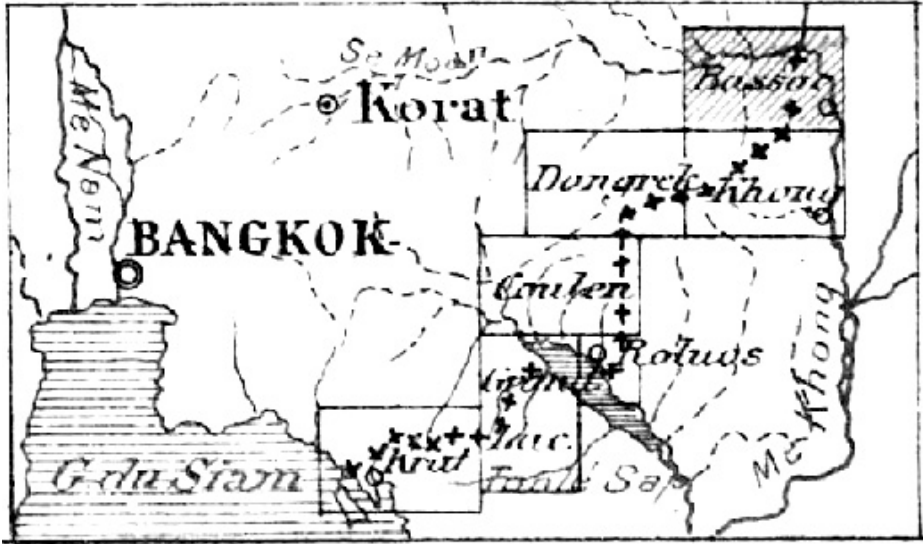
I have the honour to be Your Royal Highness's most obedient servant,

(Signed) MOMCHAO CHARUNSAK.

เอกสารราชการ เลขที่ 89/525 ลงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2451/ค.ศ. 1908 หม่อมเจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร อัครราชทูตสยามประจำฝรั่งเศส มีข้อความว่า “ในเรื่องที่คณะกรรมการการปักปันเขตแดนผสมตามคำร้องขอของกรรมการฝ่ายสยามให้กรรมการฝ่ายฝรั่งเศสช่วยจัดทำแผนที่ในเขตแดนต่างๆ ขึ้นนับบัดนี้ คณะกรรมการฝ่ายฝรั่งเศสได้ปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว” จึงได้ส่งมอบให้ สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศโดยระบุรายชื่อแผนที่ทั้ง 11 แผ่น จำนวนอย่างละ 50 ชุด อัครราชทูตลงท้ายว่าได้เก็บแผนที่ไว้ที่สถานอัครราชทูตฝรั่งเศสอย่างละ 2 ชุด และจะได้ส่งแผนที่อย่างละชุดไปยังสถานอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน กรุงเบอร์ลิน ประเทศรัสเซีย และสหรัฐอเมริกา (จาก Case Concerning the Temple of Preah Vihear vol. I, 1962 ICJ Pleadings, Oral Argument’s Document ANNEXES TO COUNTER-MEMORIAL (NO.14), page 335.)



Map for the north region 5 ระวัง ตามเอกสารนำส่งของ หม่อมเจ้าจรูญศักดิ์ กฤษดากร หรือแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ของ “คณะกรรมการเขตแดนผสมอินโดจีนและสยาม (COMMISSION DE DELIMITATION ENTRE L' INDO-CHINE ET LE SIAM)” โดยมีประธานร่วม 2 คน คือพลตรี หม่อมชาติเดชอุดม ฝ่ายสยาม และมี พันเอกแบร์นาร์ดี ฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904



Map for the south region 6 ระวัง ต่อจาก 5 ระวังทางตอนเหนือ หรือ Map for the north region ซึ่งบริเวณที่ไม่มีระวางแผนที่ ก็ให้ใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นเขตแดน แต่ต่อมาเมื่อมีการทำสัญญาใหม่ในวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 ฝ่ายสยามตกลงที่จะยกดินแดนพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้ฝรั่งเศส แลกกับพื้นที่จังหวัดตราดและด่านซ้าย จึงมีผลให้แผนที่ 3 ระวังสุดท้าย คือ Phnom Kulen, Lake และ Muang Trat ถูกยกเลิกไป



**พลตรี หม่อมชาติเดชอุดม** ประชานฝ่ายสยามใน “คณะกรรมการเขตแดนผสมอินโดจีนและสยาม (COMMISSION DE DELIMITATION ENTRE L' INDO-CHINE ET LE SIAM)” ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904

ต่อมาคือ **มหาอำมาตย์เอก พลเอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ หรือ หม่อมราชวงศ์สท้าน สนิทวงศ์** (นามเดิม หม่อมราชวงศ์กลาง) เป็นบุตรของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ กับหม่อมเขียน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (ศศิสมิต) เกิดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2409/ค.ศ. 1866 เป็นบิดาของหม่อมหลวงบัว กิติยากร พระราชชนนีในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อเติบโตใหญ่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ไปศึกษาวิชาทหารบกที่เดนมาร์ก และได้เป็นผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อยทหารบก เมื่อ พ.ศ. 2442/ค.ศ. 1899 ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น “หม่อมชาติเดชอุดม” เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนเสนาธิการทหาร ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2453/ค.ศ. 1910 เป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตรราธิการ และเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ (กระทรวงคมนาคม) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นองคมนตรีในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรพาณิชย์การ โดยรวมกระทรวงเกษตรราธิการกับกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เป็นกระทรวงเดียวกัน

เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2483/ค.ศ. 1940 ด้วยไข้มาลาเรีย เมาหวาน และโรคหัวใจ สิริอายุรวม 74 ปี



DE DELIMITATION DE LA FRONTIERE ENTRE L'INDO-CHINE ET LE SIAM) โดยมีประธานร่วม 2 คน คือ พลเอก พระองค์เจ้าบวรเดช ฝ่ายสยาม และ พันตรีกีชาร์ด มองต์แกร์ส ฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “คณะกรรมการผสมชุดที่สอง” เพื่อทำหน้าที่ตามความตกลงใน “สัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนติดท้ายหนังสือฯ” (ภาคผนวก 7) แนบท้ายสัญญาวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 ซึ่งได้กำหนดเส้นเขตแดนใหม่เอาไว้ว่า

#### ข้อ ๑

เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนของฝรั่งเศสนั้น ตั้งแต่ชายทะเลที่ตรงข้ามจากยอดเขาสูงที่สุดของเกาะกูด เปนหลักแล้วตั้งแต่นั้นต่อไปทางตะวันออกเฉียงเหนือถึงสันเขาพนมกระวาน แลเปนที่เข้าใจกันชัดเจนด้วยว่า แม้จะมีเหตุการณ์อย่างไรก็ดี พากไหลเขาเหล่านี้ซึ่งทิศตะวันออกรวมทั้งลุ่มน้ำคลองเกาะปอดด้วยนั้น ต้องคงเป็นดินแดนฝ่ายอินโดจีนของฝรั่งเศส แล้วเขตแดนต่อไปตามสันเขาพนมกระวานทางทิศเหนือ จนถึงเขาพนมทมซึ่งเปนเขาใหญ่ปันน้ำทั้งหลายระหว่างลำน้ำที่ไหลตกอ่าวสยามฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำที่ไหลตกทะเลสาบอีกฝ่ายหนึ่ง ตั้งแต่เขาพนมทมนั้นเขตแดนไปตามทิศพายัพก่อนแล้ว จึงไปตามทิศเหนือตามเขตแดน ซึ่งเปนอยู่ในปัจจุบันนี้ ระหว่างเมืองพระตะบองฝ่ายหนึ่ง กับเมืองจันทบุรีแลเมืองตราดอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วต่อไปจนถึงที่เขตแดนนี้ข้ามลำน้ำใส ตั้งแต่นั้นต่อไปตามลำน้ำนี้จนถึงปากที่ต่อกับลำน้ำศรีโสภณ แลตามลำน้ำศรีโสภณต่อไปจนถึงที่แห่งหนึ่งในลำน้ำนี้ ประมาณสิบกิโลเมตรหรือสองร้อยห้าสิบเส้นใต้เมืองอารัญ ตั้งแต่นั้นตีเส้นตรงไปจนถึงเขาแดงแรก ตรงระหว่างกลางทางช่องเขาทั้ง ๒ ที่เรียกว่าช่องตะโกกับช่องเสม็ด แต่ได้เป็นที่เข้าใจกันว่า เส้นเขตแดนที่กล่าวมาที่สุดนี้ จะต้องปักปันกันให้มีทางเดินตรงในระหว่างเมือง

อารัญกับช่องตะโกคงไว้ในเขตรกรุงสยาม ตั้งแต่ที่เขา  
แดงแรกที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เขตแดนต่อไปตาม  
เขาป็นน้ำที่ตกทเลสาปแลแม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่ง กับที่  
ตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่งแล้วต่อไปจนตกลำแม่น้ำโขง  
ใต้ปากมูน ตรงปากห้วยคอนตามเส้นเขตรแดน ที่  
กรรมการปักปันแดนครั้งก่อน ได้ตกลงกันแล้วเมื่อ  
วันที่ ๑๘ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ คฤสศศักราช  
๑๙๐๗

ได้เขียนเส้นพรมแดนประเมินไว้อย่างหนึ่ง ในแผนที่  
ตามความที่กล่าวในข้อนี้ติดเนื่องไว้ท้ายสัญญาด้วย

ต่อมามีการจัดพิมพ์แผนที่ของดินแดนที่ถูกกำหนดขึ้นใหม่ จำนวน  
5 ระวัง มาตราส่วน 1 : 200,000 มีผลให้แผนที่เดิมจำนวน 3 ระวัง  
สุดท้ายของคณะกรรมการผสมชุดแรก ได้แก่ Phnom Kulen, Lake  
และ Muang Trat ถูกยกเลิกไป ส่วนแผนที่ของคณะกรรมการผสม  
ชุดที่สอง จำนวน 5 ระวัง ปี พ.ศ. 2451/ค.ศ. 1908 นี้ ครอบคลุมเส้น  
เขตแดนในพื้นที่จังหวัดตราด จันทบุรี สระแก้ว บุรีรัมย์ และสุรินทร์  
โปรดสังเกตว่า ตั้งแต่หลักเขตแดนที่ 1 ไปตามทิศตะวันออกของเทือก  
เขาพนมดงรักในพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษและอุบลราชธานี ไม่ได้มีการ  
ทำเครื่องหมายปักหลักเขตแดนไว้ในภูมิประเทศจริง ทั้งนี้เพราะไม่ได้  
มีการเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนระหว่างสยามกับอินโดจีน ตามสนธิสัญญา  
วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญา วันที่ 23  
มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 ดังนั้นจึงยึดถือเอาเส้นเขตแดนตามแผนที่  
ของคณะกรรมการผสมชุดแรก ระวัง DANGREK และ KHONG

ในการดำเนินงานของคณะกรรมการผสมชุดที่สองนี้เนื่องที่มีการ  
ดำเนินการตามขั้นตอน “การปักปันเขตแดน (demarcation)” โดยเดิน  
ทางไปลงมือทำเครื่องหมายหลักเขตแดนในภูมิประเทศจริงร่วมกัน แล้ว  
จึงจัดสร้างสัญลักษณ์เพื่อระบุแนวเขตแดนให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น การ  
สลักเครื่องหมายไว้บนต้นไม้ใหญ่ การจัดสร้างหลักเขตแดน เป็นต้น  
การปักปันเส้นเขตแดนระหว่างสยามกับกัมพูชาของฝรั่งเศสในช่วงนี้ ได้

ดำเนินการระหว่างปี พ.ศ. 2451-2452/ค.ศ. 1908-1909 โดยเริ่มต้นจากหลักเขตแดนที่ 1 ช่องเกลหรือช่องสง่า พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ไปทางทิศตะวันตกตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก และเรื่อยไปตามแนวเทือกเขาบรรทัดลงไปทางทิศใต้ จนกระทั่งสิ้นสุดลงที่หลัก 73 บริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด กับบ้านจามเยียม จังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา โดยตลอดแนวเส้นเขตแดนนี้ มีคณะกรรมการผสมเพื่อไปร่วมกันจัดทำ “เครื่องหมายเขตแดน” หรือ “ได้ปากต้นไม้” ไว้ รวมทั้งสิ้น 75 หลัก เป็นหลักใหญ่ 73 หลัก และหลักย่อย 2 หลัก โดยมีเอกสาร “บันทึกวาจา (procès-verbaux)” และ “แผนผังภูมิประเทศสังเขป (Planches d'Indications Topographiques)” แนบท้าย เพื่อแสดงตำแหน่งของเครื่องหมายแสดงหลักเขตแดนไว้ด้วย

และอีก 10 ปีต่อมา ในปี พ.ศ. 2462/ค.ศ. 1919 เครื่องหมายที่ใช้ระบุเส้นเขตแดนเกิดชำรุดเสียหายเป็นจำนวนมาก ทั้ง 2 ฝ่ายจึงได้จัดสร้างหลักเขตแดนใหม่ ณ ตำแหน่งที่เหมาะสม โดยเปลี่ยนจาก “หลักหมายเขตแดน” บนต้นไม้ เปลี่ยนเป็น “หลักถาวร (คอนกรีต)” โดย “คงยึดตามแนวเขตแดนเดิม” ที่ทำไว้เมื่อ พ.ศ. 2451-2452/ค.ศ. 1908-1909 เป็นอันว่าเส้นเขตแดนระหว่างสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศสก็ตกลงกันได้โดยสมบูรณ์

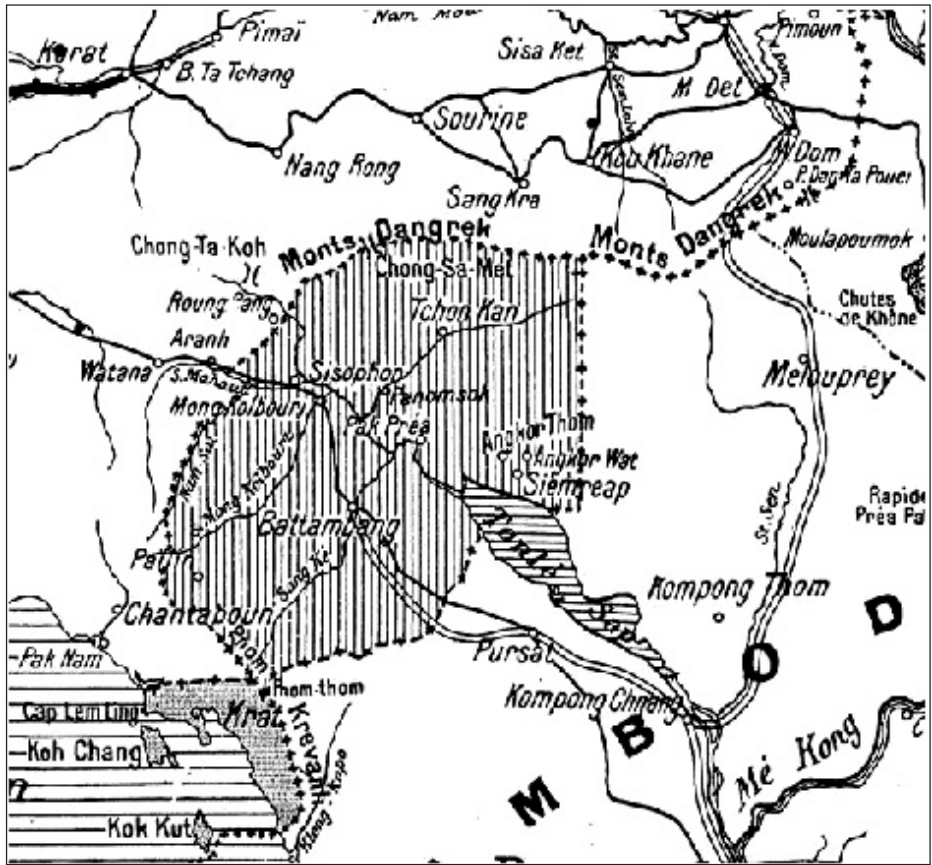
นอกจากนั้น สนธิสัญญาฉบับวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 เกิดการแลกเปลี่ยนดินแดนพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ มีผลทำให้เกิด “สัญญาว่าด้วยการส่วนตัวพระยาคทาธรณินทร์” (ภาคผนวก 8) เพื่อให้เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) หรือบรรดาศักดิ์เดิมคือ พระยาคทาธรณินทร์ เจ้าเมืองพระตะบอง ซึ่งปกครอง “มณฑลเขมร” มาหลายชั่วอายุคน นับตั้งแต่เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (แบน) หรือ “พระยายมราชเขมร” ซึ่งเข้ามาสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปกครองเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ในฐานะหัวเมืองประเทศราช ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2331/ค.ศ. 1788 และเมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนดินแดนตามสนธิสัญญา พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 ในครั้งนี้ พระยาคทาธรณินทร์ หรือต่อมาคือเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม) ก็ได้อพยพเข้ามาอยู่ในสยาม



**พลเอก พระองค์เจ้าวรเดช** ประธานฝ่ายสยามใน “คณะกรรมการปักปันเขตแดนผืนอินโดจีนและสยาม (COMMISSION DE DELIMITATION DE LA FRONTIERE ENTRE L'INDO-CHINE ET LE SIAM)” ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาฉบับวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907

หรือ **พลเอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรเดช** หรือพระนามเดิมคือ **หม่อมเจ้าวรเดช กฤดากร** เป็นพระโอรสใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากฤษดาภินิหาร กรมพระนเรศร์วรฤทธิ์ และ หม่อมสุภาพ กฤดากร ณ อยุธยา ประสูติเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2420/ค.ศ. 1877 ทรงสำเร็จการศึกษาวชิราวุธทหารจากเยอรมนี และทรงเสกสมรสกับ เจ้าหญิงทิพวัน ณ เชียงใหม่ ธิดาของเจ้าเทพตำรงรักษาเขตกับเจ้าแม่พิมพา พระชนินุชสาของเจ้าอินทวิชยานนท์ จากนั้นทรงรับตำแหน่งเอกอัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2445-2448/ค.ศ. 1902-1905 ต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นอุปราชมณฑลพายัพ เมื่อปี พ.ศ. 2458-2462/ค.ศ. 1915-1919 และดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เมื่อปี พ.ศ. 2471/ค.ศ. 1928 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรเดช เมื่อปี พ.ศ. 2472/ค.ศ. 1929 และทรงลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหมในปลายปี พ.ศ. 2474/ค.ศ. 1931

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475/ค.ศ. 1932 จึงเป็นผู้นำคณะนายทหารเพื่อยึดอำนาจรัฐบาลคณะราษฎร หรือที่รู้จักกันในนาม “กบฏวรเดช” เมื่อ พ.ศ. 2476/ค.ศ. 1933 แต่เมื่อก่อการไม่สำเร็จ จึงทรงลี้ภัยทางการเมืองไปที่ไต้หวัน ประเทศเวียดนาม จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงย้ายไปประทับที่ประเทศกัมพูชา และเสด็จกลับประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2491/ค.ศ. 1948 และสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2496/ค.ศ. 1953 สิริพระชันษารวม 76 ปี

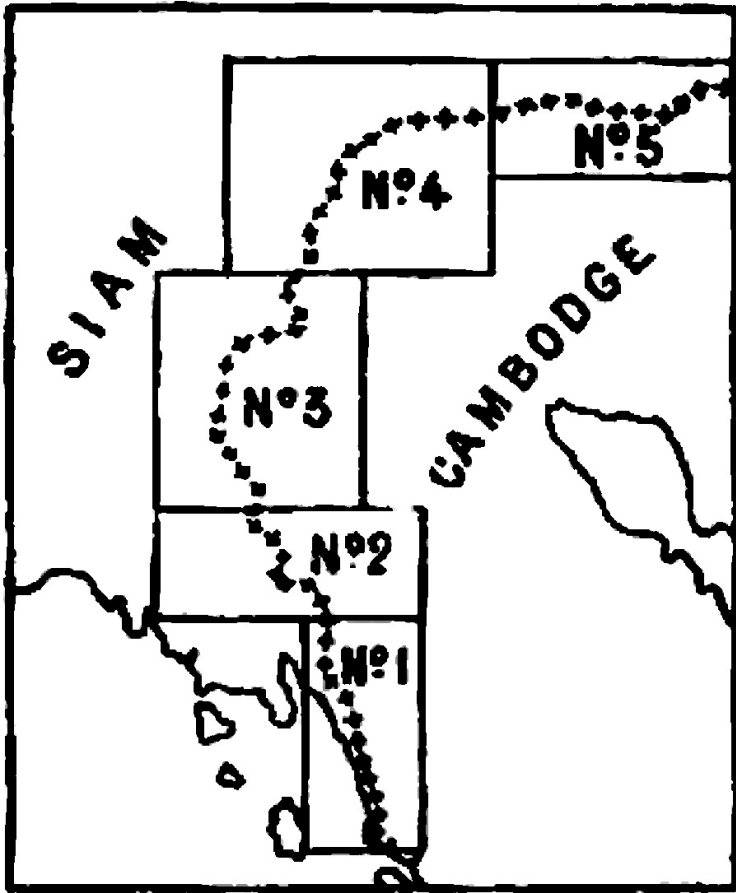


รูปจำลองแสดงเส้นเขตแดนตามอนุสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 ถูกเขียนด้วยสัญลักษณ์ - + - + - + - + - + - แต่เมื่อตกลงทำสนธิสัญญาฉบับใหม่วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 ทำให้สยามยอมสละอริบิโดยเหนือดินแดนเมืองพระตะบอง เลียมราช และ ศรีโสภณ เพื่อแลกกับตราดและด่านซ้าย เส้นเขตแดนใหม่จึงถูกกำหนดขึ้นตามแนวสัญลักษณ์ ++++++++

(รูปจาก ส่วนขยายแผนที่ประกอบบทความ “Les relations de la France et du Siam 1860-1907” ซึ่งตัดตอนมาจากบทความในวารสารแห่ง กองทหารฝรั่งเศสในอาณานิคม โดย ร็อยเอกโซฟ (le capitaine SEAUVE) อดีตสมาชิกในคณะสำรวจปาเว (Mission Pavie) ปัจจุบัน กรมศิลปากรได้แปล บทความนี้เป็นภาษาไทย โดย อาจารย์นันทพร บรรลือสินธุ์ และจัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2544/ค.ศ. 2001 ชื่อ “สัมพันธภาพของประเทศไทยกับประเทศสยาม พ.ศ. 2223-2450”

แผนที่ดังกล่าวไม่มีสถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะวาดขึ้น เพียงเพื่อประกอบบทความ ปรากฏในหนังสือหน้าที่ 178 ว่าด้วยอาณาบริเวณ ที่สยามกับฝรั่งเศสนำมาแลกกันตามสนธิสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2449/ ค.ศ. 1907 “CONVENTION DU 23 MARS 1907” ซึ่งวาดขึ้นโดยไม่ระบุพิภพ ติของศาเส้นรุ้งและเส้นแวง รวมทั้งไม่ปรากฏสัญลักษณ์หรือระบุที่ตั้งของปราสาท พระวิหารแต่อย่างใด และด้านล่างของแผนที่ มีภาษาฝรั่งเศสระบุว่า “Revue des troupes coloniales n°65” โดยมี Henri CHARLES-LAVAUZELLE เป็นผู้พิมพ์

ผู้สนใจสามารถเข้าไปอ่านเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ได้ที่ [http://www.literatureandhistory.go.th/FineArts/DataService/data\\_service\\_detail.aspx?topicCode=T&topicId=328&start=0](http://www.literatureandhistory.go.th/FineArts/DataService/data_service_detail.aspx?topicCode=T&topicId=328&start=0)



แผนผังแสดงการเชื่อมกันของแผนที่ 5 ราววง ซึ่งเป็นผลงานของ “คณะกรรมการปักปันเขตแดนสยามอินโดจีนและสยาม (COMMISSION DE DELIMITATION DE LA FRONTIERE ENTRE L'INDO-CHINE ET LE SIAM)” ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาฉบับวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 โดยมีประธานร่วม 2 คน คือ พลเอก พระองค์เจ้าบรมเทพ ฝ่ายสยาม และพันตรีกีซาร์ต มงต์แกรส์ ฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งได้จัดทำแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 จำนวน 5 ราววง พิมพ์แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2451/ค.ศ. 1908 จึงมีผลให้แผนที่ชุดเดิม 3 ราววงสุดท้าย คือ Phnom Kulen, Lake และ Muang Trat ถูกยกเลิกไป แผนที่ชุดนี้ครอบคลุมเส้นเขตแดนในพื้นที่จังหวัดตราด จันทบุรี สระแก้ว นุวีรัมย์ และสุรินทร์ ส่วนพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษ และอุบลราชธานี คือส่วนของแผนที่ของ “คณะกรรมการเขตแดนสยามอินโดจีนและสยาม (COMMISSION DE DELIMITATION ENTRE L' INDO-CHINE ET LE SIAM)” ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามอนุสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 คือ ราววง DANGREK และ KHONG



สภาพหลักเขตแดนที่ 1 ช่องสง่า ปอร์ตตั้งเขตว่ามีเลข “1” อยู่ด้านบนของหลักเขตแดน และมีข้อความเขียนว่า “กรุงสยาม SIAM กรุงเชียม” อยู่ทางด้านที่หันไปทางฝั่งสยาม (รูปเมื่อ 17 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)



อีกด้านของหลักเขตแดนที่ 1 ซึ่งมีอักษรระบุ “กรงกัมพูเจีย Cambodia กรุงกัมพูชา” สันนิษฐานว่าตำแหน่งของหลักเขตแดนนี้ในปัจจุบันไม่ตรงตามตำแหน่งเดิมที่ระบุไว้ในบันทึกวจาปี พ.ศ. 2462/ค.ศ. 1919 (รูปเมื่อ 17 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)



หลักฐานจารึกของคณะกรรมการปักปันเขตแดนผสม ตั้งอยู่บริเวณใกล้  
เคียงกับหลักเขตแดนที่ 1 ช่องสะง่า (รูปเมื่อ 17 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ.  
2010)



จารึกร่วมกันระหว่างข้าหลวงฝ่ายสยามกับฝรั่งเศส ปี พ.ศ. 2462/  
ค.ศ. 1919 ปรากฏชื่อ Louis Brunet ข้าหลวงฝ่ายฝรั่งเศส และ อำมาตย์โท  
พระภักดีศรีสุนทรราช และ นายร้อยเอกเจริญ อหันติก ข้าหลวงฝ่ายสยาม  
(รูปเมื่อ 17 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)



หลักเขตแดนที่ 63 บ้านฉีกกาด โปรดสังเกตว่ามีเลข “63” ด้านบน เพื่อระบุลำดับของหลักเขตนี้ (รูปเมื่อ 16 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)



ด้านข้างของหลักเขตที่ 63 โดยปกติ “หลักหมายเขตร์แดน” ที่ “เปลี่ยนเป็นหลักถาวร (คอนกรีต)” ในปี พ.ศ. 2462/ค.ศ. 1919 จะต้องมียุทธศาสตร์ 3 ภาษา ฝรั่งเศส สยาม และกัมพูชา คือ “Frontière” “แดนต่อแดน” และ “พรมแดน” แสดงว่า ณ จุด นี้ เป็นบริเวณที่ “ปลายสุดของขอบเขตอำนาจมา “ต่อ” หรือบรรจบกัน” (รูปเมื่อ 16 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)

โดยตั้งบ้านเรือนในจังหวัดปราจีนบุรี ได้รับค่าตอบแทนจากฝรั่งเศส เป็นเงินปี ปีละ 1 แสนบาท จนกระทั่งสิ้นชีวิตในปี พ.ศ. 2464/ค.ศ. 1921 เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ เป็นบิดาของนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี 3 สมัย อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และเป็นปู่ของพระนางเจ้าสุวัทนา (เครือแก้ว อภัยวงศ์) พระวรราชเทวีในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระมารดาของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระธิดาพระองค์เดียวของรัชกาลที่ 6

## **เส้นเขตแดนทางบกระหว่าง “ราชอาณาจักรไทย” กับ “ราชอาณาจักรกัมพูชา” หลังยุคอาณานิคม**

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ประเทศไทยก็มีข้อพิพาทเรื่องดินแดนต่างๆ กับฝรั่งเศสและอังกฤษ กล่าวแต่เฉพาะดินแดนด้านกัมพูชา โดยการสนับสนุนจากญี่ปุ่นซึ่งได้ตกลงทำอนุสัญญาโตเกียวปี พ.ศ. 2484/ค.ศ. 1941 (ภาคผนวก 9) รัฐบาลไทยจึงเข้าไปปกครองเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ในระหว่างปี พ.ศ. 2484-2488/ค.ศ. 1941-1945 แต่เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง ในปี พ.ศ. 2488/ค.ศ. 1945 รัฐบาลไทยก็ได้ทำสัญญาวอชิงตันปี พ.ศ. 2488/ค.ศ. 1945 (ภาคผนวก 10) เป็นผลให้เส้นเขตแดนกลับมาสู่สถานะเดิม กล่าวคือ ต้องกลับไปใช้อุสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446/ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 นั้นเอง (โปรดอ่านงานของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2552, 65-84; ชำรงค์กิติ์ เพชรเลิศอนันต์ 2552, 93-106)

จากนั้นเมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชจากการปกครองของฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2496/ค.ศ. 1953 ทำให้ “เส้นเขตแดน” เกิดเป็นปัญหาขึ้นอีกครั้ง โดยเฉพาะในกรณี “ปราสาทพระวิหาร” ซึ่งกัมพูชายื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) หรือศาลโลก ในปี พ.ศ. 2502/ค.ศ. 1959 หรือเพียง 6 ปี หลังได้รับเอกราช โดยกัมพูชายื่นฟ้องฝ่ายไทยใน “คำร้องเริ่มคดีและคำฟ้อง” ครั้งแรกปี พ.ศ. 2502/ค.ศ. 1959 เพียง 2 ประเด็น คือ “ขอให้ศาลสั่งให้ประเทศไทยถอนกำลังทหารออกจากปราสาทพระวิหาร” และ “วินิจฉัยว่าอำนาจอธิปไตย

เหนือปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา” และในที่สุด วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505/1932 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินชี้ขาดคดีนี้ว่า

“ศาล โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม ลงความเห็นว่างปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอาณาเขตภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

โดยเหตุนี้ จึงพิพากษา

โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม

ว่าประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องถอนกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงบนอาณาเขตของกัมพูชา” (ทำเนียบนายกรัฐมนตรี 2505, 51)

## **คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) กับ “เส้นเขตแดน” ในปัจจุบัน**

หลังจากคดี “ปราสาทพระวิหาร” ยุติลงไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505/ค.ศ. 1962 ประเทศไทยและกัมพูชาต่างก็เกิดปัญหาการเมืองภายในตามวิถีทางของแต่ละฝ่าย จนกระทั่งเกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ประกอบกับนโยบายของประเทศไทยที่สนับสนุนการ “เปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” จึงทำให้แนวชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชาเริ่มเปิดตัวมากขึ้น หลังจากประเทศไทยมีความสงบและภาวะสงครามภายในเริ่มยุติลง เส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาจึงได้มีการเจรจาเพื่อตกลงกัน ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอข้อมูลที่ใช้อย่างเป็นทางการ ในกระบวนการเจรจาระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ซึ่งกำลังดำเนินการกันอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

จากหนังสือ 120 ปี กรมแผนที่ทหาร กล่าวว่า “แม้ว่าแนวเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ด้าน ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่ในอดีตแล้ว และมีหลักฐานทางกฎหมายที่ใช้ผูกพันมาจนถึงปัจจุบันแล้วก็ตาม แต่ในปัจจุบันจากหลักฐานในอดีตยังไม่

สามารถตกลงแนวเขตแดนกันได้ ดังนั้น จึงได้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านขึ้น โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ “ต้องทำการสำรวจหาแนวเขตแดนตามหลักฐานทางกฎหมายแสดงแนวเขตแดนที่จัดทำไว้ตั้งแต่ในอดีต” ไม่สามารถกำหนดแนวเขตแดนขึ้นใหม่ได้ (แผนที่ทหาร 2549, 153)

นอกจากนี้ ข้อมูลจากเอกสารเรื่อง การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-กัมพูชา โดย กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ ได้ชี้แจงการดำเนินงานของ “คณะกรรมการธิการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา หรือ JBC” ว่า “รัฐบาลไทยและกัมพูชาได้เห็นชอบร่วมกันให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการธิการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540/ค.ศ. 1997 ซึ่งฝ่ายไทยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน เพื่อรับผิดชอบการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน และได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ว่าด้วยการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2543/ค.ศ. 2000 เพื่อกำหนดกรอบทางกฎหมายในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก โดยมีการ “สำรวจและจัดทำหลักเขตแดน” ตลอดแนว พร้อมทั้งได้จัดตั้ง “คณะกรรมการธิการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (Join Boundary Commission – JBC)” และ “คณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมไทย-กัมพูชา (Joint Technical Sub-Commission – JTSC)”

โดยการดำเนินงานที่ผ่านมา JBC มีการประชุมอย่างเป็นทางการแล้ว 8 ครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2552/ค.ศ. 1999-2009 และตกลงร่วมกันในหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- 1) หลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดเขตแดนที่แต่ละฝ่ายยึดถือในปัจจุบัน และหากมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ทั้ง 2 ฝ่ายควรมีความยับยั้งชั่งใจเพื่อไม่ให้ปัญหาลุกลามและพยายามแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติและไม่ชักช้า รวมทั้งหลีกเลี่ยงการให้ข่าวต่อสื่อมวลชนที่อาจจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด

- 2) หากมีปัญหายาชายแดนที่มีปัจจัยเรื่องเขตแดน ประธานคณะกรรมการธิการเขตแดนร่วมทั้ง 2 ฝ่ายจะได้อำนาจกันโดยตรงอย่างรวดเร็ว

โดยอาจจะส่งคณะทำงานไปตรวจสอบข้อเท็จจริงและรายงานผลการตรวจสอบ

3) ในระหว่างรอผลการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนแต่ละฝ่ายจะไม่ให้มีการก่อสร้างใดๆ ในบริเวณชายแดนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติของเส้นเขตแดน

ในการประชุมคณะกรรมการธิการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา สมัยวิสามัญ เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2546/ค.ศ. 2003 ทั้ง 2 ฝ่ายเห็นชอบต่อแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (Term of Reference – TOR) ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกร่วมไทย-กัมพูชา โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินการทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่

**ขั้นตอนที่ 1** การค้นหาจุดที่ตั้งที่ถูกต้อง การปักใหม่ ซ่อมแซม และการสร้างทดแทนหลักเขตแดนเดิมทั้ง 73 หลัก

**ขั้นตอนที่ 2** การจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ (Ortho-photo Maps) ของพื้นที่ชายแดนเพื่อให้ทราบถึงสภาพภูมิประเทศปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้การเดินทางสำรวจหาแนวเขตแดนทำได้ถูกต้องและง่ายขึ้น และลดความเสี่ยงจากทุ่นระเบิดของเจ้าหน้าที่สำรวจ

**ขั้นตอนที่ 3** การกำหนดแนวการเดินทางสำรวจลงในแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อให้ทราบแนวที่จะเดินสำรวจ (แนวเขตแดนบนโต๊ะเจรจา) อันจะทำให้การเดินทางหาแนวเขตแดนในภูมิประเทศง่ายขึ้น

**ขั้นตอนที่ 4** การเดินสำรวจแนวเส้นเขตแดนที่ถูกต้องร่วมกันในพื้นที่

**ขั้นตอนที่ 5** การก่อสร้างหลักเขตแดนเพิ่มเติมเพื่อให้เขตแดนมีความชัดเจน โดยจะสร้างหลักเขตแดนให้ห่างจากกันไม่เกิน 5 กิโลเมตร แต่ในภูมิประเทศสำคัญ เช่น จุดผ่านแดนหรือพื้นที่ชุมชน จะมีการสร้างหลักเขตแดนให้ถี่ขึ้น

ในการประชุม JBC สมัยวิสามัญ เมื่อวันที่ 11-15 มีนาคม พ.ศ. 2549/ค.ศ. 2006 ที่กรุงเทพฯ ทั้ง 2 ฝ่ายเห็นชอบร่วมกันให้ชุดสำรวจร่วมไทย-กัมพูชา เริ่มต้นการสำรวจพิสูจน์ทราบสภาพและที่ตั้งที่ถูกต้องของ

หลักเขตแดนไทย-กัมพูชา (ขั้นตอนที่ 1 ตาม TOR) โดยชุดสำรวจร่วม ได้ลงพื้นที่ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549/ค.ศ. 2006

ปัจจุบันสำรวจหาที่ตั้งหลักเขตแดนไปแล้วจำนวน 48 หลัก (หลักเขตแดนที่ 23 ถึง 70) โดยชุดสำรวจร่วมฯ มีความเห็นตรงกันในตำแหน่งที่ถูกต้องของหลักเขตแดนจำนวน 33 หลัก และมีความเห็นไม่ตรงกันในตำแหน่งที่ถูกต้องของหลักเขตแดนจำนวน 15 หลัก

กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย ยังได้กล่าวถึง การดำเนินการในปัจจุบันเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดนบริเวณปราสาทพระวิหาร ว่า

ภายหลังการปะทะระหว่างกำลังของไทยกับกัมพูชาบริเวณเขาพระวิหาร 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008 ภารกิจเร่งด่วนอันดับแรกของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา คือพื้นที่บริเวณดังกล่าว โดยได้ประชุมกัน 3 ครั้ง ได้แก่ การประชุม JBC สมัยวิสามัญ ที่เมืองเสียมราฐ เมื่อวันที่ 10-12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008 การประชุม JBC ครั้งที่ 4 ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 3-4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552/ค.ศ. 2009 และล่าสุดคือ การประชุม JBC สมัยวิสามัญ ที่กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 6-7 เมษายน พ.ศ. 2552/ค.ศ. 2009

ทั้ง 2 ฝ่ายลงนามบันทึกการประชุม JBC ที่ผ่านมาทั้ง 3 ฉบับแล้ว แต่บันทึกการประชุมทั้ง 3 ฉบับจะยังไม่ีผลจนกว่าทั้ง 2 ฝ่ายจะยืนยันผ่านช่องทางการทูตว่าได้มีการดำเนินการตามกระบวนการกฎหมายภายในครบถ้วนแล้ว ในส่วนของฝ่ายไทยจะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ก่อน จึงจะยืนยันให้บันทึกการประชุมทั้ง 3 ฉบับนี้มีผล บันทึกการประชุมทั้ง 3 ฉบับ ได้เข้าสู่วาระการพิจารณาของรัฐสภาเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552/ค.ศ. 2009 และที่ประชุมรัฐสภาพร้อมมติเห็นชอบให้ถอนบันทึกการประชุมทั้ง 3 ฉบับออกจากวาระการพิจารณาไปก่อน

โดยสาระสำคัญของบันทึกการประชุม 3 ฉบับดังกล่าว ได้แก่

1. ให้ผลิตแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ (Orthophoto Maps) ตลอดแนวเขตแดน เพื่อช่วยในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนโดยเร็วที่สุด
2. ให้ชุดสำรวจร่วมหยุดปฏิบัติหน้าที่ที่หลักเขตแดนที่ 71 และย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่สำรวจตอนที่ 6 (หลักเขตแดนที่ 1 - เขา

สัตตตะโสภ) ซึ่งรวมถึงบริเวณปราสาทพระวิหาร

3. ให้ตั้งชุดสำรวจร่วมเพิ่มขึ้นอีก 1 ชุด และให้เริ่มสำรวจในพื้นที่ ตอนที่ 5 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2552

4. มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปหารือกันในระดับเทคนิคเพื่อจัดทำ คำแนะนำ (Instruction) สำหรับการสำรวจในพื้นที่ตอนที่ 6 (หลักเขต แแดนที่ 1 - เขาสัตตตะโสภ) ซึ่งรวมบริเวณปราสาทพระวิหาร

5. ให้มีการประชุม JBC สมัยวิสามัญ เพื่อหารือประเด็นกฎหมาย เกี่ยวกับพื้นที่สำรวจตอนที่ 6 เมื่อมีการเริ่มสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน ในพื้นที่ดังกล่าว

6. รับทราบว่าเจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้ง 2 ฝ่ายได้เห็นพ้องกันเกี่ยวกับร่างภาษาอังกฤษของรายงานร่วมว่าด้วยการสำรวจสภาพและที่ตั้งของ หลักเขตแดนสำหรับ 29 หลัก (หลักเขตแดนที่ 23-51) และตกลงให้เจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้ง 2 ฝ่ายร่วมกันตรวจสอบร่างรายงานการสำรวจฯ ทั้ง 3 ภาษา ก่อนส่งให้ JTSC และ JBC พิจารณาและให้ความเห็นชอบ ต่อไปตามลำดับ

7. ทั้ง 2 ฝ่ายได้พิจารณาร่างข้อตกลงชั่วคราวว่าด้วยสถานการณ์ ชายแดนบริเวณปราสาทพระวิหาร ระหว่างการรอการสำรวจและจัดทำ หลักเขตแดนในบริเวณดังกล่าว โดยทั้ง 2 ฝ่ายได้เห็นพ้องกันในประเด็น หลักเกือบทุกกรณี ได้แก่ การปรับกำลังออกจากวัด “แก้วสิกขาตรีสุวรรณาร” บริเวณรอบวัด และปราสาทพระวิหาร, การจัดตั้งชุดประสานงานชั่วคราว (Temporary Coordinating Task Force – TCTF) ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวข้อง กับพื้นที่ประชิดกับปราสาทพระวิหาร, การเก็บกู้ทุ่นระเบิดในลักษณะ ประสานงานกันในพื้นที่ประชิดกับปราสาทพระวิหาร, กำหนดพื้นที่ที่จะ ทำให้อยู่ในสภาพพร้อมสำหรับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนภายใต้ แผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ฯ ปี พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) พื้นที่ ดังกล่าวจะต้องถูกทำให้อยู่ในสภาพพร้อมก่อนที่ชุดสำรวจร่วมจะเริ่มงาน

ข้อตกลงชั่วคราวฯ นี้จะไม่กระทบต่อสิทธิของทั้ง 2 ฝ่ายเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนในกรอบของ JBC และทำที่ทาง

กฎหมายแต่ละฝ่าย อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นค้างอยู่ 1 ประเด็น ได้แก่ การเรียกชื่อปราสาทพระวิหาร ไทยให้เรียกว่า “Phra Viharn” กัมพูชาให้เรียกว่า “Preah Vihear” ดังนั้น การเจรจาเรื่องข้อตกลงชั่วคราวฯ ยังไม่เสร็จสิ้น การที่มีร่างข้อตกลงชั่วคราวฯ ปรากฏอยู่ในบันทึกการประชุม JBC ซึ่งรัฐบาลนำเข้าขอความเห็นชอบของรัฐสภา เป็นเพียงการแจ้งถึงสถานะล่าสุดของการเจรจา และไม่มีมีการขอให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบร่างข้อตกลงชั่วคราวฯ พร้อมกับบันทึกการประชุม JBC จำนวน 3 ฉบับ โดยสถานะล่าสุดของบันทึกการประชุม JBC 3 ฉบับ ยังอยู่ระหว่างรอการพิจารณาให้ความเห็นชอบของรัฐสภา” (กองเขตแดน กรกฎาคม 2553)

## **ไร้พรมแดน : วิถีชีวิตและความเป็นจริงของผู้คน ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา**

ในยุคปัจจุบัน ช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา บางท่านคงเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ไปสุรินทร์กินน้ำตา ไปบุรีรัมย์ต๋าน้ำกิน” คำกล่าวนี้ จะเป็นความจริงหรือไม่ต้องถกเถียงกันอีกครั้ง แต่อย่างน้อยก็สามารถแสดงภาพลักษณ์ของพื้นที่ชายแดนว่าเต็มไปด้วยความยากลำบาก อดอยาก แร้นแค้น ห่างไกลความเจริญ โกลาปิ่นเที่ยง บ้านป่าเมืองเถื่อน และไม่ปลอดภัย ดังนั้น พื้นที่ชายแดนจึงไม่ค่อยจะเป็นที่ดึงดูดใจของผู้คนทั่วไปที่มีวิถีชีวิตประจำวันอยู่ใน “เมือง” และน้อยครั้งที่ “คนเมือง” เกิดรู้สึกอยากจะไปเยี่ยมเยือน เห็นได้จาก “ชายแดน” เป็นจุดหมายลำดับท้ายๆ ที่ “ข้าราชการ” อยากจะย้ายไป “ประจำการ” หรือหากจะย้ายไป ก็เป็นการย้ายไป “กินตำแหน่ง” ที่สูงขึ้นชั่วคราวเพื่อกลับมาประจำอยู่ในเมืองนั่นเอง

แต่ในอีกด้านหนึ่ง “ชายแดน” เป็นอาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของ “ชาติ” ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ “เมืองหลวง” ดังนั้น “รัฐบาล” จึงจำเป็นต้องสร้างกลไกในการบริหารจัดการชายแดนให้อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเป็นที่น่าสังเกตว่าความห่างระหว่าง “เมืองหลวง” กับ “ชายแดน” ที่อยู่ไกลกันเป็นระยะทางหลายร้อยกิโลเมตร

ก็ทำให้บางครั้ง “รัฐบาล” ไม่สามารถใช้อำนาจควบคุมหรือดูแลได้อย่างทั่วถึง

ด้วยระยะทางที่ห่างไกลกันเช่นนี้เอง ผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน มี “ศูนย์กลาง” ชีวิตอยู่ในพื้นที่ชายแดน รู้สึกว่าตนเองอยู่ห่างไกลจาก “เมืองหลวง” และในทางตรงกันข้าม “เมืองหลวง” ได้กลายเป็นพื้นที่ห่างไกล เป็น “ปลายแดน” ของพวกเขา เพราะตลอดชีวิตของพวกเขา อาจไม่เคยเลยที่จะได้มีโอกาสไป “เยี่ยมเยียน” ศูนย์กลางอำนาจรัฐที่ “เมืองหลวง” ก็ไม่ได้

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ของ “เมืองหลวง” กับ “ชายแดน” จะปรากฏชัดขึ้นก็ต่อเมื่อเกิดภัยคุกคามที่มาจาก “เมืองหลวง” ของรัฐฝ่ายตรงข้ามที่อยู่ติดกัน เช่น เมื่อ “เมืองหลวง” ของ 2 รัฐเกิดมีปัญหาความขัดแย้งกัน ย่อมทำให้ “ชายแดน” ได้รับผลกระทบขึ้นทันที ทั้งๆ ที่ “ชายแดน” ไม่ได้เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาความขัดแย้งเหล่านั้น และ “ผู้คนที่เมืองหลวง” ของทั้ง 2 รัฐซึ่งอยู่ห่างไกลกัน ก็อาจจะไม่ทราบมากนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อ “ผู้คนที่ชายแดน”

อาจกล่าวได้ว่า “ผู้คนที่ชายแดน” ของรัฐซึ่งอยู่ประชิดติดกัน มีวิถีชีวิตที่ติดต่อกันสัมพันธ์ ไปมาหาสู่กันฉันญาติมิตร โดยในบางพื้นที่ “เส้นเขตแดน” ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขา เป็นชีวิตประจำวัน “ไร้พรมแดน” โดยสิ้นเชิง

## **ใครอยู่ชายแดน : ชาติพันธุ์ และภาษา ของผู้คนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา**

จากงานวิจัยของ โครงการแผนที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนไทย-กัมพูชา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล (<http://www.mapculture.org>) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา โดยมีเนื้อหาครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ ตราด จันทบุรี สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ผู้เขียนขอนำเสนอเฉพาะประเด็นชาติพันธุ์และภาษา ดังนี้

นิยามของคำว่า ชชาติพันธุ์และภาษา หมายถึง เรื่องราวของกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีชื่อเรียกเฉพาะ (เป็นชื่อเรียกตนเอง หรือชื่อที่คนอื่นเรียก) เป็นกลุ่มคนที่มีภาษาเป็นของตนเอง มีจำนวนคนพูดภาษาจำนวนหนึ่ง มีถิ่นฐานที่อยู่ที่แน่นอน รวมทั้งมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกลุ่มอื่น (เช่น การแต่งตัว ภาษาพูด การปลูกเรือน อาหาร)

### **อุบลราชธานี**

ชาติพันธุ์ของผู้คนจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ไท-ลาว เหมือนประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภาษาและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีพื้นฐานจากวัฒนธรรมไท-ลาว ผู้คนที่อยู่ตามแนวชายแดนติดกับกัมพูชา ได้แก่ ชาวเขมร/เขมร (Khmer) ในพื้นที่อำเภอน้ำยืน อำเภอนาจะหลวย อำเภอบุญศรี กิ่งอำเภอน้ำขุ่น และอำเภอทุ่งศรีอุดม นอกจากนี้ยังมีชาวส่วย/ชาวกูย (Kui) อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอโขงไฉ อำเภวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม และอำเภอพิบูลมังสาหาร

### **ศรีสะเกษ**

ผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดศรีสะเกษ คือ ชาวเขมร ซึ่งมีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งจังหวัด ชาวเขมรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอขุขันธ์ อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอภูสิงห์ อำเภอขุนหาญ อำเภอปรางค์กู่ อำเภอไพรบึง อำเภอห้วยทับทัน และอำเภอศรีรัตนะ ชาวเขมรศรีสะเกษจะพูดภาษาเขมรแตกต่างจากชาวเขมรในประเทศกัมพูชา ทั้งในด้านคำศัพท์และการออกเสียง แต่สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ ซึ่งเรียกว่า เขมรเผลอ หรือเขมรสูง คืออยู่พื้นที่ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงทางทิศเหนือของเทือกเขาพนมดงรัก มีลักษณะทางภาษาที่ไม่มีอักษรสูง คำที่พูดออกมาเป็นเสียงกลางหรือเสียงต่ำแทบทั้งสิ้น เพราะได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมในประเทศไทย

สำหรับชาวเขมรที่อยู่อีกฝั่งทางทิศใต้ของเทือกเขาพนมดงรัก เรียกว่า เขมรกรอม หรือชาวเขมรล่าง ซึ่งอาศัยอยู่ในที่ราบลุ่มประเทศกัมพูชา



คลองหาด กลุ่มคนที่พูดภาษาเขมรเป็นคนเชื้อชาติเดียวกับชาวกัมพูชาในปัจจุบัน ภาษาเขมรสระแก้วจึงไม่แตกต่างจากภาษาเขมรที่ใช้ในกัมพูชา

ชาวเขมรเป็นผู้คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และในปี พ.ศ. 2449/ค.ศ. 1907 เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) ได้อพยพชาวเขมรเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตปราจีนบุรี ต่อมาแยกเป็นจังหวัดสระแก้ว และในเหตุการณ์สงครามเวียดนามและสงครามในกัมพูชา ระหว่างปี พ.ศ. 2518-2524/ค.ศ. 1975-1981 ก็มีการอพยพของผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาเข้ามาฝั่งไทยจำนวนมาก

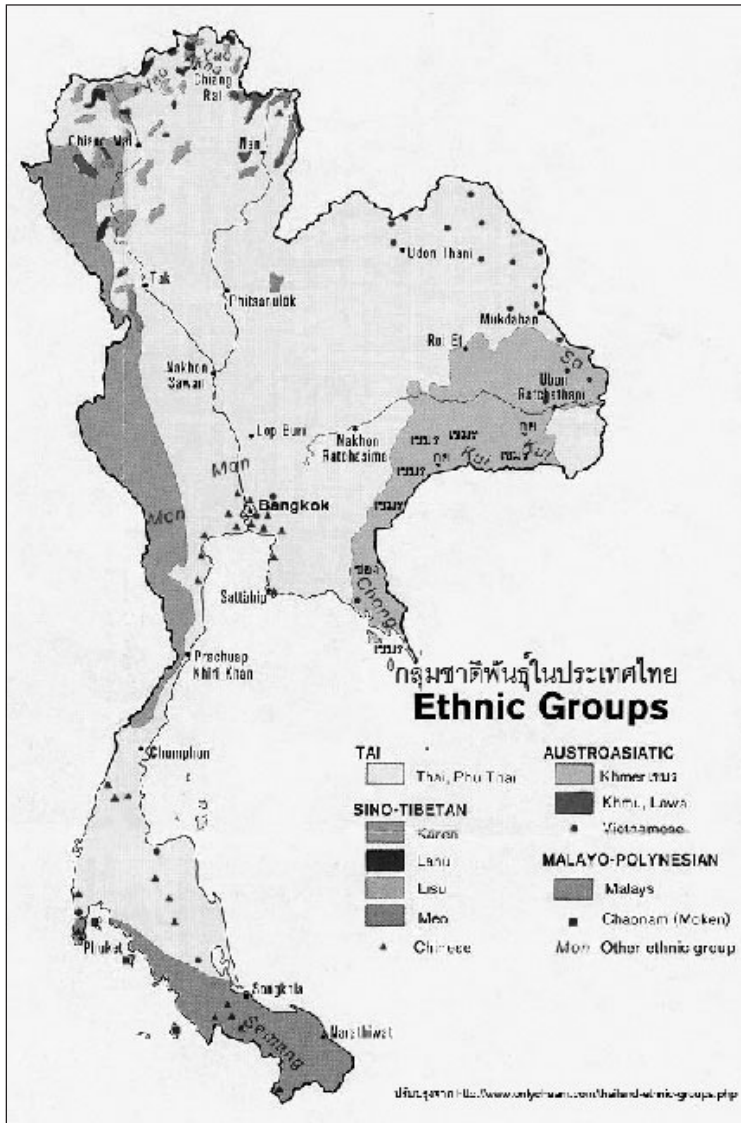
นอกจากนี้ยังมีชาวกูยอาศัยอยู่ที่บ้านฝักมิด ตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น หมู่ 6 และหมู่ 10 ตำบลเขาสามสิบ อำเภอเขาฉกรรจ์ และบ้านน้อยละลมติမ် ตำบลโคกสูง กิ่งอำเภอโคกสูง บ้านกุดเตย ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา

## จันทบุรี

ชาวเขมรในจังหวัดจันทบุรีส่วนมากอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น บ้านแหลม บ้านโหล่าเจียก และบ้านฝักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวชอง (Chong) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มาตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งของตนเอง เช่นในอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม เป็นต้น ชาวชองพูดภาษาของตนเอง ไม่มีภาษาเขียน ไม่มีการจดบันทึกทางประวัติศาสตร์ และจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีชาวชองอาศัยอยู่มากกว่าจังหวัดอื่นๆ

## ตราด

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตราด นอกจากชาวเขมรแล้ว ยังมีชาวชองเช่นเดียวกับจังหวัดจันทบุรี ซึ่งนักมานุษยวิทยาจัดชาวชองอยู่ในกลุ่มมอญ-เขมร อาศัยอยู่ตามป่าเขา มีภาษาพูดของตนเอง ไม่มีภาษาเขียนหาเลี้ยงชีพโดยการหาของป่า ใช้ชีวิตเรียบง่ายตามธรรมชาติ เครื่องมือเครื่องใช้ทำจากวัสดุที่มีในท้องถิ่น เช่น เครื่องจักสาน กระบุง ตะกร้าหาของป่านำมาแลกเปลี่ยนเสื้อผ้า อาหารกับคนในเมือง ชาวชองในตราดอาศัยอยู่แถบอำเภอเมือง อำเภอบ่อไร่ อำเภอเขาสมิง มีหลายหมู่บ้าน



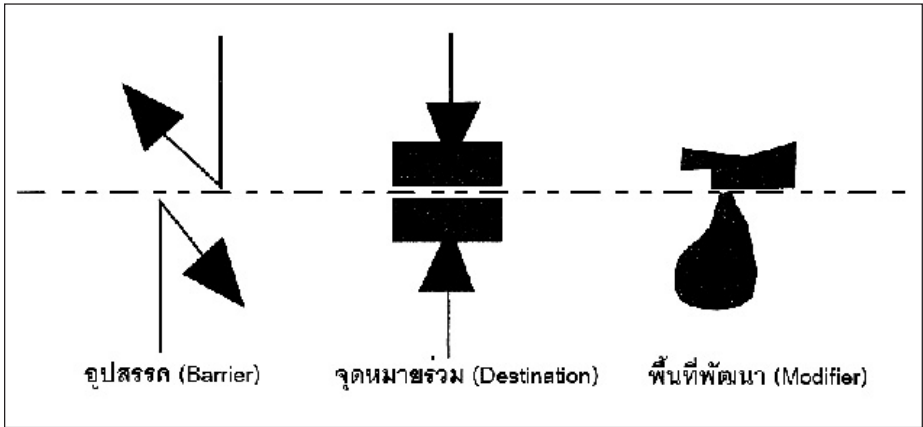
แผนที่กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาเขมร ภาษากูย ภาษาซอง ภาษาลาว และไทย ตามลำดับ (เพิ่มเติมข้อมูล โปรดดูจาก <http://www.mapculture.org>)

ที่ใช้ภาษาของเป็นชื่อหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าเป็นถิ่นที่อยู่ของของมาแต่ดั้งเดิม เช่น บ้านปากพืด บ้านตักตัก ชาวซอญนับถือผี แต่ปัจจุบันนับถือทั้งพุทธและผี ได้แก่ ผีเรือน ผีโรง ผีหิ้ง หมู่บ้านที่มีชาวซอญอาศัยอยู่มาก ได้แก่ หมู่บ้านซ้อ หมู่บ้านแห่งนี้มีศาลเจ้าตั้งอยู่ แต่ละปีจะมีการเช่นไหว้ 2 ครั้ง คือ เดือน 6 และเดือน 12 ส่วนของที่บ้านศรีบัวทองจะมีการเช่นไหว้ในเดือนเมษายน ถือเป็นกรรวมญาติของชาวซอญที่อยู่ในจังหวัดตราด

## “เยี่ยมเยือน” ชายแดนไทย-กัมพูชา

จากการศึกษาของผู้เขียน ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง การท่องเที่ยวชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา หลังสิ้นสุดสงครามเย็น : อัตลักษณ์ จิตจำนง และโอกาส (Border Tourism between Thailand and Cambodia after the End of the Cold War: Identity, Spirit, and Prospect 2008) พบว่า ระยะเวลาก่อนหน้าและระหว่างช่วงเวลาของ “ยุคสงครามเย็น” นั้น แนวพรมแดนระหว่างไทยและกัมพูชาถูกปิดไม่อนุญาตให้มีการข้ามพรมแดนไปมาอย่างเป็นทางการ นอกจากการข้ามพรมแดนตามภารกิจของเหล่าทหาร และการข้ามไปมาหากันของบรรดาผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของทั้ง 2 ประเทศ แต่เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศกัมพูชาในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 หรือประมาณปีพุทธศักราช 2530 เป็นต้นมา ประกอบกับนโยบายของประเทศไทยที่สนับสนุนการ “เปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” จึงทำให้แนวชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชาเริ่มเปิดตัว และเริ่มดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้นเป็นลำดับ

งานศึกษาดังกล่าวได้เสนอคำอธิบายว่า การปรากฏตัวขึ้นของลัทธิการท่องเที่ยวชายแดน ได้กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทะลุทะลวงแนวเส้นเขตแดน ซึ่งแต่เดิมเส้นเขตแดนนี้ถูกมองว่าเป็นปราการกั้นขวางระหว่าง 2 ประเทศ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ลัทธิการท่องเที่ยวชายแดนจึงแสดงความเกี่ยวพันกันระหว่าง “พรมแดนรัฐชาติ” กับ “พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว” รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนว



รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง “เส้นเขตแดน” กับ “มโนทัศน์” ต่อพื้นที่ชายแดน (ปรับปรุงจาก Timothy 2001, 11 อ้างใน Akkharaphong K. 2008)

ชายแดนของทั้ง 2 ประเทศ นอกจากนั้นยังพบว่ามีการประชันกันของ “มโนทัศน์” ต่อเส้นเขตแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นการช่วงชิงระหว่างความหมายที่เกิดจาก “ลัทธิชาตินิยม” และความหมายที่เกิดจาก “ลัทธิท่องเที่ยวนิยม”

เนื่องจากในด้านหนึ่ง เส้นพรมแดน คือ สัญลักษณ์ของการแบ่งแยกระหว่าง “พวกเรา” กับ “พวกเขา” และ “ที่นี่” กับ “ที่โน่น” หรือ “ภายใน” กับ “ภายนอก” แต่ในอีกด้านหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การเปิดออกของพรมแดนระหว่างประเทศจะสามารถลดระดับของอคติและความขัดแย้งระหว่างกันและกันลงได้ ดังนั้น บรรดาผู้คนที่เคยได้ไปเยี่ยมเยือนบริเวณแนวชายแดนและผู้คนที่ย้ายอยู่ตามแนวชายแดน สำหรับเขาเหล่านั้น เส้นเขตแดนได้ถูกลดความหมายและความสำคัญในฐานะเครื่องขีดกั้นระหว่างประเทศ แต่กลับกลายมาทำหน้าที่เช่นเดียวกับประตูที่นำไปสู่ช่องทางทางทหารหันหน้าเข้าหากันของทั้ง 2 ประเทศ (Akkharaphong K. 2008, p. 1-2)

นอกจากนี้ เราอาจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง “เส้นเขตแดน” กับ “มโนทัศน์” ต่อพื้นที่ชายแดน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อความเข้าใจชายแดนไทย-กัมพูชา โดยแบ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวได้อย่างน้อย 3 ประเภท ได้แก่

1. เส้นเขตแดนในฐานะอุปสรรค (barrier) เป็นมโนทัศน์ทางการเมืองซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อความมั่นคงทางอำนาจของ “ศูนย์กลาง” ความสัมพันธ์เช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเส้นเขตแดนมีผลกระทบต่ออธิปไตยของรัฐ เป็นพื้นที่ที่ปฏิบัติการทางทหาร และสามารถนำไปสู่ความขัดแย้ง เกิดปัญหาการกระทบกระทั่งกันตามแนวชายแดนระหว่างรัฐได้

2. เส้นเขตแดนในฐานะจุดหมายร่วม (destination) เป็นมโนทัศน์ทางเศรษฐกิจซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ความสัมพันธ์เช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเส้นเขตแดนถูกลดความสำคัญลง หลังจากรัฐที่อยู่ติดกันสามารถบรรลุข้อตกลงระหว่างกันได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชากรสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้

3. เส้นเขตแดนในฐานะพื้นที่พัฒนา (modifier) เป็นมโนทัศน์ทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการคลี่คลายปัญหาทางการเมืองระหว่างรัฐ และเป็นผลสืบเนื่องจากกลไกทางเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตมากขึ้น ทำให้พื้นที่ชายแดนได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนตามแนวชายแดนของทั้ง 2 รัฐ ตัวอย่างเช่น สมาชิกในกลุ่มสหภาพยุโรปสามารถเดินทางข้าม “เส้นเขตแดน” ได้อย่างอิสระ

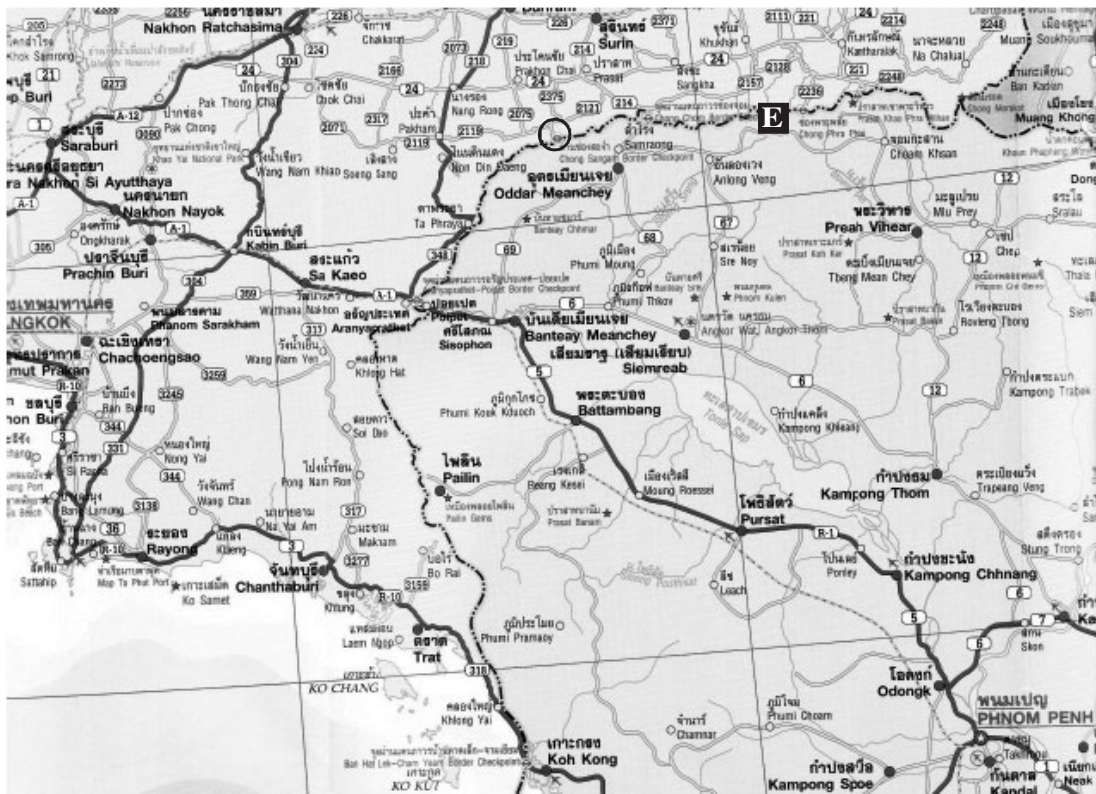
ทั้งนี้ “มโนทัศน์” ทั้ง 3 ประเภทดังกล่าว อาจเกิดขึ้นตลอดแนวเส้นเขตแดน หรือเกิดขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่งของเส้นเขตแดนก็ได้ ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและเหตุปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ “ศูนย์กลาง” อำนาจอรัฐจะให้ความหมายและดำเนินการให้ “มโนทัศน์” เหล่านี้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ปรากฏว่ามี “มโนทัศน์” ทั้ง 3 ประเภทเกิดขึ้นตลอดแนวชายแดนที่มีความยาวกว่า 800 กิโลเมตร ตามจุดผ่านแดนฯ และจุดผ่อนปรนฯ ต่างๆ ระหว่างไทยกับกัมพูชา (โปรดดูใน แผนที่และตารางจุดผ่านแดน)

เป็นที่น่าสนใจว่า จากสถิติจำนวนผู้เดินทางเข้า-ออก ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ผ่านจุดผ่านแดนถาวรทางบกระหว่างปี พ.ศ. 2545-2552/ค.ศ. 2002-2009 จะพบว่า มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากความสะดวกของเส้นทางคมนาคม ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว เช่น นครวัด-นครธม ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากชายแดน สามารถเดินทางไป-กลับได้อย่างสะดวก ปลอดภัย และราคาไม่แพงมากจนเกินไป ดังนั้น คงไม่ยากนักที่จะกล่าวถึงวิถีชีวิตของผู้คนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เนื่องจากผู้ที่อยู่ห่างไกลชายแดน หรือผู้ที่ยังไม่เคยไปเยี่ยมเยือนพื้นที่ชายแดน อาจจินตนาการไม่ค่อนไปกว่าวิถีชีวิตของเพื่อนมนุษย์แถบชายแดนเป็นอย่างไร ผู้เขียนจึงขอนำเสนอภาพถ่ายเพื่อแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวของผู้คนและวิถีชีวิตประจำวันตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ดังนี้

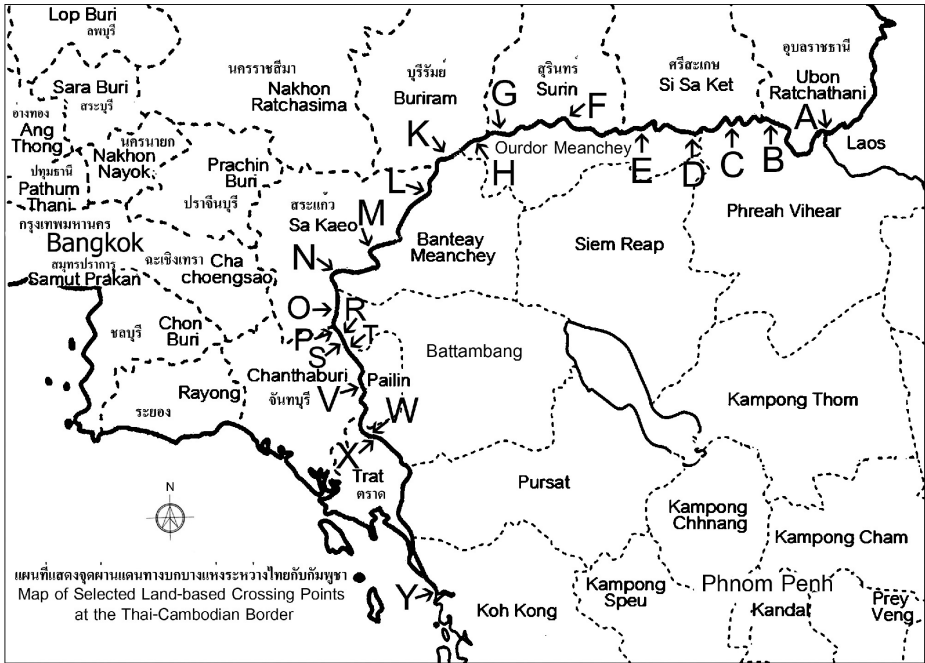
ตารางแสดงสถิติจำนวนผู้ผ่านจุดผ่านแดนถาวรทางบกประจำปี พ.ศ. 2545-2552/ค.ศ. 2002-2009

| เดินทางเข้า             | 2545        | 2546        | 2547        | 2548        | 2549        | 2550        | 2551        | 2552        |
|-------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ     | ไม่มีข้อมูล | ไม่มีข้อมูล | ไม่มีข้อมูล | 213         | 2,356       | 6,193       | 5,355       | 5,568       |
| กาบเชิง จ. สุรินทร์     | 1,291       | 7,990       | 70,806      | 120,757     | 238,511     | 274,238     | 243,914     | 145,103*    |
| อรัญประเทศ จ. สระแก้ว   | 453,489     | 649,869     | 1,106,603   | 1,107,993   | 1,320,956   | 1,482,219   | 1,595,193   | 1,697,761   |
| โป่งน้ำร้อน จ. จันทบุรี | 74          | 10,843      | 157,733     | 94,686      | 240,340     | 222,351     | 243,202     | 175,192     |
| คลองใหญ่ จ. ตราด        | 31,504      | 47,264      | 61,671      | 72,611      | 80,334      | 81,352      | 91,071      | 145,039     |
| <b>เดินทางออก</b>       | <b>2545</b> | <b>2546</b> | <b>2547</b> | <b>2548</b> | <b>2549</b> | <b>2550</b> | <b>2551</b> | <b>2552</b> |
| ภูสิงห์ จ. ศรีสะเกษ     | ไม่มีข้อมูล | ไม่มีข้อมูล | ไม่มีข้อมูล | 373         | 2,521       | 6,640       | 5,747       | 5,532       |
| กาบเชิง จ. สุรินทร์     | 1,550       | 8,394       | 73,459      | 122,026     | 238,202     | 277,718     | 243,525     | 145,898*    |
| อรัญประเทศ จ. สระแก้ว   | 416,389     | 659,874     | 1,097,220   | 1,149,896   | 1,316,375   | 1,474,521   | 1,593,489   | 1,721,628   |
| โป่งน้ำร้อน จ. จันทบุรี | 365         | 10,810      | 157,914     | 84,904      | 238,652     | 222,817     | 242,478     | 173,661     |
| คลองใหญ่ จ. ตราด        | 21,561      | 39,638      | 57,266      | 64,555      | 76,667      | 71,901      | 81,983      | 131,694     |

แหล่งข้อมูล : สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง <http://www.immigration.go.th> - สืบค้นข้อมูลเมื่อ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010 (\*เฉพาะข้อมูลของด่านกาบเชิง จ. สุรินทร์ มีข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2552/2009 หรือ 6 เดือนแรกของปีเท่านั้น และไม่มีพบข้อมูลปัจจุบันของด่านนี้ในเว็บไซต์ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง)



แผนที่เส้นทางระหว่างไทยกับกัมพูชา แผนที่นี้แสดงถนนสายต่างๆ ที่เชื่อมต่อระหว่างไทยกับกัมพูชา จากแผนที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ผลิตโดยสำนักพิมพ์พรานนกวิทยา (โทรศัพท์: 02-411-1285) ปราบฏวามีความคลาดเคลื่อนบริเวณช่องสง่า (จุดในวงกลม) ซึ่งความจริงแล้วบริเวณนี้ไม่มีค่านถาวร ส่วนช่องสง่าต้องอยู่บริเวณจุด E แสดงว่าข้อมูลบนแผนที่ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป ไม่สามารถนำไปอ้างอิงได้ในกรณีข้อพิพาทเขตแดนระหว่างประเทศ เช่นเดียวกับแผนที่ฉบับอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นผลมาจากข้อตกลงในสนธิสัญญา หรือมีการลงนามจากรัฐภาคีทั้ง 2 ฝ่าย



แผนที่แสดงจุดผ่านแดนทางบกบางแห่งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ตารางแสดงรายชื่อจุดบนแผนที่แสดงจุดผ่านแดนทางบกบางแห่ง  
ระหว่างไทยกับกัมพูชา

| จุด | พื้นที่ฝั่งไทย   | พื้นที่ฝั่งกัมพูชา   | วันเปิด/สถานะ   | เวลาเยี่ยมชม   |
|-----|--|--|---|--|
| A   | ช่องบก<br>ตำบลโดมประดิษฐ์,<br>อำเภอไทรโยค,<br>จังหวัดอุบลราชธานี                   | Choam Khsant<br>District,<br>Preah Vihear<br>Province<br>*พื้นที่ในลาวคือ<br>Moonlapamok<br>District,<br>Champasak<br>Province | *มีกรอบความ<br>ร่วมมือทาง<br>เศรษฐกิจ<br>เรียกว่า<br>สามเหลี่ยมมรกต<br>(Emerald<br>Triangle)<br>เมื่อเดือนมิถุนายน<br>2543/2000 | 08.00-15.00<br>เปิดทุกวัน<br>*ประกาศปิด<br>อันเนื่องมาจาก<br>ปัญหาความมั่นคง<br>เมื่อ 29 ตุลาคม<br>2006/2549 |
| B   | ช่องอานม้า<br>ตำบลโฆง และ<br>ตำบลศรีวิเชียร,<br>อำเภอไทรโยค,<br>จังหวัดอุบลราชธานี | Choam Khsant<br>District,<br>Preah Vihear<br>Province  | 11 พฤษภาคม<br>2542/1999<br>จุดผ่อนปรนทาง<br>การค้า  | 08.00-15.00<br>อังคาร/พฤหัสบดี   |
| C   | พระวิหาร<br>ตำบลเสาธงชัย,<br>อำเภอกันทรลักษ์,<br>จังหวัดศรีสะเกษ                   | Preah Vihear<br>Chong Bandai Hak,<br>Preah Vihear<br>Province  | จุดเยี่ยมชมเพื่อ<br>การท่องเที่ยว   | 07.00-17.00<br>ปกติเปิดทุกวัน<br>*ปิดครั้งล่าสุด<br>ตั้งแต่เดือน<br>กรกฎาคม<br>2008/2551<br>จนถึงปัจจุบัน    |
| D   | ช่องพระพลัย<br>ตำบลบักดอง,<br>อำเภอขุนหาญ,   | Chey Nivat,<br>Tumnob Dach,<br>Trapeang Prasat   | ช่องพรมแดน<br>ไม่เป็นทางการ   | ไม่อนุญาตให้<br>ผ่านแดน  |

|   |   |  |   |   |
|---|---|--|---|---|
|   | จังหวัดศรีสะเกษ   | District,<br>Ourdor Meanchey<br>Province   |   |   |
| E | ช่องสง่า (เกล)<br>ตำบลไพรพัฒนา,<br>อำเภอภูสิงห์,<br>จังหวัดศรีสะเกษ | Choam,<br>Anlong Veang<br>District,<br>Ourdor Meanchey<br>Province                 | 11 พฤศจิกายน<br>2546/2003<br>จุดผ่านแดนถาวร                                       | 07.00-20.00<br>เปิดทุกวัน   |
| F | ช่องจอม<br>ตำบลด่าน,<br>อำเภอกาบเชิง,<br>จังหวัดสุรินทร์            | Ou Smach,<br>Samraong District,<br>Ourdor Meanchey<br>Province                     | 1 กันยายน<br>2545/2002<br>จุดผ่านแดนถาวร  | 07.00-20.00<br>เปิดทุกวัน   |
| G | ช่องตาเมื่อน<br>ตำบลบักได,<br>อำเภอพนมดงรัก,<br>จังหวัดสุรินทร์     | Chong Kal,<br>Chong Kal District,<br>Ourdor Meanchey<br>Province                   | ที่ตั้งกลุ่มโบราณ<br>สถาน ปราสาท<br>ตาเมื่อน<br>จุดเยี่ยมชมเพื่อ<br>การท่องเที่ยว | 08.00-17.00<br>เปิดทุกวัน   |
| H | ช่องสายตะกู<br>ตำบลสายตะกู,<br>อำเภอบ้านกรวด,<br>จังหวัดบุรีรัมย์   | Chub Korki<br>Khanglich, Banteay<br>Ampil District,<br>Ourdor Meanchey<br>Province | ธันวาคม<br>2546/2003<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า                                   | 07.00-11.00<br>เปิดทุกๆ 3 วัน<br>*ประกาศยกเลิก<br>อันเนื่องมาจาก<br>ปัญหาความมั่นคง |
| K | ช่องโอบก<br>ตำบลปราสาท,<br>อำเภอบ้านกรวด,<br>จังหวัดบุรีรัมย์       | Thma Puok District,<br>Banteay Meanchey<br>Province                                | จุดเยี่ยมชมเพื่อ<br>การท่องเที่ยว   | 08.00-15.00<br>เปิดทุกวัน   |
| L | ตาพระยา   | Boeng Ta Kwan,   | 24 ธันวาคม  | 09.00-16.00   |

|   |  |   |   |  |
|---|--|---|---|--|
|   | ตำบลตาพระยา,<br>อำเภอตาพระยา,<br>จังหวัดสระแก้ว                    | Thma Puok,<br>Banteay Meanchey<br>Province  | 2541/1998<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า                | อังคาร/พุธ/<br>พฤหัสบดี/ศุกร์                |
| M | คลองลึก<br>ตำบลท่าข้าม,<br>อำเภออรัญประเทศ,<br>จังหวัดสระแก้ว      | Paoy Paet (Poipet),<br>Ou Chrov District,<br>Banteay Meanchey<br>Province         | 20 กันยายน<br>2540/1997<br>จุดผ่านแดนถาวร           | 07.00-20.00<br>เปิดทุกวัน                    |
| N | บ้านหนองปรือ<br>ตำบลผ่านศึก,<br>อำเภออรัญประเทศ,<br>จังหวัดสระแก้ว | Malai District,<br>Banteay Meanchey<br>Province                                   | 24 ธันวาคม<br>2541/1998<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า  | 09.00-16.00<br>อังคาร/พุธ/<br>พฤหัสบดี/ศุกร์ |
| O | บ้านเขาดิน<br>ตำบลคลองหาด,<br>อำเภอคลองหาด,<br>จังหวัดสระแก้ว      | Kilou Dabbei,<br>Santepheap,<br>Sampov Lun<br>District,<br>Battambang<br>Province | 15 มิถุนายน<br>2541/1998<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า | 09.00-16.00<br>เปิดทุกวัน                    |
| P | บ้านทับตารี<br>ตำบลทุ่งขนาน,<br>อำเภอสอยดาว,<br>จังหวัดจันทบุรี    | Ou Rumduol,<br>Phnum Proek<br>District,<br>Battambang<br>Province                 | 17 เมษายน<br>2540/1997<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า   | 07.00-16.00<br>เปิดทุกวัน                    |
| R | บ้านสวนส้ม<br>ตำบลสะตอน,<br>อำเภอสอยดาว,<br>จังหวัดจันทบุรี        | Phnum Proek<br>District,<br>Battambang<br>Province                                | 2 พฤษภาคม<br>2540/1997<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า   | 07.00-16.00<br>เปิดทุกวัน                    |
| S | บ้านแหลม   | Doung, Kamrieng   | 11 พฤศจิกายน  | 07.00-20.00                                  |

|   |   |   |  |                                     |
|---|---|---|--|-------------------------------------|
|   | ตำบลเทพนิมิต,<br>อำเภอโป่งน้ำร้อน,<br>จังหวัดจันทบุรี                       | District,<br>Battambang<br>Province                                   | 2546/2003<br>จุดผ่านแดนถาวร                        | เปิดทุกวัน                          |
| T | บ้านหนึ่งชะนังล่าง<br>ตำบลเทพนิมิต,<br>อำเภอโป่งน้ำร้อน,<br>จังหวัดจันทบุรี | Svay Veang,<br>Kamrieng District,<br>Battambang<br>Province           | 28 พฤษภาคม<br>2540/1997<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า | 07.00-16.00<br>เปิดทุกวัน           |
| V | บ้านผักกาด<br>ตำบลคลองใหญ่,<br>อำเภอโป่งน้ำร้อน,<br>จังหวัดจันทบุรี         | Phsar Prom,<br>Krong Pailin<br>(Special<br>Municipality of<br>Pailin) | 11 พฤศจิกายน<br>2546/2003<br>จุดผ่านแดนถาวร        | 07.00-20.00<br>เปิดทุกวัน           |
| W | บ้านหมื่นด่าน<br>ตำบลบ่อพลอย,<br>อำเภอบ่อไร่,<br>จังหวัดตราด                | Samlout District,<br>Battambang<br>Province                           | 16 ธันวาคม<br>2534/1991<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า | 08.30-17.00<br>เปิดทุกวัน           |
| X | บ้านมะม่วง<br>ตำบลนนทรีย์,<br>อำเภอบ่อไร่,<br>จังหวัดตราด                   | Chhar RoKar,<br>Samlout District,<br>Battambang<br>Province           | พฤษภาคม<br>2547/2004<br>จุดผ่อนปรน<br>ทางการค้า    | 06.00 -18.00<br>อังคาร/พุธ/พฤหัสบดี |
| Y | บ้านหาดเล็ก<br>ตำบลหาดเล็ก,<br>อำเภอคลองใหญ่,<br>จังหวัดตราด                | Cham Yeam,<br>Mondol Seima<br>District, Koh Kong<br>Province          | 11 พฤศจิกายน<br>2546/ 2003<br>จุดผ่านแดนถาวร       | 07.00-20.00<br>เปิดทุกวัน           |

หมายเหตุ : ข้อมูลตัวสะกดภาษาอังกฤษของจุดผ่านแดนฝั่งกัมพูชา อ้างอิงจาก <http://www.cambodia.gov.kh/unisq11/egov/english/organ.admin.html> - สืบค้นข้อมูลเมื่อ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010

ตารางแสดงรายชื่อแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง  
ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

| จังหวัด     | แหล่งท่องเที่ยว   |
|-------------|---|
| อุบลราชธานี | <ul style="list-style-type: none"> <li>- ช่องบก/สามเหลี่ยมมรกต จุดบรรจบกันของ 3 ประเทศ ไทย-ลาว-กัมพูชา</li> <li>- น้ำตกห้วยหลวง/น้ำตกบักเตว บ้านแก้งเรือง อำเภอนาจะหลวย</li> <li>- อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย อำเภอบุญศรี อำเภอนาจะหลวย และอำเภอน้ำยืน</li> <li>- น้ำตกแก่งลำดวน (กึ่งเดินขบวน) สถานีพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าอุบลราชธานี อำเภอน้ำยืน</li> <li>- ภาพสลักหินตำนานารายณ์บรรทมสินธุ์ ตำบลโดมประดิษฐ์ อำเภอน้ำยืน</li> <li>- ปราสาทบ้านเบ็ญ บ้านหนองอ้อม ตำบลหนองอ้อม กิ่งอำเภอกู่ศรีอุดม</li> </ul>   |
| ศรีสะเกษ    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร</li> <li>- ผามออีแดง และภาพสลักหินต่ำ</li> <li>- ปราสาทโดนตวล บ้านภูมิซอรอล ตำบลเสาชงชัย อำเภอกันทรลักษ์</li> <li>- น้ำตกห้วยจันทร์/น้ำตกกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ</li> <li>- น้ำตกลำโรงเกียรติ/น้ำตกปีศาจ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก บ้านลำโรงเกียรติ อำเภอขุนหาญ</li> <li>- ปราสาทตำหนักไทร/ปราสาททามจาน บ้านตำหนักไทร ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ</li> <li>- หมู่บ้านทับทิมสยาม 06 บ้านนาจะเรีย ตำบลปรีอใหญ่ อำเภอขุนหาญ</li> <li>- หมู่บ้านทับทิมสยาม 07 บ้านสันติสุข ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ</li> <li>- ตลาดการค้าชายแดนช่องสง่า ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์</li> </ul> |

## ฝั่กั้มพูชา

- ปราสาทพระวิหาร
- บ้านและหลุมฝั่กัศของพลพต (Pol Pot) อดั้ตผู้่นำเขมรแดง  
ตรงข้ามช่องสงง่า
- ตลาดการค้าชายแดนช่องจอม ตรงข้ามช่องสงง่า

## สุรินทร์

- ปราสาทบ้านพลวง บ้านพลวง ตำบลกั้งแอน อำเภอปราสาท
- ปราสาทภูมิโปน บ้านภูมิโปน ตำบลดม อำเภอสั้งขะ
- ปราสาทยายเหงา บ้านสั้งขะ ตำบลสั้งขะ อำเภอสั้งขะ
- หมู่บ้านทับทิมสยาม 04 หมู่ที่ 10 ตำบลเทพรักษา อำเภอสั้งขะ
- กลุ่มปราสาทตาเมือ่น บ้านตาเมือ่่ง อำเภอกาบเชิง
- ตลาดการค้าชายแดนช่องจอม ตำบลด่า่น อำเภอกาบเชิง

## ฝั่กั้มพูชา

- ตรงข้ามด่านช่องจอม มีบ่อนกาสิโน 2 แห่ง

## บุรีรัมย์

- ช่องสายตะกู ตำบลสายตะกู อำเภอบ้านกรวด (ซึ่งปัจจุบันถูก  
สั้งปิดไปแล้ว)
- ช่องโอบก ตำบลปราสาท อำเภอบ้านกรวด
- เขื่อนห้วยเมฆา ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด
- แหล่งหินตัด วัดป่าธรรมคิลาธรรม บ้านสายตรี 3 และ 4 ตำบล  
ปราสาท อำเภอบ้านกรวด
- เขื่อนลำนางรอง บ้านโนนดินแดง ตำบลโนนดินแดง อำเภอ  
โนนดินแดง
- ปราสาทหนองหงษ์ บ้านโนนดินแดง ตำบลโนนดินแดง อำเภอ  
โนนดินแดง
- อนุสาวรีย์เราสู้ บ้านโนนดินแดง ตำบลโนนดินแดง อำเภอ  
โนนดินแดง

## สระแก้ว

- ปราสาทเขาลั้่น บ้านเจริญสุข ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา
- หมู่บ้านทับทิมสยาม 03 ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา
- ปราสาทสตั๊กกั้อกธม บ้านหนองเสม็ด ตำบลโคกสูง กั้ง  
อำเภอโคกสูง

- ตลาดการค้าชายแดนโรงเกลือ บ้านคลองลึก ตำบลท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ
- ปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู วัดเขาน้อยสี่ชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ
- หมู่บ้านทับทิมสยาม 05 ตำบลคลองไถ่เถื่อน อำเภอคลองหาด ฝั่งกัมพูชา
- ปอยเปต มีบ่อนกาสิโน 9 แห่ง

#### จันทบุรี

- อุทยานแห่งชาติเขาสอยดาว
- ตลาดการค้าชายแดนบ้านแหลม ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน
- ตลาดการค้าชายแดนบ้านผักกาด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน ฝั่งกัมพูชา
- ตรงข้ามด่านบ้านแหลม มีบ่อนกาสิโน 2 แห่ง
- ตรงข้ามด่านบ้านผักกาด มีบ่อนกาสิโน 5 แห่ง

#### ตราด

- อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่
- หมู่บ้านทับทิมสยาม 01 ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่
- ศูนย์ราชการศูนย์สภากาชาดไทย เขาล้าน ตำบลไม้รุ๊ด อำเภอคลองใหญ่
- อนุสรณ์สถานทหารนาวิกโยธิน บ้านหาดเล็ก
- ตลาดการค้าชายแดนบ้านหาดเล็ก ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ ฝั่งกัมพูชา
- จามเยียม เกาะกง มีบ่อนกาสิโน 1 แห่ง

หมายเหตุ : รายชื่อแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดรวบรวมมาจากเว็บไซต์ประจำจังหวัด จึงอาจจะมีแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากนี้ และผู้สนใจสามารถดูข้อมูลเพิ่มเติมได้จากหมวดสถานที่สำคัญ ในเว็บไซต์ของ โครงการแผนที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนไทย-กัมพูชา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล (<http://www.mapculture.org>)



**ด่านตรวจคนเข้าเมือง ชายแดนช่องสง่า** นักท่องเที่ยวจากฝั่งไทย กำลังรอคอยการตรวจเอกสารผ่านแดนไปยังฝั่งกัมพูชา (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



**ประตูผ่านแดนช่องสง่า-จวม** นักท่องเที่ยวนิยมข้ามไปเลือกซื้อสินค้าประเภทของป่า เช่น เห็ดโคน กัลว่ยไม้ป่า สัตว์ป่า หรือเดินทางต่อไปยังเมืองเสียมเรียบเพื่อไปยังนครวัด-นครธม (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



ตลาดขายแดนช่องสง่า-จวม ส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทสุรา บุหรี่ และ  
สินค้าอุปโภคบริโภคชนิดต่างๆ นำเข้าจากประเทศจีน ไทย และเวียดนาม (รูป  
เมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



ถนนหมายเลข 67 ถนนลาดยางเชื่อมต่อจากช่องสง่าไปยังเมือง  
เสียมเรียบ ระยะทางประมาณ 135 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง  
(รูปเมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



**ด่านตรวจคนเข้าเมืองช่องจอม-โอสเม็ค** นักท่องเที่ยวสามารถนำยานพาหนะเดินทางข้ามพรมแดนไปมาได้ระหว่าง 2 ประเทศ หากมีบัตรอนุญาตถูกต้อง (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



**ถนนคู่ชายแดนไทย-กัมพูชา ที่ช่องจอม** ถนนสายยุทธศาสตร์ที่พัฒนามาตรฐานการก่อสร้างนับตั้งแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็นเมื่อปลายคริสต์ทศวรรษ 1990 รูปนี้แสดงให้เห็นรถยนต์ของนักท่องเที่ยวจำนวนมากจอดเรียงรายอยู่สองข้างทาง (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



บริการรถโดยสารจากเมืองสุโขทัยแดนช่องจอม รถตู้ร่วมบริการสาธารณะ  
จอดรอรับ-ส่งนักท่องเที่ยว จากตัวเมืองสุรินทร์ระยะทาง 69 กิโลเมตร ค่าบริการ  
50-150 บาท (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกและให้บริการด้าน  
ข้อมูล ข่าวสาร และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวชายแดนช่องจอม  
(รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



ป้ายเชิญชวนประชาสัมพันธ์ตลาด บ้ายโฆษณาตลาดแห่งใหม่ที่ช่องจอม แสดงถึงความต้องการขยายพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนสินค้าตามแนวชายแดน (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



ตลาดช่องจอมฝั่งไทย นักท่องเที่ยวจากฝั่งไทยมักเดินทางมาเลือกซื้อสินค้าที่ตลาดช่องจอมในช่วงวันหยุด ส่วนมากเป็นผลผลิตจากป่า เช่น ผักพื้นบ้าน เห็ดป่า สัตว์ป่าบางชนิด ซึ่งหาไม่ค่อยได้ตามตลาดสดในตัวเมือง (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



**ป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว** นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางขับรถเลียบถนนตามแนวชายแดนได้โดยไม่หลงทาง เพราะมีป้ายทางหลวงบอกตลอดสองข้างถนน (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



**ป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว** ตลาดการค้าชายแดน เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับโบราณสถานและสถานที่สำคัญอื่นๆ ตามแนวชายแดน (รูปเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



**ขบวนรถเข็น ตลาดโรงเกลือ** ขบวนรถเข็นสินค้ารายย่อยข้ามเข้ามาซื้อ และขนสินค้าจากฝั่งไทยไปกัมพูชา เช่น น้ำตาล เกลือ น้ำมันพืช เสื้อผ้าสำเร็จรูป พืชผักผลไม้ ฯลฯ (รูปเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



ด่านตรวจคนเข้าเมือง อรัญประเทศ ก่อนเวลา 7 นาฬิกาของทุกวัน  
ด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ ชาวออก คลากล้าไปด้วยนักท่องเที่ยวและ  
นักเลี้ยงโชค ที่ต่างรอคอยเวลาที่ทางราชการจะอนุญาตให้ผ่านเส้นพรมแดนไป  
ได้ (รูปเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



ภายในด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ ชาวไทยสามารถออกจากประเทศไปเขต No-man's land โดยไม่ต้องขอวีซ่า (visa) ของประเทศกัมพูชา (รูปเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



“ประตูปราสาท” ด่านปอยเปต พื้นที่ No-man's land ฝั่งกัมพูชาถูกกำหนดให้เป็นอาณาเขต “บ่อนกาสิโน” ซึ่งนักพนันส่วนใหญ่มาจากฝั่งไทย (รูปเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



**สะพานข้ามแดน สะพานข้าม “คลองลึก”** เส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1993/พ.ศ. 2536 โดยได้งบประมาณจากรัฐบาลอังกฤษ (รูปเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



**ประตูพรมแดน ตำนานถาวรบ้านแหลม** ตลาดการค้าชายแดน บ้านแหลม อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี สร้างประตูผ่านแดนขนาดใหญ่เพื่อต้อนรับผู้มาเยือน (รูปเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



ตลาดชายแดนเพื่อเพื่อนบ้าน ตลาดบ้านแหลม “โครงการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างแดน ไทย-กัมพูชา ตามแนวนโยบายรัฐบาล ในการช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้าน” (รูปเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



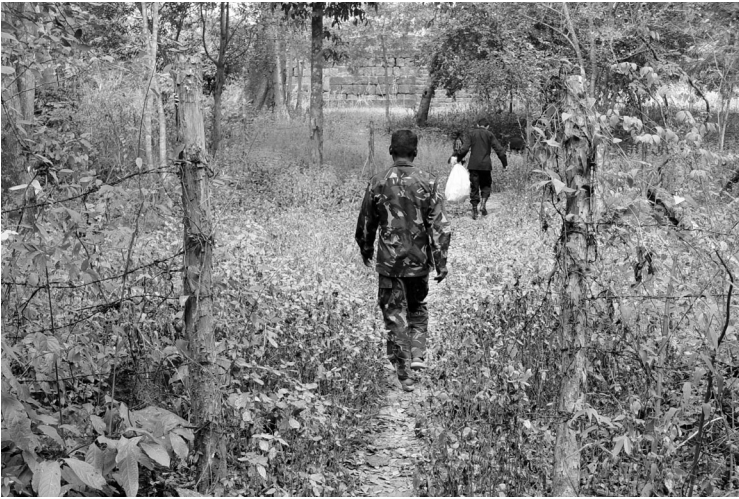
ค่ายทหารพราน ช้องพริก สุรินทร์ “เบิม” ของกองกำลังทหารพราน  
เพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตทุรกันดาร (รูปเมื่อ 4 มกราคม  
พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



กาลิโน บ้านจามเยียม เกาะกง สระว่ายน้ำน้ำพุขนาดใหญ่ ริมหาดเล่อ่าอไทย เป็นข้อพิสูจน์ว่า “ธุรกิจบ่อนการพนัน” นำมาซึ่งรายได้มหาศาล (รูปเมื่อ 18 เมษายน พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



กาลิโน บ้านจามเยียม เกาะกง โรงแรมทรูที่สร้างขึ้นฝั่งกัมพูชา ตรงข้ามชายแดนไทยที่บ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ซึ่งมักถูกระบุว่าเป็นที่หลบซ่อนตัวของผู้นี้กฏหมายจากฝั่งไทย (รูปเมื่อ 18 เมษายน พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



ทหารกัมพูชาข้ามรั้วลวดหนามผ่านแดนเข้าไทย ทหารกัมพูชานำ “ของป่า” มาฝากทหารไทย เป็นวิถีชีวิตประจำวันที่ทหารทั้ง 2 ฝ่ายต่างอยู่ร่วมกันเป็นปกติ (รูปเมื่อ 6 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



งานเลี้ยงฉลองปีใหม่ ทหารไทยและกัมพูชาร่วมสังสรรค์กันในช่วงเทศกาลปีใหม่ แสดงว่า “เส้นเขตแดน” ไม่ได้กีดกัน “มิตรภาพ” ในฐานะเพื่อนมนุษย์ (รูปเมื่อ 6 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



บ้านพลพต ชองสงงา-จอม เด็กหญิงกัมพูชาเดินผ่านบ้านร้างหลังนี้เป็นปกติ แต่ลัทธิท้องถิ่นยิวทำให้ซากเสาไม้เก่าๆ กลายเป็นสิ่งสำคัญและน่าสนใจสำหรับคนต่างถิ่น (รูปเมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



ប້ាយระบุงแห่งทองเที้ยว บ້ายของกระทรวงการทองเที้ยวกับพูชา มีข้อความว่า “พลพต ถูกตัดสินคดีที่นี่” และ “โปรดช่วยกันรักษาแหล่งประวัติศาสตร์นี้” เป็นการสร้างความหมายใหม่ให้บ้านร้างกลายเป็นสิ่งสำคัญตามแบบฉบับของลัทธิทองเที้ยว (รูปเมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



**เชิงตะกอนพลพต** นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางแวะชมสถานที่เฝ้าศพของพลพต อดีตผู้นำเขมรแดง บริเวณชายแดนช่องสง่า-จวม ทำให้กองดินกลายเป็นสินค้า (รูปเมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



**สินค้าการท่องเที่ยว** ป้ายของกระทรวงการท่องเที่ยวกับพวชา มีข้อความว่า “พลพต ถูกเผาปนกิจที่นี่” และ “โปรดช่วยกันรักษาแหล่งประวัติศาสตร์นี้” เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มตามแบบฉบับของลัทธิท่องเที่ยว (รูปเมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



ต่านของจอม จังหวัดสุรินทร์ บ้ายข้อความ “การพนันทำให้เกิดหนี้ ชีวิตไม่มีความสุข” โดย ตาน.กาทบเชิง เพื่อเตือนผู้ข้ามไปยัง “บ่อนกาสิโน” ฝั่งกัมพูชา (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



รายการอาหารข้ามพรมแดนภาษา บ้ายเมนูร้านอาหาร ที่ต้องแนะนำ รายการอาหารทั้งภาษาไทยและภาษาเขมร บริเวณชายแดน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว (รูปเมื่อ 16 กันยายน พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010)



พหูภาษาของชายแดน อยุธยาประเทศ ผู้ประกอบการร้านค้าและบริการ บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ต้องมีลักษณะพหูภาษา สามารถสื่อสารกับลูกค้า ที่มาจากหลากหลายเชื้อชาติ (รูปเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)



ภาษาของชายแดน ช่างจอม สุรินทร์ แม้แต่ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ฝั่งไทย ก็ต้องสื่อสารเป็นภาษาเขมร ดังที่ปรากฏบนป้ายของตำรวจ สภ.เมืองสุรินทร์ ประกาศเป็นภาษาเขมร ยินดีต้อนรับพี่น้องชาวกัมพูชาที่ข้ามมาฝั่งไทย (รูปเมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2551/ค.ศ. 2008)



**แตกต่างเพราะเส้นเขตแดน** นิทรรศการวิชาการอำเภอโป่งน้ำร้อน ครั้งที่ 3 ปี 2550 ณ ตลาดการค้า ไทย-กัมพูชา ชายแดนบ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี บนเวทีมีธงชาติไทยและกัมพูชาโบกสะบัดเคียงคู่กัน แต่สิ่งที่สะดุดใจผู้เขียนคือ บรรดาเด็กๆ ที่มีโอกาสแต่งตัวสวย มีการศึกษา เดินสง่าอยู่บนเวที เพราะเกิดมาบนเส้นเขตแดนฝั่งไทย

ในขณะที่เด็กๆ ด้านล่าง แต่งตัวมอมแมม เดินขอทาน ไม่มีโอกาสขึ้นเวที ก็เพราะเหตุที่ว่าเป็นเด็กชาวเขมร ที่บังเอิญเกิดมาบนฝั่งแผ่นดินฝั่งตรงข้ามของเส้นเขตแดน

ทั้งๆ ที่เด็กทั้ง 2 กลุ่มต่างพูดภาษาเขมรเป็นภาษาท้องถิ่นแรกเกิด แสดงให้เห็นว่า บรรดาผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ส่วนใหญ่เป็นประชากรในกลุ่มชาติพันธุ์เขมร (รูปเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)

## บทส่งท้าย

ท่ามกลางความสับสนวุ่นวาย และความแตกแยกทางความคิดของผู้คนในสังคมไทย เกี่ยวกับปัญหาการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหาร เป็นมรดกโลกของกัมพูชา และการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ผู้เขียนขอเสนอแนวทางกว้างๆ ในการพิจารณาปัญหาดังกล่าว ดังนี้

**หลักการข้อที่ 1** ในการเจรจาและการตกลงเกี่ยวกับปัญหา ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้น ต่างฝ่ายย่อมมีความเท่าเทียมกันที่จะนำข้อมูล และหลักฐานเพื่อยืนยันถึงผลประโยชน์ โดยต้องคำนึงถึงประเทศชาติของตนให้มากที่สุด ตามสิทธิอันพึงมีพึงได้ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในเอกสารทางกฎหมาย เช่น สนธิสัญญา (treaty) อนุสัญญา (convention) พิธีสาร (protocol) ข้อตกลง (agreement) บันทึกถ้อยคำ (process verbal) ปฏิญญา (declaration) บันทึกความเข้าใจ (memorandum of understanding) รวมทั้งเอกสารอื่นๆ เช่น คำพิพากษาศาล ซึ่งได้ร่วมตกลงกันมาแล้วอันเป็นผลพวงจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

**หลักการข้อที่ 2** ต่างฝ่ายต้องยอมรับในสิทธิและศักดิ์ศรีความเท่าเทียมกันในฐานะประเทศเพื่อนบ้าน ที่จะเจรจากันด้วยแนวทางแห่งมิตรภาพ ความจริงใจ และมีเจตนาความบริสุทธิ์ ไม่นำ “อคติ” ที่อาจจะเกิดขึ้นจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์นานปีการของฝ่ายตน มาปะปนกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามหลักการในข้อ 1

**หลักการข้อที่ 3** หากเกิดปัญหาขึ้นเนื่องจากมีความขัดแย้งในทางความเห็นด้านหลักฐานเอกสารตามหลักการในข้อ 1 และ/หรือ เกิดความระแวงสงสัยและไม่ลงรอยกันตามหลักการในข้อ 2 ควรพิจารณาว่าการเจรจาที่เกิดขึ้นทั้งหลายมีจุดประสงค์เพื่อสิ่งใด หากมีจุดประสงค์เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพความสงบสุขและความมั่งคั่งต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้ง 2 ประเทศแล้ว ก็ควรยึดหลักการแห่งเหตุและผลเพื่อทำความประสงค์นั้นให้บรรลุเป้าหมายโดยเร็ว ทั้งนี้ต้องเปิดโอกาสให้ “คนท้องถิ่น” เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ดังที่ “กฏบัตรอาเซียน” ระบุเอาไว้ว่า

เรา บรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) โดยมีประมุขรัฐหรือหัวหน้ารัฐบาลของบรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นผู้แทน

รับทราบด้วยความพึงพอใจในความสำเร็จอย่างสูงและการขยายตัวของอาเซียนนับตั้งแต่มีการก่อตั้งขึ้นที่กรุงเทพมหานครด้วยการประกาศใช้ปฏิญญาอาเซียน

โดยระลึกถึงการตัดสินใจจัดทำกฎบัตรอาเซียน ตามแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ ปฏิญญาทวิภาคีเปอร่ามด้วยการจัดทำกฎบัตรอาเซียน และปฏิญญาเซบูว่าด้วยแผนแม่บทของกฎบัตรอาเซียน

ตระหนักถึงการมีผลประโยชน์ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและรัฐสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนมีวัตถุประสงค์และชะตากรรมร่วมกัน

ได้รับแรงบันดาลใจและรวมกันภายใต้วิสัยทัศน์เดียวกัน อัตลักษณ์เดียวกัน และประชาคมที่มีความเอื้ออาทรเดียวกัน

รวมกันด้วยความปรารถนาและเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงอยู่ในภูมิภาคแห่งสันติภาพ ความมั่นคงและเสถียรภาพที่ถาวร มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มีความมั่งคั่งและความก้าวหน้าทางสังคมร่วมกัน และที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ อุดมการณ์ และแรงดลใจที่สำคัญของอาเซียน

เคารพความสำคัญพื้นฐานของมิตรภาพและความร่วมมือ และหลักการแห่งอธิปไตย ความเสมอภาค บุรณภาพแห่งดินแดน การไม่แทรกแซงในกิจการภายใน จันทมติและเอกภาพในความหลากหลาย

ยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และธรรมาภิบาล การเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ตกลงใจที่จะประกันการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของประชาชนรุ่นปัจจุบันและอนาคต และตั้งมั่นให้ ความอยู่ดีกินดี การดำรงชีวิตและสวัสดิการของประชาชนเป็นแกนของกระบวนการสร้างประชาคม

อาเซียน

เชื่อมั่นในความจำเป็นที่จะกระชับสายสัมพันธ์ที่มีอยู่ของความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับภูมิภาค เพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่มีความ เหนียวแน่นทางการเมือง การรวมตัวทางเศรษฐกิจ และมีความ รับผิดชอบทางสังคม เพื่อที่จะตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อความ ทำหายและโอกาสในปัจจุบันและอนาคต

ผูกพันที่จะเร่งสร้างประชาคมโดยผ่านความร่วมมือ และการรวม ตัวในภูมิภาคที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ตามที่ระบุไว้ในปฏิญญา บาหลีว่าด้วยข้อตกลงอาเซียนฉบับที่ 2

ในการนี้ จึงตกลงใจที่จะจัดทำกรอบทางกฎหมายและทางสถาบัน ของอาเซียนโดยกฎบัตรนี้

และเพื่อการนี้ ประมุขรัฐหรือหัวหน้ารัฐบาลของประเทศสมาชิก อาเซียน ซึ่งมาประชุมกันที่สิงคโปร์ ในวาระประวัติศาสตร์ครบรอบ 40 ปี ของการก่อตั้งอาเซียน ได้เห็นชอบกับกฎบัตรอาเซียนนี้ (จาก คำแปล ภาษาไทย “อารัมภบท” ใน กฎบัตรสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2550/ค.ศ. 2007)

## บรรณานุกรม

### ภาษาไทย

- จอห์น เบาว์ริง, เซอร์. *ราชอาณาจักรและราชรัฐสยาม 1*. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กัดฉวีภา ศรีอุทุม (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547.
- จิตร ภูมิศักดิ์. *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ : ศยาม, 2544.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. “พระราชดำรัส ทรงในที่ประชุมเสนาบดีเรื่องทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ ร.ศ. 128,” ใน *ศิลปากร* ปีที่ 20 เล่ม 3 (กันยายน 2519) : 67-70.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. *ลัทธิชาตินิยมไทย/สยามกับกัมพูชา : และกรณีศึกษาปราสาทเขาพระวิหาร*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2552.
- เต็ม วิพากษ์พจนกิจ. *ประวัติศาสตร์อีสาน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2546.
- ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, สำนัก. *คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2505.
- ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค), เจ้าพระยา. *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4*. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2548.
- ธงชัย วินิจจะกูล. “ประวัติศาสตร์การสร้าง ‘ตัวตน’,” ใน *อยู่เมืองไทย: รวมบทความทางสังคมการเมือง เพื่อเป็นเกียรติแด่ ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ในโอกาสอายุครบ 60 ปี*, สมบัติ จันทร์วงศ์ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), 129-182. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. *สยามประเทศไทย กับ “ดินแดน” ในกัมพูชาและลาว*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2552.
- แผนที่ทหาร, กรม. *ที่ระลึกครบรอบวันสถาปนา 100 ปี กรมแผนที่ทหาร 3 กันยายน 2528*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2528.
- \_\_\_\_\_. *120 ปี กรมแผนที่ทหาร 8 กันยายน 2548*. กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2549.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2549.

- \_\_\_\_\_. *อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ : บริษัท  
บพิตรการพิมพ์ จำกัด, 2525.
- \_\_\_\_\_. *อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ :  
ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, 2545.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. *การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ปัญหาที่ประสบในปัจจุบันและ  
แนวทางแก้ไขในอนาคต*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย, 2547.
- ศิลปากร, กรม. *เอกสารเฮนรี เบอร์นี เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์ การ  
พิมพ์ (1977) จำกัด, 2551.
- สมเกียรติ วันทนนะ. “เมืองไทยยุคใหม่ : สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับประวัติศาสตร์  
สำนึก,” ใน *อยู่เมืองไทย : รวมบทความทางสังคมการเมือง เพื่อเป็น  
เกียรติแก่ ศาสตราจารย์เสนาห์ จามริก ในโอกาสอายุครบ 60 ปี, สมบัติ  
จันทร์วงศ์ และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ)*, 71-128. กรุงเทพฯ  
: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

## ภาษาอังกฤษ

- Khamkhun, Akkharaphong. “Border Tourism between Thailand and  
Cambodia after the End of the Cold War: Identity, Spirit,  
and Prospect.” A Master of Arts Thesis in Southeast Asian  
Studies (Interdisciplinary Program), Graduate School, Chula-  
longkorn University, 2008.
- Newman, David. “Borders and Bordering: Towards an Interdis-  
ciplinary Dialogue.” in *European Journal of Social Theory*. 9,  
no. 2 (2006) : 171-186.
- Prescott, J. R. V. *The Geography of Frontiers and Boundaries*. London:  
Hutchinson University Library, 1965.
- Timothy, Dallen J. *Tourism and Political Boundaries*. London and  
New York : Routledge, 2001.

**ภาคผนวก**

1. สัญญาระหว่างสองพระเจ้าแผ่นดินเขมรกับแม่ทัพฝรั่งเศส
2. หนังสือสัญญาเขตรแดนเมืองพิตบอง
3. หนังสือสัญญากรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม  
รัตนโกสินทรศก 112
4. สัญญาน้อย
5. หนังสือสัญญากรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ซึ่งได้ลงชื่อกันที่กรุง  
ปารีส ณ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก 112
6. หนังสือสัญญาระหว่างสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามกับเปเรลตีเดนต์  
แห่งริบลิคฝรั่งเศส ลงวันที่ 23 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 125
7. สัญญาว่าด้วยปักปันเขตรแดนติดท้ายหนังสือสัญญาลงวันที่  
23 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 125
8. สัญญาว่าด้วยการส่วนตัวพระยาคทาธรณินทร์
9. อนุสัญญากรุงโตเกียว
10. ความตกลงระงับกรณี ระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส ค.ศ.  
1946 (สัญญาอชิงตัน)
11. คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทพระวิหาร  
(แปลโดย กระทรวงการต่างประเทศ จัดพิมพ์โดย สำนักทำเนียบนายก  
รัฐมนตรี)

หมายเหตุ สำหรับภาคผนวก 1-6 และ 8-10 นั้น โปรดดูได้จาก  
ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง MOU และแผนที่ ระหว่าง  
สยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-ลาว-พม่า-  
มาเลเซีย โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

**ภาคผนวก ข้อ 7**  
**สัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดน**  
**ติดท้ายหนังสือสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม**  
**จ.ศ. 125/พ.ศ. 2449 /ค.ศ. 1907\***

เพื่อประโยชน์ ที่จะให้กรรมการซึ่งกล่าวไว้ในข้อ 4 ของหนังสือสัญญาลงวันนี้ จัดการปักปันเขตแดนให้สะดวกดี แลเพื่อที่จะไม่ให้เกิดมีข้อขัดข้องขึ้นได้ ในการปักปันเขตแดนนั้น รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม กับรัฐบาลของริบลิคฝรั่งเศสจึงได้ยินยอมตกลงกัน ตามความที่กล่าวต่อไปนี้

**ข้อ 1**

เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนของฝรั่งเศสนั้น ตั้งแต่ชายทะเลที่ตรงข้ามจากยอดเขาสูงที่สุดของเกาะภูเก็ต เป็นหลักแล้ว ตั้งแต่นั้นต่อไปทางตะวันออกเฉียงเหนือถึงสันเขาพนมกระวาน แลเป็นที่เข้าใจกันชัดเจนด้วยว่า แม้จะมีเหตุการณ์อย่างไรๆ ก็ดี ปากไหลเขาเหล่านี้ข้างทิศตะวันออกรวมทั้งที่ลุ่มน้ำคลองเกาะปอดด้วยนั้น ต้องคงเป็นดินแดนฝ่ายอินโดจีนของฝรั่งเศส แล้วเขตแดนต่อไปตามสันเขาพนมกระวานทางทิศเหนือ จนถึงเขาพนมทม ซึ่งเปนเขาใหญ่ปันน้ำทิ้งหลายระหว่างลำน้ำที่ไหลตกอ่าวสยามฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำที่ไหลตกทะเลสาบอีกฝ่ายหนึ่ง ตั้งแต่เขาพนมทมนี้เขตแดนไปตามทิศพายัพก่อนแล้ว จึงไปตามทิศเหนือตามเขตแดน ซึ่งเปนอยู่ในปัจจุบันนี้ ระหว่างเมืองพระตะบองฝ่ายหนึ่ง กับเมืองจันทบุรีแลเมืองตราดอีกฝ่ายหนึ่งแล้วต่อไปจนถึงที่เขตแดนนี้ข้ามลำน้ำไส ตั้งแต่นั้นต่อไปตามลำน้ำนั้นจนถึงปากที่ต่อกับลำน้ำศรีโสภณ แลตามลำน้ำศรีโสภณต่อไป

---

\* จากแฟ้มกองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ อ้างจาก “หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา เล่ม 2 พ.ศ. 2413-2462.” หน้า 169-170.

จนถึงที่แห่งหนึ่งในลำน้ำนี้ ประมาณสิบกิโลเมตรหรือสองร้อยห้าสิบ  
เส้นใต้เมืองอรัญ ตั้งแต่นี้เส้นตรงไปจนถึงเขาแดงแรก ตรงระหว่าง  
กลางทางช่องเขาทั้ง 2 ที่เรียกว่าช่องตะโกกับช่องเสม็ด แต่ได้เป็นที่  
เข้าใจกันว่า เส้นเขตรแดนที่กล่าวมาที่สุดนี้ จะต้องปักปันกันให้มีทาง  
เดินตรงในระหว่างเมืองอรัญกับช่องตะโกคงไว้ในเขตรกรุงสยาม ตั้ง  
แต่ที่เขาแดงแรกที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เขตรแดนต่อไปตามเขาปันน้ำที่  
ตกทะเลสาบแลแม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่ง กับที่ตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่งแล้วต่อไป  
จนตกลำแม่น้ำโขงใต้ปากมูน ตรงปากห้วยคอนตามเส้นเขตรแดน ที่  
กรรมการปักปันแดนครั้งก่อนได้ตกลงกันแล้วเมื่อวันที่ 18 มกราคม  
รัตนโกสินทรศก 125 คฤศตศักราช 1907

ได้เขียนเส้นพรมแดนประเพณีไว้อย่างหนึ่ง ในแผนที่ตามความที่  
กล่าวในข้อนี้คิดเนื่องไว้ท้ายสัญญานี้ด้วย

## ข้อ 2

เขตรแดนเมืองหลวงพระบางนั้น ตั้งแต่ข้างทิศใต้ในแม่น้ำโขงที่  
ปากน้ำเหืองแล้ว ต่อไปตามกลางลำน้ำเหืองนี้ จนถึงที่แรกเกิดน้ำนี้ที่  
เรียกว่าภูเขามะเมียง ต่อนี้เขตรแดนไปตามเขาปันน้ำตกแม่น้ำโขงฝ่าย  
หนึ่ง กับตกแม่น้ำเจ้าพระยาอีกฝ่ายหนึ่ง จนถึงที่ในลำแม่น้ำโขงที่เรียก  
ว่าแก่งผาไต ตามเส้นพรมแดนที่กรรมการปักปันแดนได้ตกลงกันได้  
แต่ ณ วันที่ 16 มกราคม รัตนโกสินทรศก 124 คฤศตศักราช 1906

## ข้อ 3

กรรมการปักปันเขตรแดนที่กล่าวไว้ในข้อ 4 ของหนังสือสัญญา  
ลงวันนี้ จะต้องทำการปักปันหมายเขตรแดนไว้ในพื้นที่ตามเขตรแดนที่  
ว่าไว้ในข้อ 1 นี้ ถ้าในเวลาที่กำลังไปทำการปักปันเขตรแดนกันอยู่นั้น  
รัฐบาลฝรั่งเศสจะมีประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงเส้นพรมแดนที่ได้ตกลง  
ยินยอมกันไว้แล้ว การที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงกันนี้ ถึงโดยว่าจะเกิดมี  
เหตุการณ้อย่างไรๆ ก็ดี จะต้องทำไม่ให้เป็นทีล่อลวงล้ำเสียประโยชน์ของ  
รัฐบาลสยามด้วย

สัญญานี้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อแลประทับตราไว้เป็น  
สำคัญอย่างละ 2 ฉบับ ณ กรุงเทพมหานคร วันที่ 23 มีนาคม รัตน  
โกสินทรศก 125 ศตศักราช 1907

(ลงพระนามแลประทับตรา) เหวะวงศ์โรปกรณ์  
(ลงนามแลประทับตรา) วี คอลแลง (เดอ ปลังซี)

**ภาคผนวก ข้อ 11**  
**คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ**  
**คดีปราสาทพระวิหาร**  
**15 มิถุนายน พ.ศ. 2505**  
**(ค.ศ. 1962 รัชกาลที่ 9 สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์)**

---

...

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วนี้

ศาล

โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม

ลงความเห็นว่างปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอาณาเขตภายใต้  
อธิปไตยของกัมพูชา

โดยเหตุนี้ จึงพิพากษา

โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม

ว่าประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องถอนกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้  
เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหาร  
หรือในบริเวณใกล้เคียงบนอาณาเขตของกัมพูชา

โดยคะแนนเสียงเจ็ดต่อห้า

ว่าประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องคืนให้แก่กัมพูชา บรรดาวัตถุชนิด  
ที่ได้ระบุไว้ในคำแถลงสรุปข้อหาของกัมพูชาซึ่งเจ้าหน้าที่ไทยอาจจะได้  
โยกย้ายออกไปจากปราสาทหรือบริเวณพระวิหาร นับแต่วันที่ประเทศไทย  
เข้าครอบครองพระวิหารเมื่อ ค.ศ. 1954

ทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส ให้ถือฉบับภาษาอังกฤษเป็น  
สำคัญ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม สวีเดน เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 รวม  
สามฉบับ ฉบับหนึ่งจะเก็บรักษาไว้ที่แผนกบรรณสารของศาล และอีก  
สองฉบับจะส่งไปยังรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาและรัฐบาลแห่ง  
ราชอาณาจักรไทยตามลำดับ

(ลงนาม) บี. วินิอาสกี

**ประธาน**

(ลงนาม) กานเย กวนเยต์

**นายทะเบียนศาล**



## คำแถลง

# มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่างๆ เมื่อเริ่มดำเนินงานโครงการตำราฯ มีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิฯ เมื่อต้น พ.ศ. 2521 โดยมูลนิธิโครงการตำราฯ ได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นแรกของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ เฉพาะในด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพราะต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาในแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยในการสร้างสรรค์ปัญญาความคิดริเริ่มและความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองเป็นส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่างๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปอย่างทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียนและผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่งขึ้นด้วยไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปลและการใช้ตำรานั้นๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้จัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรกๆ มูลนิธิโครงการตำราฯ เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่นๆ ด้วย นับตั้งแต่ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งจากนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมายเจตนารมณ์และนโยบายได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้ คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้ มูลนิธิโครงการตำราฯ ยังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินการ และขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคหน้าพักการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่างๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง รวบรวมตำราสาขาวิชาต่างๆ หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

**เพ็ชรี สุมิตร**

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

## รายนามคณะกรรมการบริหาร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปี 2554

(ก่อตั้ง พ.ศ. 2509 โดยนายปวย อึ้งภากรณ์ ฯลฯ)

|                                 |                            |
|---------------------------------|----------------------------|
| นางเพ็ชรี สุมิตร                | ประธานและผู้จัดการ         |
| นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม | รองประธาน                  |
| นายธเนศ อารรณ์สุวรรณ            | รองประธาน                  |
| นายรังสรรค์ ฐานะพรพันธุ์        | กรรมการ                    |
| นายวิทยา สุจริตธนารักษ์         | กรรมการ                    |
| นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา  | กรรมการ                    |
| นางสาวศรีประภา เพชรเมธีศรี      | กรรมการ                    |
| นายวีระ สมบูรณ์                 | กรรมการ                    |
| นายประจักษ์ ก้องกีรติ           | กรรมการ                    |
| นายพิภพ อุดร                    | กรรมการ                    |
| นางสาวอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์   | กรรมการ                    |
| นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี     | กรรมการและทรัพย์สิน        |
| นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ           | กรรมการและเลขานุการ        |
| นายธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์  | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |
| นายทรงยศ แหวหงษ์                | กรรมการและผู้จัดการทั่วไป  |

เลขอนุญาต ที่ ต. ๒/๒๕๑๙

เลขที่คำขอ ที่ ๒/๒๕๑๙

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

ตามที่ นายป๋วย อึ๊งภากรณ์

ได้ขออนุญาตจัดตั้ง

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

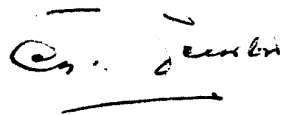
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่วราษอาณาจักร
๓. ส่งเสริมการเรียบเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสาร ทางวิชาการออกตีพิมพ์
๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๕. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตาม คำสั่งและข้อบังคับของกรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๙



(นายวัชรระ เขี่ยมโชติ)

อธิบดีกรมการศาสนา

## ประวัติผู้วิจัย



**อรอนงค์ ทิพย์พิมล**  
**(Onanong Thippimol)**

เกิดปี พ.ศ. 2519/1976 ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จบการศึกษา  
ชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียนศึกษานารี ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต  
(ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2541/1998 และ  
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.  
2545/2002

เคยเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรภูมิภาคศึกษา (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)  
สำนักศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ปัจจุบันเป็น  
อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
ธรรมศาสตร์



**ธนศักดิ์ สายจำปา**  
(Thanasak Saijampa)

เกิดปี พ.ศ. 2519/1976 ที่กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับมัธยมปลายจากโรงเรียนวัดราชโอรส ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2540/1997 และรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2546/2003

เคยดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม, อนุกรรมการด้านติดตามภารกิจถ่ายโอนกำลังคนภาครัฐ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ปัจจุบันเป็นหัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก



**คุณภาค ปรีชาวัชช**  
**(Dulyapak Preecharushh)**

เกิดปี พ.ศ. 2525/1982 ที่กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียนสตรีวิทยา 2 แผนก ศิลป์-คำนวณ ปี พ.ศ. 2544/2001 ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์-ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี พ.ศ. 2548/2005 และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาหลักสูตรนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ทุนสนับสนุนจาก Rockefeller Foundation) ปี พ.ศ. 2550/2007

เคยเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์



**สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี**  
(Supalak Ganjanakhundee)

เกิดปี พ.ศ. 2507/1964 ที่จังหวัดนครราชสีมา จบการศึกษา  
ชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียน ราชสีมาวิทยาลัย ปริญญาตรีนิติศาสตร์  
บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2529/1986 ปัจจุบันเป็น  
ผู้สื่อข่าวอาวุโส หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น (The Nation)



**อัศวพงษ์ คำคุณ**

**Akkharaphong Khamkhun**

เป็นชาวศรีสะเกษโดยกำเนิด จบการศึกษาระดับมัธยมปลายจากโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย ปริญญาตรีและโทด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามลำดับ ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำโครงการไทยศึกษา วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์